

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БЕРЕЗОВСЬКИЙ РУСЛАН СЕРГІЙОВИЧ

УДК 351:354:341.1:327.7

ДИСЕРТАЦІЯ

**ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОЗАХИСНИХ
ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В КОНТЕКСТІ
ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ВПЛИВІВ**

28 Публічне управління та адміністрування

281 Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання та відповідне джерело

_____ Р.С. Березовський

Науковий керівник – МАТВЄЄНКО Ірина Володимирівна, кандидат наук з
державного управління, доцент

ОДЕСА - 2024

АНОТАЦІЯ

Березовський Р.С. Вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Національний університет «Одеська політехніка» МОН України, Одеса, 2024.

У *вступі* до дисертації обґрунтовано актуальність дослідження, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет роботи. Розкрито наукове та практичне значення дисертаційного дослідження.

Перший розділ присвячений концептуальним засадам діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів. Характеризується категоріально-понятійний апарат щодо діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів, зокрема: уточнено поняття «громадські організації»; доведено, що поняття «неурядові організації» та «громадські організації» за принципами своєї організації, легалізації, участі в суспільному житті держави або держав є синонімами; надана характеристика поняття «правозахисні громадські організації»; зроблено опис поняття «громадський простір» як середовища, яке дозволяє громадянському суспільству відігравати певну роль у політичному, економічному та соціальному житті суспільств, зокрема в контексті прав людини; показані відмінності між поняттями «національні установи з прав людини», «незалежні національні правозахисні установи», «правозахисні організації»; продемонстровані особливості та характеристики публічно-управлінських впливів; акцентовано увагу на теоретичних концепціях щодо прав людини (гідності, вимог, добробуту людини).

Виокремлено міжнародну правову основу діяльності правозахисних громадських організацій. Продемонстрована наявність великої кількості класифікацій правозахисних громадських організацій. Все це дало можливість:

систематизувати класифікації правозахисних громадських організацій зарубіжних та українських дослідників; виокремити відмінності між правозахисними громадськими організаціями і національними організаціями громадянського суспільства (правозахисні агенції, центри та асоціації) з правозахисної діяльності, національними правозахисними організаціями (комісії з прав людини або омбудсмени, змішані інституції, консультативні та дорадчі органи та інші форми інститутів і центрів з прав людини) та державними правоохоронними органами; вирізнити контекст розуміння публічно-управлінських впливів громадських правозахисних організацій.

У *другому розділі* викладено результати дослідження міжнародної та зарубіжної практики діяльності правозахисних громадських організацій в аспекті її вдосконалення. Акцентована увага на ролі правозахисних громадських організацій в забезпеченні прав людини. З'ясовано, що роль таких організацій визначається, в першу чергу, державою. Надана характеристика ролі правозахисних громадських організацій в захисті прав людини в контексті публічно-управлінських впливів.

З'ясовано, що в діяльності зарубіжних правозахисних громадських організацій є певні особливості, зокрема: правозахисні громадські організації, які створено на базі правозахисних органів; правозахисні органи або їх підрозділи, які співпрацюють з громадами; міжвідомчі організації; партнерські організації.

Вирізнено форми діяльності правозахисних громадських організацій в залежності від проблеми з захисту прав людини: тиск; вплив; взаємодія; партнерство; співробітництво; спільні проєкти; спільні робочі групи (громадські організації, державні установи, органи місцевого самоврядування); діалог; спільні дії; коаліції; посередництво; адвокація; мобілізація населення для правозахисної діяльності; роз'яснення; підтримка; вплив на правові, моральні, етнічні та ін. норми і прийняття рішень; посилення легітимності правозахисників на місцевому, національному та міжнародному рівнях; консультативно-дорадча діяльність; співпраця; взаємодія; залучення до загальнонаціональних кампаній; партнерські зустрічі; створення он-лайн платформ.

Встановлено, що для зарубіжної практики характерна участь правозахисних громадських організацій в: захисті прав людей в судах; впливі на владу шляхом громадських акцій; використуванні стратегічних судових процесів для боротьби з корупцією. Впливи відбуваються у всіх сферах життєдіяльності людини.

Автором узагальнено, систематизовано і класифіковано: основні складові діяльності стосовно переходу правозахисними громадськими організаціями від надання послуг до адвокації, представництва в судах, посередництва та ін.; особливості відповідальності суб'єктів правозахисної діяльності, зокрема правозахисних громадських організацій та систематизації їх ролі в контексті відповідальності щодо збереження прав людини; основні напрями впливів правозахисних громадських організацій в межах публічно-управлінського впливу щодо захисту прав людини та групування цих впливів і міжнародних правових організацій в контексті публічно-управлінських впливів; функції правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів в зарубіжних державах та в Україні; впливи правозахисних громадських організацій на всі сфери життєдіяльності людини в зарубіжних державах та в Україні; методи впливу, які використовують правозахисні громадські організації в зарубіжних державах та в Україні; форми діяльності правозахисних громадських організацій в залежності від проблеми з захисту прав людини в зарубіжних державах та в Україні.

Надано новий зміст категорії «правозахисні громадські організації», які автором визначаються як інститут громадянського суспільства, спрямований на вирішення проблем людини з захисту її прав в контексті міжнародних правових документів шляхом впливу на органи державної влади і суспільство в цілому задля їх активізації для забезпечення збереження прав людини во всіх аспектах її життєдіяльності, з використанням різних форм діяльності (адвокація, посередництво, представництво та ін.).

Третій розділ присвячений виробленню шляхів вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій України в контексті публічно-

управлінських впливів. Досліджено діяльність провідних правозахисних громадських організацій України та зроблено наголос на певній відмінності від зарубіжних держав, зокрема щодо: проведення та організації громадських розслідувань; представництва інтересів у суді; масштабів проведенням просвітницьких та консультативних інформаційних кампаній; участі у розробці нормативно-правових актів та систематичної співпраці з суб'єктами законодавчої ініціативи; сприяння ратифікації міжнародних договорів щодо захисту прав людини; постійної участі правозахисних громадських організацій та правозахисників у консультативних та дорадчих органах; адвокатури.

Проаналізовано нормативно-правове регулювання діяльності громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів, що надало можливість визначити їх основні функції. З'ясовано, що в українській практиці функціями правозахисних громадських організацій є: здійснення посередницьких функцій задля відновлення порушених прав і свобод людини; створення різноманітних публічних кампаній; підготовка до органів влади аналітичних записок, що стосуються прав людини; сприяння ратифікації міжнародних договорів у сфері прав людини і здійснення контролю за реалізацією національного законодавства; здійснення дорадчих, представницьких функцій; правозахисна та правозастосовна функції; проведення громадських розслідувань тощо.

Аналіз діяльності правозахисних громадських організацій в зарубіжних державах та в Україні надав можливість визначити відмінність методів впливу. Відзначено, що основними методами діяльності правозахисних громадських організацій в Україні в контексті публічно-управлінських впливів є: інформаційно-комунікаційні; співучасті та дорадчі; громадські розслідування; публічна взаємодія; просвітництво та інформаційні кампанії; інформаційно-аналітичні; спілкування; проведення дискусій; консультування та онлайн-консультування; координація; комунікативні; обмін досвідом; експертні тощо. Акцентовано увагу на доцільності розширення методів впливу з урахуванням досвіду зарубіжних держав.

Відзначено, що потребують удосконалення форми діяльності правозахисних громадських організацій, зокрема такі як: тиск; вплив; партнерство; спільна діяльність; посилення легітимності діяльності правозахисників на всіх рівнях; громадські розслідування; направлення заяв щодо порушення прав людини у відповідні інстанції; створення інформаційної просвітницької мережі; участь у розробці нормативно-правових актів та постійна співпраця з суб'єктами законодавчої ініціативи; систематичне сприяння ратифікації міжнародних договорів щодо захисту прав людини; участь правозахисних громадських організацій та правозахисників у консультативних та дорадчих органах. Це сприятиме підвищенню рівня впливу, підвищенню результативності діяльності правозахисних громадських організацій в сфері дотримання прав людини з боку держави та збільшить можливість бути залученими до вироблення і внесення змін у правові акти.

Надано новий зміст категорії «правозахисник», яка автором визначається як особа або група осіб, об'єднаних в громадську організацію, які діють, захищаючи будь-які права людини (громадські, політичні, економічні, соціальні, освітні, культурні) від імені окремих осіб або груп, підтримуючи дотримання прав людини у своїх громадах.

Визначено напрями вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів на міжнародному рівні та на рівні зарубіжних держав. Для української практики вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів буде стосуватись наступного: внесення змін у Закон України «Про громадські об'єднання з уточненням щодо визначення терміну «правозахисник» та «правозахисна громадська організація», визначення їх прав, відповідальності, розширення джерел фінансування та процедури звільнення від оподаткування; розширення функцій та методів діяльності.

Наукові результати дослідження надали змогу сформулювати ряд висновків та рекомендацій, що мають як теоретичне, так і практичне значення.

Ключові слова: публічне управління та адміністрування, правозахисні

громадські організації; державні, національні, урядові, незалежні правозахисні організації; публічно-управлінські впливи; публічно-управлінська діяльність; правоохоронна діяльність; методи та функції впливів; правозахисники; права людини; правова держава; громадянське суспільство; система безоплатної правової допомоги.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Березовський Р.С. Діяльність міжнародних правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів. *Актуальні питання у сучасній науці*. Серія «Державне управління». Вип. 1 (19). 2024. С. 114-126. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1\(19\)-114-1262](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1(19)-114-1262)

2. Березовський Р.С. Типологія правозахисних громадських організацій та напрями їх діяльності в контексті реалізації Цілей сталого розвитку. *Наукові перспективи*. Серія «Державне управління». Вип. 1 (43). 2024. С. 69-80. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-69-80](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-69-80)

3. Березовський Р.С. Шляхи вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів з урахуванням зарубіжного досвіду. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Управління та адміністрування». Вип. 2 (30). 2024. С. 374-387. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-374-387](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-374-387)

4. Dziubenko O., Halaz L., Bala O., Zozulia I., Berezovskyi R. The System of Digital Management of the Enterprise's Labor Resources in the Context of Ensuring Personnel Security and Economic Development. *IJCSNS : International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 22. № 9. 2022. P. 89-94. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202209/20220914.pdf

DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.14>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Березовський Р.С. Участь громадських формувань у забезпеченні громадського порядку на місцевому рівні. *Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи*: XIII Міжнародна наукова Інтернет-конференція за міжнародною участю для аспірантів та докторантів, 27 трав., 2022, м. Одеса. 2022. С. 187-190. URL: [https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-](https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf)

[konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf](https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf)

6. Березовський Руслан. Деякі аспекти щодо регіональних особливостей розвитку громадянського суспільства. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 8 жов. 2021 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2021. С. 79. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/27102021.pdf>

7. Березовський Руслан. Роль інститутів громадянського суспільства в публічно-управлінських впливах на соціально-економічний розвиток держави. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. (до 25-річчя заснування інституту). 9 жов. 2020 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. С. 66-67. URL: http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/pua_25.pdf

8. Березовський Р.С. Теоретико-прикладні аспекти щодо діяльності правозахисних організацій. *Держава XXI століття: погляд молоді*: Всеукр. наук.-практ. on-line конферен. здоб. вищої освіти і молодих учених (присвячена Дню науки), 17 трав. 2022. м. Житомир, 2022. С. 455-456. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/21-1.pdf>

9. Березовський Р.С. Європейський досвід функціонування організацій громадянського суспільства в державно-громадянському партнерстві як основа запровадження інновацій. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України*: XIX регіональна науково-практична конференція, 16 червня 2022 р. Дніпро, 2022. С. 48-50. URL:

https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/Material_conference_16_06_2022.pdf

10. Березовський Р.С. Стратегічні напрями діяльності правозахисних організацій в контексті запровадження інновацій. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах воєнного стану та відновлення України*: Всеукр. наук.-практ. конференції за міжнародною участю, Одеса, 18 травня 2023 року. С. 71-74. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zabezpechennya_stiykosti_systemy_publichnoyi_vlady.pdf

ABSTRACT

Berezovskyi Ruslan. Improvement of the human rights NGOs activities in the context of public administration influences. – Manuscript-based qualification research paper.

The thesis for obtaining the Doctor of Philosophy degree in the specialty number 281 – Public Management and Administration. – Odesa Polytechnic National University, Ministry of Science and Education of Ukraine, Odesa, 2024.

The introduction to the PhD thesis substantiates the relevance of the research, formulates the goal and tasks, defines the object and the subject of the research. The scientific and practical significance of the research is determined.

The first section is devoted to the conceptual foundations of the human rights NGOs activities in the context of public administration influences.

It characterises the categorical and conceptual apparatus related to the activity of human rights NGOs in the context of public administration influences. The term 'public organisations' is defined and clarified. It has been proved that the terms 'non-governmental organisations' and 'public organisations' are synonymous, according to the principles of their organisation, legalisation and participation in the public life of the State; the term 'NGO for the defence of human rights' is described; The term 'public space' refers to an environment that enables civil society to participate in the political, economic, and social life of societies, particularly in the context of human rights. The

research also highlights the distinctions between 'national human rights institutions', 'independent national human rights institutions', and 'human rights organisations'. Additionally, it demonstrates the features and characteristics of public administration influences and emphasises theoretical concepts of human rights such as dignity, requirements, and well-being.

The author highlights the international legal framework for the activities of human rights NGOs. A large number of human rights NGO classifications exist. This has allowed foreign and Ukrainian researchers to systematise the categorisation of human rights NGOs, highlighting the differences between human rights NGOs and other national civil society organisations engaged in human rights activities, such as human rights agencies, centres and associations, as well as national human rights organisations, including human rights commissions or ombudsmen, mixed institutions, consultative and advisory bodies and other forms of human rights institutions and centres, and state law enforcement bodies.

The second section presents the results of the international and foreign practice of human rights NGOs research, in terms of its improvement. The author focuses on the role of human rights NGOs in ensuring human rights. It is found that the role of such organisations is determined primarily by the State. The role of human rights NGOs in the protection of human rights in the context of public administration is described.

The author proves that the activities of foreign human rights NGOs have certain peculiarities, in particular: human rights NGOs established based on human rights bodies; human rights bodies or their subdivisions cooperating with communities; interagency organisations; and partner organisations.

The author distinguishes the forms of activity of human rights NGOs depending on the human rights issue: pressure; influence; interaction; partnership; cooperation; joint projects; joint working groups (NGOs, state institutions, local self-government bodies); dialogue; joint actions; coalitions; mediation; advocacy; mobilisation of the population for human rights activities; explanation; support; influence on legal, moral, ethnic, and other standards and decision-making; strengthening the legitimacy of

human rights defenders at the local, national, and international levels; advisory and consultative activities; cooperation; interaction; involvement in national campaigns; partnership meetings; development of online platforms.

It is revealed that foreign practice is characterised by the participation of human rights NGOs in: protecting people's rights in courts; influencing the authorities through public actions; and using strategic litigation to combat corruption. The impacts occur in all spheres of human life.

The author summarises, systemises and classifies the main components of activities related to the transition of human rights NGOs from service provision to advocacy, representation in courts, and mediation. This thesis considers the responsibility of human rights actors, specifically human rights NGOs, and their role in preserving human rights. It also explores the areas of influence of human rights NGOs within public administration and how they impact the protection of human rights. Additionally, the author examines the grouping of these influences and the role of international legal organizations in the context of public administration influence. In addition, the author investigates the functions of human rights NGOs in the context of public administration influence in foreign countries and Ukraine; the influence of human rights NGOs on all spheres of human life in foreign countries and Ukraine; the forms of activity of human rights NGOs depending on the problem of human rights protection in foreign countries and Ukraine.

The author gives a new meaning to the category of "human rights NGO", defined by the author as a civil society institution that aims to solve human rights problems in the context of international legal instruments by influencing public authorities and society as a whole to activate them to ensure the protection of human rights in all aspects of life, using various forms of activity (advocacy, mediation, representation, etc.).

The third section is devoted to the development of ways to improve the activities of human rights NGOs in Ukraine in the context of public administration influences. The author examines the activities of the leading human rights NGOs in Ukraine and highlights certain differences from abroad, in particular with regard to: conducting and

organising public investigations; representing interests in court; the scope of educational and advisory information campaigns; participation in the development of legal acts and systematic cooperation with subjects of legislative initiative; promoting the ratification of international human rights treaties; and the constant participation of human rights NGOs and human rights defenders in advisory and consultative bodies.

The author analyses the legal regulation of Ukrainian NGOs' activities in the context of public administration influences, which made it possible to identify their main functions. It is found that in Ukrainian practice, the functions of human rights NGOs are as follows: mediation to restore violated human rights and freedoms; creation of various public campaigns; preparation of analytical notes on human rights for the authorities; promotion of ratification of international human rights treaties and monitoring of the implementation of national legislation; advisory and representative functions; human rights protection and law enforcement functions; conducting public investigations, etc.

The analysis of the human rights NGOs' activities abroad and in Ukraine made it possible to determine the difference in the methods of influence. It is noted that the main methods of activity of human rights NGOs in Ukraine in the context of public administration influence are: information and communication participation and consultation, public research, public interaction, education and information campaign, information and analytical communication, discussion, consultation and on-line consultation, coordination, communication, exchange of experience, expert, etc. The attention is paid to the appropriateness of expanding the methods of influence, taking into account the experiences of foreign countries.

It is noted that the forms of human rights NGOs' activity need to be improved, in particular the following: resistance; influence; partnership; cooperation; strengthening the legitimacy of human rights defenders at all levels; public investigations; submission of applications for human rights violations to the relevant authorities; creation of an information and awareness-raising network; participation in the development of legal acts and constant cooperation with subjects of legislative initiative; systematic promotion of ratification of international treaties on the protection

of human rights. This will help to increase the level of influence and effectiveness of human rights NGOs in the field of human rights observance by the State and to be involved in the development and amendment of legal acts.

The author gives a new meaning to the category of "human rights defender", which he defines as a person or a group of people, united in a non-governmental organisation, who work for the protection of all human rights (civil, political, economic, social, educational, cultural) on behalf of individuals or groups, supporting the observance of human rights in their communities.

The author identifies the areas for improving the activities of human rights NGOs in the context of public administration influences at the international level and at the level of foreign countries. For Ukrainian practice, the following will be relevant for improving the activities of human rights NGOs in the context of public administration influence: amendments to the Law of Ukraine "On Public Associations" to clarify the definition of "human rights defenders" and "human rights NGOs", to define their rights and responsibilities, to expand the sources of funding and the procedure for tax exemption; expanding the functions and methods of activity.

The scientific results of the research made it possible to formulate a number of conclusions and recommendations that have both theoretical and practical significance.

Keywords: public administration and management; human rights NGOs; state, national, governmental, independent human rights organisations; public administration influences; public administration activities; law enforcement activities; methods and functions of influences; human rights defenders; human rights; rule of law; civil society; system of free legal aid.

LIST OF PUBLISHED PAPERS ON THE TOPICS OF THE PHD THESIS

Papers in which the main scientific results of the PhD thesis are published:

1. Ruslan Berezovskyi. Activities of international human protection public organizations in the context of public and administrative influences. *Current issues in modern science*. Series "Public Administration". No. 1(19). 2024. P. 114-126. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1\(19\)-114-126](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1(19)-114-126)

2. Ruslan Berezovskyi. Typology of human rights protection public organizations and directions of their activities in the context of implementing the goals of sustainable development. *Scientific perspectives*. Series "Public Administration". No. 1 (43). 2024. P. 69-80. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-69-80](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-69-80)

3. Ruslan Berezovskyi. Ways of improving the activities of human rights protection public organizations in the context of public and administrative influences taking into account foreign experience. *Scientific innovations and advanced technologies*. Series «Management and Administration». No. 2 (30). 2024. P. 374-387. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-374-387](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-374-387)

4. Dziubenko O., Halaz L., Bala O., Zozulia I., Berezovskyi R. The System of Digital Management of the Enterprise's Labor Resources in the Context of Ensuring Personnel Security and Economic Development. *IJCSNS : International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 22. № 9. 2022. P. 89-94. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202209/20220914.pdf

DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.14>

Papers certifying the approbation of the PhD thesis materials:

5. Berezovskyi R. Participation of civil society groups in ensuring public order at the local level. *Public Administration in Ukraine: History of State Building, Challenges and Prospects: XIII International Scientific Internet Conference with international participation for postgraduate and doctoral students, 27 May, 2022, Odesa.* 2022. P. 187-190. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_i

nternet-

[konferenciya_zh_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf](#)

6. Berezovskyi Ruslan. Some aspects of regional peculiarities of civil society development. *Public administration: traditions, innovations, global trends*: materials. Ukrainian national scientific and practical conference with international participation. 8 October. 2021 Odesa. : ORIPA NAPA, 2021. P. 79. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/27102021.pdf>

7. Berezovskyi Ruslan. The role of civil society institutions in public administration influences on the socio-economic development of the state. *Public Administration: Traditions, Innovations, Global Trends*: materials. All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation (dedicated to the 25th anniversary of the Institute). 9 October. 2020 Odesa.: ORIPA NAPA, 2020. P. 66-67. URL: http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/pua_25.pdf

8. Berezovskyi Ruslan. Theoretical and applied aspects of the activities of human rights organisations. *The state of the XXI century: the view of young people*: All-Ukrainian scientific and practical on-line conference of higher education and young scientists (dedicated to the Day of Science), 17 May. 2022. Zhytomyr., 2022. P. 455-456. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/21-1.pdf>

9. Berezovskyi Ruslan. The European experience of civil society organisations in public-civil partnership as a basis for innovation. *Current issues of European and Euro-Atlantic integration of Ukraine: XIX Regional Scientific and Practical Conference*, 16 June 2022. P. 48-50. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/Material_conference_16_06_2022.pdf

10. Berezovskyi Ruslan. Strategic areas of activity of human rights organisations in the context of innovation. *Providing sustainability of public authority and administration systems in the conditions of martial law and recovery of Ukraine*: Ukrainian national scientific and practical conference with international participation, Odesa, 18 May 2023. P. 71-74. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zabezpechennya_stiykosti_systemy_publichnoyi_vlady.pdf

ЗМІСТ

ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОЗАХИСНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ВПЛИВІВ	30
1.1. Категоріальний апарат щодо діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів	30
1.2. Правове підґрунтя діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів	48
1.3. Класифікації правозахисних громадських організацій як основа аналізу їх діяльності в контексті публічно-управлінських впливів	68
Висновки до розділу 1	82
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНА ТА ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОЗАХИСНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АСПЕКТІ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ	85
2.1. Роль громадських організацій в правозахисній діяльності на міжнародному, регіональному та державному рівнях	85
2.2. Особливості діяльності правозахисних громадських організацій в зарубіжних державах	106
2.3. Успішна практика діяльності правозахисних громадських організацій зарубіжних держав	128
Висновки до розділу 2	149
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОЗАХИСНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ВПЛИВІВ	153
3.1. Характеристики діяльності правозахисних громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів	153
3.2. Нормативно-правове регулювання діяльності громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів	181
3.3. Шляхи вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів	203

Висновки до розділу 3	217
ВИСНОВКИ	224
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	236
ДОДАТКИ	263

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена сучасними світовими тенденціями щодо збереження прав людини, де провідну роль відіграють правозахисні громадські організації з широкими повноваженнями не тільки щодо просвітницької, моніторингової, посередницької і адвокаційної діяльності, а й з повноваженнями щодо вироблення міжнародних стандартів прав людини, їх запровадження та захисту прав жертв порушення прав людини в судових процесах, у тому числі й міжнародних.

Повноваження правозахисних громадських організацій розглядаються з позицій їх впливу та тиску на уряди для збереження прав людини у всіх сферах життєдіяльності. Особливу роль посідають правозахисні громадські організації в державно-управлінських впливах, що в розвинених державах дає їм можливість відстоювати права людей шляхом посередництва між органами влади і населенням та представництва від імені населення в правозахисних державних і недержавних організаціях. Будуються міцні партнерські відносини між правозахисними громадськими організаціями та правозахисними органами з вирішення проблем захисту прав людини.

Підходи сьогодення щодо оцінки держав стосовно їх міцності в правозахисній сфері відбувається з врахуванням ролі і повноважень правозахисних громадських організацій. Вважається, що держави, які мають слабке правозахисне законодавство не мають міцних правозахисних громадських організацій і чинять опір діяльності міжнародних громадських та інших правозахисних організацій. Рівень розвитку правозахисних громадських організацій корелює з розвитком усвідомлення суспільства громадських можливостей з захисту прав людини. Особливе місце посідають в цьому процесі громади. Всі рівні управління і громадський сектор мають свої показники відповідальності за збереження прав людини. Основна відповідальність покладається на державу, яка має забезпечити систему взаємовідносин і розподілення повноважень між державними правозахисними органами,

недержавними організаціями і правозахисними громадськими організаціями.

В українській правозахисній практиці залишається низьким рівень участі правозахисних громадських організацій в захисті прав людини і впливу на законодавство щодо прав людини та його реалізацію. У Звіті про дотримання прав людини в країнах за 2022 рік Державного департаменту США Бюро з питань демократії, прав людини та праці (DRL), відстоює універсальні цінності, зокрема повагу до верховенства права, демократичних інститутів і прав людини (Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, 2022) особливу увагу приділено Україні. Визначається вагома роль і система державних правозахисних органів з позицій їх відповідальності, а саме: підтримання внутрішньої безпеки та порядку, нагляд за поліцією та іншим персоналом правоохоронних органів (Міністерство внутрішніх справ); державна безпека в широкому сенсі, невійськова розвідка, контррозвідка та боротьба з тероризмом (Служба безпеки України); реалізація державної політики щодо безпеки кордону (Міністерство внутрішніх справ); державна політика щодо міграції (Державна міграційна служба). Втім, попри наявність різних структур залишаються, як зазначено у Звіті, проблемні питання з захисту прав людини, такі як:

- слабкий розподіл влади між виконавчою та судовою гілками влади;
- процесуальні порушення під час розслідувань і судових процесів, у тому числі неправомірне використання доказів з чуток і письмових свідчень свідків;
- порушення, вчинені під час воєнного стану в державі;
- напади на громадянське суспільство залишалися поширеними і часто недостатньо розслідувані та відсутність відповідальності за ці напади;
- забезпечення повних прав тимчасово переселених осіб через невизначеність процедури визнання біженця;
- збереження прав ромів щодо переміщення з зони конфлікту та підтвердження особи в судовому порядку для тих ромів, які не мають паспорта та громадянства;
- відповідальності за здійснення корупційних дій та їх кримінального переслідування;

- додержання гендерної рівності;
- забезпечення правового захисту жінок від домашнього насильства;
- подолання жорсткого поводження з представниками меншин і переслідування іноземців неслов'янської зовнішності;
- спроможності влади виявляти насильство над дітьми та направляти жертвам допомогу;
- доступності громадських будівель для людей з обмеженими можливостями;
- подолання дискримінації при працевлаштуванні та рівної оплати праці (Country Reports on Human Rights Practices: Ukraine, 2022).

Саме ці питання вирішуються в багатьох державах за допомогою правозахисних громадських організацій та з залученням міжнародних правозахисних громадських організацій. Останні також виконують функції підготовки правозахисних громадських організацій і населення до відстоювання своїх прав. В українські практики такого рівня підготовки громадських організацій практично немає. Всі дослідження, на які є посилання у Звіті (Country Reports on Human Rights Practices: Ukraine, 2022), проводили міжнародні правозахисні громадські організації та міжнародні моніторингові групи.

Враховуючи досвід зарубіжних держав і міжнародних правозахисних громадських організацій для України є важливим процес вдосконалення їх діяльності в аспекті публічно-управлінських впливів, що передбачає вироблення нового концептуального науково-прикладного підходу щодо змісту діяльності, ролі, відповідальності, впливової функції, можливостей та повноважень правозахисних громадських організацій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалось в межах науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська політехніка» за темою: «Сучасні інновації в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ» (ДР 01122U002247), в якому автор як виконавець виокремив теоретичні засади сучасних інновацій щодо вдосконалення діяльності правозахисних громадських

організацій в умовах глобалізаційних змін та кризових явищ; визначив місце інновацій в діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів у міжнародному середовищі: обґрунтував напрями розвитку підходів, методів та інструментарію публічно-управлінських впливів щодо вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в умовах кризових явищ; окреслив стратегічні напрями діяльності правозахисних громадських організацій в контексті запровадження інновацій. Особистий внесок автора полягає у виробленні основних напрямів вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій з врахуванням успішного міжнародного і зарубіжного досвіду та особливостями організації публічного управління та адміністрування в Україні, що надало можливість представити новий концептуальний погляд на діяльність правозахисних громадських організацій.

Мета дисертаційного дослідження полягає у розробленні нового концептуального підходу щодо змісту діяльності, ролі, відповідальності, впливової функції, можливостей та повноважень правозахисних громадських організацій в Україні з додержання прав людини в аспекті публічно-управлінських впливів на підставі міжнародного досвіду та досвіду зарубіжних держав.

Досягненню поставленої мети сприяло вирішення таких завдань:

- з'ясувати основні характеристики та визначення правозахисних громадських організацій;
- дослідити класифікації правозахисних громадських організацій в світовій та українській науці і практиці;
- встановити основні підходи щодо діяльності правозахисних громадських організацій в зарубіжних державах;
- визначити роль правозахисних громадських організацій в контексті відповідальності;
- з'ясувати сутність публічно-управлінських впливів правозахисних громадських організацій;

- виокремити основні напрями впливів правозахисних громадських організацій в межах публічно-управлінського впливу;
- виокремити функції правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів в зарубіжних державах та в Україні;
- проаналізувати діяльність правозахисних громадських організацій для виокремлення методів впливу в зарубіжних державах і в Україні;
- встановити основні складові вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів на міжнародному рівні, на рівні зарубіжних держав та в Україні.

Об'єкт дослідження – діяльність правозахисних громадських організацій як явище і процес.

Предмет дослідження – вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів.

Методи дослідження. Для реалізації мети і вирішення завдань дисертаційного дослідження було використано комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових методів, таких як аналіз і синтез (для опрацювання джерельної бази з проблематики дисертаційного дослідження), узагальнення і порівняння (для встановлення взаємозв'язків між науково-теоретичними та практично-прикладними підходами в зарубіжній та українській науці і практиці). Вирішення конкретних завдань дослідження забезпечувалося шляхом вибору спеціальних методів дослідження, зокрема: систематизації (результатів зарубіжних і українських наукових поглядів, практики, досвіду, правового забезпечення, надання нового змісту новим категоріям); класифікації (виокремлення основних напрямів впливів правозахисних громадських організацій в межах публічно-управлінського впливу; виокремлення груп впливів, групування міжнародних правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів, виокремлення функцій правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів та методів впливу); прогностичні методи (для формулювання практичних рекомендацій щодо напрямів вдосконалення діяльності

правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів).

Емпіричною базою дослідження стали нормативно-правові акти, звітно-аналітичні матеріали та дослідження, інформаційні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена тим, що в дисертаційній роботі запропоновано новий концептуальний погляд на діяльність правозахисних громадських організацій, що полягає у виробленні основних напрямів вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій з врахуванням успішного міжнародного і зарубіжного досвіду та особливостями організації публічного управління та адміністрування в Україні. У результаті проведеного дослідження отримано нові наукові й практичні результати:

вперше:

- проведено комплексне дослідження теоретико-методологічних і практично-прикладних основ діяльності правозахисних громадських організацій та сучасних міжнародних тенденцій вдосконалення їх діяльності та запропоновано нове вирішення наукової проблеми щодо ролі і можливостей правозахисних громадських організацій у здійсненні публічно-управлінських впливів, які мають концептуальну основу, організаційно-правову базу і практичну реалізацію в контексті взаємовідносин держави і суспільства;

- запропоновано новий концептуальний погляд щодо змісту діяльності, ролі, відповідальності, впливової функції, можливостей та повноважень правозахисних громадських організацій в Україні з додержання прав людини в аспекті публічно-управлінських впливів на підставі міжнародного досвіду та досвіду зарубіжних держав;

удосконалено:

- теоретико-методологічний підхід щодо діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів, зокрема щодо:

- надання нового змісту категорії «правозахисні громадські організації», які автором визначаються як інститут громадянського суспільства, спрямований на

вирішення проблем людини з захисту її прав в контексті міжнародних правових документів шляхом впливу на органи державної влади і суспільство в цілому задля їх активізації для забезпечення збереження прав людини во всіх аспектах її життєдіяльності, з використанням різних форм діяльності (адвокація, посередництво, представництво та ін.);

надання нового змісту категорії «правозахисник», яка автором визначається як особа або група осіб, об'єднаних в громадську організацію, які діють, захищаючи будь-які права людини (громадські, політичні, економічні, соціальні, освітні, культурні) від імені окремих осіб або груп, підтримуючи дотримання прав людини у своїх громадах;

визначення основних складових діяльності стосовно переходу правозахисними громадськими організаціями від надання послуг до адвокації, представництва в судах, посередництва та ін.;

систематизації класифікацій правозахисних громадських організацій зарубіжних та українських дослідників;

виокремлення відмінностей між правозахисними громадськими організаціями і національними організаціями громадянського суспільства (правозахисні агенції, центри та асоціації) з правозахисної діяльності, національними правозахисними організаціями (комісії з прав людини або омбудсмени, змішані інституції, консультативні та дорадчі органи та інші форми інститутів і центрів з прав людини) та державними правоохоронними органами;

відповідальності суб'єктів правозахисної діяльності, зокрема правозахисних громадських організацій та систематизації їх ролі в контексті відповідальності щодо збереження прав людини;

контексту розуміння публічно-управлінських впливів правозахисних громадських організацій;

виокремлення основних напрямів впливів правозахисних громадських організацій в межах публічно-управлінського впливу щодо захисту прав людини та групування цих впливів і міжнародних правових організацій в контексті публічно-управлінських впливів;

- концептуальні основи побудови взаємовідносин держави і суспільства шляхом вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів, зокрема щодо:

виокремлення функцій правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів в зарубіжних державах та в Україні;

впливів правозахисних громадських організацій на всі сфери життєдіяльності людини в зарубіжних державах та в Україні;

узагальнення методів впливу, які використовують правозахисні громадські організації в зарубіжних державах та в Україні;

виокремлення форм діяльності правозахисних громадських організацій в залежності від проблеми з захисту прав людини в зарубіжних державах та в Україні;

вироблення шляхів вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів на міжнародному рівні, в зарубіжних державах і в Україні;

- прикладні основи вироблення шляхів вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів, які стосуються партнерства, взаємодії, співробітництва, впливу, тиску, розподілення повноважень та відповідальності всіх суб'єктів сфери правозахисної діяльності;

набули подальшого розвитку:

- теоретико-методологічні підходи в публічному управлінні та адмініструванні щодо визначення ролі і можливостей правозахисних громадських організацій з позицій розвитку правової бази діяльності правозахисних громадських організацій, виокремлення ролі правозахисних громадських організацій в державі на рівня їх впливу на проблеми захисту прав громадян, визнання правозахисних громадських організацій як посередників між органами державної влади та населенням в аспекті адвокаційної громадської діяльності;

- методологія забезпечення державою та органами влади діяльності

правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів, що дозволить використати широкий спектр видів, форм і методів діяльності таких організацій в українській правозахисній практиці.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені теоретичні-методологічні положення та організаційно-правові основи діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів призведуть до вдосконалення діяльності таких організацій та побудові нових форм взаємовідносин держави і суспільства.

Наукові рекомендації, пропозиції, висновки, отримані в дисертаційному дослідженні, враховані та впроваджені у діяльності:

- Березівської районної ради, зокрема щодо вдосконалення організаційних форм взаємодії органів влади з правозахисними громадськими організаціями, в частині проведення спільних координаційних заходів (семінарів, тренінгів, планування інформаційно-просвітницьких заходів); обміну інформацією з питань протидії злочинності та забезпечення правопорядку; підготовки спільних матеріалів ознайомчого аналітично-інформаційного характеру щодо дотримання прав людини (листівки, висвітлення інформації у соціальних мережах, видання друкованих бюлетенів); реалізації спільних проєктів, програм та заходів з правозахисними громадськими організаціями і сприянні застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності (довідка від 29.12.2023 № 01-35/105);

- Оболонської районної в місті Києві державної адміністрації, взято на розгляд запропоновані організаційні форми побудови взаємовідносин з правозахисними громадськими організаціями в залежності від проблеми з захисту прав людини: вплив; взаємодія; партнерство; співробітництво; спільні проєкти; спільні робочі групи (громадські організації, державні установи, органи місцевого самоврядування); діалог; спільні дії; встановлення ефективної комунікації тощо. Пропозиції щодо розширення методів впливу при встановленні взаємодії органів влади з правозахисними громадськими об'єднаннями, зокрема: оприлюднення інформації шляхом використання

електронної пошти, петицій, інтернет-сайтів, блогів; діалогу; рекламні кампанії, інтерв'ю та роботи з поширення інформації; підвищення рівня знань про права людини через навчання; створення діалогових груп для подолання недовіри в суспільстві в постконфліктних ситуаціях; проведення семінарів, навчальних курсів, конференцій; підвищення кваліфікації та рівня обізнаності правозахисних громадських організацій; освітні та просвітницькі кампанії; діалог з постраждалими громадами; взаємне навчання та доступ до нових інструментів захисту прав людини (органи влади, бізнес, громадські правозахисні організації); адвокаційні кампанії, дослідження, судові процеси, екстрена допомога правозахисникам; проведення кампанії, випуск публікацій, організація круглих столів на різні теми прав людини; громадські ініціативи, звіти, публічні консультації, звіти та мобілізація громадської думки; спільні дії; коментування законодавства; сприяння системним змінам; перемовини при вирішенні конфліктів; розробка планів дій для вирішення проблемних ситуацій; планування та організація діалогу; громадські бесіди тощо (довідка від 15.11.2023 б/н);

- громадської організації «Причорноморський центр політичних і соціальних досліджень», зокрема враховано пропозиції щодо вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій у таких напрямках як: захист прав людини в конкретних випадках; громадські розслідування фактів порушень прав людини державними органами влади та органами місцевого самоврядування; поширення інформації про права людини, правове виховання та просвітництво; аналіз стану з правами людини. Взято до уваги авторські пропозиції щодо вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів з урахуванням кращого зарубіжного досвіду, які стосуються: формування концептуальних основ щодо визнання місця громадських правозахисних організацій в системі суспільних відносин з врахуванням міжнародних правових актів; визнання необхідності широких повноважень громадських правозахисних організацій та їх рівня легальності (зареєстровані, незареєстровані); розвитку правової бази діяльності

громадських правозахисних організацій в Україні; розширення методів та форм діяльності громадських правозахисних організацій; виокремлення ролі громадських правозахисних організацій в державі на рівня їх впливу на проблеми захисту прав громадян; визнання громадських правозахисних організацій як посередників між органами влади та населенням в аспекті адвокаційної громадської діяльності (довідка від 25.01.2024 № 04/01).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею автора. Основні розробки, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, практичне значення, здійснені дисертантом особисто. У дисертації не використовуються ідеї та розробки, що належать іншим авторам. У спільній публікації з О. Дзюбенком, Л. Галаз, О. Балою та І. Зозулею автором наголошено на доцільності запровадження координаційного підходу при побудові взаємовідносин та узгодженості інтересів між зацікавленими сторонами з урахуванням тенденцій цифровізації.

Апробація результатів дисертації. Найважливіші положення та результати дисертаційної роботи оприлюднені на науково-практичних конференціях за міжнародною участю, семінарах, конференціях та інших науково-комунікативних заходах апробаційного характеру, а саме: «Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди» (м. Одеса, 2020 р., 2021 р.); «Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи» (м. Одеса, 2022 р.); Держава ХХІ століття: погляд молоді (м. Житомир, 2022 р.); Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України (м. Дніпро, 2022 р.); Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах воєнного стану та відновлення України (м. Одеса, 2023 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 10 працях, у тому числі: у 4 статтях, 3 з яких у наукових фахових виданнях, 1 – у виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science, та 6 публікаціях у збірниках матеріалів науково-комунікативних заходів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 271 сторінку, із них 218 сторінок основного тексту, містить 1 таблицю. Список використаних джерел налічує 222 найменування на 27 сторінках (з яких 132 – іноземними мовами).

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОЗАХИСНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНО- УПРАВЛІНСЬКИХ ВПЛИВІВ

1.1. Категоріальний апарат щодо діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів

Категоріальний апарат, застосований в дисертаційному дослідженні стосується декількох понять, а саме: громадські організації, що поєднує в собі низку понять таких як неурядові організації, добровільні організації та ін.; права людини; правозахисні громадські організації; діяльність правозахисних громадських організацій; публічно-управлінські впливи.

Використання цих понять в певному значенні ґрунтується на результатах проведеного дослідження категоріального апарату. Так, науковець (Стасюк, 2018) зазначає, що поняття «громадські організації» вживається в різних значеннях і варіантах в зарубіжній науці, зокрема: в контексті соціальної економіки визначаються у Франції; громадські благодійні організації – у Великобританії; некомерційні організації, неурядові або волонтерські організації – у США; неурядові організації, неприбуткові організації, третій сектор, громадські організації – у Східній Європі; неурядова організація використовується в Європейській конвенції «Про визнання юридичними особами міжнародних неурядових організацій». Все це поєднується у понятті «громадська організація».

Інші дослідники (Вахович та Смолич, 2022) констатують, що поняття «неурядові організації» має багато трактувань, які ґрунтуються на характеристиці Світового банку таких організацій. Ці організації розглядаються з позицій процесу їх економічної діяльності і характеризуються як незалежні від уряду, мають або гуманітарні, або кооперативні цілі, але не комерційні. Це – благодійні й релігійні асоціації, які надають певні послуги, у тому числі з

гуманітарної допомоги, і цим, як вважається, сприяють організації громадян. Якщо такі організації провадять господарську діяльність, то вони є незалежними кооперативами, громадськими товариствами і т.п. Виходячи з цієї логіки дослідників Вахович та Смолич (2022), то неурядові організації є громадськими організаціями в контексті трактування законодавчих актів України, зокрема в контексті Закону України «Про громадські об'єднання» (*Про громадські об'єднання*, 2012). В цьому Законі у статті 1 громадська організація визначається крізь призму учасників/членів організації. Визначається, що «це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи» (*Про громадські об'єднання*, 2012). Поняття «неурядові організації» в термінології даного правового акту не визначається. Воно з'являється у статті 2, пункті 4, де тлумачиться в контексті неурядових організацій зарубіжних держав, які діють на території України. Враховуючи принципи організації неурядових організацій, визначених документами ООН і принципи діяльності громадських організацій, визначених Законом України «Про громадські об'єднання» (добровільності, самоврядності, вільного вибору території діяльності, рівності перед законом, відсутності майнового інтересу їх членів (учасників), прозорості, відкритості та публічності (*Про громадські об'єднання*, 2012) то фактично поняття «неурядові організації» та «громадські організації» є синонімами.

Вахович та Смолич (2022) наголошують, що частина науковців розглядають неурядові організації в контексті їх ролі в економічному розвитку держав та їх впливу соціальне та суспільне життя держави. Відповідно, неурядові організації визначаються як організації, діяльність яких спрямована на вирішення суспільно-політичних проблем. З такою думкою ми не можемо погодитись, оскільки як і неурядові організації, так і громадські організації приймають участь не тільки в соціально-економічному розвитку держави. Вони можуть бути або зареєстрованими як юридичні особи, або без статусу юридичної особи, що визначається як в документах ООН, так і в Законі України «Про громадські об'єднання».

Отже, в даному дисертаційному дослідженні поняття «громадські

організації» об'єднує в собі поняття «неурядові організації». Відповідно по тексту дисертації буде використовуватись поняття «громадські організації».

В зарубіжних джерелах зазначається, що термін «неурядова» або «некомерційна» зазвичай використовується для охоплення низки організацій, які утворюють громадянське суспільство. Такі організації характеризуються, як правило, тим, що мають як мету свого існування щось інше, ніж фінансовий прибуток. Однак це залишає величезну кількість причин для існування та широку різноманітність підприємств і видів діяльності. Неурядові організації варіюються від невеликих груп тиску, наприклад, щодо конкретних екологічних проблем чи конкретних порушень прав людини, через освітні благодійні організації, жіночі притулки, культурні асоціації, релігійні організації, юридичні фонди, програми гуманітарної допомоги аж до величезні міжнародні організації з сотнями чи навіть тисячами відділень або членів у різних частинах світу (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Такі організації відіграють важливу роль у захисті прав людини в усьому світі. Майже на всіх рівнях різних спроб зберегти гідність окремих громадян, коли цьому загрожує влада держави, громадські організації відіграють вирішальну роль у:

- боротьбі з окремими порушеннями прав людини безпосередньо або шляхом підтримки конкретних «тестових випадків» через відповідні суди;
- наданні безпосередньої допомоги тим, чиї права були порушені;
- лобіюванні змін до національного, регіонального чи міжнародного законодавства;

- допомозі щодо розвитку суті цих законів;
- сприянні поширенню знань і поваги до прав людини серед населення

(Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Внесок громадських організацій важливий не лише з точки зору досягнутих результатів, а й тому, що громадські організації є інструментами, які доступні для використання окремими особами та групами по всьому світу. Ними керують і координують приватні особи, але вони також залучають значну

частину спільноти, яка пропонує добровільну підтримку покращенню прав людини у світі (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Привертають увагу публікації, в яких обґрунтовується використання поняття «неурядові організації», які калькою переводяться на українську мову. Зокрема констатується, що Статут ООН, написаний після Другої світової війни, містив термін «неурядові організації». Стаття 71 говорить: «Економічна і соціальна рада може вживати відповідних заходів для проведення консультацій з неурядовими організаціями, які займаються питаннями, що входять до її компетенції». Такі організації діють окремо від уряду та працюють над соціальними та/або політичними проблемами (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

Хоча термін був новим у 1945 році, подібні організації вже існували протягом багатьох років, виступаючи за права жінок і припинення рабства. За роки до того, як ООН почала використовувати термін «неурядові організації», ці організації існували в певній формі. Багато з них, створені релігійними та благодійними групами, були дуже локальними та працювали в межах конкретних громад, щоб подолати бідність. Також було створено багато громадських організацій для вирішення проблем війни. Вони зосередилися на медичному обслуговуванні, догляді за дітьми та доставці продовольства в постраждалі райони. Товариство боротьби з рабством, засноване в 1839 році є першою міжнародною неурядовою організацією, спрямованою на захист прав людей. Історія такого Товариства продемонструвала, як люди в усьому світі можуть об'єднатися заради спільної справи (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

Коли Організацію Об'єднаних Націй було створено термін «неурядова організація» (в 1945 році), він з'явився в розділі 10, статті 71 Статуту ООН. Він визначив неурядові організації та організації держав, що не є членами ООН, які відігравали консультативну роль в ООН. У 1950 році міжнародна неурядова організація була визначена як «будь-яка міжнародна організація, яка не заснована міжнародним договором» (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

Втім, на теперішній час, змінилось сприйняття терміну «неурядові організації». Здебільшого, вони сприймаються як організації, що прагнуть покращити суспільство. Як зазначають зарубіжні фахівці, це досить точне, хоча й розпливчате визначення. Такі організації можна знайти на місцевому, національному та міжнародному рівнях. На національному рівні неурядові/громадські організації зобов'язані дотримуватися законів конкретної країни, але такі міжнародні організації не зобов'язані дотримуватися міжнародного права. Єдиним винятком є Міжнародний комітет Червоного Хреста, який є незалежною організацією. У Сполучених Штатах неурядові організації є різновидом некомерційних організацій, але не всі некомерційні організації є неурядовими/громадськими організаціями. У всьому світі такі організації можуть виглядати дуже по-різному залежно від законів їхньої країни (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

Залежно від своєї структури та місії, громадські організації можуть працювати для досягнення широкого спектру цілей. Світовий банк поділяє такі організації на два типи: операційні (зосереджені на проєктах розвитку) та адвокаційні (займаються адвокацією, зосереджені на просуванні певних справ). Багато громадських організацій, особливо великі, охоплюють обидва типи одночасно, хоча часто є одна сфера, на якій вони більше зосереджені. Сфери роботи можуть включати надзвичайну допомогу, міжнародну медичну освіту, права жінок, права дітей, економічний розвиток, захист навколишнього середовища, підготовку до катастроф тощо (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

В інших джерелах правозахисні організації визначаються як організації, які виступають за права людини через виявлення їх порушень. До них належать міжурядові та неурядові організації. Неурядові організації тут визначаються як неприбуткові асоціації людей, які працюють для просування та захисту прав людини в загальному (усі права людини) або спеціальному (спеціальному, зосередженому на певних питаннях прав людини). Такі організації, як і в інших джерелах розподіляють як місцеві, національні, регіональні або міжнародні

(Human Rights: An Overview, 2020).

Міжурядові організації розуміються як організації, членами яких є уряди різних країн. Такі організації є або глобальними, тобто вони відкриті для кожної країни, наприклад ООН, або регіональними, тобто вони відкриті лише для держава в певному географічному регіоні» (Human Rights: An Overview, 2020).

Характеризуючи *правозахисні громадські організації* зарубіжні фахівці (Civil Society, 2024) в цьому контексті зазначають, що як би вони себе не називали: правозахисники, правозахисні неурядові організації, асоціації юристів, студентські клуби, профспілки, університетські інститути, блогери, активісти захисту прав навколишнього середовища чи благодійні організації, що працюють з дискримінованими групами – незліченна кількість представників громадянського суспільства працюють заради кращого майбутнього та досягають спільних цілей справедливості, рівності та людської гідності. Акцент спеціалістами робиться на динамічному, різноманітному та незалежному громадянському суспільстві, здатному діяти вільно, обізнано та кваліфіковано щодо прав людини, і це є ключовим елементом у забезпеченні сталого захисту прав людини в усіх регіонах світу.

Окрема увага приділяється поняттю «*громадський простір*», який зарубіжними фахівцями визначається як середовище, що дозволяє громадянському суспільству відігравати певну роль у політичному, економічному та соціальному житті суспільств. Громадянський простір дозволяє окремим особам і групам робити внесок у формування політики, яка впливає на їх життя, зокрема шляхом: доступу до інформації; ведення діалогу; висловлення незгоди; об'єднання, задля висловлення своєї думки. Нові технології допомогли розширити мережі громадянського суспільства, але вони також дали урядам привід для контролю над рухами громадянського суспільства та свободою ЗМІ, часто під приводом безпеки. Відзначається, що в першу чергу, правозахисники захищають та просувають права людини, втім, вони також потребують захисту (OHCHR and protecting and expanding civic space, 2024).

За визначенням ООН, простір громадянського суспільства

взаємопов'язаний з системою прав людини. Наголошується, що суб'єкти громадянського суспільства мають використовувати систему прав людини ООН для просування та захисту простору громадянського суспільства на місцевому рівні (*Civil Society Space and the United Nations Human Rights System - A Practical Guide for Civil Society*, 2014). Увагу зосереджують на тому, як громадянське суспільство може виконувати рекомендації правозахисних механізмів і органів ООН. Важливими є інструменти сприяння подальшій діяльності громадянського суспільства (*How to Follow Up on United Nations Human Rights Recommendations - A Practical Guide for Civil Society*, 2013) та прийняття документів, які забезпечують дотримання прав людини (*Universal Periodic Review - A Practical Guide for Civil Society*, 2014).

Відмінними від *громадських правозахисних організацій* є *національні установи з прав людини*. Останні – це державні органи, які мають конституційні та/або законодавчі повноваження захищати та заохочувати права людини. *Незалежні національні правозахисні установи* (НПЛ) відіграють життєво важливу роль у просуванні та захисті основних прав усіх людей у країнах. Такі установи формуються державою з широкими конституційними або правовими повноваженнями. Важливо те, що вони діють незалежно від держави та уряду (*National human rights institutions are State bodies with a constitutional and/or legislative mandate to protect and promote human rights*, 2023).

В документах ООН зазначається, що незалежні національні правозахисні установи проводять моніторинг ситуації з правами людини у державі та звітують про результати моніторингу. Вони допомагають державі виконувати міжнародні зобов'язання щодо прав людини та надають консультації, щоб міжнародні стандарти прав людини впроваджувалися на національному рівні. Національні правозахисні установи розслідують порушення прав людини та допомагають жертвам досягати справедливості та отримувати відшкодування. Вони також реалізують освітні програми з прав людини, спрямовані на протидію поглядам і поведінці, які можуть призвести до насильства та дискримінації. Щоб бути ефективними та сприяти довгостроковим змінам, вони співпрацюють із

партнерами на національному рівні та взаємодіють із міжнародною системою прав людини (National human rights institutions are State bodies with a constitutional and/or legislative mandate to protect and promote human rights, 2023).

Відповідно до Паризьких принципів, до громадських правозахисних організацій відносять: організації, групи, асоціації, які займаються просуванням і захистом прав людини; а також організації громадянського суспільства, профспілки; відповідні соціальні та професійні організації, такі як асоціації юристів, релігійні організації, засоби масової інформації тощо (Cooperation and Engagement between National Human Rights Institutions (NHRIs) and Civil Society, 2018).

Інше поняття, яке є відмінним від поняття «*громадські організації*» є поняття «*правозахисні організації*». Останні – це також організації, які спрямовують свої зусилля на захист прав людини та припинення їх порушень. Основні правозахисні організації підтримують великі веб-сайти, на яких документують порушення та закликають до вжиття заходів для виправлення, як на урядовому рівні, так і на низовому рівні. Громадська підтримка та засудження зловживань є важливими для їх успіху, оскільки правозахисні організації є найбільш ефективними, коли їхні заклики до реформ підтримуються потужною громадською пропагандою. Втім, це організації, державні установи або об'єднання правоохоронців (Human Rights Organizations, 2023).

Відмінними є *громадські правозахисні організації*, які визначаються як неурядові і відіграють головну роль у приверненні уваги міжнародної спільноти до питань прав людини. Ці організації спостерігають за діями урядів і тиснуть на них, щоб вони діяли відповідно до принципів прав людини (Human Rights Organizations, 2023).

Діяльність правозахисних громадських організацій ґрунтується на розумінні прав людини. Як зазначається в зарубіжних публікаціях щодо теоретичних основ прав людини (Heard, 1997), права людини існують для захисту основної гідності людського життя. Права людини являють собою

соціальний вибір особливого морального бачення людського потенціалу, який ґрунтується на конкретному змістовному обліку мінімальних вимог гідного життя (Heard, 1997). Наголошується, що конкретна *концепція гідності* стає першорядною. Альтернативну концепцію визначають як *концепцію вимог щодо добробуту людини*. Права людини є не просто продуктом моралі, вони захищають основну свободу та добробут та є необхідними для свободи людини.

Громадські правозахисні організації та національні правозахисні організації можуть бути акредитовані для участі в сесіях Ради з прав людини як спостерігачі. Вони можуть звертатися до Ради під час інтерактивних дискусій і дебатів, таким чином висвітлюючи ситуацію з правами людини в усьому світі (NGO and NHRI Information, 2024).

Національні правозахисні організації можуть: робити усну заяву за всіма основними пунктами порядку денного Ради з прав людини; брати участь за допомогою відеоповідомлень у пленарних дебатах Комітету з прав людини, зокрема під час ухвалення результатів універсального періодичного огляду країни Радою, інтерактивному діалозі після представлення звіту про місію в країні уповноваженим спеціальних процедур та панелях або щорічних дискусіях; подати документи, які будуть оформлені під символом документа ООН; займати окремі місця на всіх сесіях.

Громадські організації можуть: бути присутнім і спостерігати за всіма засіданнями Ради, за винятком обговорень Ради відповідно до процедури подання скарг; подавати письмові заяви до Ради з прав людини; робити усні виступи в Раді з прав людини; брати участь у дебатах, інтерактивних діалогах, панельних дискусіях та неформальних зустрічах; організовувати «паралельні заходи» з питань, актуальних для роботи Ради з прав людини.

Погляд на громадянське суспільство з позицій прав людини відображає давно сформовану парадигму розвитку участі, яка зосереджується на низових асоціаціях як основи економічного і політичного розвитку, а також нову парадигму, засновану на правах людини та інклюзивність парадигми розвитку, які зосереджені на розширенні можливостей маргіналізованих груп шляхом

інтеграції політичної адвокатури в плануванні та практиці розвитку. Зміна погляду на громадянське суспільство щодо розвитку та дотримання прав людини, призвів до пріоритетності діяльності з розбудови потенціалу та фінансування, спрямованих на його зміцнення (Meyers, 2016).

Це також пов'язано зі зміщенням фокусу та ресурсів низових груп (і міжнародних громадських організацій, які їх зазвичай фінансували та підтримували) із задоволення короткострокових матеріальних потреб членів громади на національні чи міжнародні ініціативи з адвокатури. Політична адвокатура не обов'язково допомагає маргіналізованим людям задовольняти свої щоденні потреби. При цьому наслідками діяльності правозахисних громадських організацій є формалізація та професіоналізація місцевих громадянських суспільств. Проекти з розбудови потенціалу, які приносять користь громадським об'єднанням, можуть фактично зменшити їх здатність адекватно представляти потреби та бажання своїх членів. Йдеться про те, що багато сучасних правозахисних громадських організацій є місцевим втіленням міжнародних громадських організацій та зменшення профілів низових організацій, заснованих на членстві, які відображають місцеву культуру та традиційні (і окремі) моделі асоціацій. Ця «модернізація» громадських організацій часто є універсальним завданням, де організаційні атрибути та міжнародні групи допомагають розвиватися місцевим групам, обираються без урахування економічного, соціального та політичного контексту, в якому ці проблеми виникають, навіть якщо інші організаційні моделі виявилися ефективними в місцевому середовищі (Meyers, 2016).

Факторами, що спонукають до перетворення низових асоціацій на сучасні громадські організації є: розвиток залежності місцевих груп від іноземного фінансування; інтеграція в ієрархічні мережі; підвищення професіоналізації, коли членів місцевої громади замінюють навчені професіонали, та/або прийняття сигналів ззовні; формування порядку денного установчої організації тощо. Юридично зареєстровані громадські організації, на відміну від різноманіття неформальних і формальних асоціацій, заснованих на спорідненості, релігійних

традиціях, взаємних стосунках і мережах самопомогі є лише одним із елементів громадянського суспільства, але часто є елементом, яку зовнішні донори сприймають як громадянське суспільство. Також відбувається супутня втрата автономії та місцевої підзвітності (Meyers, 2016).

Дослідження громадських організації зосереджуються на способах, на основі яких місцеві групи кооптуються державою та капіталом, за допомогою якої держави та ринки диктують напрям політичного та економічного розвитку. Кооптація низових асоціацій виходить далеко за межі урядів і компаній, а також включає інших учасників громадянського суспільства, таких як міжнародні неурядові організації, іноземні донори та глобальні мережі. Відповідно, формування місцевого громадянського суспільства з цією метою, вимагає певного застосування влади. Права людини, які відіграли таку важливу роль у просуванні прав громадян у всьому світі, можуть зіграти певну роль у позбавленні місцевих груп влади представляти своїх членів. У самих низових групах можуть формуватися еліти, що складаються з лідерів, здатних взаємодіяти з персоналом міжнародних неурядових організацій, залишаючи постійних учасників поза увагою (Meyers, 2016).

Перехід від надання послуг до політичної адвокації є одним із найважливіших напрямків діяльності громадських організацій, зосереджених на правах людини. Розрив між послугами та адвокацією є найсуттєвішим розривом у громадянському суспільстві, включаючи глобальне громадянське суспільство. Розкол стає ще ширшим, якщо беруться до уваги неформальні громадські організації, включаючи родинні мережі, релігійні групи та інші форми традиційних об'єднань, багато з яких базуються на нормах взаємності та зосереджені на соціальній підтримці, самопомозі, благодійності або на взаємній вигоді. Коли низові групи заохочують або чинять тиск, щоб прийняти практику адвокації, їхні члени, швидше за все, чинитимуть опір (Meyers, 2016).

Правозахисні громадські організації визнані як невід'ємна частина внутрішнього, регіонального та міжнародного політичного, соціального та правового поля. Ці організації відіграли важливу роль у сприянні широкому

визнанню ідеї, що кожна людина має невід'ємні права. Відповідно з'являються питання щодо обов'язків цих організацій. Категорії правозахисних громадських організацій достатньо різноманітні і включають велику кількість різних типів організацій. Громадські правозахисні організації суттєво відрізняються за своєю організаційною структурою, розміром, географічним охопленням та основним напрямком діяльності (Griffin, 2013).

У 2008 році Ноттінгемський університет (на замовлення УВКПЛ) опублікував «Заяву про етичні зобов'язання фахівців з прав людини» та «Керівні принципи для співробітників з прав людини, які працюють у конфліктних і постконфліктних середовищах». Зобов'язання та керівні принципи були частиною ширшого проекту «Консолідація професії: польовий офіцер з прав людини». Цей проект спрямований на розробку та надання високоякісних інструментів навчання та розбудову потенціалу для польової роботи з прав людини. Існує небагато вказівок, спрямованих на просування найкращої практики в конкретних сферах роботи з правами людини, таких як встановлення стандартів, проведення кампаній, стратегічні судові процеси, політичні поради, встановлення фактів та звітність. Деякі правозахисники стверджують, що краще взагалі уникати публічного обговорення своїх обов'язків. Теоретично міжнародне право щодо прав людини обмежує сферу втручання урядів у діяльність громадських організацій та регулювання їх діяльності. Однак на практиці існує великий розрив між правовим захистом і щоденним досвідом більшості. Наголошується, що деякі дослідження показали, що методи роботи з правами людини можуть мати ненавмисні негативні наслідки, які підривають, а не захищають людську гідність тих, хто пережив порушення прав людини, і це потребує подальшого вивчення. У деяких країнах стверджується, що правозахисники громадських організацій не є політичними активістами, а займаються «бізнесом прав людини», який служить просуванню особистих інтересів самих правозахисників (Griffin, 2013).

Правозахисні громадські організації мають широкий спектр юридичних, етичних і моральних обов'язків по відношенню до тих людей, які безпосередньо

зацікавлені в їхній роботі, тобто до своїх зацікавлених сторін або прихильників. Зацікавлені сторони узагальнюючи визначають будь-яку особу, групу чи організацію, які можуть впливати на громадські організації або на які впливають громадські організації. Основними зацікавленими сторонами правозахисних громадських організацій зазвичай є люди, яких вони представляють, захищають або допомагають. Інші важливі зацікавлені сторони включають волонтерський персонал, членів правління, рад або опікунів, будь-яких прихильників або членів, а також ширшу спільноту громадських організацій. Ще одна група, яка не може бути повноцінною зацікавленою стороною – це широка громадськість. Втім, громадські організації не зобов'язані консультиватися з громадськістю чи представляти поширені погляди. Свобода асоціацій, вираження думок означають, що люди мають право створювати громадські організації та працювати над будь-яким питанням, яке їм подобається. Керівний орган громадської організації, будь то правління, рада та ін., існує для забезпечення організаційного нагляду. Органи управління також несуть відповідальність за ефективність діяльності громадської організації (Griffin, 2013).

Правозахисні громадські організації формально не зобов'язані дотримуватися міжнародного права прав людини. Втім, міжнародні стандарти прав людини створюють основу принципів, якими вони керуються в своїй роботі. Розрізняють два загальні типи обов'язків: відповідальність, заснована на результативності (ті обов'язки, які стосуються практичної роботи громадської організації); обов'язки, засновані на місії (які випливають із місії організації у сфері прав людини та, у свою чергу, міжнародних законів і стандартів прав людини) (Griffin, 2013).

Обов'язки, засновані на результативності, стосуються практичної роботи громадської організації. Відповідальність, заснована на результативності, передбачає потребу в належному управлінні. Деякі форми роботи з прав людини (наприклад, підвищення обізнаності) можуть не мати відчутних результатів, які легко виміряти. Вимірювання ефективності ускладнюється, якщо загальна мета

конкретної дії не може бути реально досягнута в короткостроковій перспективі (наприклад, викорінення бідності). Виражена відданість загальній меті дії часто набагато важливіша за будь-який отриманий результат. Навіть якщо можна продемонструвати результат, може бути важко приписати причину результату або оцінити внесок різних учасників у його досягнення. Іноді більш прийнятною мірою відповідальності є процеси, які використовуються для залучення людей до роботи громадської організації, а не сама робота (Griffin, 2013).

Обов'язки на основі місії – це етичні зобов'язання, які впливають із місії з прав людини та, у свою чергу, з міжнародних законів і стандартів у галузі прав людини. На самому базовому рівні правозахисна місія вимагає від громадських організацій демонстрації поваги до ключових принципів прав людини. Правозахисна місія покладає на правозахисні громадські організації обов'язок діяти принципово, орієнтуючись насамперед на інтереси тих, кого вони прагнуть захищати чи представляти. Обов'язки, засновані на місії, важче виміряти, ніж ті, що базуються на результативності, оскільки вони не стосуються кількісно визначених результатів. Такі обов'язки більш тісно пов'язані з якістю стосунків правозахисних громадських організацій зі своїми ключовими зацікавленими сторонами та легітимністю процесів, які використовуються в її щоденній роботі (Griffin, 2013).

Основним обов'язком правозахисної громадської організації є свідоме визначення пріоритетів потреб та інтересів людей, яких вона прагне захищати, діяти, допомагати чи представляти. Консультації з ключовими зацікавленими сторонами під час планування, реалізації та оцінки проєктів необхідні для забезпечення того, щоб робота відповідала справжнім потребам людини та громадська організація була ефективною. Правозахисні громадські організації, які займаються адвокацією, проведенням кампаній і встановленням стандартів, часто представляють великі групи людей. Питання представництва та поваги до людської гідності також виникають під час рекламних кампаній, інтерв'ю та роботи з поширення інформації. Повага до людської гідності демонструється, коли організації гарантують, що їхні дії не призводять до подальшого

спотворення інформації про тих, хто пережив порушення прав людини. Маргіналізовані члени суспільства, включно з тими, хто пережив порушення прав людини, зазвичай є невідними зацікавленими сторонами діяльності правозахисних громадських організацій (Griffin, 2013).

Стосовно публічно-управлінських впливів в контексті діяльності правозахисних громадських організацій, то в дослідженнях йдеться про те, що: організації державного сектору намагається втрутитися в життя окремих людей або їхніх сімей (Learn how public administrators are helping society by influencing community development and saving lives by shaping policy, 2018), і фактично йдеться про більший вплив державних адміністраторів, а не громадських правозахисних організацій; вплив управлінських цінностей на сферу державного управління (Edwards, 1988); вплив груп інтересів на формування політики (Influence of interest groups on policy-making, 2012).

При цьому, групи інтересів розуміють як об'єднання осіб або організацій, які на основі одного чи кількох спільних інтересів намагаються впливати на державну політику на свою користь, зазвичай шляхом лобювання. *Вплив груп інтересів на формування політики як такої* не є корумпованою чи нелегітимною діяльністю, а вважається ключовим елементом процесу прийняття рішень. Однак непропорційний і непрозорий вплив груп інтересів може призвести до адміністративної корупції, неправомірного впливу, переваги певних груп інтересів за рахунок суспільних інтересів (Influence of interest groups on policy-making, 2012).

Виокремлюються наукові розвідки (Криштанович, 2024b), які визначають напрями діяльності правозахисних громадських організацій, де робиться акцент на публічно-управлінських впливах, що прослідковується на рівні взаємодії з державними інституціями, а також на рівні формування громадської думки. Здебільшого, в умовах глобалізаційних тенденцій, вдосконалення діяльності цих організацій здійснюється у таких напрямках як: посилення використання цифрових технологій, розвиток міжнародної співпраці та партнерства, удосконалення внутрішніх процесів та розвиток компетенцій. На думку

науковця (Криштанович, 2024b), ключовими факторами, що визначають діяльність правозахисних громадських організацій є: глобалізація та інтернаціоналізація, технологічний процес, політичні зміни та нестабільність, зростаюча роль громадської думки, економічні виклики та фінансова нестабільність. Дослідник наголошує, що вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів стосується наступного: створюється середовище для розширення діяльності правозахисних громадських організацій, що сприяє створенню прозорого та ефективного урядування і як результат – збільшення довіри між урядом і громадянським суспільством; посилення ролі правозахисних громадських організацій знижує рівень корупції; формування іміджу правозахисних громадських організацій та їх міжнародна підтримка, що приводить до встановлення сталого партнерства (Криштанович, 2024b).

Інший аспект публічно-управлінських впливів стосується можливості впливати на державну політику і означає здатність вносити зміни чи впроваджувати ці зміни в суспільство в цілому, або просто покращувати життя у місцевій громаді (How to influence public policy, 2022).

Основними шляхами, за допомогою яких уряди можуть впливати на робоче середовище громадських організацій за дослідженнями Clark (1993), є:

- характер і якість управління (плюралізм, підзвітність тощо);
- правова база (реєстрація, вимоги до звітності тощо);
- податкова політика (імпортні товари, місцева благодійність тощо);
- співпраця з громадськими організаціями (характер партнерства);
- громадські консультації та інформація (політичний вплив громадських організацій);
- координація (роль урядів у координації діяльності громадських організацій);
- офіційна підтримка (державне фінансування, офіційні контракти) (Clark, 1993).

Український науковець Баштанник (2023) досліджуючи формування

інституціонального змісту правозахисної діяльності громадських організацій з позицій публічного управління, акцентує увагу на таких напрямках впливу як:

- посилення контролю з боку правозахисних громадських організацій, оскільки вони доповнюють діяльність публічної влади у сфері захисту прав людини та проводять моніторинг діяльності влади;
- забезпечення участі громадян у публічному управлінні шляхом сприяння залученню громадян до процесів прийняття рішень та оцінки діяльності влади;
- підвищення обізнаності про права людини через методи просвітництва, які використовують правозахисні громадські організації у своїй діяльності;
- формування партнерських відносин та встановлення нового формату спілкування з публічною владою в межах діючого законодавства задля покращення захисту прав людини (Баштанник, 2023).

Brass (2016) наголошує на тому, що в дослідженнях громадських організацій йдеться про те, що вони підривають, загрожують або регулярно конфліктують з державою в країнах, що розвиваються. Хоча існують обставини, за яких виникають змагальні відносини між державою та суспільством. Наголошується, що співпраця і конфлікт є двома складовими, які визначають ряд встановлення можливих взаємодій. Низка організаційних характеристик впливає на характер відносин між громадськими організаціями та урядом. З боку громадських організацій це стосується місії та стратегії організації, віку та розміру, лідерства, джерела фінансування та виконання програми. Важливими є також показники такі як: організаційна структура, стратегія розвитку та тип політичного режиму. Там, де місія громадської організації орієнтована на надання послуг, відносини, як правило, менш конфліктні, ніж там, де громадські організації мають на меті внести зміни: просування прав людини; антикорупційні заходи; громадянські та політичні свободи; участь; розширення можливостей або демократії (Brass, 2016).

Уряди вважають загрозою, коли громадські організації організовують протести, кидають виклик державі через суди, об'єднуються з лідерами опозиції або використовують засоби масової інформації та неформальні комунікації, щоб

протистояти державі. Конфлікт, як правило, є нормою, коли громадські організації конкурують за формування політики (або сприймаються як такі, що беруть участь в антиурядовій діяльності. Часто ці фактори взаємодіють з іншими характеристиками громадських організацій. Там, де громадські організації присутні в країні протягом тривалого періоду часу, відносини, як правило, є більш співробітницькими, оскільки довговічність означає формування певного рівня довіри. Сильні лідери громадських організацій посилюють ці тенденції. Подібним чином громадські організації, лідери яких раніше працювали в уряді, або які неодноразово переходили між урядом і громадською організацією, можуть співпрацювати з державними установами, оскільки вони мають особисті зв'язки з ними. Конфлікт може виникнути, якщо сильні та здібні лідери використовують свої навички, щоб кинути виклик уряду (Brass, 2016).

Наголошується на тому, що стратегія громадських організацій та стратегія розвитку уряду, місцевих адміністрацій впливають один на одного і побудову відносин. Урядові організації, які відкриті до інституційного плюралізму, більш схильні створювати простір для громадських організацій у формуванні або реалізації політики. Спосіб, у який уряди регулюють діяльність (далі – НУО), значною мірою визначає взаємодію громадських і урядових організацій. На відносини впливають стабільність і передбачуваність у нормативно-правовому середовищі. Громадські організації більше зацікавлені у співпраці за умов, якщо їх реєстрація є простою та легкою для виконання, вимоги до звітності є розумними, а політика оподаткування забезпечує стимули для діяльності, яка відповідає пріоритетам розвитку. Співпраця є більш вірогідною, якщо громадські організації широко визнають державний контроль через закони та рамки співпраці, але залишаються непідпорядкованими державі. Громадські організації та урядовці частіше вступають у конфлікт там, де діють закони, положення та правила щодо залучення, які є незрозумілими, що є більш імовірним у високоцентралізованому командно-контрольному середовищі. Те саме стосується випадків, коли регулювання спрямоване на придушення діяльності громадської організації. Цей конфлікт може ще більше загостритися,

коли громадські організації та урядові сектори мають різні думки щодо регулювання та способів його використання. На взаємодію впливають декілька факторів: наявність основи або стимулу для взаємодії громадської організації та уряду; стратегії, які використовують громадські організації і уряд у взаємодії з іншими; особливості фактичних взаємодій, такі як ступінь формальності та динаміка влади (Brass, 2016).

1.2. Правове підґрунтя діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів

В наукових дослідженнях наголошується (Heard, 1997), що *основні права* гарантують існування чи базовий добробут. *Несубтрактивні права* зберігають здатність виконувати цілеспрямовані дії, тоді як додаткові права забезпечують необхідні умови для розвитку здібностей, наприклад, освіти. Фундаментальна складність використання досягнення людського розвитку як основи прав людини полягає в тому, що воно може мати значення, яке є відносним до кожної культури та окремої людини. *Теорії прав людини*, що ґрунтуються на *концепціях гідності, добробуті чи розвитку*, мотивуються бажанням захистити та підвищити певну якість життя.

В сучасних зарубіжних дослідженнях (What are human rights?, 2024) акценти також робляться на теоріях гідності і рівності. Вони стали ключовими для розбудови діяльності правозахисних громадських організацій. Права людини розуміють як визначення основних стандартів, необхідних для гідного життя. Їх універсальність впливає з того факту, що в правовому аспекті всі люди рівні. На сучасному етапі на міжнародному рівні домінує підхід щодо прав людини, які є:

- невідчужуваними;
- неподільними;
- взаємозалежними;
- взаємопов'язаними;
- універсальними (What are human rights?, 2024).

Правовою основою діяльності правозахисних громадських організацій, як зазначається в документах ООН є:

- Статут Організації Об'єднаних Націй, підписаний 26 червня 1945 року, де зазначена прихильність збереження прав людини;
- Загальна декларація прав людини, розроблена Комісією ООН з прав людини і прийнята у 1948 році (What are human rights?, 2024);
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, 1976 рік;
- два Факультативні протоколи до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (щодо процедури подання скарг та щодо смертної кари) 1976 рік та 1989 рік;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права;
- Факультативний протокол до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права утворюють так званий Міжнародний білль про права людини;
- Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965);
- Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979);
- Конвенція про права дитини (1989);
- Конвенція про права людей з обмеженими можливостями (2006) (Human Rights, 2020b);
- Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень (2007 р.);
- Міжнародна конвенція про права людей з інвалідністю (What are Human Rights?, 2023);
- Створення декількома регіонами світу власні системи захисту прав людини, які існують поряд із системою ООН, зокрема:
  - регіональні правозахисні установи в Європі, Америці та Африці;
  - Асоціація держав Південно-Східної Азії щодо інституціоналізації регіональних стандартів прав людини;
- ратифікація більшістю країн Азії основних договорів та конвенцій ООН,

що засвідчує згоду держав дотримуватися міжнародного права щодо прав людини;

- стандарти та механізми прав людини, які підтримуються Радою Європи;
- прийняття Лісабонського договору, який набув чинності 1 грудня 2009

року;

- прийняття Хартії основоположних прав Європейського Союзу;
- діяльність Європейського Союзу та Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) (What are human rights?, 2024).

У Європейському Союзі активна діяльність із захисту прав людини посилилась з прийняттям Лісабонського договору, який набув чинності 1 грудня 2009 року, надавши повної юридичної сили Хартії основоположних прав Європейського Союзу. Містячи громадянські, політичні, соціальні та економічні права, Хартія вимагає від держав-членів і самого Європейського Союзу підтримувати ці права. Суд Європейського Союзу може скасовувати законодавство ЄС, яке суперечить Хартії, і переглядати дотримання законодавства ЄС державами-членами, хоча щоденне застосування буде вирішуватися національними судами. Хартія визначає права за шістьма критеріями:

- гідність - гарантує право на життя і забороняє тортури, рабство та смертну кару;

- свобода - включає права на приватне життя, шлюб, думку, вираження поглядів, зібрання, освіту, роботу, власність і притулок;

- рівність - охоплює права дітей і людей похилого віку;

- солідарність - захищає соціальні права та права працівників, право на справедливі умови праці, захист від необґрунтованого звільнення та доступ до медичної допомоги;

- права громадян - охоплюють право голосу та вільне пересування;

- справедливість - стосується таких прав, як право на ефективний засіб правового захисту, справедливий суд і презумпцію невинуватості (What are human rights?, 2024).

Для цього працює Агентство фундаментальних прав (FRA). Це експертний орган, який збирає докази щодо ситуації з фундаментальними правами в Європейському Союзі та надає поради та інформацію про те, як покращити ситуацію. Воно не виконує моніторингову роль, але співпрацює з відповідними установами, надаючи поради щодо покращення реалізації основних прав людини (What are human rights?, 2024).

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) об'єднує 57 держав Європи, Центральної Азії та Північної Америки. Незважаючи на те, що компанія не спеціалізується на захисті прав людини, її комплексний підхід до безпеки дозволяє вирішувати широкий спектр питань, включаючи права людини, національні меншини, демократизацію, поліцейські стратегії, боротьбу з тероризмом, економічну та екологічну діяльність. Діяльність ОБСЄ у сфері прав людини здійснюється через Бюро з демократичних інститутів і прав людини (What are human rights?, 2024).

Хартія застосовується в поєднанні з національними та міжнародними системами захисту основних прав, включаючи Європейську конвенцію з прав людини (Human rights, 2020a).

Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ, підписана у 1950 р.) заснувала Європейський суд з прав людини, який покликаний захистити людей від порушень їх прав. Конвенція має кілька протоколів, які змінюють її рамки. Лісабонський договір, який набув чинності з 1 грудня 2009 року, дозволяє ЄС приєднатися до ЄКПЛ, а проєкт угоди про приєднання було завершено у 2013 році (European Convention on Human Rights (ECHR), 2020).

На період до 2027 року прийнято Програму «Громадяни, рівність, права та цінності» (2021–2027). Регламент (ЄС) 2021/692 про створення програми громадян, рівності, прав і цінностей:

- встановлює програму «Громадяни, рівність, права та цінності» (програма CERV) на період дії багаторічної фінансової рамки 2021–2027 років, як зазначено в Регламенті (ЄС, Євратом) 2020/2093;

- визначає цілі програми, бюджет на 2021–2027 роки, різні форми

фінансування та правила надання такого фінансування (Citizens, equality, rights and values programme (2021–2027), 2022).

Загальною метою є захист і просування прав і цінностей, закріплених у договорах Європейського Союзу (ЄС), Хартії основних прав і відповідних міжнародних конвенціях з прав людини, зокрема шляхом:

- підтримки організацій громадянського суспільства та інших осіб, які активно беруть участь на місцевому, регіональному, національному та транскордонному рівнях;

- заохочення громадянської та демократичної участі (Citizens, equality, rights and values programme (2021–2027), 2022).

Це робиться для підтримки та подальшого розвитку відкритих, заснованих на правах, демократичних, рівних та інклюзивних суспільств, які базуються на верховенстві права. Кожна мета відповідає напрямку програми:

- захищати та просувати цінності ЄС – напрям цінностей Європейського Союзу;

- заохочувати права, недискримінацію та рівність, у тому числі гендерну рівність, а також просувати гендерний мейнстрімінг і недискримінацію – напрямок рівності, прав і гендерної рівності;

- сприяти залученню та участі громадян у демократичному житті ЄС та обмінам між громадянами різних держав-членів, а також підвищувати обізнаність про їхню спільну європейську історію – напрямок залучення та участі громадян;

- для боротьби з насильством, у тому числі з гендерним насильством – напрям Дафне (Citizens, equality, rights and values programme (2021–2027), 2022).

Програма відкрита для організацій, які законно засновані в ЄС або в закордонній країні чи на пов'язаній з ним території, а також для будь-якої міжнародної організації. Вона також може бути відкритою для організацій, юридично заснованих у:

- країнах Європейської асоціації вільної торгівлі, які також є членами Європейської економічної зони;

- країнах-кандидатах та потенційних країнах-кандидатах на вступ до ЄС, якщо вони відповідають відповідним умовам;
- інших країнах, що не входять до ЄС, за певних умов (Citizens, equality, rights and values programme (2021–2027), 2022).

Операційний грант може надаватися без конкурсу пропозицій до Європейської мережі національних органів з питань рівності. Це реалізується робочими програмами, ухваленими Європейською Комісією шляхом імплементаційних актів. Бюджет програми отримав суттєве поповнення, більш ніж подвоївши спочатку запропоновану суму в 642 мільйони євро до понад 1,55 мільярда євро на період 2021–2027 років. Комісія має створити групу громадянського діалогу. Це має на меті забезпечити регулярний, відкритий і прозорий діалог з бенефіціарами програми та іншими відповідними зацікавленими сторонами, дозволяючи їм обмінюватися досвідом і передовою практикою, а також обговорювати політичні розробки в сферах і цілях, охоплених програмою, та інших суміжних сферах (Citizens, equality, rights and values programme (2021–2027), 2022).

Відповідно Регламент (ЄС) 2021/692 скасовує та замінює Регламент (ЄС) № 1381/2013 (попередня програма прав, рівності та громадянства) та Регламент (ЄС) № 390/2014 (програма «Європа для громадян») (Citizens, equality, rights and values programme (2021–2027), 2022).

Програма підтримує широкий спектр організацій, приділяючи значну увагу організаціям громадянського суспільства, які діють на місцевому, регіональному, національному та транскордонному рівнях, а також європейським мережам, органам державної влади, органам з питань рівності та національним правозахисним установам, національним, регіональним і місцевим органам влади, академічним/дослідницьким інститутам, аналітичним центрам та всім, хто залучений до просування цінностей і прав ЄС. Програма підтримує спроможність ключових мереж і головних організацій на рівні ЄС через операційні гранти (наприклад, Європейська мережа національних правозахисних установ). Підтримані проєкти включають навчання, розбудову

потенціалу, обмін передовим досвідом між органами та органами держав-членів, а також побратимство міст. Вони також включають підтримку низових організацій і громадянського суспільства, підвищення обізнаності людей про їхні права та переваги політики ЄС у їхньому повсякденному житті, а також підтримку розробки політики та законодавства ЄС, заснованих на знаннях, шляхом опитувань, досліджень та аналізу (Citizens, equality, rights and values programme (2021–2027), 2022).

У Міжамериканському регіоні стандарти та механізми прав людини впливають із Американської декларації прав і обов'язків людини 1948 року та Американської конвенції з прав людини 1969 року. Також були прийняті спеціальні документи щодо біженців, запобігання катуванням і покарання за них, скасування смертної кари, зникнень людей, насильства щодо жінок, навколишнього середовища та інших питань (What are human rights?, 2024).

Африканська хартія прав людини і народів набула чинності в жовтні 1986 року і до 2007 року її ратифікували 54 держави. Хартія має низку відмінностей у акцентах між договорами у порівнянні з іншими. На відміну від Європейської чи Американської конвенцій, Африканська хартія охоплює соціальні, економічні та культурні права, а також громадянські та політичні права в межах одного договору. Африканська хартія виходить за рамки індивідуальних прав, а також передбачає колективні права народів. Хартія також визнає, що особи мають обов'язки, а також права, і перераховує конкретні обов'язки, які особа має перед своєю сім'єю, суспільством, державою та міжнародним співтовариством (What are human rights?, 2024).

Регіональна Арабська комісія з прав людини діє з 1968 року, але з вибірковими і обмеженими повноваженнями щодо просування прав людини. Переглянута Арабська хартія прав людини була прийнята Лігою арабських держав у 2004 році та набула чинності в 2008 році. Цей документ включає соціально-економічні права, а також громадянсько-політичні права, і посилається на «спільну цивілізацію», яку поділяють арабські держави. Набуття чинності Хартії та її механізмів моніторингу (Арабського комітету з прав

людини та Арабської підкомісії з прав людини) було сприйнято як обнадійливі ознаки просування прав людини в регіоні (What are human rights?, 2024).

Міжурядова комісія АСЕАН з прав людини (AICHR) була створена в 2009 році як консультативний орган Асоціації держав Південно-Східної Азії. Комісія з прав людини існує для просування та захисту прав людини та регіонального співробітництва з прав людини в 10 країнах-членах АСЕАН. Коло повноважень цієї Комісії зобов'язує її підтримувати повагу до міжнародних принципів прав людини, включаючи універсальність, неподільність, взаємозалежність і взаємопов'язаність усіх прав людини та основних свобод, а також неупередженості, об'єктивності, невідбірковості, недискримінації, уникнення подвійних стандартів і політизації (What are human rights?, 2024).

Основне розуміння прав людини надається в поясненнях ООН (Human Rights, 2020a). *Права людини* – це права, притаманні всім людям, незалежно від раси, статі, національності, етнічного походження, мови, релігії чи будь-якого іншого стану. Права людини включають право на життя та свободу, свободу від рабства та тортур, свободу переконань та їх вираження, право на працю та освіту та багато інших. *Міжнародне право прав людини* встановлює зобов'язання урядів діяти певним чином або утримуватися від певних дій з метою заохочення та захисту прав людини та основних свобод окремих осіб або груп.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права набув чинності в 1976 році. Права людини, які Пактом спрямовані на заохочення та захист, включають:

- право на працю на справедливих і сприятливих умовах;
- право на соціальний захист, на достатній рівень життя та на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного благополуччя;
- право на освіту та користування благами культурної свободи та наукового прогресу (Human Rights, 2020a).

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та Перший факультативний протокол до нього набули чинності в 1976 році. Другий Факультативний протокол був прийнятий у 1989 році. Пакт стосується таких

прав, як:

- свобода пересування;
- рівність перед законом;
- право на справедливий суд і презумпцію невинуватості;
- свобода думки, совісті та віросповідання;
- свобода поглядів і їх вираження;
- мирне зібрання;
- свобода асоціацій;
- участь у державних справах і виборах;
- захист прав меншин (Human Rights, 2020a).

Він забороняє:

- свавільне позбавлення життя;
- катування;
- жорстоке або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання;
- рабство та примусову працю;
- свавільний арешт або затримання;
- довільне втручання в приватне життя;
- пропаганду війни;
- дискримінацію;
- пропаганду расової чи релігійної ворожнечі (Human Rights, 2020a).

Дослідники (Brown, 2017) констатують, що реалізація прав людини залежить не лише від офіційних інституцій. Вона передбачає і збагачується пильним громадянським суспільством на національному, регіональному та міжнародному рівнях. Для цього працюють правозахисні громадські організації на міжнародному рівні, які акредитовані Радою з прав людини ООН. Такі організації відіграють провідну роль у:

- підкресленні важливості прав;
- приверненні уваги до недоліків у їх реалізації;
- називанні та ганьбі урядів, які винні в порушеннях або нездатності захистити своїх громадян від порушень прав людини (Brown, 2017).

Інші громадські організації можуть спонсоруватись країнами або членами міжнародного співтовариства, або опозиційними партіями в іншій державі як спроба вплинути на політичний процес цільової держави (Brown, 2017).

Концепція прав людини ґрунтується на універсальній системі цінностей, яку мають поділяти усі народи, що є основою для системи прав людини з міжнародно визнаними нормами та стандартами. Виділяють категорії:

- громадянських і політичних прав;
- економічні, та культурні права;
- права солідарності (What are Human Rights?, 2023).

Ряд принципів прав людини однаково застосовуються до всіх цих категорій прав. Таким чином, ніхто не може зазнавати дискримінації на підставі свого соціального чи етнічного походження, раси, релігії, статі, віку, мови тощо. Крім того, уряди повинні надати кожній людині ефективний засіб правового захисту, щоб вимагати прав людини як гарантований. Громадські організації та громадянське суспільство відіграють важливу роль у просуванні та захисті прав людини на місцевому рівні та в усьому світі (What are Human Rights?, 2023). Отже, правозахисні громадські організації створюються саме для того, щоб контролювати діяльність урядів в контексті збереження прав і свобод населення.

Kindornay and Ron (2011) ведуть облік нової парадигми розвитку, яка ґрунтується на правах з кінця 1990-х років. Багато громадських організацій підтримали цей напрям. Йшлося про *нормативну та практичну цінність впровадження принципів прав людини в стандартне мислення та практику розвитку*. Вважалось, що підходи, засновані на правах, розширяють можливості маргіналізованих груп, зосередять увагу на нерівності та посилять підзвітність держави та донорів. Саме це, на думку дослідників, впливає на кількість громадських організацій, залучених до процесу розвитку.

Громадські організації відіграють важливу роль у просуванні прав людини на міжнародному рівні, зокрема в таких напрямках як:

- моніторинг порушень прав людини;
- захист прав уразливих груп населення;

- притягнення урядів та інших учасників до відповідальності за їхні дії (Human rights, United Nations and NGOs, 2023).

Такі громадські організації працюють у партнерстві з ООН та її державами-членами для просування прав людини, в тому числі шляхом участі в механізмах і процесах ООН з прав людини. Правозахисні громадські організації та ООН розвинули відносини співпраці у сфері прав людини. Громадські організації надають ООН цінний експертний досвід та інформацію з питань прав людини, а ООН надає громадським організаціям платформу для підвищення обізнаності про порушення прав людини та відстоювання змін. Відносини між неурядовими організаціями та ООН були особливо важливими для просування прав маргіналізованих і вразливих груп, включаючи жінок, дітей і меншини (Human rights, United Nations and NGOs, 2023).

Окремі дослідження (Bloodgood, 2023) стосуються оцінки методів вимірювання законодавства та регулювання громадських організацій. Це пов'язано з репресивними діями урядів щодо громадських організацій, які відбувались протягом останніх десяти років. Йдеться про відстеження змін у законодавстві та нормативних актах щодо організацій громадянського суспільства і громадських організацій, зокрема щодо положення про:

- створення та діяльність нових організацій (реєстрація);
- їх фінансування (зокрема з-за кордону);
- розпуск;
- звітність і правила моніторингу (Bloodgood, 2023).

Альтернативні підходи зосереджені на різних елементах законодавства та регулювання та різних засобах вимірювання, заснованих на цілях і ресурсах (Bloodgood, 2023).

Інші дослідники (Ghere, 2012) акцентують увагу на лідерстві громадських організацій та прав людини. Ghere (2012) виокремлює всебічний огляд участі громадських організацій в підході до лідерства, організації, менеджменту та діяльності, що базується на правах людини. Він вказує на те, як будь-яка громадська організація, незалежно від її конкретної місії, може забезпечити

вихід для правозахисної діяльності.

Окрему увагу науковці приділяють Конвенції про права людей з інвалідністю і вважають її унікальною серед міжнародних документів з прав людини, оскільки вона містить «мандат громадянського суспільства» (Meyers, 2016). Відповідно до Конвенції організації людей з обмеженими можливостями визначаються як такі, що несуть відповідальність за «залучення та повну участь у процесі моніторингу» Конвенції. У відповідь на цей мандат громадські організації впроваджували програми з розбудови потенціалу, спрямованого на масові організації людей з обмеженими можливостями з метою забезпечення того, щоб вони стали прихильниками та моніторами Конвенції. Хоча цілі цих програм з розбудови потенціалу гідні подиву, їх слід критично оцінювати. Дослідження громадських організацій виявили, як низові асоціації кооптуються з зовнішніми акторами через процеси формалізації та професіоналізації, що значно змінюють місцеві групи та відчужують членів, таким чином роблячи ці асоціації менш репрезентативними та менш чуйними на місцеві потреби та інтереси (Meyers, 2016).

Міжнародні договори, включаючи конвенції з прав людини, як правило, спрямовані на зміну поведінки держав-учасниць, які їх підписали та ратифікували. Таким чином, дослідники соціального права, які досліджують права людини, зосереджуються на тому, як міжнародні інструменти з прав людини впливають на дії держав по відношенню до своїх громадян. У свою чергу, соціально-правові дослідники відповідали на це запитання ствердно та негативно, при цьому борці за права людини часто вказували на найуспішніші випадки, а критики прав людини вказували на найгірші катастрофи. Втім, є думка, що успіх прав людини у зміні поведінки держав залежить від ефективного громадянського суспільства (Meyers, 2016).

Міжнародні закони про права людини не досягають успіху самі по собі, а лише тоді, коли існує:

- активне глобальне громадянське суспільство, яке просуває ці права за кордоном;

- активне національне громадянське суспільство, яке захищає права на місцях:

- наявні громадські організації і транснаціональні мережі громадянського суспільства, які є найважливішим співвідношенням між дотриманням державою зобов'язань і ратифікацією договору про права людини (Meyers, 2016).

Є класичне пояснення того, чому масові організації в країнах, що не відповідають вимогам, можуть зв'язуватися з міжнародними групами, які, у свою чергу, можуть «іменувати та ганьбити» порушників прав людини та закликати інші держави та організації чинити тиск і притягувати до відповідальності держав-порушниць. Однак не враховується те, що положення про моніторинг і розгляд скарг у міжнародних договорах впливають не лише на держави, а й на громадянське суспільство, а також часто кардинально змінюють місцеве громадянське суспільство (Meyers, 2016).

Правове регулювання громадських організацій є передусім предметом внутрішнього законодавства держави, в якій вони зареєстровані та діють. На відміну від держав, громадські організації не мають міжнародної правосуб'єктності, необхідної для притягнення до відповідальності за порушення міжнародного права. Втім, правозахисні громадські організації мають виконувати загальні громадські обов'язки, викладені в міжнародному праві. Витоки індивідуальних обов'язків згідно з міжнародним правом з прав людини ґрунтуються на Міжнародному біллі про права. Декларація ООН про правозахисників підтверджує обов'язки кожного перед суспільством і всередині нього (Griffin, 2013).

Повага до людської гідності лежить в основі будь-якої правозахисної місії. Втілення цього принципу на практиці означає вжиття позитивних дій для визначення пріоритетів потреб, поглядів і побажань людей, які перебувають у центрі місії. Крім того, це вимагає високих стандартів поведінки щодо працівників, волонтерів та стажерів. Якість відносин організації з її ключовими зацікавленими сторонами та її працівниками, як правило, є хорошим показником того, наскільки ефективною була правозахисна громадська організація у

впровадженні принципів місії в щоденну роботу (Griffin, 2013).

Правозахисні громадські організації здебільшого фінансуються за рахунок грантів, позик, членських внесків і приватних пожертв. Вони також можуть отримувати фінансування від державних організацій, не втрачаючи статусу громадської організації. Хоча деякі громадські організації залежать від такого типу фінансування, уряди не можуть брати участь у прийнятті рішень або нагляді за діяльністю громадських організацій (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

Багато громадських організацій вимагають від урядів і корпорацій відповідальності. Втім, самі громадські організації підзвітні таким групам, як місцеві громади, донори та партнери, серед яких можуть бути державні установи. Фінансова прозорість, публічні річні звіти, перевірки третіми сторонами, оприлюднена діяльність тощо є важливими внутрішніми механізмами підзвітності, які покращують репутацію та потенціал фінансування громадських організацій. Якщо громадські організації не виконує саомоніторинг, існують контрольні групи, які відстежують скарги на організації та підозрілу поведінку. У багатьох випадках (наприклад, скандал «Лікарі без кордонів») викривачі та журналісти викривають проблеми організації. Може бути багато різних типів громадських організацій, але усі вони мають нести відповідальність (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

На міжнародному рівні і на державному також багато правозахисних громадських організацій опікуються питаннями захисту прав людини в контексті міжнародних документів ООН і стосуються низки напрямів, зокрема:

- право на рівність;
- свобода від дискримінації;
- право на життя, свободу, особисту безпеку;
- свобода від рабства;
- свобода від тортур і такого, що принижує гідність, поводження;
- право на визнання правосуб'єктності;
- право на рівність перед законом;

- право на захист у компетентному суді;
- свобода від свавільного арешту та заслання;
- право на справедливий публічний розгляд;
- право вважатися невинним, доки вину не буде доведено;
- свобода від втручання в приватне життя, сім'ю, житло та листування;
- право на вільне пересування в країні та за її межами;
- право на притулок в інших країнах від переслідувань;
- право на громадянство та свободу його зміни;
- право на шлюб і сім'ю;
- право власності на майно;
- свобода віросповідання та релігії;
- свобода думки та інформації;
- право на мирні збори та асоціації;
- право на участь в уряді та на вільних виборах;
- право на соціальне забезпечення;
- право на бажану роботу та вступ до профспілок;
- право на відпочинок і дозвілля;
- право на достатній життєвий рівень;
- право на освіту;
- право на участь у культурному житті громади;
- право на соціальний порядок (Legal protection of human rights, 2023).

Виокремлюються основні договори ООН з прав людини, які відстежуються комітетами ООН (табл. 1.1).

При цьому, слід враховувати, що не всі принципи прав людини мають однаковий рівень захисту. Вони можуть мати різні правові характеристики, бути абсолютними чи неабсолютними за своєю природою або мати властиві обмеження (Limitations permitted by human rights law, 2022).

Таблиця 1.1. Основні договори ООН з прав людини
(Legal protection of human rights, 2023)

Договір	Відстежується	Факультативні протоколи
Міжнародна конвенція про ліквідацію расової дискримінації (1965 р.)	Комітет з ліквідації расової дискримінації	
Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966)	Комітет з прав людини	Перший Факультативний протокол, що встановлює механізм подання індивідуальних скарг Другий Факультативний протокол спрямований на скасування смертної кари
Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966)	Комітет з економічних, соціальних і культурних прав	Факультативний протокол про визнання компетенції Комітету отримувати повідомлення, подані окремими особами або групами (2008 р.)
Конвенція про права дитини (1989)	Комітет з прав дитини	Факультативний протокол щодо участі дітей у збройних конфліктах (2000). Факультативний протокол щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії (2000). Факультативний протокол, що дозволяє дітям подавати скарги безпосередньо до Комітету (2011).
Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.)	Комітет з усунення дискримінації щодо жінок	Факультативний протокол щодо права на індивідуальні скарги
Конвенція проти катувань та інших форм жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження (1984 р.)	Комітет проти тортур	Факультативний протокол, що встановлює систему регулярних візитів незалежних міжнародних і національних органів - під контролем Підкомітету з питань запобігання (2002 р.)

Продовження табл. 1.1.

Конвенція про захист прав трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей (1990 р.)	Комітет із захисту прав трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей	
Конвенція про права людей з інвалідністю (2006 р.)	Комітет з прав людей з інвалідністю	Факультативний протокол про повідомлення дозволяє окремим особам і групам подавати петиції до Комітету.
Конвенція про насильницькі зникнення (2006)	Комітет з питань насильницьких зникнень	

Деякі з найбільш фундаментальних прав людини є «абсолютними». Такі права включають заборону тортур, рабства та кримінальні закони із зворотною силою. Абсолютний характер цих прав означає, що не дозволяється обмежувати ці права шляхом встановлення балансу між їх використанням і досягненням законної мети. Абсолютний характер цих заборон виправдовується їх статусом норм загального міжнародного права (Загальний коментар Комітету з прав людини CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, пункт 13(b)). Більшість прав не є абсолютними за своїм характером. Держави можуть обмежити здійснення цих прав з поважних причин, включаючи потреби протидії тероризму, якщо вони дотримуються низки умов (Limitations permitted by human rights law, 2022).

У випадку деяких прав умови законного обмеження викладені в положеннях договору, що закріплює право. Прикладами є права на свободу вираження поглядів, свободу асоціацій, свободу зборів і свободу пересування, а також вимогу гласності судових засідань. Ці права супроводжуються різними підставами, такими як національна безпека чи громадський порядок, а також умовами, які мають бути виконані для їх законного обмеження. У випадку деяких інших прав положення договору про права людини обмежується затвердженням того, що в це право не можна втручатися «довільно». Деякі права підлягають тому, що можна назвати «внутрішніми» обмеженнями. Ці обмеження не сформульовані в текстах договорів про права людини, а були розроблені національними та міжнародними судами та іншими органами моніторингу

договорів, які застосовують норми прав людини до конкретних справ, які вони розглядають (Limitations permitted by human rights law, 2022).

Як наголошує Maiese (2004) захищати права людини означає гарантувати, що люди отримують певний ступінь гідного, гуманного ставлення. Ці закони спрямовані на збереження людства та захист від усього, що загрожує здоров'ю людей, економічному добробуту, соціальній стабільності та політичному миру. В основі таких законів лежить принцип недискримінації, уявлення про універсальність прав. У деяких випадках усвідомлена необхідність захисту прав людини та підтримки миру призвела до гуманітарного втручання.

Наголошується на тому, що різні держави мають різні концепції справедливості, а міжнародне співіснування залежить від плюралістичної етики, згідно з якою кожна держава може підтримувати власну концепцію добра (Maiese, 2004).

Особливої уваги заслуговують думки дослідника щодо правозахисної діяльності у постконфліктному суспільстві. Зазначається, що після конфлікту часто зберігаються насильство та підозри. Державні інституції та судова система, які несуть основну відповідальність за дотримання прав людини, часто сильно ослаблені конфліктом або є співучасниками конфлікту. Проте загальне покращення ситуації з правами людини є важливим для реабілітації зруйнованих війною суспільств (Maiese, 2004).

Фахівець зазначає, що багато хто стверджує, що загоєння психологічних проблем, спричинених жорстокістю, і примирення на рівні громади неможливо, якщо правда про минулі злочини не буде розкрита і якщо права людини не будуть захищені. Щоб зберегти політичну стабільність, дотриманням прав людини необхідно керувати ефективно. Слід вирішити питання недовіри та зради, а також відновити верховенство права. У такому середовищі міжнародне співтовариство часто може відігравати важливу допоміжну роль, надаючи принаймні гарантії того, що колишні опоненти не відмовляться від миру (Maiese, 2004).

Для просування стандартів прав людини в постконфліктних суспільствах

необхідно вирішити багато психологічних проблем. Суспільства повинні або запровадити нові соціальні норми, або відновити старі моральні норми. Вони повинні розробити програми, які будуть містити пропозиції щодо усунення минулої несправедливості, так і запобіжні заходи протидії майбутнім порушенням прав людини. Права людини не повинні стати просто ще одним відокремленим аспектом відновлення, а мають бути впроваджені в усі види миротворчої діяльності та реконструкції. Демократизація передбачає відновлення політичних і соціальних прав. Урядові службовці, співробітники сил безпеки та поліції повинні бути навчені дотримуватись основних прав під час виконання своїх обов'язків. Здатність прощати минулі порушення є центральною для примирення суспільства. Існують різні методи просування та захисту прав людини:

- під час насильницького конфлікту створюються безпечні місця для захисту біженців і жертв війни від будь-якого навколишнього насильства в їхніх громадах, що може допомогти захистити людські життя;

- коли насильницький конфлікт починає вщухати, стратегії підтримання миру, спрямовані на фізичне розділення учасників конфлікту та запобігання подальшому насильству, стають вирішальними. Ці заходи разом із механізмами запобігання насильству можуть допомогти захистити життя людей. Обмеження застосування насильства має вирішальне значення для забезпечення виживання груп і створення необхідних умов для повернення до миру;

- навчання правам людини має стати частиною загальної суспільної освіти. Слід надати технічну та фінансову допомогу для підвищення рівня знань про права людини. Щоб підтримувати стандарти прав людини в довгостроковій перспективі, їх цінності повинні пронизувати всі рівні суспільства;

- для подолання недовіри, страху та горя в суспільстві необхідно організувати діалогові групи, які об'єднують представників різних етносів;

- зовнішні спеціалісти можуть запропонувати законодавчу допомогу та надати рекомендації щодо розробки законів про свободу преси, законодавства про меншини та законів, що забезпечують гендерну рівність. Вони також можуть

допомогти у розробці конституції, яка гарантує основні політичні та економічні права;

- міжнародні свідки, спостерігачі та репортери можуть чинити помірний тиск, щоб довести до відома громадськості порушення прав людини та запобігти подальшому насильству. Монітори мають не лише виявляти порушення, а й інформувати громадськість про прогрес у реалізації прав людини. Для того, щоб забезпечити вжиття належних заходів після оприлюднення результатів розслідувань, мають бути запроваджені ефективні механізми боротьби з несправедливістю;

- комісії з прав людини або «комісії правди» іноді створюються після політичних змін. Щоб відрізнити їх від інших установ, створених для боротьби зі спадщиною порушень прав людини, «комісії правди» розуміють як органи, створені для розслідування минулої історії порушень прав людини в конкретній країні, яка може включати порушення з боку військових або інших урядових сил чи сили збройної опозиції. Вони є офіційно санкціонованими тимчасовими органами, які розслідують випадки зловживань у минулому. Їхня мета – розкрити подробиці минулих зловживань як символ визнання минулих кривд. Як правило, вони не мають повноважень судів і не повинні мати, оскільки вони не мають однакових стандартів доказів і захисту відповідачів. Таким чином, вони зазвичай не називають імен осіб, відповідальних за порушення прав людини, а радше вказують на інституційні недоліки, які сприяли злочинам. Вони завершують свою діяльність звітом, який містить рекомендації щодо запобігання повторенню злочинів і надання відшкодування жертвам;

- міжнародні трибунали з військових злочинів створюються для притягнення осіб до кримінальної відповідальності за порушення міжнародного права з прав людини в спеціальних судах. Втім, вони не можуть притягнути до відповідальності всіх винних і зазвичай націлюються на вище керівництво. Все ще важко засудити керівників найвищого рівня, які несуть остаточну відповідальність за звірства. Вони часто користуються політичним імунітетом як члени постконфліктного уряду. Звинувачення популярного лідера може

призвести до насильницьких протестів, а іноді навіть до повернення до конфлікту. Лідери можуть знадобитися для переговорів і реалізації мирної угоди;

- різні заходи демократизації можуть допомогти відновити політичні та соціальні права. Для стійкості та довгострокової життєздатності стандартів прав людини необхідно створити потужні місцеві механізми примусу. Необхідно відновити незалежну судову систему, яка забезпечує неупереджені засоби та захищає осіб від переслідувань під політичним впливом. Різноманітні соціальні структурні зміни, включаючи перерозподіл ресурсів, активізацію політичної участі та зміцнення громадянського суспільства, можуть допомогти забезпечити задоволення основних потреб людей;

- гуманітарна допомога та допомога розвитку спрямовані на послаблення впливу насильницького конфлікту на цивільне населення. Під час конфлікту головна мета – запобігти людським жертвам і забезпечити доступ до основних потреб для виживання. Ці основи включають воду, санітарію, їжу, житло та медичне обслуговування. Допомога також може допомогти тим, хто був переміщеним, і підтримати реабілітаційну роботу. Після завершення конфлікту допомога розвитку сприяє просуванню програми реконструкції, які відновлюють інфраструктуру, установи та економіку. Ця допомога дає можливість країнам розвиватися мирним шляхом, а не повертатися до конфлікту (Maiese, 2004).

1.3. Класифікації правозахисних громадських організацій як основа аналізу їх діяльності в контексті публічно-управлінських впливів

У статті 1 Декларації ООН про право захисників йдеться про те, що кожен має право, індивідуально та разом з іншими, заохочувати і боротися за захист й реалізацію прав людини та основних свобод на національному та міжнародному рівнях (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Історія становлення правозахисних громадських організацій багатьма фахівцями ведеться з 1993 року, з Віденської конференції (Всесвітня

конференція ООН) з прав людини у якій взяли участь 841 громадська організація з усього світу. Кожна з цих організацій назвала себе співробітницею з місією з прав людини. Втім, це лише невелика частка від загальної кількості правозахисних громадських організацій, що діють у світі, як зазначають фахівці (Human Rights Activism and the Role of NGOs).

Більшість правозахисних організацій займаються захистом громадянських і політичних прав. Проте, як вважають зарубіжні дослідники, громадянські та політичні права є лише однією категорією з багатьох прав людини, визнаних міжнародним співтовариством, і нові права продовжують з'являтися навіть сьогодні. Відповідно, організації, які активно борються з бідністю, насильством, расизмом, проблемами зі здоров'ям, безпритульністю та проблемами навколишнього середовища розглядаються як громадські організації, які в тій чи іншій формі займаються захистом прав людини. Таких організацій нараховується сотні тисяч по всьому світу (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Громадські організації можуть намагатися брати участь у захисті прав людини на різних етапах або рівнях, і стратегії, які вони використовують, відрізнятимуться залежно від характеру їхніх цілей, зокрема від їх:

- конкретності чи загальності;
- тривалого або короткочасного характеру;
- місцевого, національного, регіонального або міжнародного масштабу тощо (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Є публікації, в яких громадські правозахисні організації класифікуються за:

- рівнем допомоги (пряма – непряма);
- збором інформації (точна – додаткова);
- агітацією;
- лобіюванням;
- діяльністю щодо освіти та обізнаністю з прав людини (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

За принципом прямої допомоги або послуги класифіковані громадські організації, які займаються соціальними та економічними правами, пропонують ті чи інші прямі послуги тим, хто став жертвою порушень прав людини. Такі послуги можуть включати:

- форми гуманітарної допомоги;
- захисту;
- навчання для розвитку нових навичок;
- юридичну підтримку або поради щодо того, як подавати претензії (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

В ситуаціях, коли пряма допомога жертві порушення або правозахиснику або неможлива, або не є найкращим використанням ресурсів організації громадські організації формують довгострокові плани з пошуку нових шляхів для запобігання правопорушень або виправлення ситуації з правопорушеннями в майбутньому. Фахівці зазначають, що саме таких організацій більшість (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Загальною характеристикою громадських організацій, які працюють у сфері соціальних та економічних прав, є надання певної форми прямої допомоги жертвам порушень прав людини. Це може бути гуманітарна допомога, захист або навчання новій професії. Якщо право захищене законом, то це може бути юридична допомога чи консультація, як подати позов (Types of human rights NGOs).

Інший клас громадських організацій – це ті організації, які спрямовані на збір інформації та її використання для правового захисту. В основі різних форм активності лежить фундаментальна стратегія, спрямована на демонстрацію винуватців несправедливості. За основу береться думка, що уряди можуть ухилятися від своїх зобов'язань згідно з міжнародними договорами чи іншими стандартами прав, які вони підписали. Вплив їхньої політики просто не відомий широкій громадськості. Збір такої інформації та її використання для сприяння прозорості дотримання прав людини має важливе значення для притягнення урядів до відповідальності. Двома найвідомішими прикладами організацій, які

відомі своїм точним моніторингом і звітністю, є Amnesty International і Міжнародний Комітет Червоного Хреста. Ці організації мають авторитет не лише серед широкої громадськості, а й на рівні ООН, де їхні звіти враховуються в рамках офіційного процесу моніторингу урядів, які погодилися дотримуватися умов міжнародних договорів (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023). Як зазначає Young (2021), вони прагнуть чинити тиск на громадськість і уряди, виявляючи випадки, які апелюють до людського почуття справедливості, а потім оприлюднюючи їх.

Збір такої інформації та її використання для «стигматизації» урядів необхідний для притягнення винних до відповідальності (Types of human rights NGOs).

Інші організації класифіковано зарубіжними фахівцями за діяльністю з агітації та лобіювання. Це певні кампанії з адвокації, щоб домогтися зміни політики певних урядів. До найбільш поширених практик з адвокації відносять:

- кампанії з написання листів – це метод, який успішно використовувався Amnesty International та іншими організаціями. Організації «бомбардують» урядовців листами від тисяч її членів з усього світу;

- вуличні акції чи демонстрації зі звичним висвітленням у засобах масової інформації використовуються, коли організації хочуть заручитися підтримкою громадськості або донести щось до громадськості, щоб «присоромити» уряд;

- ЗМІ відіграють важливу роль у практиці лобіювання, а також соціальні медіа та Інтернет;

- тіньові звіти, які подаються до моніторингових органів ООН з прав людини, щоб сформулювати бачення реальної ситуації щодо дотримання прав людини в конкретній країні;

- участь у приватних зустрічах чи брифінгах з офіційними особами. Цей метод використовується як непряма загроза оприлюднення небажаної для урядів інформації, що впливає на зміну політики чи практики діяльності урядів з захисту прав людини;

- оприлюднення інформації шляхом використання електронної пошти,

петицій, інтернет-сайтів, блогів (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Виокремлюється клас правозахисних громадських організацій, які спрямовані на освіту населення та формування його обізнаності з прав людини. Тут головним є зосередження на питаннях участі, доступності та інклюзивності. Така діяльність називається громадською обізнаністю або просвітницькою роботою. Мета такої діяльності – збільшити вірогідність мобілізації широкої громадськості щодо підтримки в конкретних випадках порушення прав людини. Участь громадськості має вплинути на покращення прав людини загалом (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Інші класифікації правозахисних громадських організацій виходять з основної зосередженості діяльності такої як:

- адвокація (підвищення обізнаності, дослідження);
- розробка і впровадження проєктів розвитку;
- гуманітарна допомога;
- або на всьому одночасно (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

Така діяльність проявляється у всіх сферах суспільства, а також у таких питаннях, як охорона здоров'я, освіта, допомога у разі стихійних лих, розширення економічних можливостей, права дітей тощо (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

Правозахисні громадські організації розподіляють на дві категорії:

- операційні;
- адвокаційні (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

На основі конкретних сфер роботи їх розподіляють на:

- BINGO – «великі міжнародні» громадські організації, які називають «дружніми до бізнесу», так як Червоний Хрест;
- INGO – міжнародні громадські організації, такі як Oxfam;
- ENGO – екологічні громадські організації, як-от Greenpeace;
- RINGO – релігійні міжнародні громадські організації, наприклад Католицька служба допомоги;

- CSO – організації громадянського суспільства, наприклад Amnesty International;

- GONGO – організована урядом організація, як-от Міжнародний союз охорони природи (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

Існують більш широкі класифікації правозахисних організацій на міжнародному рівні, а саме:

- міжурядові;

- громадські;

- гібридні;

- академічні та професійні;

- масові (What are the different types of international organizations that work in human rights?, 2024).

Міжурядові організації – це організації, які складаються з двох або більше урядів і фінансуються ними. Вони мають офіційний статус і повноваження приймати рішення та укладати угоди від імені своїх держав-членів. Деякими прикладами таких організацій, які займаються правами людини, є Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейський Союз (ЄС), Африканський Союз (АС) та Організація американських держав (ОАД). Ці міжнародні організації мають різні органи, агентства та механізми, які займаються питаннями прав людини, такі як Рада ООН з прав людини, Агентство ЄС з основних прав, Комісія АС з прав людини та народів та Міжамериканська комісія ОАД з Права людини. Ці міжнародні організації можуть ухвалювати договори, стандарти та резолюції з прав людини, здійснювати моніторинг та розслідувати порушення прав людини, надавати технічну допомогу та розбудову потенціалу, а також брати участь у діалозі та співпраці з іншими учасниками (What are the different types of international organizations that work in human rights?, 2024).

Громадські організації (неурядові організації) – це організації, які не залежать від будь-якого уряду і зазвичай фінансуються за рахунок пожертвувань, грантів або членських внесків. Вони не мають офіційного статусу чи повноважень, але своєю діяльністю можуть впливати на громадську думку та

політику. Такі організації можуть проводити дослідження та документувати порушення, публікувати звіти та рекомендації, проводити кампанії та лобіювати зміни, надавати юридичну та гуманітарну допомогу, а також мобілізувати та розширювати можливості масових рухів. Такі організації мають вирішальне значення для здорового суспільства та демократії. Їхня неупередженість і незалежність формують довіру до них (What are the different types of international organizations that work in human rights?, 2024).

Гібридні організації – це організації, які поєднують елементи як міжурядові організації, так і громадські організації. Зазвичай вони створюються за угодою між міждержавними організаціями та однією чи декількома громадськими організаціями або їхніми коаліціями, які мають офіційні відносини з міждержавними організаціями. Вони мають певний офіційний статус і повноваження, але вони також мають певний ступінь автономії та гнучкості. Деякими прикладами гібридних організацій, які займаються правами людини, є Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), Міжнародний кримінальний суд (МКС) і Глобальний фонд для боротьби зі СНІДом, туберкульозом і малярією. Ці змішані організації можуть надавати гуманітарну та медичну допомогу, переслідувати та розглядати правопорушення у сфері прав людини, а також мобілізувати та розподіляти ресурси для охорони здоров'я та розвитку (What are the different types of international organizations that work in human rights?, 2024).

Академічні та професійні організації – це організації, які складаються з науковців, експертів або практиків у певній галузі чи дисципліні та фінансуються ними. Вони не мають офіційного статусу чи повноважень, але своєю діяльністю можуть сприяти розвитку знань і практики. Деякими прикладами наукових і професійних організацій, які займаються правами людини, є Міжнародна асоціація конституційного права, Міжнародна асоціація юристів, Міжнародне товариство прав людини та Всесвітня організація охорони здоров'я. Ці академічні та професійні організації можуть проводити дослідження та аналіз, публікувати журнали та книги, організовувати конференції та семінари,

забезпечувати навчання та просвіту, а також встановлювати стандарти та рекомендації (What are the different types of international organizations that work in human rights?, 2024).

Масові організації – це організації, які ініціюють і очолюють звичайні люди, яких безпосередньо торкаються або стурбовані проблемою прав людини. Вони не мають офіційного статусу чи повноважень, але своєю діяльністю можуть представляти та надавати повноваження своїм виборцям. Деякими прикладами масових і громадських організацій, які займаються правами людини, є «Матері Пласа де Майо», Жіночий рух далитів, Рух безземельних робітників, Рух «Життя чорношкірих мають значення» та багато інших. Ці організації можуть підвищувати обізнаність і мобілізувати дії, вимагати підзвітності та справедливості, надавати підтримку та солідарність, а також створювати альтернативні моделі та рішення (What are the different types of international organizations that work in human rights?, 2024).

В певних публікаціях є такі класифікації:

- національні організації громадянського суспільства з правозахисної діяльності;
- національні правозахисні організації (Human Rights Law, 2023).

Національні організації громадянського суспільства – це правозахисні агенції, центри та асоціації. Національні інституції з прав людини (НПЛ) мають різні форми, але зазвичай це комісії з прав людини або омбудсмени, змішані інституції, консультативні та дорадчі органи та інші форми інститутів і центрів з прав людини. НПЛ створені для просування та захисту прав людини. НПЛ, як правило, здійснюють моніторинг стану прав людини у своїй країні, розглядають скарги щодо порушення прав людини та інформують громадськість про права людини. НПЛ все більше залучаються до міжнародних і регіональних систем прав людини (Human Rights Law, 2023).

Українські науковці класифікують правозахисні громадські організації з позицій:

- правових відносин;

- адміністративно-правового регулювання (Грицай, 2016);
- організаційно-правових основ діяльності правозахисних організацій (Стасюк, 2018).

Також є класифікації за:

- суб'єктами діяльності;
- організаційно-правовою формою;
- сферою суспільного життя;
- типом і спрямованістю діяльності організації (Шуміло та Кравчук, 2018);
- загальною класифікацією організацій громадянського суспільства (Лойко, 2005);
- характером діяльності та статусом (Клименко, 2017);
- видом правозахисної діяльності (захист прав людини в конкретних випадках, поширення інформації про права людини, правове виховання, аналіз стану з правами людини) (Завдання, функції, права і принципи діяльності правозахисних організацій. Харківська правозахисна група);
- формою організації (асоціації, об'єднання, спілки);
- типом легалізації (з юридичним статусом та без юридичного статусу) (Борко, 2023);
- кількістю членів (масові та елітарні);
- способом формування і ступенем охоплення мас (стихійні та свідомо організовані);
- внутрішньою структурою (централізовані та нецентралізовані);
- масштабом діяльності (місцеві, загальнодержавні, міжнародні);
- соціально-правовим статусом (легальні, нелегальні);
- способом досягнення мети (реформаторські та консервативні);
- соціальною значимістю для існування і розвитку суспільства (Класифікація громадських організацій, 2022);
- суб'єктами правових відносин (Гарасимов, 2019).

Інші українські дослідники класифікують правозахисні громадські організації як:

- міжнародні;
- національні;
- універсальні;
- спеціалізовані;
- традиційного типу;
- громадянського контролю;
- залежні від суб'єктів правозахисту;
- такі, що займаються захистом прав та інтересів внутрішньо переміщених осіб та інших осіб, що постраждали від збройної агресії проти України;
- такі, що здійснюють збір та документування воєнних злочинів, а також злочинів проти людяності;
- такі, що здійснюють захист прав та інтересів військовослужбовців і членів їх сімей;
- такі, які займаються питаннями деокупації та реінтеграції захоплених територій України;
- такі, що забезпечують осіб правовою допомогою (Демиденко, 2023).

Окрім того, визначаються класифікації за спрямованістю на:

- захист прав людини в конкретних випадках, громадські розслідування фактів порушень прав людини державними органами;
- поширення інформації про права людини, правове виховання;
- аналіз стану з правами людини (Основні положення діяльності правозахисних організацій, ОБЕРІГ).

За рівнем функціонування виокремлюється класифікація українських дослідників. Тут громадські правозахисні організації класифікують як:

- громадські;
- загальноміські;
- благодійні;
- орієнтовані на надання правових послуг (Хар, 2019).

Наявні й інші класифікації, зосереджені на громадських організаціях правового спрямування, які:

- зорієнтовані на громадські інтереси та громадську думку;
- мають правовий характер діяльності;
- використовують громадську ініціативу;
- існують заради інтересів суспільства та вирішення суспільних проблем у конкретних регіонах.

Також організації юридичного спрямування класифікуються за:

- організаційно-правовим статусом;
- метою створення (безпосередньо правозахисні та такі, що захищають права опосередковано);
- господарським статусом (юридичні – неюридичні);
- метою створення;
- об'єктом захисту (захист тільки членів своїх організацій або захист також і інших осіб);
- обсягом захисту (захист прав людини у всіх сферах суспільного життя та захист прав тільки у конкретній галузі права);
- категоріями осіб (захист прав всіх громадян або захист прав окремих категорій осіб);
- правозахисною роботою (консультації, представництво інтересів);
- правопросвітницькою роботою (лекції, семінари, тренінги тощо);
- науково-експертною роботою (проекти нормативно-правових актів, лобіювання на законодавчому рівні тощо) (Галай, 2015).

З позицій громадського контролю правозахисні громадські організації розглядаються в контексті діяльності громадських рад, які, у свою чергу, об'єднують декілька правозахисних громадських організацій. Метод їх взаємодії – це діалог. При цьому національні інститутці з прав людини розглядаються як громадські організації (Громадський контроль і права людини, 2009).

Виокремлюють форми діяльності правозахисних громадських організацій, такі як:

- правові;
- організаційні / суспільно-організаційні (неправові) (Цьвок, 2017).

Є дослідження (Батанов та Сметана, 2021), які акцентують увагу на правозахисній функції місцевого самоврядування.

Також існують класифікації, засновані на забезпеченості умов діяльності громадських правозахисних організацій:

- законодавство та сприятливе середовище:

відповідність певної законодавчої бази принципам прав людини, зокрема щодо прав, які є інструментом діяльності із захисту прав людини;

свобода мирних зібрань, свобода вираження поглядів і думок, свобода асоціацій, профспілок, права, включаючи право на страйк, і доступ до інформації;

ефективне використання прав і свобод суб'єктами громадянського суспільства (наприклад, законодавство може відповідати принципам прав людини, але суб'єкти громадянського суспільства можуть не мати змоги користуватися своїми правами через державні репресії);

наявність та ефективність незалежних національних правозахисних інституцій;

- рівень співпраці між громадянським суспільством і національною владою, включаючи консультації та участь громадянського суспільства в прийнятті рішень (наприклад, законів, політики);

- наявність національної та/або регіональної політики, що має відношення до громадянського суспільства (наприклад, національний план дій щодо прав людини, політика щодо співпраці з громадянським суспільством, освітня політика або програми з прав людини);

- загальне ставлення національної влади та політичного істеблішменту до громадянського суспільства (наприклад, у публічних заявах);

- наявність і потенціал:

кількість і типи організацій (наприклад, офіційні організації, неформальні групи);

види діяльності (наприклад, підвищення обізнаності, моніторинг і звітність, правова допомога, дослідження, розбудова потенціалу та освіта з прав

людини);

рівень діяльності та охоплення (наприклад, місцевий, регіональний, національний, міжнародний);

можливість доступу до національних, регіональних і міжнародних механізмів захисту прав людини;

ступінь прозорості, об'єктивності та акуратності в роботі суб'єктів громадянського суспільства;

- гендерний вимір:

рівень участі, організації та представництва жінок у громадянському суспільстві;

визначення прав жінок на порядку денному громадянського суспільства;

моделі гендерних порушень прав людини проти діячів громадянського суспільства;

- відсутність дискримінації:

рівень участі, організації та представництва суб'єктів громадянського суспільства, які належать до дискримінованих груп;

визначення рівності на порядку денному громадянського суспільства;

моделі порушень прав людини проти діячів громадянського суспільства, які належать до дискримінованих груп або працюють із захистом їх прав;

- координація:

рівень координації та солідарності між суб'єктами громадянського суспільства;

наявність та ефективність спільних цілей і стратегій, узгоджених суб'єктами громадянського суспільства;

наявність мереж або платформ у тематичних сферах на різних рівнях (наприклад, від місцевого до міжнародного), у різних секторах громадянського суспільства (наприклад, громадські рухи, неурядові організації, академічні кола, професійні асоціації);

- фінансування:

наявність можливостей фінансування всередині та за межами країни;

спроможність суб'єктів громадянського суспільства отримати фінансування;

можливість встановлювати власні пріоритети, а не керуватися донорами;

- безпека:

випадки та типи атак і загроз проти суб'єктів громадянського суспільства;

наявність та ефективність програм захисту та заходів, які здійснюються національними органами влади або національними чи міжнародними НУО;

- безкарність порушень:

частота та тип порушення прав людини щодо суб'єктів громадянського суспільства;

доступ суб'єктів громадянського суспільства до коригувальних дій і засобів правового захисту;

частота, якість (швидке та неупереджене) та результати розслідувань і судових переслідувань, які санкціонують порушення проти діячів громадянського суспільства та забезпечують компенсацію жертвам;

наявність, доступність та ефективність незалежних механізмів контролю за порушеннями, скоєними національними органами влади (наприклад, усередині поліції) (Engagement and partnerships with civil society, 2011).

Окремі публікації стосуються розміру та впливовості правозахисних громадських організацій (Abrams, 2022).

Важливе значення ООН відводиться ролі органів місцевого самоврядування у запобіганні диспропорціям, нерівності та просуванні й захисті прав людини. Їхні дії мають вирішальне значення для збереження громадянського простору та свободи вираження думок (How we work with others, 2024).

Висновки до розділу 1

В першому розділі уточнено поняття «громадські організації». Доведено, що поняття «неурядові організації» та «громадські організації» за принципами своєї організації, легалізації (юридична/неюридична), участі в суспільному житті держави або держав (на глобальному рівні) є синонімами. Тому використовується поняття «громадські організації». В законодавстві України термін «неурядові організації» застосовується виключно для іноземних організацій, які реєструють свою діяльність або діяльність відокремлених підрозділів на Україні.

Показано, що діяльність правозахисних громадських організацій ґрунтується на розумінні прав людини, в основу яких покладено теорії прав людини: гідності, добробуту, розвитку, - і мотивуються бажанням захистити та підвищити певну якість життя. Показано, що на сучасному етапі на міжнародному рівні домінують підходи щодо прав людини, які є невідчужуваними, неподільними, взаємозалежними, взаємопов'язаними та універсальними.

В розділі надано:

- характеристики правозахисних громадських організацій, основними з яких є робота з дискримінованими групами в контексті прав людини з урахування міжнародних договорів;

- опис поняття «громадський простір» як середовища, яке дозволяє громадянському суспільству відігравати певну роль у політичному, економічному та соціальному житті суспільств, зокрема в контексті прав людини; відмінності між поняттями національні установи з прав людини, незалежні національні правозахисні установи, правозахисні організації;

- опис особливостей юридичних, етичних і моральних обов'язків правозахисних громадських організацій та результативності їх роботи;

- особливості та характеристики публічно-управлінських впливів.

Визначено, що відповідно до документів ООН правовою основою

діяльності правозахисних громадських організації є: Статут Організації Об'єднаних Націй, підписаний 26 червня 1945 року, де зазначена прихильність збереження прав людини; Загальна декларація прав людини, розроблена Комісією ООН з прав людини і прийнята у 1948 році; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, 1976 рік; два Факультативні протоколи до нього (щодо процедури подання скарг та щодо смертної кари) 1976 рік та 1989 рік; Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права; Факультативний протокол до нього утворюють так званий Міжнародний білль про права людини; Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965); Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979); Конвенція про права дитини (1989); Конвенція про права людей з обмеженими можливостями (2006); Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень (2007); Міжнародна конвенція про права людей з інвалідністю. Це сприяло створенню декількома регіонами світу власних систем захисту прав людини, які існують поряд із системою ООН, зокрема: регіональні правозахисні установи в Європі, Америці та Африці; Асоціація держав Південно-Східної Азії щодо інституціоналізації регіональних стандартів прав людини; ратифікація більшістю країн Азії основних договорів та конвенцій ООН, що засвідчує згоду держав дотримуватися міжнародного права щодо прав людини; стандарти та механізми прав людини, які підтримуються Радою Європи; прийняття Лісабонського договору, який набув чинності 1 грудня 2009 року; прийняття Хартії основоположних прав Європейського Союзу; діяльність Європейського Союзу та Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).

Продемонстровано, що існує багато класифікацій правозахисних громадських організацій, зокрема щодо: конкретності або загальності діяльності; тривалості або короткочасності діяльності; масштабу діяльності (місцевий рівень, національний, регіональний, міжнародний); рівня допомоги (пряма – непряма); збору інформації (точна – додаткова); агітації; лобіювання; діяльності з освіти та обізнаності з прав людини; зосередженості діяльності на

впровадженні проєктів розвитку, гуманітарній допомозі; міжнародного рівня організацій; правових відносин та адміністративно-правового регулювання; організаційно-правових засад; суб'єктів діяльності; організаційно-правової форми; сфери суспільного життя; типу і спрямованості діяльності організації; характеру діяльності та статусу; мети створення; господарського статусу; об'єкту захисту; обсягу захисту; категорій осіб; кількості членів; способі формування і ступенем охоплення мас; внутрішньої структури; масштабу діяльності; способів досягнення мети; соціальної значимості для існування і розвитку суспільства.

Результати досліджень, викладені в цьому розділі висвітлено у наступних публікаціях автора: «Типологія правозахисних громадських організацій та напрями їх діяльності в контексті реалізації Цілей сталого розвитку» (Березовський, 2024b); «Роль інститутів громадянського суспільства в публічно-управлінських впливах на соціально-економічний розвиток держави» (Березовський, 2020); «Теоретико-прикладні аспекти щодо діяльності правозахисних організацій» (Березовський, 2022b).

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНА ТА ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОНАХИСНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АСПЕКТІ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Роль громадських організацій в правозахисній діяльності на міжнародному, регіональному та державному рівнях

В зарубіжних державах роль громадських організацій в правозахисній діяльності розглядається з декількох позицій. Перша – це з позицій законодавчої бази, яка вважається слабкою. Громадські організації беруть на себе відповідальність за захист прав людини (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023). Завдання таких організацій – це: соціальне забезпечення; посередництво в суперечках; боротьба за права знедолених; надання технічної підтримки; навчання (правова просвіта). Подібні організації називають «приватні асоціації», які незалежні від уряду, політичних груп, не прагнуть політичної влади і виділяють значні фінансові ресурси на захист прав людини.

По-друге, роль громадських організацій визначається з позицій їх *місця в глобальному вимірі* щодо захисту прав людини та їх впливу на глобальний і регіональний порядок денний. Йдеться про включення використання глобальних стандартів захисту прав людини. Такі організації створили належну основу для розробки цих стандартів і підготували нові концепції та рекомендації щодо їх впровадження (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023). Прикладами таких впливових організацій є Організація американських держав, Рада Європи та Міжнародна організація праці.

По-третє, - це позиції правозахисних громадських організацій, які *спрямовані на припинення несправедливості, дискримінації, розширенню правозахисних організацій, тиск на уряди задля їх діяльності відповідно до глобальних стандартів прав людини.* До таких організацій відносять Amnesty

International, Children's Defense Fund, Human Rights Action Center, Human Rights Watch, National Association for the Advancement of Color People і Center Simon Wiesenthal (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023).

По-четверте, - це правозахисні громадські організації, *спрямовані на масову правову просвіту громадськості*. Вони проводять навчання, інформування, підвищення кваліфікації інших громадських організацій, масову просвіту населення шляхом проведення семінарів, навчальних курсів, конференцій для підвищення обізнаності з захисту прав людини та можливостей громадських організацій. Прикладом є Європейський центр прав ромів (ERRC), який виступає за права людини ромських громад, Центр прав на житло та виселення (COHRE), який працює над захистом прав на житло та запобігає примусовим виселенням, і Global Witness, чия анти -конфліктний алмазний активізм допоміг заснувати Кімберлійський процес, є прикладами успішного активізму (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023).

По-п'яте, - це правозахисні громадські організації, які *проводять численні наукові дослідження* (кількісні та якісні) з наступною публікацією їх результатів, що є основою діяльності з адвокації. Дослідження проводяться для встановлення фактів, перегляду правових документів з прав людини, корегування поточних процедур.

По-шосте, - правозахисні громадські організації, які *впливають на встановлення стандартів з прав людини та кодифікації міжнародних стандартів з прав людини*, зокрема щодо свободи релігії, переконань. Такі організації зробили власний внесок у створення Міжнародного білля про права людини. Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань була прийнята в 1981 році як наслідок впливу громадських організації в аспекті розробки більш конкретних критеріїв у сфері прав людини (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023).

По-сьоме, - це громадські організації, які *мають впливову роль захисту*

прав людини на міжнародному рівні щодо: скасування катувань і пов'язаних із цим проблем; прав затриманих і ув'язнених. Прикладом є діяльність Amnesty International, яка у грудні 1972 року розпочала свою річну кампанію за скасування тортур за сприяння різноманітних неурядових організацій. Ця кампанія мала значний вплив на засоби масової інформації, громадську думку та уряди, що спонукало Генеральну Асамблею ООН схвалити ряд концепцій, таких як закони проти катувань та інших форм жорстокого поводження (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023).

По-восьме, - це вплив на *вирішення проблем з правами дитини*. Громадські організації вплинули на прийняття Конвенції Генеральної Асамблеї ООН про права дитини 20 листопада 1989 року (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023).

По-дев'яте, - вплив правозахисних громадських організацій на *забезпечення прав корінних народів*.

По-десяте, - це *вплив громадських організацій на регіональному рівні*. Прикладом є Африканські правозахисні організації, які замінили уряд в питанні правового захисту населення, оскільки фундаментальні послуги з прав людини не надавались ефективно урядами африканських держав. Саме такі регіональні правозахисні організації почали відігравати важливу роль на всьому континенті (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023).

По-одинадцятье, - це *вплив правозахисних громадських організацій на зміни та скасування згубної політики*, наприклад щодо работоргівлі. Наприклад, на рівні ООН громадські організації взяли на себе обов'язки щодо боротьби з работоргівлею, а також підвищили свій вплив на уряди та компанії (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023).

По-дванадцятье, - це громадські правові організації які *є сполучною ланкою між громадськими організаціями на рівні регіонів та держав*, які не мають доступу до суб'єктів державного управління. Такі міжнародні громадські організації спрямовані на допомогу у вирішенні основних причин проблем гуманітарної та соціальної справедливості, виступаючи за зміни політики та

законодавства (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023).

Аналіз зарубіжних джерел показав наявність широкого опису діяльності міжнародних правозахисних організацій (Forsythe, 2012; The World's Top Ten Human Rights Organisations, 2014; Over 100 NGOs demand human rights and environmental due diligence legislation, 2019; Buyse and Gómez, 2022; 25 International Human Rights Organizations, 2023; International Human Rights NGOs, 2023; Non Governmental Organizations (NGOs), 2023; Human Rights Organizations, 2023a; Human Rights Organizations, 2023b; Human Rights Organizations, 2023c; Global Rights Compliance, 2023).

Найбільш впливовою є організація Amnesty International. Це глобальний рух, який об'єднує понад сім мільйонів людей, незалежних від будь-якої політичної ідеології, релігії чи економічних інтересів. Основна діяльність – дослідження, адвокація та лобіювання, а також кампанії та дії. В організації працюють експерти, які проводять точні та засновані на фактах дослідження порушень прав людини урядами та іншими суб'єктами. Цей аналіз використовується для впливу та тиску на уряди та осіб, які приймають рішення, щоб вони вжили необхідних заходів для припинення або запобігання порушенням прав людини. Організація також використовує методи кампаній та адвокації через петиції, листи та протести, щоб закликати до дій. Організація охоплює широкий спектр прав людини – від звільнення політичних в'язнів до захисту сексуальних і репродуктивних прав (Amnesty International, 2023).

Human Rights Watch – це міжнародна правозахисна організація, яка розслідує та звітує про порушення прав людини в усьому світі. В ній працюють переважно місцеві експерти, юристи, журналісти та правозахисники. Організація працює з урядами, підприємствами та іншими групами, змушуючи їх змінювати свою політику та закони. Щоб залишатися незалежною, Human Rights Watch відмовляється від державного та корпоративного фінансування. Дослідники, які працюють безпосередньо на місцях, виявляють факти про порушення прав людини. Цими фактами щодня діляться з мільйонами людей через соціальні

мережі, щоб отримати глобальне охоплення (Human Rights Watch, 2023).

Civil Rights Defenders була заснована у 1982 році у Швеції як незалежна експертна організацію, яка має на меті захищати громадянські та політичні права людей і розширювати можливості правозахисників по всьому світу. Наразі організація працює в деяких із найбільш репресивних регіонах світу та співпрацює з місцевими партнерами, зосереджуючись на інноваціях та стійких змінах. Організація використовує адвокацію, судові процеси та публічні кампанії для захисту прав людей у всьому світі. За допомогою адвокації організація надає експертизу та підтримку правозахисникам, одночасно притягуючи владу до відповідальності за їхні дії. Організація також активно працює над покращенням доступу людей до правосуддя та свободи через посилення поваги до їхніх громадянських та політичних прав (Civil Rights Defenders receives award for protection of free speech, 2023).

Human Rights Without Frontiers (HRWF) – це міжнародна некомерційна організація, яка сприяє повазі прав людини в усьому світі та виступає за демократію, верховенство права та соціальну справедливість. Розташована в Брюсселі, Бельгія. HRFW стала однією з найактивніших організацій, що просувають права людини в установах ЄС і формують європейську політику щодо прав людини. Основою її діяльності є адвокація, яка включає такі види: публікація досліджень; обмін інформацією; організація публічних заходів; спілкування з політичними лідерами з конкретної проблеми. Основою адвокаційної діяльності HRWF є міжнародні договори та угоди, такі як Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та Європейська хартія основних прав, які зобов'язують її учасників поважати права людини. HRWF є активним учасником кількох коаліцій та мереж, які виступають за дотримання цих договорів (Human Rights Without Frontiers (HRWF), 2023).

Physicians for Human Rights (PHR) – це міжнародна організація, яка використовує медичні та наукові інструменти для привернення уваги до серйозних порушень прав людини та масових звірств. PHR використовує свій досвід, щоб документувати масові звірства, запобігати тортурам, захищати

переслідуваний медичний персонал і притягувати до відповідальності тих, хто порушує права людини. У своїй роботі організація зосереджується на психологічних та фізичних наслідках сексуального насильства та тортур, надмірному застосуванні сили до цивільних осіб, судово-медичній документації, а також на захисті медичних працівників та установ. PHR надає право голосу свідкам і постраждалим від порушень прав людини та забезпечує притягнення винних до відповідальності за скоєні злочини (Physicians for Human Rights, 2023).

Anti-Slavery International – це міжнародна організація, яка займається ліквідацією всіх форм рабства та подібних практик. Це одна з найстаріших правозахисних організацій у світі, яка базує свою роботу на договорах ООН проти рабства, щоб впливати на тих, хто приймає рішення, і надихати на глобальні зміни. Організація має консультативний статус при Економічній і соціальній раді ООН, а також статус спостерігача при Міжнародній організації праці. Організація співпрацює з місцевими організаціями на місцях, щоб зрозуміти місцевий контекст і полегшити доступ до освіти, правосуддя та компенсації для людей, звільнених з рабства (Anti-Slavery International, 2023).

Global Rights – міжнародна правозахисна неурядова організація, заснована в 1978 році у Вашингтоні. У 2014 році організація перенесла свою штаб-квартиру до Нігерії і наразі працює в партнерстві з місцевими активістами в Африці, Азії та Латинській Америці, щоб розвинути масові рухи, які сприяють і захищають права маргінальних груп населення. Організація працює над розвитком спроможності громад, які недостатньо обслуговуються, і будує платформи для спільного врядування. Global Rights здебільшого зосереджується на роботі над наскрізними питаннями, такими як доступ до правосуддя, права жінок, захист прав людини та управління природними ресурсами. Основними напрямками всіх програм організації є права жінок, доступ до засобів правового захисту та проблеми з інвалідністю (Global Rights, 2023).

UN Watch – це неурядова організація зі Швейцарії, заснована для сприяння захисту загальних прав людини, викладених у Загальній декларації прав людини, і моніторингу ООН відповідно до її установчого Статуту. Організація є

акредитованою НУО зі спеціальним консультативним статусом при Економічній і соціальній раді ООН, а також асоційованою неурядовою організацією при Департаменті громадської інформації ООН. Вона бере активну участь у Раді ООН з прав людини і таким чином просуває мандат ООН у просуванні прав людини та міжнародного миру (UN Watch, 2023).

The European Centre for Minority Issues (ECMI) – правозахисна організація, яка проводить політичні дослідження, надає інформацію та документацію, а також надає консультативні послуги щодо національних меншин у Європі. ECMI обслуговує європейські уряди та тісно співпрацює з академічною спільнотою та громадськістю. Конкретна мета організації полягає в тому, щоб надати учасникам знання та інструменти, які дадуть їм змогу обмінюватися думками через конструктивний діалог, щоб мати можливість побудувати мирну та різноманітну Європу (The European Centre for Minority Issues (ECMI), 2023).

The International Federation for Human Rights (FIDH) Міжнародна федерація прав людини (FIDH) є міжнародною правозахисною неурядовою організацією, що складається з 184 організацій зі 112 країн, які активно захищають і сприяють повазі громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав, що містяться в Загальній декларації прав людини. Для привернення уваги до порушень прав людини, організація використовує такі інструменти, як невідкладне державне та приватне реагування, слідчі місії, судові спостереження, юридичний захист, політичний діалог, адвокація та інформаційні кампанії. Через свою мережу національних організацій FIDH бореться з порушеннями прав людини, спрямованими проти держав, озброєних опозиційних груп і транснаціональних корпорацій. FIDH прагне допомогти жертвам порушень прав людини та притягнути до відповідальності тих, хто вчинив міжнародні злочини, щоб постати перед судом (The International Federation for Human Rights (FIDH), 2023).

Human Rights Foundation (HRF) – це некомерційна організація, яка просуває та захищає права людини на глобальному рівні, зосереджуючись на закритих суспільствах. HRF об'єднує людей для захисту прав людини та

просування ліберальних ідеалів демократії. Вона надає платформи для правозахисників, які впливають на свої громади, і забезпечує просування та збереження свободи в усьому світі (Human Rights Foundation (HRF), 2023).

Front Lines Defenders – це незалежна правозахисна організація. Основою діяльності організації є надання грантів на безпеку та захист правозахисним організаціям та окремим правозахисникам, які знаходяться в зоні ризику. Гранти надаються для посилення захисту та безпеки правозахисників, щоб вони могли продовжувати свою роботу. Це часто охоплює цифрову та комунікаційну безпеку, юридичні збори для тих, хто зазнав судових переслідувань, медичні збори для тих, хто зазнав нападу, і допомогу сім'ям для ув'язнених правозахисників. Частиною роботи організації також є проведення кампаній та лобіювання на міжнародному рівні захисту правозахисників (Front Lines Defenders, 2023).

The Human Rights Foundation House Foundation (HRHF) – міжнародна правозахисна організація, яка підтримує та розширює можливості правозахисників та їхніх організацій через Будинки прав людини. Останні є спільними проектами неурядових організацій, які разом працюють над просуванням поваги до прав людини у своїх країнах і за кордоном. HRHF заохочує фундаментальні свободи зібрань, асоціацій і вираження поглядів, а також право бути правозахисником (The Human Rights Foundation House Foundation (HRHF), 2023).

The Open Society Foundation – міжнародна організація, яка працює над розбудовою динамічних суспільств із підзвітними урядами та відкритою участю всіх людей. Організація активно працює над зміцненням верховенства права, поваги до прав людини, меншин, демократично обраних урядів та організацій громадянського суспільства, які забезпечать підзвітність урядів. Щороку Фонд розподіляє тисячі грантів групам і окремим особам, які працюють над просуванням толерантності, відкритих дебатів і прозорості (The Open Society Foundation, 2023).

Freedom House – незалежна наглядова організація, яка підтримує

демократичні зміни, стежить за свободою та виступає за права людини та демократію, виступає проти тиранії в усьому світі та пропагує демократичні цінності, підтримує правозахисників у просуванні відкритого уряду та захисту прав людини, підтримує організації громадянського суспільства шляхом зміцнення їх потенціалу (Freedom House, 2023).

Human Rights First (HRF) – міжнародна неурядова правозахисна організація, яка вважає, що американське лідерство є важливим у боротьбі за права людини. Місія організації полягає в тому, щоб тиснути на уряд США та приватні компанії, щоб вони поважали верховенство права та права людини. HRF вимагає справедливості, реформ і відповідальності тих, хто порушує права людини та зосереджується на змінах, захищаючи біженців, протидіючи тортурам і захищаючи переслідувані меншини. Організація проводить кампанії тиску на політиків у США, щоб вони почули про проблеми прав людини (Human Rights First (HRF), 2023).

Survival International, як правозахисна організація, проводить кампанії за права корінних народів, які ведуть племінний спосіб життя. Організація оприлюднює ризики, з якими стикаються племена через дії держав і корпорацій (Survival International, 2023).

The International Service for Human Rights (ISHR) – неурядова організація, яка займається просуванням і захистом прав людини шляхом надання підтримки правозахисникам, зміцнення систем прав людини та участі в коаліціях за зміни прав людини. ISHR сприяє притягненню до відповідальності за порушення прав людини та забезпечує імплементацію законодавства про права людини на національному рівні (The International Service for Human Rights (ISHR)).

The Commonwealth Human Rights Initiative (CHRI) як міжнародна неурядова організація працює над практичною реалізацією прав людини в країнах Співдружності. Організація працює над реформами поліції та пенітенціарної системи, а також просуванням доступу до інформації (The Commonwealth Human Rights Initiative (CHRI), 2023).

The Center for Economic and Social Rights (CESR) – міжнародна

правозахисна організація, яка підтримує соціальну справедливість через права людини. Організація бореться з крайньою бідністю та нерівністю та вимагає від урядів та інших учасників поважати та виконувати права людини. Метою організації є досягнення двох цілей: сприяння розвитку та соціально-економічній політиці, яка зменшує нерівність і реалізує права людини, а також підтримує групи громадянського суспільства в їхніх зусиллях відстоювати свої соціальні та економічні права (The Center for Economic and Social Rights (CESR), 2023).

Minority Group International (MRG) – міжнародна правозахисна організація, яка займається просуванням прав меншин і співпрацею між громадами. Організація підтримує та лобіює уряди та ООН, видає публікації, випускає документальні фільми про проблеми меншин і веде судові справи щодо захисту меншин відповідно до міжнародного права. Робота MRG веде до більш інклюзивних та згуртованих суспільств (Minority Group International (MRG), 2023).

Advocates for Human Rights – незалежна позапартійна правозахисна організація, яка впроваджує міжнародні стандарти прав людини для захисту верховенства права та розвитку громадянського суспільства. Організація здійснює адвокацію для залучення широкої громадськості до реалізації міжнародних стандартів прав людини (Advocates for Human Rights, 2023).

Humanity in Action (HIA) – міжнародна некомерційна освітня організація, яка об'єднує студентів і лідерів, які віддані справі просування прав людини, а також активної громадянської позиції та різноманітності у своїх громадах і в усьому світі. HIA навчає молодих лідерів питанням прав людини та викликам через міжкультурний діалог та критичну історію (Humanity in Action (HIA), 2023).

Місія Protection International (PI) полягає в тому, щоб «посилити безпеку та захист суб'єктів громадянського суспільства, які перебувають під загрозою, за допомогою ненасильницьких засобів, особливо тих, хто бореться за свої законні права та права інших, як вони гарантовані міжнародним гуманітарним правом та конвенції з прав людини». Організація переглядає існуючу державну політику

щодо захисту правозахисників і сприяє визнанню правозахисників як акторів позитивних соціальних змін у суспільствах (Protection International (PI), 2023).

Основні напрями роботи The International Society for Human Rights (ISHR) включають: підтримку осіб, які зазнають дискримінації, переслідуванням та ув'язненню через свої релігійні переконання чи політичну приналежність; зв'язки з громадськістю, пов'язані з питаннями прав людини; навчання з питань прав людини для тих, хто живе в країнах, які переходять до демократії (The International Society for Human Rights (ISHR), 2023).

Багато міжнародних неурядових організацій також мають консультативний статус в агентствах ООН у відповідності до своєї діяльності. Наприклад, Міжнародна жіноча ліга за мир і свободу (WILPF) має консультативний статус і спеціальні консультативні відносини з багатьма організаціями ООН, такими як Економічна і Соціальна рада ООН та Конференція ООН з торгівлі та розвитку. Правозахисні громадські організації також можуть підтримувати громадські організації на місцевому рівні. Виокремлюються також такі міжнародні правозахисні громадські організації:

- Oxfam International - заснована у Великій Британії у 1942 році, і складається з 21 незалежної благодійної організації, яка займається боротьбою з бідністю. Як конфедерація Oxfam представлена в понад 90 країнах. У 2020 році дохід Oxfam America склав понад 73 мільйони доларів. Їхні витрати перевищили цей показник на понад 86 мільйонів доларів;

- Міжнародний комітет порятунку (IRC) зосереджується на чистій воді, санітарії, притулку та освіті для біженців і тих, хто переміщений через війну, переслідування та стихійні лиха. Програми також допомагають із самозабезпеченням і переселенням. IRC представлений у понад 40 країнах. У 2019 році організація заробила трохи більше 785 мільйонів доларів і витратила близько 775 мільйонів доларів;

- Лікарі без кордонів (Médecins Sans Frontières) - організація поширилася на понад 60 країн. Надає медичну допомогу в зонах конфлікту та після стихійних лих. Згідно з фінансовими даними організації, у 2020 році організація отримала

понад 558 мільйонів доларів доходу, що є кращим показником у порівнянні з 2019 роком. Вона витратила близько 499,5 мільйонів доларів;

- Міжнародна амністія представлена більш ніж у 150 країнах. У 2020 році Amnesty International USA залучила трохи більше 52 мільйонів доларів і витратила близько 51 мільйона доларів;

- Save the Children представлена в понад 117 країнах. Загальний дохід Save the Children у 2020 році склав 289 мільйонів фунтів стерлінгів, а витрати - 283 мільйони фунтів;

- Комітет допомоги реабілітації Бангладеш (BRAC) представлена в меншій кількості країн, ніж інші організації (представлена в 11 країнах), але охоплює 94 мільйони людей лише в Бангладеш, що робить її однією з найбільших громадських організацій у світі, яка зосереджена на економічній участі та розширенні можливостей. У 2020 році її дохід склав майже 88 мільярдів, а витрати – майже 81 мільярд;

- Данська рада у справах біженців працює в 40 країнах. Вона зосереджена на переміщенні на кожному етапі, включаючи надання гуманітарної допомоги та допомогу біженцям стати самозабезпеченими. Як головна організація DRC включає CARE Denmark, ActionAid Denmark та Amnesty International. У 2020 році отримала прибуток у 1 мільйон датських крон (What Different Types of NGOs Exist?, 2022).

Окремо фахівцями (Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, 2023) розглядається вплив на державну політику, який залежить від міжнародних документів та їх ратифікації в окремих державах. Для успіху даної діяльності вважається важливим формування бажання держави поважати основні права людей. Це передбачає згоду на участь в моніторингу держав з порушення прав людини та покарання відповідальних за такі порушення на підставі створеної міжнародної юридичної бази. Втім, проблемним для них є державний контроль, фінансування, підзвітність. Саме це, на думку фахівців, ускладнює їх діяльність та вирішення проблем з прав людини. Прикладом є проблеми щодо: зловживання, расизму та упередження. Також

громадські організації не завжди можуть оперативно реагувати на кризові ситуації.

Саме тому зарубіжними фахівцями пропонується урядам налагоджувати більш тісні стосунки з правозахисними організаціями для вирішення проблем прав людини. Це тлумачиться з позицій відповідальності за ратифікацію, виконання та захист міжнародного права з прав людини. Відповідальність уряду підсилюється, якщо держава має слабке законодавство щодо прав людини. Таке законодавство має переглядатись і змінюватись. Навчання населення з реалізації своїх прав також переноситься на відповідальність уряду.

Також виникає питання загроз державі з боку правозахисних громадських організацій, які все більше починають домінувати в міжнародній політиці з прав людини. Є думка, що навіть міжнародні правозахисні громадські організації мають розглядатись крізь призму бажання самих урядів їх створити. Деякі держави зосереджені на тому, щоб чинити опір правозахисним громадським організаціям стосовно залучення до законодавчих процесів.

Громадські організації співпрацюють з компаніями та урядами, щоб сприяти дотриманню та реалізації Добровільних принципів шляхом розробки чіткої корпоративної політики, практики та процедур. Постраждале населення є предметом першочергової занепокоєності. Вважається, що громадські організації мають найкращі можливості для сприяння діалогу та співпраці між багатьма зацікавленими сторонами, включаючи місцеві громади. Це формує взаємне навчання та доступ до нових інструментів захисту прав людини. Правозахисні громадські організації відіграли важливу роль у розробці інструментів і інструкцій для покращення та поглиблення впровадження законодавства з прав людини в державах, що дає тривалий вплив (The Voluntary Principles for NGOs, 2023).

В українських розвідках провідна вчена Драгомирецька (2024b), досліджуючи особливості діяльності зарубіжних правозахисних громадських організацій, наголошує на домінуванні вироблення публічної політики з правозахисним підходом. Останній ґрунтується на декількох концепціях прав

людини, де публічна політика розглядається в аспектах планування, формулювання, реалізації, моніторингу, оцінки, вироблення стандартів та напрямів діяльності відповідних інституцій. Аналізуючи досвід таких країн як: Болгарія, Великобританія, Італія, Індонезія, Люксембург, Мексика, Монголія, Нова Зеландія, Португалія, Хорватія та ін., дослідниця (Драгомирецька, 2024b) відзначає, що в сучасних умовах роль правозахисних громадських організацій постійно зростає і стосується таких напрямів як:

- вплив на уряди;
- публічну службу;
- реалізацію Національних планів з прав людини;
- вирішення конфліктів, правосуддя;
- адвокації тощо (Драгомирецька, 2024b).

Організації громадянського суспільства виконують низку функцій, зокрема: зміцнюють підзвітність управління; надають експертні консультації щодо політики; допомагають у реалізації та представляють точки зору конкретних зацікавлених сторін. Деякі правозахисні громадські організації також відіграють допоміжну роль для компаній у наданні аудиторських послуг, оцінці зусиль із впровадження прав людини та коментуванні того, наскільки учасники та зовнішні учасники виконують свої обов'язки щодо безпеки та прав людини. Виокремлюють ролі та обов'язки правозахисних громадських організацій:

- надання спеціального досвіду та знань разом із керівництвом, щоб допомогти сформуванню майбутніх ініціатив;
- підвищення обізнаності про проблеми, пов'язані з правами людини та безпекою, які необхідно вирішити, і допомога компаніям і урядам в успішному застосуванні принципів з захисту прав людини;
- допомога компаніям у розробці політики, процедур і навчання, які сприяють повазі до прав людини, зберігаючи при цьому безпеку працівників і активів;
- взаємодія з громадськими групами для покращення їхнього розуміння

прав людини та підвищення обізнаності про роль, яку громади можуть відігравати в забезпеченні власної безпеки;

- взаємодія з урядами для підвищення обізнаності про права людини та їх цінність для країни та ін. (The Voluntary Principles for NGOs, 2023).

Окрім всього, в зарубіжних джерелах виокремлюються способи захисту прав правозахисними громадськими організаціями, зокрема: притягнення до відповідальності; лобювання змін; забезпечення необхідної медичної допомоги; швидкого реагування на надзвичайні ситуації (What Role Do NGOs Play in Protecting Human Rights?, 2023).

В інших джерелах йдеться про важливість правозахисних громадських організацій, оскільки вони зосереджені на вирішенні політичних чи соціальних причин, які впливають на захист прав людини. Важливість таких організацій зумовлена певними чинниками:

- наданням медичних послуг;
- допомогою під час спалахів хвороб та пандемій;
- боротьбою з голодом;
- допомогою з забезпеченням чистою водою та санітарією;
- допомогою під час стихійних лих;
- сприянням рівності та справедливості в правовій системі (безкарна жорстокість поліції, расово упереджені судові системи, застосування смертної кари для придушення політичних ворогів і несправедливі закони);
- захистом дикої природи та біорізноманіття;
- зміною клімату;
- допомогою економічному розвитку;
- допомогою з захисту репродуктивного права (допологові послуги, право на безпечні пологи та право на аборт входять до репродуктивних прав. Коли ці права не захищені, страждають окремі особи, родини та цілі громади. Громадські організації, такі як Центр репродуктивних прав працюють над просуванням репродуктивних прав через судові процеси. Багато гуманітарних організацій також мають програми з репродуктивних прав. Plan International співпрацює з

партнерами, щоб забезпечити доступ до послуг сексуального здоров'я та припинити шкідливу практику, як-от примусовий шлюб);

- просуванням гендерної рівності (мова йде також і про гендерне насильство);

- захистом дітей;

- наданням освіти та просвіти;

- захистом біженців;

- захистом демократії (відповідно до звіту Freedom House за 2022 рік, за останні 16 років глобальна свобода знизилася; лише 25 країн того року побачили покращення демократії, 60 зазнали спаду; лише 20% населення світу живе у країні, яку Freedom House класифікує як «вільну»). Такі організації проводять адвокаційні кампанії, дослідження, судові процеси, навчання, надають екстрену допомогу правозахисникам тощо (15 Reasons Why NGOs Are Important, 2022).

Є публікації (Mudbidri, 2021), в яких наголошується на розриві між затвердженими законодавчими правами та їх реальною реалізацією. Фактичне визнання цих прав, як зазначає дослідник, призводить до того, що слабші верстви суспільства часто не можуть впоратися з існуючою правовою структурою прав людини. Саме у цьому випадку важлива роль правозахисних громадських організацій.

Інші фахівці (Tamang, 2023) розглядають роль правозахисних громадських організацій крізь призму практики прав людини. Особлива роль таких організацій виокремлюється в країнах, що розвиваються, де відсутня широка інформація про важливість прав людини. Завдання таких громадських організацій – це: збереження та просування прав людини; підвищення обізнаності громадськості під час проведення інституційної адвокації та лобіювання для припинення будь-яких порушень; вплив на розвиток суспільства та покращення громади; сприяння участі громади в захисті прав людини. Визначаються наступні ролі громадських правозахисних організацій:

- надання інформації – такі організації працюють на місцевому рівні і саме вони знають проблему цих людей в корені краще, ніж уряд; такі організації

мають кращий доступ до людей, які стикаються з проблемами; такі організації надають інформацію уряду разом із рішенням, орієнтованим на людину; вони також вживають оперативні заходи для розслідування випадків порушення прав людини, проводять вибіркові дослідження та публікують спостереження; вони впливають на просвіту з питань прав людини, що сприяє покращенню ситуації з правами людини, оскільки люди дізнаються про свої права і, відповідно, збільшують свої можливості вимагати дотримання їх прав; це досягається шляхом проведення кампанії, організації курсів, випуску публікацій, організації заходів (семінарів, круглих столів тощо) на різні теми прав людини;

- лобіювання – правозахисні громадські організації відіграють роль впливових осіб у підтримці співпраці з урядом та його партнерськими організаціями; лобіюють впливових осіб, які приймають рішення, щоб врахувати інтереси маргіналізованих людей і впливати на уряд, задля формування прихильності до громадськості;

- надання допомоги вразливим групам, які не розуміють права та не можуть дозволити собі правові послуги через економічні, соціальні чи інші причини; зосередженість на сталому розвитку суспільства шляхом координації з установами юридичних служб на центральному рівні;

- усунення соціальних проблем і проблем зі здоров'ям, що стосується у тому числі торгівлі людьми, тортур, наданні консультацій, пов'язаних зі здоров'ям, і просуванні законів і правил прав людини серед людей, переходячи з місцевого рівня на центральний рівень;

- побудова взаємовідносин між урядом і громадськістю (посередництво), що може призводити від співпраці до тиску на уряди задля підтримки питання, яким опікуються правозахисні громадські організації (Tamang, 2023).

Важливим вважається рішення Великої палати Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), яке дозволить правозахисним громадським організаціям подати справу від імені вкрай вразливих дітей і молоді, які не можуть себе представляти та не мають нікого, хто міг би їх відстоювати. Прикладом є справа «Центр правових ресурсів від імені Валентина Кампеану проти Румунії» (17 липня 2014

p.), де ЄСПЛ визнав державу Румунія винною в поміщенні Валентина Кампеану до психіатричної лікарні, що безпідставно поставило його життя під загрозу (він був громадянином Румунії ромського походження, який народився в 1985 році і був покинутий у закладі після народження; він був ВІЛ-позитивним і страждав на серйозні психічні розлади; помер у психіатричній лікарні в Румунії у віці 18 років). Крім того, не було проведено ефективного розслідування обставин його смерті. Це рішення створило прецедент у рішеннях ЄСПЛ. Також, це створює нову систему захисту молоді, в покинутій інституційній системі без захисту. Заяву до суду подала громадська організація «Центр правових ресурсів» (ЦПР). Такі організації зазвичай не мають права подавати скарги до Європейського суду з прав людини. Однак у даній справі Суд встановив, що через виняткові обставини та враховуючи серйозний характер звинувачень, громадська організація мала право виступати в якості представника громадянина Румунії. За такі ініціативи, зазвичай, відповідає опікун або представник. Однак родичів у молодика не було, і після досягнення повноліття не було призначено опікуна, хоча це було зобов'язання за законом. З огляду на його надзвичайну вразливість, нездатність піклуватися про себе, молодик не міг ініціювати будь-які справи, щоб поскаржитися на своє становище, поки він був живий без належної правової підтримки та консультацій. Встановивши, що порушення Конвенції у справі громадянина Румунії відображають ширшу проблему, Суд рекомендував Румунії вжити необхідних загальних заходів для забезпечення того, щоб психічно неповносправні особи, які перебувають у подібній ситуації, мали незалежне представництво, яке дало б їм змогу подавати скарги щодо свого здоров'я та лікування перевіреним незалежним органам (ECHR: NGOs can now bring States to court to protect people without defence, 2014).

Роль правозахисних громадських організацій характеризується з позицій їх спрямованості, зокрема:

- визначення порядку денного громадської організації відіграють вирішальну роль у створенні політичної атмосфери та контексту для стимулювання дій у сфері прав людини з боку урядів та міжурядових

організацій;

- сприяння приверненню уваги світової громадської думки до проблем прав людини;

- впливу на формування суспільного порядку денного в цьому відношенні;

- допомозі урядам і міждержавним організаціям визначати пріоритети ключових проблем прав людини;

- встановлення стандартів, активна участь у процесі розробки конвенцій і договорів про права людини (наприклад, Загальної декларації прав людини, Конвенції про права дитини, Конвенції проти тортур) і таким чином допомагають у розробці норми прав людини;

- лобіювання, як внесок в інсталяцію стандартів (наприклад, Всесвітня конференція з прав людини 1993 р. у Відні, 1995 р. Четверта Всесвітня конференція жінок у Пекіні, 2001 р. Всесвітня конференція з питань расизму);

- допомоги з захисту прав людини від порушень з боку уряду із використанням таких методів, як: дипломатичні ініціативи, місії зі встановлення фактів, звіти, публічні заяви та мобілізація громадської думки;

- допомоги жертвам порушень прав людини та державам і міжнародним організаціям у здійсненні програм з прав людини, діючи як їхні агенти на місцях (Wouters and Rossi, 2001).

Визначаються різні повноваження між правозахисними громадськими організаціями зауважується, що відмінності в повноваженнях також відповідають поділу між громадськими організаціями «першого» та «третього світу». Громадські організації «першого світу» зосереджені більше на громадянських і політичних правах, належній судовій процедурі та захисті осіб від втручання держави. Громадські організації «країн третього світу» схильні наголошувати на важливості економічних, соціальних і культурних прав та виступають за підхід, орієнтований на реформи (Wouters and Rossi, 2001).

Структура та конфігурація правозахисних громадських організацій, як наголошують зарубіжні фахівці, у більшості своїй складаються з невеликої групи політиків та адміністраторів без широкого членства. Міжнародні правозахисні

громадські організації часто структуровані таким чином, що існує міжнародний секретаріат, який представляє національні секції в різних країнах. Членський склад правозахисних громадських організацій також значно відрізняється. Деякі правозахисні громадські організації «країн третього світу» залучають місцевих урядовців та професійні групи або включають обраних посадових до членства в організації. Інші правозахисні громадські організації, особливо «країн першого світу», дуже обережні, і не приймають членів, пов'язаних з урядом. Міжнародні правозахисні неурядові організації мають офіційних членів. Їхні членські структури поступово стають більш децентралізованими, дозволяючи робити більший внесок окремим членам і надаючи своїм національним секціям значну автономію. Прийняття рішень у таких громадських організаціях відбувається за процедурами консенсусу. Багато міжнародних правозахисних громадських організацій певною мірою покладаються на збір коштів для підтримки своєї діяльності. Значний відсоток цих громадських організацій також отримують гранти на підтримку своєї роботи, а також багато неурядових організацій отримують гранти від урядів або міжнародних організацій. Більшість договорів ООН про права людини передбачають схеми перевірки дотримання державою їх положень, як правило, за допомогою створеного експертного органу. Громадські організації відіграють дуже важливу роль у рамках процедур звітності перед цими договірними органами, надаючи достовірну інформацію (членам) відповідного органу щодо порушень державою. Роль громадських організацій залежить від договору (Wouters and Rossi, 2001).

Отже, проведений аналіз джерел показав, що впливова функція правозахисних громадських організацій стосується:

- припинення конкретних порушень з прав людини;
- надання допомоги щодо підтримання прав людини;
- впливу на зміну законодавства з прав людини;
- сприяння розвитку законодавства з прав людини;
- поширення інформації щодо прав людини;
- сприяння розвитку законодавства щодо прав людини;

- надання надавати жертвам порушень прав людини негайну допомогу;
- збирання точних даних для підвищення прозорості з прав людини;
- проведення (або участь) кампаній і любіювання з прав людини;
- проведення просвіти серед населення та інших громадських організацій з проблем додержання прав людини;
- підвищення розуміння громадськістю проблем прав людини за допомогою освітніх та просвітницьких кампаній;
- впливу на державну політику урядів щодо виначнення міжнародних договорів з прав людини та формування відповідального бажання зберігати права людини;
- впливу на політику та практику уряду;
- вирішальної ролі у забезпеченні демократичної відповідальності урядів;
- забезпечення дотримання національного та міжнародного законодавства з прав людини;
- формування діалогу між всіма суб'єктами збереження прав людини, такими як уряд, громади, бізнес та ін.;
- розробки інструментів і інструкцій для покращення та поглиблення впровадження законодавства з прав людини в державах;
- розробки нових політик;
- зміцнення підзвітності управління;
- надання експертних консультації щодо політики;
- допомоги у реалізації політик з прав людини;
- представлення точок зору конкретних зацікавлених сторін;
- впливу на розвиток суспільства та покращення громади;
- сприяння участі громади в захисті прав людини;
- привернення уваги світової громадської думки до проблем прав людини.

2.2. Особливості діяльності правозахисних громадських організацій в зарубіжних державах

Аналіз показав, що в діяльності правозахисних громадських організацій в зарубіжних державах є певні особливості.

Так, в США правозахисні громадські організації можна розподілити на декілька груп. По-перше, це правозахисні громадські організації, які створено на базі правозахисних органів. До таких організацій відноситься наступні.

Police Executive Research Forum (PERF) є громадською національною поліцейською дослідницькою організацією, що об'єднує керівників поліцейських відомств у Сполучених Штатах та за кордоном. PERF надає управлінські послуги, технічну допомогу та освіту на керівному рівні для підтримки правоохоронних органів. PERF також допомагає покращити поліцейські послуги, заохочуючи сильне національне лідерство, проводять дебати щодо питань поліції та кримінального правосуддя, а також дослідження та розробку політики (Law Enforcement: Justice Information Sharing, 2023; Police Executive Research Forum, 2023).

Міжнародна асоціація аналітиків правоохоронних органів (IALEIA) – це найбільша у світі професійна організація, що представляє аналітиків правоохоронних органів. Вона розташована в Сполучених Штатах і є громадською організацією – корпорацією. IALEIA керується міжнародною радою директорів, що складається з дев'яти обраних членів IALEIA. Кілька членів правління також отримують підтримку від волонтерських комітетів. IALEIA також має виконавчу консультативну раду, яку призначає президент. IALEIA підтримує регіональні відділення по всьому світу. IALEIA має програму сертифікації для аналітиків, кодекс етики та статут, який визначає структуру організації (Law Enforcement: Justice Information Sharing, 2023).

Асоціація розвідувальних підрозділів правоохоронних органів (LEIU) складається з місцевих, державних і федеральних правоохоронних органів. Місія LEIU полягає в забезпеченні лідерства та сприянні професіоналізму в спільноті

кримінальної розвідки з метою захисту громадської безпеки та конституційних прав. LEIU встановив стандарти кримінальної розвідки для правоохоронних органів і надає сертифіковане навчання, оцінку та технічну допомогу для агентств, які займаються кримінальною розвідкою (Law Enforcement: Justice Information Sharing, 2023).

Міжнародна асоціація керівників поліції (IACP) є найстарішою та найбільшою у світі громадською організацією поліцейських керівників, яка налічує понад 20 000 членів у понад 100 різних країнах. Керівництво IACP складається з діючих керівників міжнародних, федеральних, державних та місцевих агентств будь-якого розміру (Law Enforcement: Justice Information Sharing, 2023).

Асоціація начальників великих міст (MCCA) складається з керівників шістдесяти чотирьох найбільших поліцейських департаментів Сполучених Штатів Америки і Канади. Асоціація обслуговує ці департаменти та всі американські правоохоронні органи в більш загальному сенсі (Law Enforcement: Justice Information Sharing, 2023).

Асоціація головних шерифів округу (MCSA) – це професійна правоохоронна асоціація обраних шерифів, які представляють округи чи парафії з населенням 500 000 осіб або більше. MCSA надає технічну допомогу разом з Національною асоціацією шерифів, головами великих міст, відділом навчання Федерального бюро розслідувань, Національним виконавчим інститутом та іншими приватними чи державними дослідницькими організаціями (Law Enforcement: Justice Information Sharing, 2023).

Національна асоціація ф'южн-центру (NFCA) представляє інтереси державних і великих міських ф'южн-центрів, а також пов'язані інтереси штатів, племінних націй і органів місцевого самоврядування з метою сприяння розвитку і підтримку центрів синтезу для: підвищення громадської безпеки; заохочення ефективного, дієвого, етичного, законного та професійного обміну розвіданими та інформацією; запобігання та зменшення шкідливого впливу злочинності та тероризму на жертв, окремих осіб і громади (Law Enforcement, 2023).

Національна асоціація шерифів (NSA) обслуговує офіси шерифа та її філії через поліцейську освіту, навчання поліцейських та загальні інформаційні ресурси правоохоронних органів. Асоціація представляє тисячі шерифів, депутатів та інших правоохоронних органів, фахівців з громадської безпеки та зацікавлених громадян по всій країні (Law Enforcement: Justice Information Sharing, 2023).

Інша група – це правозахисні органи або їх підрозділи, які співпрацюють з громадами. Наприклад, Служба поліції, орієнтована на громаду (COPS) - це офіс Міністерства юстиції США, який просуває практику громадської поліції в правоохоронних органах штатів та на рівні громад (Law Enforcement: Justice Information Sharing, 2023).

Наступна група – це координаційні ради правоохоронних органів як колегіальні суб'єкти прийняття рішень. Координаційна рада кримінальної розвідки (CICC) складається з членів, які представляють правоохоронні органи та агенції внутрішньої безпеки з усіх рівнів влади, і є захисником державних, місцевих і плеємінних правоохоронних органів та їхніх зусиль щодо розробки та обміну кримінальною розвідкою з метою сприяння громадській безпеці та безпеки нації. CICC діє на політичному рівні та встановлює пріоритети, спрямовує дослідження і готує консультативні рекомендації (Law Enforcement: Justice Information Sharing, 2023).

Також створюються міжвідомчі організації. Наприклад, Федеральний навчальний центр правоохоронних органів (FLETC) є міжвідомчою організацією навчання правоохоронних органів для 90 федеральних агенцій. FLETC також надає послуги державним, місцевим, плеємінним і міжнародним правоохоронним органам (Law Enforcement: Justice Information Sharing, 2023).

Наступний підхід – це створення партнерських організацій. Зокрема, ICE–Secure Communities (ICE) (Безпечні спільноти) використовує вже існуюче федеральне партнерство з обміну інформацією між ICE та Федеральним бюро розслідувань (ФБР), яке допомагає ідентифікувати іноземців-злочинців, не встановлюючи нових чи додаткових вимог до державних і місцевих

правоохоронних органів. Десятиліттями місцеві юрисдикції надавали ФБР відбитки пальців осіб, які перебувають у в'язницях, щоб перевірити, чи є у них судимість. У рамках безпечних спільнот ФБР автоматично надсилає відбитки пальців до ICE для перевірки їх імміграційних баз даних. Якщо ці перевірки виявляють, що особа незаконно перебуває в Сполучених Штатах Америки або іншим чином може бути видалена через кримінальне засудження, ICE вживає примусових заходів, надаючи пріоритет видаленню осіб, які представляють найбільш значущі загрози громадській безпеці, що визначається тяжкістю їхнього злочину, їхньою кримінальною історією та іншими факторами, а також тих, хто неодноразово порушував імміграційне законодавство (Law Enforcement, 2023).

Виокремлюються дослідження щодо партнерської діяльності правозахисних громадських організацій з запровадження проєктів захисту прав людини (Драгомирецька, 2024а). Зокрема, відзначається що проєкти, які запроваджуються в сфері прав людини є партнерськими між громадськими правозахисними організаціями і іншими суб'єктами з прав людини. Зроблено наголос на відмінності проєктів ЄС (орієнтовані на цінності поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини); проєктах міжнародних громадських правозахисних організацій (переважно спрямовані на різні сфери життєдіяльності та передбачають великий спектр суб'єктів сфери прав людини); проєктах в Африці (увага зосереджена на правах дітей) (Драгомирецька, 2024а).

В США проводиться розрізнення на правоохоронні організації та асоціації. Зарубіжні фахівці зазначають, що асоціації та організації можуть бути чудовим джерелом для встановлення контактів у співтоваристві правоохоронних органів та у сфері правоохоронних органів. Це також спосіб дізнатися про різні види роботи в правоохоронних органах. Багато асоціацій публікують вакансії на своїх веб-сайтах. Асоціації правоохоронних органів пропонують студентське членство за зниженою ціною, а деякі асоціації, навіть пропонують стипендії (Law Enforcement Associations and Organizations, 2023).

Таких асоціацій багато, зокрема: Міжнародна асоціація начальників поліції (International Association of Chiefs of Police, 2023); Національна асоціація шерифів (National Sheriffs' Association, 2023); Братський орден поліції (Fraternal Order of Police, 2023); Об'єднана асоціація заступників шерифів (The United States Deputy Sheriff's Association, 2023); Національна асоціація поліцейських організацій (National Association of Police Organizations, 2023); Асоціація керівників малих і сільських правоохоронних органів (Association of heads of small and rural law enforcement bodies, 2023).

Національна асоціація поліцейських організацій (NAPO) – це коаліція поліцейських профспілок та асоціацій з усіх куточків Сполучених Штатів, яка була організована з метою просування інтересів американських правоохоронних органів через законодавчу адвокацію, політичні дії та освіту. NAPO представляє понад 1000 поліцейських підрозділів і асоціацій, а також понад 241 000 приведених до присяги офіцерів правоохоронних органів. NAPO досягла ряду серйозних законодавчих та адміністративних перемог для своїх членів, зокрема:

- скасування акцизного податку («Cadillac») на плани охорони здоров'я, які фінансуються роботодавцями;

- прийняття Національного закону про синю тривогу Рафаеля Рамоса та Веньцзяня Лю, названого на честь двох офіцерів NYPD та членів NAPO;

- відновлення доступу державних і місцевих правоохоронних органів до надлишкового військового обладнання через Програму 1033 Міністерства оборони США та різні грантові програми Міністерства юстиції та внутрішньої безпеки;

- введення в дію Закону про правоохоронні органи психічного здоров'я та благополуччя та Закону про підтримку та лікування працівників у кризових ситуаціях; прийняття та поновлення дії Закону про лікування психічно хворих правопорушників і зниження рівня злочинності (MIOTCRA);

- введення в дію Закону про освітню допомогу працівникам поліції, пожежної служби та надзвичайних ситуацій;

- введення в дію Закону про стипендіювання дітей загиблих героїв;

- постійна повторна авторизація Закону про надання гранту партнерству Bulletproof Vest Partnership;

- ухвалення законодавства, яке підвищило розмір допомоги офіцерам громадської безпеки (PSOB) для офіцерів, які отримали серйозну інвалідність або загинули під час виконання службових обов'язків, з 50 000 до 100 000 доларів США плюс щорічна індексація прожиткового мінімуму, а також продовження законодавства 2002 року, яке підвищило база PSOB від \$100 000 до \$250 000. Виплата тепер становить 389 825 доларів США за 2022 фінансовий рік;

- прийняття законодавства, яке звільнило федеральний податок на прибуток від допомоги у разі смерті PSOB для втрачених;

- прийняття законодавства, яке створило презумпцію в рамках Програми PSOB, що смертельні випадки та інвалідність, пов'язані з COVID-19, є результатом виконання службових обов'язків;

- прийняття Закону про захист тих, хто першими реагує в Америці;

- прийняття та постійне відновлення дії Закону Джеймса Задроги про охорону здоров'я та компенсації 9/11;

- введення в дію Закону про дозвіл на надання грантів проєкту «Безпечне сусідство»;

- введення в дію Закону про безпеку працівників правоохоронних органів (HR 218, право виконувати закони);

- введення в дію Закону про вдосконалення безпеки працівників правоохоронних органів;

- прийняття Закону про справедливе покарання;

- прийняття Закону про спектр громадської безпеки та бездротові інновації (FIRST NET);

- введення в дію Закону про покращення охорони здоров'я для місцевої громадської безпеки (HELPS) для пенсіонерів (дозволяє пенсіонерам громадської безпеки використовувати до 3000 доларів США щорічно зі своїх пенсійних фондів, включаючи плани з визначеними виплатами та плани з визначеними внесками, для оплати кваліфікованих внесків медичного

страхування без їх оподаткування розподіли);

- прийняття та реалізація Закону про героїв рідного міста (розширює охоплення Програми PSOB, щоб включити тих офіцерів правоохоронних органів, які перенесли виснажливі або смертельні серцеві напади чи інсульти під час або у зв'язку з військовою чи навчальною роботою);

- скасування в масштабах країни «податку на джерело» доходів пенсіонерів правоохоронних органів;

- введення в дію Закону про боротьбу з насильницькими злочинами та правоохоронну діяльність (загальне антикримінальне законодавство);

- введення в дію Закону про сімейні та медичні відпустки;

- прийняття Закону «Не оподатковуйте наших героїв громадської безпеки», який гарантував, що державні виплати на смерть особам, які пережили правоохоронних органів, не оподатковуються (National Association of Police Organizations, 2023).

NAPO бореться за американських правоохоронців шляхом внесення пропозицій та лобіювання таких питань як: посилення покарання за злочини проти правоохоронців та посилення захисту офіцерів; повне фінансування життєво важливих державних і місцевих програм допомоги правоохоронним органам через Департаменти юстиції та внутрішньої безпеки; захист пенсій, медичних та соціальних виплат офіцерів; розширення доступу до психіатричного лікування для осіб, які стикаються з системою кримінального правосуддя, і навчання для співробітників, які стикаються з психічно хворими правопорушниками; реформа поліції та ін. (National Association of Police Organizations, 2023).

Окремо є правозахисні проекти, наприклад, висновки та рекомендації (2022 рік) Спільної робочої групи з питань безпеки та правосуддя в школах. Цільова група, що складається з районних інспекторів, керівників шкільної поліції та керівників громадської поліції, працювала разом протягом одного року розробляючи, визначаючи та ділячись ефективними практиками, інструментами та ресурсами. Йдеться про зміну мислення та переосмислення відносин і

практик, пов'язаних зі школами, поліцією та громадами. Побудова безпечніших шкіл і спільнот пропонує основу для дій, побудовану на наступних трьох стовпах: розширення підтримки психічного здоров'я та розвитку соціальних емоційних навичок для учнів, сімей і громад; переосмислення політики та практики шкільної дисципліни, щоб забезпечити справедливу практику для всіх учнів; сприяння партнерству між громадами та широкому співробітництву для забезпечення безпеки та підтримки учнів. В цьому контексті вважається важливим, щоб шкільні округи, громади та правоохоронні органи працювали в унісон задля забезпечення підтримки учнів і безпечніших громад. Це може включати встановлення стосунків з громадськими організаціями, скликання регулярних зустрічей з міським керівництвом (мером, головою міської ради тощо), начальником поліції та інспектором шкільного округу для обговорення та перегляду безпеки та насильства в громаді і вироблення та проведення профілактичних заходів на постійній основі (International Association of Chiefs of Police, 2023).

Спільна робоча група з питань безпеки та правосуддя в школах створила проект «Безпечніші школи та громади», що має стати основою для діалогу та спільних дій. Учасники запрошують національних, державних і місцевих лідерів створити коаліції, зосереджені на впровадженні рішень для зменшення злочинності та насильства в їхніх громадах (International Association of Chiefs of Police, 2023).

Рада шкіл Великого міста (CGCS) є єдиною національною організацією, яка представляє виключно потреби міських державних шкіл. Складається з 78 великих міських шкільних округів. Її місія полягає в просуванні справи міських шкіл і захисту інтересів міських учнів через законодавство, дослідження та зв'язки зі ЗМІ. Організація також надає мережу для шкільних округів, які діляться спільними проблемами для обміну інформацією та спільного вирішення нових проблем, що виникають, щоб забезпечити найкращу освіту для міської молоді (Council of the Great City Schools, 2022).

Інші організації розвиваються в сільській місцевості. Наприклад, Сільська

правоохоронна служба є однією з найстаріших і найуніверсальніших форм громадських організацій. Членство в організації є безкоштовним для всіх правоохоронних органів, цивільного персоналу, студентів, громадських організацій та федеральних партнерів. Ця організація опікується питаннями: жорсткого поводження з тваринами; охороною громадського порядку; безпекою в школах; домашнім насильством; злочинами на ґрунті ненависті; законодавства; внутрішньої безпеки; торгівлі людьми; реформами правоохоронних органів; соціально-економічними умовами співробітників та пенсіонерів правоохоронних органів. Місія організації полягає в тому, щоб захищати, зміцнювати, об'єднувати та підвищувати спроможність малих, сільських і племінних керівників правоохоронних органів та установ, які вони обслуговують (Small & Rural Law Enforcement Executives Association, 2023).

Важливим є напрям щодо взаємодії громади та поліції. Основою цих відносин є довіра та прозорість між правоохоронними органами і громадою. Такі стосунки будуються задля стабільності суспільства, безпеки офіцерів та ефективної роботи поліції. ІАСР допомагає агентствам побудувати надійну основу для цієї довіри. Ця робота зосереджена на: розроблені інструментів для покращення культури, політики та практик, які об'єднують агентства з їхніми спільнотами; встановлення довіри та легітимності між агентством і громадою; співпрацю з мешканцями для розробки політики та нагляду, які відображають цінності громади; використання технологій та соціальних медіа для залучення та навчання членів громади; співпраці з мешканцями для реалізації стратегій охорони громадського порядку та зменшення злочинності (Community-Police Engagement, 2023).

Вважається, що лідери поліції, члени громади та виборні посадовці відіграють вирішальну роль у просуванні конструктивних зусиль громадської безпеки. Для цього виокремлюється низка інструментів, зокрема: збір відгуків за допомогою опитувань спільноти; спілкування для зміцнення довіри; підтримка культурних змін через внутрішнє спілкування з офіцерами та цивільним персоналом; залучення та діалог громади; побудова здорових спільнот

(Community-Police Engagement, 2023).

Важливою в цьому напрямку є робота з розробки програм партнерства між громадою та правоохоронними органами. Такою є програма, яку створили законодавча влада Вашингтону у 2021 році: «Партнерство між громадою та правоохоронними органами» (CLEP). Ця програма спрямована на те, щоб сприяти залученню громади через організацію районів, партнерство між правоохоронними органами та громадою, мобілізацію молоді та залучення бізнесу. Робота спрямована на те, щоб мобілізувати громади, щоб наполягати на справедливих і підзвітних практиках, що призводять до участі громади в зусиллях громадської безпеки та встановлення спільних ліній зв'язку між цивільними особами та правоохоронними органами. Програма CLEP була продовжена законодавчим органом штату в 2023 році, коли був підписаний закон SB 5561. Цей закон передбачає фінансування CLEP до 2029 року. На SFY 24/25 (липень 2023 – червень 2024; липень 2024 – червень 2025) було надано 15 грантів у штаті Вашингтон (Community-Law Enforcement Partnership Program, 2021).

В *Австралії* практикується побудова взаємовідносин між державними організаціями та правозахисними громадськими організаціями. Так, зокрема Австралійська комісія з прав людини висвітлює всі лінки на громадські правозахисні організації на своєму веб-сайті. При цьому, організації самостійно подають інформацію про свою діяльність і несуть відповідальність за достовірність інформації, зокрема – це організації: Австралійці за титул корінного населення та примирення; Примирення Австралія; Oxfam Австралія; Комісія з питань аборигенів і жителів островів Торресової протоки; Архів Ради примирення аборигенів (Links to Human Rights Organisations and Resources, 2023).

Виокремлюються організації щодо громадського партнерства за права людини, а саме: Служба мультикультурної освіти Австралії; Австралійський мультикультурний фонд; Австралійський Червоний Хрест; Мови спільноти Австралія; а також органи державної влади: відділ соціального обслуговування; департамент внутрішніх справ (Links to Human Rights Organisations and Resources, 2023).

Окремо є організації, які опікуються правами інвалідів, так як: NDS; Асоціація консультантів з доступу; Австралійська федерація організацій боротьби зі СНІДом; Австралійська федерація організацій інвалідів; Травми спинного мозку Австралія; Сліпі громадяни Австралії; Асоціація опікунів NSW; Рада по старінню; Глуха Австралія; Форум глухоти; Рада психічного здоров'я Австралії (Links to Human Rights Organisations and Resources, 2023).

До загальних ресурсів з прав людини відносять: Азіатсько-Тихоокеанський форум національних інституцій з прав людини; Auseinet: Австралійська мережа сприяння, профілактики та раннього втручання для психічного здоров'я; Австралійська комісія з правової реформи; Австралійський альянс репродуктивного здоров'я; Всесвітня служба ВВС: Права дітей; Всесвітня служба ВВС: Я маю право...допоможе вам зрозуміти ваші права; Форум національних правозахисних інституцій Співдружності; Проект «Правосуддя щодо смертної кари» (CPJP); Рада з прав людини Австралії; Рада громадянських свобод NSW; Рада у справах біженців Австралії; Всесвітня коаліція проти смертної кари (Links to Human Rights Organisations and Resources, 2023).

В Австралії діють державні та територіальні агенції з питань боротьби з дискримінацією та забезпечення рівних можливостей: Комісія з прав людини АСТ; Антидискримінаційна рада Нового Південного Уельсу; Антидискримінаційна комісія Квінсленда Комісія рівних можливостей Західної Австралії; Антидискримінаційна комісія Північної території; Офіс Комісії з боротьби з дискримінацією (Тасманія); Комісія рівних можливостей Південної Австралії; Вікторіанська комісія з рівних можливостей і прав людини (Links to Human Rights Organisations and Resources, 2023).

Всі ці організації керують міжнародними документами з прав людини та іншими документами, а саме: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (МПГПП); Конвенція про дискримінацію у сфері праці та занять (МОП 111); Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (МКЛРД); Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW); Конвенція про права людей з інвалідністю; Конвенція про

права дитини; Декларація прав дитини; Декларація прав інвалідів; Декларація прав розумово відсталих осіб; Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань; Факультативний протокол до Конвенції проти тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання; Конвенція про працівників із сімейними обов'язками (ILO 156) (Links to Human Rights Organisations and Resources, 2023).

З прав людини також діє федеральне законодавство: Закон про дискримінацію за віком 2004 року; Закон Австралійської комісії з прав людини 1986 р.; Закон про дискримінацію осіб з обмеженими можливостями 1992 року; Закон про титул рідної країни 1993 року; Закон про расову дискримінацію 1975 року; Закон про статеву дискримінацію 1984 року (Links to Human Rights Organisations and Resources, 2023).

В *Нідерландах* констатується, що права людини є основою демократії, в якій кожна людина має значення. Нідерланди є активними в справах прав людини у світі. Для цього створено Фонд прав людини, який підтримує організації та окремих осіб, котрі працюють на захист прав людини в усьому світі. Сприяння та захист прав людини в усьому світі є пріоритетом зовнішньої політики уряду Нідерландів. Політика Нідерландів у сфері прав людини зосереджена на певних пріоритетах прав людини (Human Rights. Finding solutions together, 2022).

Вірменія на 2022 рік визначила низку пріоритетів з прав людини, зокрема:

1) рівні права жінок і дівчат:

- зменшення випадків усіх форм насильства щодо жінок і дівчат у громадському та приватному житті;

- зміцнення жіночого голосу, активність, лідерство та представницька участь у процесах прийняття рішень у державній, приватній та громадській сферах;

- посилення економічних прав жінок, розширення можливостей і заохочення жіночого підприємництва;

- захист прав жінок і дівчат у кризових і конфліктних ситуаціях, сприяння значущій участі та лідерству жінок у розбудові миру та держави;

2) правозахисники та простір для громадянського суспільства з акцентом на:

- підвищені (цілісної) безпеки правозахисників та організацій громадянського суспільства, приділяючи особливу увагу жінкам-правозахисникам і найбільш вразливим групам правозахисників, таким як захисники землі та навколишнього середовища та групи корінного населення;

- посиленні легітимності правозахисників на місцевому, національному та міжнародному рівнях.

- здатності органів громадського самоврядування вирішувати проблеми звуження громадянського простору та впливати на норми та прийняття рішень;

3) свобода вираження думок та свобода в Інтернеті з акцентом на:

- розширеному доступі до інформації через вільний, відкритий і безпечний Інтернет;

- покращенні безпеки журналістів у всьому світі, з особливим акцентом на журналістках;

- свободі преси, включаючи різноманітний і відкритий медіаландшафт;

- кращій освіті читачів, критичне мислення та боротьба з фейковими новинами (Human Rights. Finding solutions together, 2022).

У *Чеській Республіці* активними є консультативно-дорадчі органи з правового захисту, такі як:

- Урядова рада у справах людей з обмеженими можливостями - урядовий консультативний орган, що займається питаннями людей з обмеженими можливостями;

- Урядова Рада з прав людини - урядовий консультативний орган, який контролює виконання міжнародних зобов'язань з прав людини та дотримання стандартів з прав людини в Чеській Республіці;

- Урядова Рада у справах національних меншин - урядовий дорадчий орган, забезпечує дотримання прав меншин, об'єднує представників 12 меншин

Чеської Республіки (болгарської, хорватської, угорської, німецької, польської, ромської, русинської, російської, грецької, словацької, сербської). та української);

- Урядова рада з питань неурядових організацій - урядовий дорадчий орган, створює та подає матеріали, присвячені неурядовим неприбутковим організаціям та процесу створення належного середовища для їх функціонування;

- Міжвідомча комісія у справах ромської громади - урядовий дорадчий орган, створює та подає матеріали та пропозиції для розробки та реалізації державної політики щодо ромів;

- Громадський захисник прав (омбудсмен) - розглядає скарги, що стосуються державних органів, і дає рекомендації, зосереджується на захисті затриманих, дискримінації та моніторингу видворених іноземців (Human Rights Organizations in the Czech Republic, 2019).

Окрім того, є громадські правозахисні організації, зокрема і міжнародні:

- Amnesty International – організовує кампанії, зокрема на підтримку в'язнів сумління, займається просвітницькою діяльністю у сфері HR, звітує про стан HR в Чехії;

- Консультаційний центр з питань громадянства, громадянських прав і прав людини - пропонує юридичну допомогу (особливо у сфері расової дискримінації та інтеграції іноземців), коментує законодавство, пропонує соціальну допомогу незахищеним сім'ям;

- Чеський Гельсінський Комітет - зосереджується на лобюванні, моніторингу роботи поліції тощо, вирішенні конкретних справ та інформуванні та освіті у сфері HR;

- DEMAS - об'єднує 11 громадських організацій, які зосереджені на підтримці демократизації, прав людини та громадянського суспільства в Чеській Республіці, а також за кордоном;

- Iuridicum Remedium - пропонує юридичну допомогу соціально незахищеним людям, звертає увагу на порушення прав на приватність (особливо

стосовно технологій та влади);

- Ліга прав людини - фокусується на правах дитини, системі охорони здоров'я, судочинстві та поліції, захищає жертв порушення прав людини в стратегічних справах, сприяє системним змінам;

- NESEHNUTÍ - інформує та навчає у сфері мультикультурного суспільства, захищає рівність чоловіків і жінок, керує службою екодопомоги, підтримує громадські ініціативи в Чехії, а також на Кавказі та Придністров'ї;

- People in Need – підтримує опозиційних активістів та дисидентів у таких країнах, як Куба, Бірма, Білорусь, Молдова/Придністров'я, Україна та Китай (Human Rights Organizations in the Czech Republic, 2019).

Виокремлюються організації, які спеціалізуються на цивільних правах:

- Асоціація громадських консультацій - об'єднує 40 громадських консультацій, які надають професійну соціальну та/або юридичну допомогу, реалізує інші проекти;

- Фондація розвитку громадянського суспільства - підтримує громадські організації, об'єднуючи їх разом, фінансуючи та роблячи їх більш професійними через постійну освіту;

- Служба екологічного права – пропонує та просуває законодавство, яке гарантує неможливість зв'язку політики з бізнесом, розглядає справи про заподіяння шкоди природі та здоров'ю, пропонує юридичну допомогу, особливо у сфері громадянських прав, підтримує громадські ініціативи (Human Rights Organizations in the Czech Republic, 2019).

На правах жінок спеціалізується такі організації:

- Чеське Жіноче Лобі - об'єднує 21 чеську громадську організацію, і є частиною Європейського Жіночого Лобі, яка зосереджується на забезпеченні медіа-висвітлення гендерних питань та лобіювання;

- Європейська контактна група – сприяє рівним можливостям, проводить навчання для надавачів послуг соціальної допомоги та їхніх клієнтів;

- Форум 50% - спрямований на рівне представництво жінок і чоловіків у політиці, організовує семінари та кампанії, зосереджується на лобіюванні;

- Відкрите суспільство, pbc - сприяє рівним можливостям для чоловіків і жінок, покращенню становища ромів, просуває право на інформацію та концепцію роботи поліції як державної служби;

- proFem - надає правову допомогу жертвам домашнього насильства, фокусується на лобюванні (Human Rights Organizations in the Czech Republic, 2019).

На правах дитини зосереджуються: Дитячий кризовий центр (зосереджується на побитих, жорстоких і знехтуваних дітях, працює телефон довіри, надає юридичну допомогу); Чеська секція Міжнародного захисту дітей (розширює обізнаність щодо Міжнародної конвенції про права дитини, організовує семінари, сприяє реалізації окремих положень); Фонд «Наша дитина» (займається освітніми проєктами у сфері прав дитини, надає гранти, займається зверненнями про допомогу, співпрацює з дитячими будинками) (Human Rights Organizations in the Czech Republic, 2019).

Правами меншин опікуються: IQ Roma servis (надає соціальну та юридичну допомогу, освітні послуги та дозвілля людям, які перебувають під загрозою соціальної ізоляції, особливо ромам); In Iustitia (пропонує юридичну допомогу людям, які постраждали від злочинів на ґрунті ненависті, зосереджується на захисті спільнот, яким загрожує насильницький расизм або неонацизм (особливо через лобювання, роботу на місцях) (Human Rights Organizations in the Czech Republic, 2019).

Спеціалізується на правах мігрантів і біженців:

- Асоціація громадян, що допомагають мігрантам – пропонує юридичну та соціальну допомогу іноземцям та шукачам притулку щодо їхнього включення та інтеграції в суспільство (наприклад, шляхом проведення мовних курсів або проведення дозвілля);

- Асоціація Інтеграції та Міграції – пропонує правову та соціальну допомогу іноземцям, пропонує системні зміни (особливо в законодавстві), розширює обізнаність іноземців у Чехії з метою запобігання ксенофобії та расизму;

- Асоціація з правових питань міграції – надає юридичну допомогу іноземцям, затриманим з метою видворення, проводить консультаційні онлайн-послуги, захищає іноземців у стратегічних справах;

- Консорціум організацій, які допомагають мігрантам у Чеській Республіці – об'єднує 11 організацій, що займаються однаковими питаннями, забезпечує обмін інформацією між організаціями, забезпечує висвітлення окремих випадків у ЗМІ, коментує законодавство;

- Консультаційний центр з питань інтеграції - надає соціальну та юридичну допомогу іноземцям, які проживають у Чехії, надає репетиторство дітям та курси чеської мови;

- Most pro lidská práva - керує центром консультацій для іноземців, організовує мовні курси, інформує та навчає з метою підтримки мультикультурного суспільства;

- Multicultural Centre Prague - реалізує багато проєктів, що зосереджуються на питаннях мультикультурності, підтримує міжкультурну грамотність окремих осіб та установ;

- Організація допомоги біженцям - надає правову та соціальну допомогу іноземцям та шукачам притулку, співпрацює в проєктах за кордоном;

- «Слово 21» - реалізовує культурно-освітні проєкти у сфері інтеграції іноземців, які проживають у Чехії, та ромські проєкти (Human Rights Organizations in the Czech Republic, 2019).

Спеціалізується на питаннях торгівлі людьми такі організації: La Strada – веде SOS та INFO лінію, займається пошуком незахищених людей на місцях, пропонує житло та іншу матеріальну допомогу, надає юридичну та соціальну допомогу, фокусується на лобіюванні (Human Rights Organizations in the Czech Republic, 2019).

В Греції більше навантаження щодо захисту прав людини покладено на Національну комісію Греції з прав людини. Відповідно до закону GNCHR вона має такі основні повноваження:

- вивчення питань прав людини, порушених урядом, Конвенцією голів

грецького парламенту, членами GNCHR;

- подання рекомендацій і пропозицій, розробка досліджень, подання звітів і висновків щодо законодавчих, адміністративних чи інших заходів, які можуть призвести до покращення захисту прав людини в Греції;

- розвиток ініціатив щодо сенсibiliзації громадської думки та засобів масової інформації щодо питань дотримання прав людини;

- виховання поваги до прав людини в контексті національної системи освіти;

- підтримання постійних контактів і співробітництво з міжнародними організаціями, аналогічними органами інших держав, а також з національними або міжнародними неурядовими організаціями;

- подання консультативних висновків щодо доповідей, пов'язаних з правами людини, які Греція має подавати до міжнародних організацій;

- оприлюднення позицій НКПЛ будь-яким відповідним способом;

- складання щорічного звіту про захист прав людини в Греції;

- організація Центру документації з прав людини;

- вивчення шляхів, за допомогою яких грецьке законодавство може бути гармонізовано зі стандартами міжнародного права щодо захисту прав людини, і подальше подання відповідних висновків до компетентних державних органів (Greek National Commission for Human Rights, 2023).

Азійська мережа громадських правозахисних організацій і національних правозахисних установ (ANNI) була створена в грудні 2006 року. Ця мережа працює над питаннями, пов'язаними з національними правозахисними установами (НППЛ). Членами ANNI є національні організації з усієї Азії. Зараз ANNI налічує 33 організації-члени з 21 країни або території. Робота членів ANNI зосереджена на зміцненні роботи та функціонування азійських НППЛ для кращого просування та захисту прав людини, а також на захисті кращої відповідності азійських НППЛ міжнародним стандартам, включаючи Паризькі принципи та Загальні зауваження підкомітету з питань акредитації (SCA) Глобального альянсу НППЛ (GANHRI) (Asian Forum for Human Rights and

Development, 2023).

В деяких державах акценти робляться на співпраці та взаємодії між національними правозахисними інституціями і громадянським суспільством. Як зазначається, це має важливе значення для просування та захисту прав людини. Громадянське суспільство виступає тут як важливий партнер. Також важливим постає партнерство з громадськими організаціями. Таке партнерство побудовано на розумінні того, що правозахисні державні і громадські організації можуть виконувати обов'язки ефективно, обмінюватись досвідом і доповнювати один одного. Врахування знань і досвіду НУО та громадянського суспільства, призведе до створення правозахисних організацій з більшою громадською легітимністю (Cooperation and Engagement between National Human Rights Institutions (NHRIs) and Civil Society, 2018).

Так, *Комісія з прав людини Малайзії* співпрацює з організаціями громадянського суспільства над загальнонаціональною кампанією, спрямованою на підтримку приєднання Малайзії до Конвенції ООН проти катувань, такого, що принижує гідність, або нелюдського поводження (Cooperation and Engagement between National Human Rights Institutions (NHRIs) and Civil Society, 2018).

Комісія з прав людини Шрі-Ланки (HRCSL) у 2016 році створила належні канали взаємодії та обговорення з організаціями громадянського суспільства. HRCSL заснував дев'ять тематичних підкомітетів з метою сприяння публічному обговоренню конкретних питань прав людини. Теми дев'яти підкомітетів: права трудящих-мігрантів; права інвалідів; освітня політика; права старост; гендерні питання; порушення правил тримання під вартою; права працівників плантацій; економічні, соціальні та культурні права та ін. До складу підкомітету входять представники організацій громадянського суспільства. Крім того, регіональні відділення HRCSL створили мережі громадянського суспільства. Підкомітети та мережі громадянського суспільства зустрічаються щомісяця з Урядовим координаційним комітетом, таким чином створюючи публічний форум для вираження різних поглядів, проблем і рекомендацій організацій громадянського суспільства та HRCSL (Cooperation and Engagement between National Human

Rights Institutions (NHRIs) and Civil Society, 2018).

Національна комісія з прав людини *Монголії* (NHRCM) у 2017 р. провела партнерську зустріч з органами громадянського суспільства, спрямовану на розробку спільної програми на 2018 рік. Рада також представила виконання заходів за 2014-2017 роки та обговорила пріоритетні напрями на наступний рік. Учасники з різних громадських організацій, у тому числі Монгольського форуму громадських організацій з прав людини, висловили свою зацікавленість у співпраці з Комісією у 2018 році, щоб: спільно організувати заходи з нагоди святкування 70-ї річниці ВДПЛ, 25-ї річниці Паризьких принципів, 20-ї річниці Декларації ООН про правозахисників шляхом підвищення обізнаності громадськості та інших рекламних заходів; провести спільне дослідження прав людей похилого віку; спільно організувати кампанію сприяння виконанню урядом резолюцій, взятих на основі рекомендацій Комісії в її щорічних звітах про права людини; провести спільне розслідування та дослідження сексуального здоров'я та репродуктивних прав жінок і дівчат з інвалідністю (Cooperation and Engagement between National Human Rights Institutions (NHRIs) and Civil Society, 2018).

В *Індії* правозахисні громадські організації відіграють важливу роль у відстоюванні та захисті прав окремих осіб і громад. Ці організації покладаються на різні засоби для підтримки своєї діяльності. Пожертвування та ініціативи зі збору коштів є ключовими компонентами. В останні роки краудфандинг став ефективним методом залучення коштів і залучення ширшої аудиторії. Онлайн-платформи надають громадським організаціям зручний і доступний спосіб охопити широку мережу потенційних донорів. Кампанії краудфандингу дозволяють громадським організаціям демонструвати свою роботу, ділитися переконливими історіями та безпосередньо спілкуватися з прихильниками. Це дає можливість людям робити внески, незалежно від суми, і відчувати причетність до справи. Використовуючи можливості соціальних медіа та цифрових платформ, громадські організації можуть активізувати свої зусилля зі збору коштів і ефективніше мобілізувати ресурси (Give, 2023).

Найпопулярнішими є такі організації:

- Snehalaya займається наданням підтримки та розширенням можливостей уразливим особам, особливо жінкам і дітям. Ця організація покладається на донорів та успіх ініціатив зі збору коштів, щоб продовжувати свою ефективну роботу. Місія організації полягає в порятунку та реабілітації жертв торгівлі людьми, працівників секс-бізнесу та тих, хто постраждав від ВІЛ/СНІДу. Вони забезпечують безпечний притулок, де постраждалі отримують комплексну допомогу, включаючи консультації, медичну підтримку, освіту, професійну підготовку та юридичну допомогу. Організація влаштовує різноманітні заходи та кампанії зі збору коштів протягом року, щоб зібрати кошти та підвищити обізнаність про їхню справу. Ці заходи включають: благодійні концерти; онлайн-аукціони; кампанії в соціальних мережах;

- Rescue Foundation (Фонд порятунку) займається порятунком і реабілітацією жертв торгівлі людьми та сексуальної експлуатації. Фонд порятунку працює над порятунком, реабілітацією та реінтеграцією постраждалих, насамперед жінок і дітей, які стали жертвами торгівлі людьми. Вони забезпечують безпечне та сприятливе середовище, де постраждалі отримують медичну допомогу, консультації, освіту, професійну підготовку та юридичну підтримку;

- Фонд «Безпека в Індії» зосереджується на різних аспектах, включаючи безпеку жінок, захист дітей і гендерну рівність. Вони працюють над тим, щоб розповісти громадам про важливість гендерної рівності, розширити можливості жінок через навчання самозахисту та створити безпечні місця для дітей. Вирішуючи ці проблеми, організація прагне створити суспільство, де жінки та діти можуть жити без насильства та дискримінації. Фонд проводить просвітницькі кампанії, забезпечує навчальні програми та створює безпечні притулки для тих, хто пережив насильство;

- Jabala Action Research Organisation зосереджується на порятунку та реабілітації жертв торгівлі дітьми, особливо дівчат, які були змушені займатися секс-торгівлею. Вони надають широкий спектр послуг, включаючи рятувальні

операції, консультації, навчання, професійне навчання та юридичну підтримку;

- Фонд Мудіта зосереджується на забезпеченні освіти, охорони здоров'я та можливостей для існування вразливим дітям і жінкам у міських нетрах і спільнотах з низьким рівнем доходу. Вони вірять у трансформаційну силу освіти та спрямовані на забезпечення доступу до якісної шкільної освіти для дітей, які інакше були б позбавлені цього фундаментального права. Крім того, Фонд розширює можливості жінок через програми розвитку навичок та мікрофінансові ініціативи, що дозволяє їм стати самозабезпеченими та фінансово незалежними;

- Give існує, щоб пом'якшити бідність. Заснована в 2000 році, Give разом зі своїми партнерами, є найбільшою та найнадійнішою платформою благодійних пожертвувань в Індії. Give дає змогу окремим особам і організаціям зручно збирати та жертвувати кошти на будь-яку справу, яка їх цікавить, із пропозиціями, зокрема краудфандингом, корпоративними благодійними пожертвуваннями, благодійним маркетингом і благодійними консультаціями. Спільнота Give із понад 2,6 мільйонів донорів підтримує понад 3000 перевірених громадських організацій, які обслуговують понад 15 мільйонів людей по всій країні (Give, 2023).

В діяльності Африканської комісії з прав людини і народів помітну роль відіграють громадські організації. Вони привертають увагу Комісії до порушень Хартії (Африканська хартія заснувала Африканську комісію з прав людини і народів. Комісія була урочисто відкрита 2 листопада 1987 року в Аддіс-Абебі, Ефіопія. Згодом Секретаріат Комісії розмістився в Банжулі, Гамбія), подають повідомлення від імені окремих осіб, контролюють дотримання державами Хартії та сприяють підвищенню обізнаності про діяльність Комісії шляхом організації конференцій та інших заходів. Громадські організації беруть участь у відкритих засіданнях Комісії та беруть участь у процедурі звітування, подаючи тіньові звіти та популяризуючи заключні зауваження. З 1988 року Комісія надає громадським організаціям статус спостерігача. НУО, які мають статус спостерігача в Комісії, зобов'язані подавати звіт про свою діяльність кожні два роки (NGOs, 2023).

В Японії також є правозахисні громадські організації, такі як: Асоціація допомоги; Громадянський радник з прав людини; Hurights Osaka; Японська асоціація біженців; Японська федерація асоціацій адвокатів; Японський міжнародний волонтерський центр; Японська платформа; Асоціація волонтерів Шанті та інші (Human Rights NGOs And Research Centers – Japan).

2.3. Успішна практика діяльності правозахисних громадських організацій зарубіжних держав

Для зарубіжної практики характерною є участь правозахисних громадських організацій в захисті прав людей через суди або впливу на владу шляхом громадських акцій. Впливи відбуваються у всіх сферах життєдіяльності людини.

Так, *Центр прав на житло та виселення (COHRE)* створений з метою захисту прав на житло та запобігання примусовим виселенням у всьому світі (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023). COHRE та його партнери проводять аналіз, адвокацію, громадську освіту, навчання та судові процеси щодо: примусові виселення; забезпечення володіння; доступу до землі, води та каналізації; прав жінок і житла; судових процесів та юридичної адвокації; реституції та повернення; впливу масштабних подій на житлові права (About COHRE, 2022).

У листопаді 2010 року у справі *COHRE проти Італії* Комітет із соціальних прав Ради Європи (що контролює переглянуту Європейську соціальну хартію) визнав, що Італія порушила права свого ромського населення через знищення ромських таборів та виселення та видворення ромів з Італії. Ці масові висилки неіталійських ромів, які є громадянами інших держав ЄС, різко зросли після 2008 року. Порушення були виявлені щодо: дискримінації та порушень прав ромів на належне житло; соціальний, правовий та економічний захист; захист від бідності та соціальної ізоляції; право ромських сімей-мігрантів на захист і допомогу. Політика та практика Італії, які змушують мешканців ромів жити в сегрегованих

і вкрай неадекватних житлових умовах, також піддалися критиці (About CONRE, 2022).

Екологічні *проблеми в Швейцарії* викликали активність міжнародної організації Greenpeace (Грінпіс) (Greenpeace: Together we can change the world, 2023). Між 1961 і 1976 роками кілька великих хімічних гігантів скинули понад 114 000 тон токсичних промислових хімічних відходів у колишній глиняний кар'єр Бонфоль у Швейцарії. У 1961 році, коли було розпочато будівництво сміттєзвалища, захоронення відходів було б незаконним, закон не забороняв такі звалища. Токсичні відходи залишилися на місці й продовжували забруднювати навколишні громади та навколишнє середовище сумішшю органічних і неорганічних забруднюючих речовин. 14 травня 2000 року близько 100 активістів Грінпіс зайняли хімічне сміттєзвалище Бонфол неподалік Базеля, Швейцарія, вимагаючи, щоб хімічні компанії, які звалили на це місце токсичні відходи, взяли повну відповідальність за його очищення. Це змусило представників хімічної промисловості зустрітися з представниками громади та Грінпіс, і в результаті хімічна промисловість нарешті підписала угоду про завершення дослідження очищення до лютого 2001 року та початок процесу очищення у 2001 році. Промисловість також погодилася повною мірою залучити місцеві громади та екологічні організації до очищення та поінформувати місцеві громади про забруднення ґрунтових та питної води внаслідок звалища (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Протидією дискримінації опікується *Європейський центр прав ромів (ERRC)* (ERRC, 2023). ERRC працює над тим, щоб питання прав людини, з якими стикаються ромські громади, міцно зайняли політичний порядок денний у Європі та за її межами. ERRC надає постійну детальну інформацію про ситуацію з правами людини ромів, зокрема про насильство, з яким вони стикаються, структурні форми дискримінації щодо них та відмову ромам у доступі до економічних і соціальних прав. Кампанії ERRC викривали насильство та мову ненависті проти ромів, сегрегацію в школах, примусові виселення та примусову стерилізацію щодо них. ERRC через просвітницьку роботу надає ромським

активістам можливості боротися за свою рівність. Це робиться через стажування, наукові стипендії, семінари та публікацію посібників для ромських активістів (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Global Witness (Global Witness: about us, 2023) – це неурядова організація, яка проводить кампанії проти конфліктів і корупції, пов'язаних із природними ресурсами, а також порушень прав людини та навколишнього середовища. Організація спрямована на викриття жорстокості, до якої це призводить, і притягнення винних до відповідальності. Наприклад, одна з кампаній стосувалася «кривавих діамантів» або «діамантів із конфліктів», тобто дорогоцінних каменів, що походять із територій, контрольованих силами чи угрупованнями, які виступають проти законних і міжнародно визнаних урядів, і використовуються для фінансування військових дій проти цих урядів або проти рішень Ради Безпеки ООН. Докази, оприлюднені Global Witness, підтвердили, що такі ресурси використовувалися для фінансування конфліктів в Африці, а також використовувалися терористичними групами, такими як Аль-Каїда, для фінансування своєї діяльності та з метою відмивання грошей. Global Witness співпрацювала з іншими громадськими організаціями та безперервно лобіювали, доки не з'явилася глобальна кампанія, здатна охопити глобальну галузь. У травні 2000 року в Кімберлі, Південна Африка, зустрілися представники найбільших країн, що торгують і виробляють алмази, представники алмазної промисловості та неурядові організації, включаючи Global Witness, і в 2003 році заснували міжнародну схему сертифікації алмазів, відому як Кімберлійський процес. Згідно зі схемою, усі діаманти, якими торгують країни-члени, сертифіковані, щоб покупці могли бути впевнені, що вони безконфліктні. Global Witness є офіційним спостерігачем за цією схемою та продовжує кампанію за зміцнення та ефективного впровадження її правил, щоб допомогти гарантувати, що діаманти більше ніколи не можуть розпалювати конфлікт і замість цього можуть стати позитивною силою розвитку. Global Witness була номінована на Нобелівську премію миру 2003 року за свою діяльність у боротьбі з алмазами з конфліктів (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

У 1996 році неурядова організація інвалідів у Тузлі, Боснія-Герцеговина, вирішила провести кампанію з підвищення обізнаності про дорожній рух. Організація Lotos спрямована на підвищити обізнаність про людей з обмеженими можливостями та проблеми дорожнього руху і визначила кілька конкретних цілей, зокрема: створення спеціальних паркувальних місць для людей з обмеженими можливостями; створення кращого доступу у громадському транспорті; створення доступних тротуарів та доріг. Вони проводили заходи протягом тижня, перед початком виборчої кампанії. Наприкінці цього часу громадська обізнаність була підвищена, і всі тротуари в Тузлі були перебудовані з пандусами (Human Rights Activism and the Role of NGOs, 2023).

Інші повноваження мають організації (агенції), які створюються відповідно до законодавства США для вирішення проблем з прав людей. Такі організації мають великі повноваження та є громадськими (неурядовими). Така організація як CRS виступає як «Миротворець Америки» для спільнот, які стикаються з конфліктами на основі фактичної або передбачуваної раси, кольору шкіри, національного походження, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, релігії чи інвалідності. CRS сприяє діалогу, посередництву, навчанню та консультаціям, щоб допомогти цим спільнотам об'єднатися, розробити рішення конфлікту та розширити їхній потенціал для самостійного запобігання та вирішення майбутніх конфліктів. Усі послуги CRS є конфіденційними та надаються на добровільних засадах, безкоштовно для громад (Community Relations Service, 2022).

CRS надає послуги федеральним, державним і місцевим правоохоронним органам, які допомагають громадам вирішити конфлікти. Завдяки спрощеному діалогу, посередництву, консультаціям і навчанню послуги CRS допомагають зміцнити довіру та покращити партнерство між правоохоронними органами та громадами, які вони обслуговують. Ці партнерства сприяють вирішенню проблем і покращують комунікацію, що зменшує напругу, вирішує непорозуміння та покращує здатність місцевих громад розв'язувати майбутні

конфлікти. Деякі способи співпраці CRS із правоохоронними органами наступні:

- покращення партнерства та комунікації між правоохоронними органами та різними спільнотами шляхом діалогу та вирішення проблем;

- підтримка зусиль, спрямованих на зменшення конфліктів і напруги в громаді після суперечливих інцидентів, включаючи рішення або вирoki прокуратури;

- допомога організаторам у проведенні безпечних публічних заходів шляхом планування на випадок надзвичайних ситуацій;

- покращення обізнаності громади про закони про злочини на ґрунті ненависті, попередження та реагування;

- покращення обізнаності правоохоронних органів щодо звичаїв і практики різноманітних громад, яким вони служать (Law Enforcement, 2023).

Історія цієї організації демонструє результати роботи за багато десятиріч. У березні 1965 року CRS допомогла у запобіганні насильству та громадянським безладам між протестувальниками, правоохоронними органами та членами громади під час останніх двох із трьох маршів від Селми до Монтгомері, штат Алабама. CRS працювала з лідерами протесту, представниками правоохоронних органів і міською владою, щоб домовитися про те, наскільки далеко протестувальники зможуть просуватися по маршруту, і яку відповідь демонстранти отримають, коли вони зіткнулися з правоохоронцями на шляху параду. Частково завдяки роботі CRS із громадою та правоохоронними органами другий і третій марші за право голосу пройшли мирно (CRS Historical Timeline, 2023).

У 1968 році CRS надавала послуги примирення під час страйку санітарних працівників і зустрічалася з членами афроамериканської громади, релігійними лідерами та членами банд, щоб запобігти ескалації насильства під час страйку. У цьому ж році CRS урегулювала конфлікт, який розгорівся з приводу вбивства Мартіна Лютера Кінга в Мемфісі, штат Теннесс. CRS порадила присутнім розійтися по домівках і утриматися від протестів або вчинення будь-яких актів насильства. CRS також шукала афроамериканських організаторів заворушень і

закликала їх не спричиняти громадянських заворушень. Завдяки діям CRS Мемфіс уникнув тих типів насильства, які спалахнули міста по всій країні (CRS Historical Timeline, 2023).

1973 рік – сприяння мирному завершенню облоги в Вундед-Ні. Приблизно 250 індіанців, які є прихильниками Руху американських індіанців (AIM), захопили село Вундед-Ні, штат Південна Дакота, в резервації Пайн-Рідж. Окупація закінчилася через 71 день 8 травня, коли AIM склала зброю та погодилася на мирне затримання правоохоронними органами. Протягом усього протистояння CRS була посередником між тими, хто займав Вундед-Ні, та правоохоронними органами, які оточували це місце, зокрема Службою маршалів США та Поліцією у справах індіанців. CRS проводила переговори тоді, коли виявилось, що мирне вирішення неможливо. CRS організувала зустрічі між офіційними особами Білого дому та традиційними вождями і главами племені сіу для обговорення питань, включаючи договори та Акт про реорганізацію індіанців 1934 року (CRS Historical Timeline, 2023).

1974 рік – вирішення проблем автобусного транспорту в Бостоні, штат Массачусетс. В цьому році суддя окружного суду США наказав системі державних шкіл Бостона почати автобусні перевезення учнів між переважно білими та переважно афроамериканськими районами міста, щоб десегрегувати державні школи міста, починаючи з вересня того ж року. Протягом літа CRS співпрацювала з керівництвом державних шкіл Бостона, департаментом поліції Бостона, мерією та лідерами громад, щоб посилити комунікацію, розробити плани безпеки та сформулювати плани на випадок непередбачених обставин до початку навчального року. Коли відбувалися демонстрації проти наказу про десегрегацію, CRS співпрацювала із правоохоронними органами та лідерами громад, щоб забезпечити людям можливість мирно та безпечно протестувати. На одному марші, в якому взяли участь понад 20 тис. осіб, організатори маршу відмовилися йти визначеним маршрутом. У відповідь CRS надала послуги примирення на місці та виробив компроміс, який вважався попередженням насильства. Коли розпочався 1974-1975 навчальний рік, CRS працювала із

шкільною владою, щоб допомогти вирішити протистояння між учнями. CRS організувала мережу расових/етнічних батьківських рад у всіх міських школах та расових/етнічних учнівських рад у всіх міських середніх школах після того, як суд наказав створити ці ради в кожній школі з 10 або більше афроамериканськими учнями та 10 або більше білими учнями. Ради діяли як канал зв'язку для студентів, батьків, учителів та адміністраторів щодо вирішення расових проблем. Починаючи з вересня 1975 року, CRS попросила розробити план Загальноміської координаційної ради (ССС), яка мала б відповідати за мобілізацію підтримки громади, щоб уникнути зриву роботи шкіл. ССС також відповідала за поширення громадської інформації, моніторинг напруженості, діючи як зв'язок між громадою та районною радою, розробляючи освітні програми, наглядаючи за громадською безпекою та транспортом, а також забезпечуючи розуміння студентами та членами громади вимог наказу про десегрегацію. Раду з 40 членів навмисно зробили різноманітною як за расовим складом, так і за поглядами щодо десегрегації (CRS Historical Timeline, 2023).

1982 рік – вирішення конфліктної ситуації, яка виникла із-за вбивства на підставі расової ненависті: протести з приводу м'якого рішення суду, які провели члени китайсько-американської громади, і які закликали афроамериканців і латиноамериканців приєднатися до їхніх демонстрацій. Комітет «Американські громадяни за правосуддя», який тоді був спеціальною групою, допоміг у формалізації варіантів федеральної відповіді на протести. CRS організувала зустріч між групою та прокурором США у Східному окрузі Мічигану та взяв участь у низці заходів для запобігання ескалації насильства (CRS Historical Timeline, 2023).

1992 рік – розв'язання проблем при загальноміських заворушеннях у Лос-Анджелесі, штат Каліфорнія, яке виникло після виправдання офіцерів правоохоронних органів, які побили водія афроамериканця. Протягом усіх днів заворушень CRS співпрацювала з корейськими, афроамериканськими та латиноамериканськими лідерами громад, а також з правоохоронними органами, щоб зменшити напругу в громадах, зупинити насильство та знищення власності

та відновити мир на вулицях міста. Протягом року після заворушень CRS працювала над вирішенням конфліктів під час судових процесів, пов'язаних із заворушеннями. Після заворушень CRS допомагала школам постраждалих громад розробляти плани на випадок надзвичайних ситуацій, а також проводила тренінги з вирішення конфліктів для персоналу, а також працювала із правоохоронними органами, щоб покращити спілкування з лідерами афроамериканських і корейських американських громад, включаючи розробку двох центрів контролю чуток у корейських американських громадах. CRS також тісно співпрацювала із духовенством та іншими представниками афроамериканських церков і членами визнаних угруповань для створення груп моніторингу та проводила зустрічі з лідерами афроамериканських та латиноамериканських громад для вирішення питань напруженості в громаді (CRS Historical Timeline, 2023).

У 1995-1998 роках організація активно працювала з вирішення проблем із-за підпалів та осквернення церков. Багато з цих церков належали афроамериканським конгрегаціям. У відповідь CRS створила команду реагування на спалювання церкви, щоб надавати різні послуги CRS місцевим громадам. Представники CRS одночасно консультували оперативні групи з питань підпалів місцевих церков, створені на той час Генеральним прокурором (CRS Historical Timeline, 2023).

У 1998 році організація активно співпрацювала з громадами, де виникли конфлікти на ґрунті расових вбивств. Сільська громада виявилася неготовою до загальнонаціональної уваги та глибокого самоаналізу расових проблем, з якими вони раптово зіткнулися. CRS допомогла місту Джаспер, а також федеральним, державним і місцевим правоохоронним органам у плануванні на випадок надзвичайних ситуацій для низки національних і місцевих демонстрацій і маршів, присвячених проблемам, пов'язаним із затягуючим вбивством. CRS сприяла діалогу між мером Джаспера та приблизно 20-тю релігійними лідерами та лідерами громад, щоб отримати широке та всебічне розуміння громади та її проблем. CRS відповіла на запитання місцевих лідерів про те, чого очікувати від

резонансного судового процесу в їхньому місті, і допоміг громаді адаптуватися до того, щоб бути в центрі уваги, зокрема, як впоратися з великими протестами та візитами знаменитостей і обраних посадових осіб (CRS Historical Timeline, 2023).

CRS проводила проактивну та постійну роботу з інформацією, охопленням та розв'язанням конфліктів із громадами арабських американців, американців-мусульман та американців-сикхів після терористичних атак 11 вересня 2001 року, коли була негативна реакція на арабські, мусульманські та сикхські громади. CRS сприяла зустрічам між цими громадами та офіційними особами, які пояснювали федеральні процеси розслідування та забезпечували форуми для безпосереднього вирішення проблем громади. CRS спиралася на свої існуючі відносини з правоохоронними органами федеральних, штатних і місцевих юрисдикцій, а також з громадськими групами по всій країні, щоб подолати расову напругу, яка впливає на всі три громади. Загрози, з якими зіткнулися громади, варіювалися від ненасильницького переслідування до інцидентів упередженості та злочинів на ґрунті ненависті, які призвели до серйозних травм, а в деяких випадках і до смерті. Після атак CRS працювала з громадами по всій території Сполучених Штатів. Програми CRS після 11 вересня 2001 року включали: проведення тренінгів зі злочинів на ґрунті ненависті для відділів поліції та шкільних адміністраторів у громадах із великим населенням арабів, американців-мусульман та американців-сикхів; допомога та заохочення генеральних прокурорів штатів і прокурорів США до створення робочих груп для зосередження на питаннях реакцій 11 вересня; заохочення муніципалітетів, поліцейських департаментів, шкіл, коледжів і університетів з основним населенням арабів, американців-мусульман і американців-сикхів до планування та організації расового діалогу; допомога місцевим комісіям з прав людини та подібним організаціям у розробці робочих планів, які зосереджені на охопленні арабських, мусульманських і сикхських громад, а також стратегії для покращення відносин між цими громадами та широким співтовариством; скликання інспекторів і директорів шкіл для обговорення найкращих практик та

інших заходів для вирішення проблем негативної реакції, що зачіпають арабських американців, мусульманських американців і сикхських студентів у їхніх шкільних системах (CRS Historical Timeline, 2023).

У 2005 році CRS допомогла громадам, які постраждали від урагану Катріна, розрядивши та розв'язавши расові конфлікти в таких сферах, як житло, освіта, працевлаштування та контракти на відновлення. Заходи боротьби з чутками CRS у громадах по всій Алабамі, Луїзіані та Міссісіпі були реакцією на звинувачення в расовій нерівності після заходів з надання допомоги постраждалим від стихійного лиха. FEMA подало кілька запитів на послуги CRS, щоб оцінити потреби та проблеми різних груп у постраждалому від урагану районі. CRS надавала послуги безпосередньо постраждалим громадам, але також розширив своє охоплення, забезпечивши культурні програми для працівників служби ліквідації наслідків стихійних лих по всій країні про те, як найкраще допомагати, спілкуватися та обслуговувати різні жертви стихійного лиха Катріни (CRS Historical Timeline, 2023).

2006 рік – CRS вирішує проблему, пов'язану зі сварками між афроамериканцями та кавказькими учнями, які виникли в кампусі середньої школи Єни та поза ним. Одна конкретна бійка в школі призвела до кримінальних звинувачень проти шести афроамериканських студентів, яких звинуватили в замаху на вбивство другого ступеня кавказького студента. Напруга в суспільстві продовжувала зростати щодо звинувачень у неоднаковому поводженні, і національні ЗМІ підхопили цю історію. Громадські групи, організації з захисту громадянських прав і представники правозахисних організацій прибули до Єни, щоб провести протести, демонстрації та мітинги. У відповідь на напруженість у суспільстві CRS провела освітній форум громади, представила форуми про злочини на ґрунті ненависті та спостерігала за напругою під час демонстрацій. CRS сприяла плануванню на випадок непередбачених ситуацій з місцевими чиновниками та правоохоронними органами, щоб підготуватися до боротьби з натовпом під час протесту, а також сприяла програмі «Виявлення студентських проблем і спільне вирішення проблем» у середній школі

Єни. Протягом місяців і років після протестів CRS продовжувала допомагати членам громади в розрядженні напруги через сеанси посередництва, подальші навчальні тренінги та сприяння діалогу (CRS Historical Timeline, 2023).

У 2009 році також були заворушення на расовій підставі (Окленд, Каліфорнія), де CRS надавала послуги з вирішення конфліктів місцевим правоохоронним органам, державним службовцям і громадським лідерам. Також CRS приймала участь в судових слуханнях зі справи, де протестувальники були незадоволені рішенням суду і вважали його неспіврозмірним правопорушенню. CRS надавала послуги примирення та технічну допомогу на місці, а також підтримувала муніципальних службовців, правоохоронні та громадські організації в підготовці та діях для запобігання та зменшення насильства у разі непопулярного вироку суду. Також CRS надавала додаткові послуги місцевим організаціям, які зберегли присутність у безпосередній зоні протесту (CRS Historical Timeline, 2023).

У 2012 році відбулись конфлікти з расової приналежності між місцевою афроамериканською громадою та департаментом поліції Санфорда. Широке висвітлення інциденту та його наслідків у національних ЗМІ викликало публічні демонстрації та підвищило напруженість у громадах по всій країні.

Деякі особи та організації звернулися до Сенфорда з наміром вплинути на ситуацію або привернути увагу до її причин і поставили центральне місто Флориди в центр національної дискусії про раси. CRS працювала з департаментом поліції Санфорда та офісом шерифа округу Семінол, щоб забезпечити мирний характер протестів і демонстрацій. CRS сприяла навчанню громади для інформування про судовий процес. Представники CRS зустрічалися з пасторами та лідерами громад, які хотіли бути присутніми на судовому процесі. Спеціалісти з примирення CRS відкрили лінії зв'язку між релігійними лідерами, представниками правоохоронних органів та представниками місцевої влади в інших ключових громадах Флориди, щоб оцінити напругу та потенціал конфлікту під час судового процесу та після винесення вироку суду. Також CRS організувала громадський захід у місцевому місці поклоніння, який дав членам

громади можливість висловити свої почуття щодо вироку суду (CRS Historical Timeline, 2023).

У цьому ж році з іншої справи (штат Вісконсін) через кілька годин після інцидента CRS побудувала спілкування з національними та місцевими лідерами сикхів, прокурором США у Східному окрузі Вісконсіна та федеральними та місцевими правоохоронними органами. CRS сприяла спілкуванню між правоохоронними органами та членами громади і надавала контактну інформацію керівникам правоохоронних органів. Пізніше, того ж тижня, CRS і місцева прокуратура США сприяли проведенню ключової зустрічі керівництва, щоб обговорити злочини на ґрунті ненависті, проаналізувати занепокоєння громад. Протягом року після інциденту CRS продовжувала допомагати громаді Оук-Крік налагодити міцніші та довготривалі мости зв'язку між федеральними та місцевими правоохоронними органами, національними та місцевими лідерами сикхів та громадою Оук-Крік, сприяючи діалогам, організовуючи форуми з проблем безпеки для місць поклоніння та надання послуг примирення для постраждалих. Лідери гурдвар і мечетей у Сполучених Штатах звернулися за послугами CRS і висловили побоювання, що подібний інцидент може статися в їхніх громадах. CRS допомогла цим конгрегаціям, сприяючи діалогу між правоохоронними органами та громадою, а також допомогла місцям поклоніння розповісти своїм сусідам про сикхські та мусульманські релігійні традиції та вірування шляхом сприяння діалогу та тренінгів (CRS Historical Timeline, 2023).

У 2013 році CRS вирішувала проблему напруженість у мусульманській громаді (Бостон, штат Массачусетс). Національні мусульманські організації висловили занепокоєння щодо можливих нападів на їхні громади та звернулися за послугами CRS. У відповідь на запит CRS відслідковувала повідомлення про злочини на ґрунті ненависті проти членів мусульманської та сикхської громади та зв'язувався з іншими мусульманськими організаціями та сикхськими гурдварами, щоб вислухати проблеми громади. CRS подбала про те, щоб члени громади знали, до кого звертатися в місцевих правоохоронних органах і як зв'язатися з цими особами. CRS сприяв діалогу між прокурором США округу

Коннектикут, ФБР і місцевими арабськими, мусульманськими та сикхськими громадами для обговорення подій, які викликали конфлікти. Через кілька місяців після інциденту та на прохання комісара поліції Бостона CRS скликав зустріч із представниками правоохоронних органів, керівництвом місцевого ФБР, прокурором округу Массачусетс і місцевими мусульманськими лідерами, щоб зміцнити партнерство між поліцією та громадою (CRS Historical Timeline, 2023).

2014 рік – відеозаписи ЗМІ з інциденту в Стейтен-Айленд, штат Нью-Йорк, викликали місцеві протести та демонстрації, які виникли через думку громади про те, що поліція застосувала надмірну силу та що дії поліцейських були непропорційними ймовірним злочинам. CRS провела інформаційну роботу з постраждалими афроамериканськими та латиноамериканськими лідерами та духовенством і забезпечила посередництво на місці під час місцевого пильнування. CRS також надала консультаційні послуги та провела тренінги для організаторів наступного маршу та мітингу, які протестували проти передбачуваного надмірного застосування сили та закликали Міністерство юстиції США до розслідувань (CRS Historical Timeline, 2023).

У 2015 році CRS через 48 годин після інциденту почала працювати з громадою Чарлстон, Південна Кароліна. CRS почала надавати правоохоронним органам заходи з контролю над чутками та координувала зв'язок між мерією, прокурором округу Південна Кароліна, Федеральним бюро розслідувань (ФБР), відділом правоохоронних органів Південної Кароліни, поліцейський департамент Північного Чарльстона, дорожнім патрулем Південної Кароліни та іншими співробітниками правоохоронних органів Чарлстона. В громаді почались мітинги, організовані афроамериканськими правозахисними організаціями. CRS надала рекомендації організаторам мітингу та правоохоронним органам з підтримки миру. Під час заходу CRS досягла посередництва на місці. CRS допомагала громаді забезпечити безпеку та законність маршів і демонстрацій (CRS Historical Timeline, 2023).

У 2016 році стався інцидент в Батон-Руж, Луїзіана. Місцеві правоохоронні органи звернулися до CRS з проханням співпрацювати з громадою Батон-Руж

для вирішення проблем щодо інциденту. CRS провела зустріч з лідерами в Батон-Ружі, включаючи представників Національної асоціації сприяння розвитку кольорового населення (NAACP) і Федерального бюро розслідувань (ФБР), офісу губернатора Луїзіани, мера міста Батон-Руж, прокурора США для середнього округу Луїзіани та офіс констебля Батон-Руж, щоб обговорити занепокоєння та поділитися стратегіями CRS і найкращими практиками для вирішення проблем. CRS продовжувала зустрічі та сприяла діалогу з правоохоронними органами, прокурорами, апаратом губернатора, лідерами громад та іншими міськими, державними та місцевими чиновниками, щоб обговорити створення консультативної ради поліції та громади в Батон-Ружі. Після цих зустрічей та за допомогою інструментів і структури, наданих CRS, міська влада та громада Батон-Руж сформували програму «Посли громадської поліції». У лютому 2018 року перший клас із 20 осіб закінчив навчальну програму «Посли громадської поліції», і тепер послы проводять регулярні публічні зустрічі. CRS сприяла серії громадських бесід, які були зосереджені на тому, як громада Батон-Руж може вилікуватися після інцидентів зі стріляниною, що потрібно змінити надалі та стратегії реалізації. Під час бесід було створено список рекомендацій для розгляду міською радою (CRS Historical Timeline, 2023).

Подібна діяльність були і в Орландо, штат Флорида, де CRS спрямувала діяльність на створення коаліції в громаді. CRS збрала представників національних, державних і місцевих органів влади, лідерів громади, представників правозастосування, релігійних лідерів та ін. На прохання членів спільнот CRS надала консультаційні послуги на зборах спільноти, на яких учасники сформували групи Orlando United та Somos Orlando (Ми Орландо). Orlando United та Somos Orlando складаються з міських і державних чиновників, представників ЛГБТК, торговців і постачальників послуг, які покликані допомагати жертвам та їхнім родинам, працювати в довгостроковій перспективі для більш єдиного та інклюзивного Орландо та надавати послуги як англомовній та і не англомовній спільноті (CRS Historical Timeline, 2023).

У 2017 році CRS надавала послуги в Шарлоттсвіль, штат Вірджинія після зіткнень контрпротестуючих. CRS допомогла подолати расову напруженість, налагодити відносини між поліцією та громадою та зміцнити довіру між громадою та керівництвом міста для спільної роботи над формуванням стратегії покращення відносин після конфлікту. У Олате, Канзас, CRS надавала консультаційні послуги та сприяла серії діалогів з правоохоронними органами та релігійною громадою (CRS Historical Timeline, 2023).

У 2018 році CRS:

- допомогла місцевій релігійній організації співпрацювати з місцевими правоохоронними органами, щоб надати своїм членам активну підготовку стрільців;

- сприяла форуму «Захист місць культу», який об'єднав лідерів мусульманської, сикхської, індуїстської, єврейської та християнської віросповідань, а також представників правоохоронних органів та управління з надзвичайних ситуацій, щоб обговорити як вони можуть працювати разом, щоб захистити свою релігію;

- сприяла навчальній програмі «Залучення та розбудова партнерства з американцями-мусульманами та сикхами» на території Канзасу та Міссурі в районі метро Канзас-Сіті. CRS навчила понад 70 правоохоронних і державних службовців із федерального, штатного та місцевого рівнів влади щодо викликів, пов'язаних із громадянськими правами, з якими стикаються американці-сикхи та мусульмани, щоб допомогти їм ефективніше служити цим громадам;

- запобігла переростанню протестів у насильство;

- сприяла покращенню відносин із громадою міської влади та поліцейського департаменту з громадою;

- сприяла діалогу з державними та міськими чиновниками, членами державних та місцевих консультативних груп, місцевими організаціями з прав громадян та громадськими організаціями (CRS Historical Timeline, 2023).

У 2020 році американці вийшли на марш солідарності з жителями Брауншвейгу, штат Джорджія, у кількості, якої не бачили десятиліттями;

Луїсвіль, штат Кентуккі; і Міннеаполіс, штат Міннесота, після смерті Ахмауда Арбері, Бреонни Тейлор і Джорджа Флойда, щоб протестувати проти уявної расової несправедливості, надмірного застосування сили та неоднакового поводження з боку правоохоронних органів. У містах, де відбувалися громадянські заворушення чи протести, як члени громади, так і представники правоохоронних органів повідомляли про напружені стосунки між поліцією та громадою, оскільки національна увага зосереджувалася на чорношкірих жертвах ймовірного жорстокого поводження з боку правоохоронних органів. CRS співпрацює з громадами як неупереджений, конфіденційний фасилітатор, який допомагає зацікавленим сторонам визначати та впроваджувати рішення, які найкраще відповідають їхнім потребам (CRS Historical Timeline, 2023).

Під час пандемії COVID-19 громади азіатських американців, корінних жителів Гавайських островів і жителів тихоокеанських островів (AANHPI) по всій країні зазнали сплеску повідомлень про дискримінацію, нетерпимість, імовірні випадки упередженості та злочини на ґрунті ненависті. Усвідомлюючи необхідність координації відповідей по всій країні та обміну інформацією, CRS почала зустрічатися з національними та місцевими організаціями AANHPI, щоб вирішити занепокоєння громади щодо зростання кількості інцидентів проти AANHPI та безпеки людей під час пандемії. CRS ділилася ресурсами та інформацією між громадами та федеральними агентствами, а також працювала з урядовими лідерами, релігійними лідерами, громадськими групами, університетами та школами, щоб допомогти їм розвинути потенціал для вирішення та запобігання злочинам на ґрунті ненависті (CRS Historical Timeline, 2023).

Основою прав людини є постулат, що держави несуть першочергову відповідальність за запобігання порушенням прав людини та виправлення їх у разі їх виникнення. В ЄС акценти робляться на судових справах Європейського суду з прав людини. Виокремлюються знакові справи Європейського суду з прав людини, зокрема:

- Сьорінг проти Великобританії (червень 1989 р.): це була справа стосовно

чоловіка, який мав бути екстрадований до США для звинувачення у вбивстві, де злочин карався смертною карою. Суд дійшов висновку, що відправка його назад до США суперечить забороні катувань, нелюдського чи іншого такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (стаття 3 ЄКПЛ). Одним із наслідків цього рішення було те, що захист осіб у межах держави-члена Ради Європи вийшов за межі європейських кордонів. Цей принцип уже дотримувався в інших справах, таких як Джабарі проти Туреччини (липень 2000 р.), і він захищав шукачів притулку від повернення до країни, де їхнє життя опиниться під загрозою;

- Тайрер проти Сполученого Королівства (березень 1978 р.): у цій справі Суд вважав, що тілесні покарання як покарання для неповнолітніх правопорушників суперечили ЄКПЛ, оскільки порушували право не піддаватися тортурам або право на принизливе та нелюдське поводження чи покарання, оскільки гарантований статтею 3. За словами Суду його покарання через яке він розглядався як об'єкт влади являло собою напад саме на те, що є однією з головних цілей статті 3 – захищати, а саме гідність та фізичну недоторканність людини;

- Коккінакіс проти Греції (квітень 1993 року): це була справа, яка стосувалася конфлікту між правами різних людей. Вона базувалася на питанні прозелітизму та того, чи порушує викладання релігії (гарантоване статтею 9 ЄКПЛ) право іншої особи на свободу віросповідання. Суд вважав за необхідне провести чітке розмежування між навчанням, проповіданням або обговоренням за допомогою аморальних і обманних засобів, щоб переконати особу змінити свою релігію (таких як пропозиція матеріальних або соціальних переваг, застосування насильства або промивання мізків);

- ДН проти Чеської Республіки (листопад 2007 р.): у цій справі взяли участь 18 ромських дітей у світлі того факту, що ромських учнів відокремлювали до спеціальних шкіл для дітей із вадами навчання, незалежно від їхніх здібностей. Це означало, що вони також мали б невеликі шанси згодом отримати доступ до вищої освіти чи можливостей роботи. У своєму рішенні Суд вперше

встановив порушення статті 14 (заборона дискримінації) щодо «схеми» расової дискримінації в певній сфері суспільного життя, у цьому випадку державних школах. Суд постановив, що ця системна модель расової сегрегації в школі порушує захист від недискримінації в ЄКПЛ (стаття 14). Він також зазначив, що загальна політика чи захід, сформульовані нейтрально, все ж можуть дискримінувати певну групу та призвести до непрямой дискримінації щодо них. Ця справа була першою в оскарженні системної расової сегрегації в освіті (Legal protection of human rights, 2023).

У 2020 році, в США, кілька правозахисних організацій подали до суду на держсекретаря та Державний департамент через Комісію з невід'ємних прав. Групи стверджують, що комісія була створена та діяла з порушенням Закону про федеральний консультативний комітет, статуту 1972 року, який встановлює вказівки, яких такі комітети повинні дотримуватися (Hansler, 2020).

Три палестинські правозахисні групи подали позов до Міжнародного кримінального суду (ІСС), закликаючи орган розслідувати Ізраїль за «апартеїд», а також «геноцид» і видати ордери на арешт ізраїльських лідерів. Позов був поданий правозахисними організаціями «Аль-Хак», «Аль-Мезан» і Палестинським центром прав людини. Вони закликали терміново звернути увагу на безперервний обстріл ізраїльської авіації по густонаселених цивільних районах у Секторі Газа, де за словами представників охорони здоров'я Гази, загинуло понад 10 500 палестинців, майже половина з яких діти (Three rights groups file ICC lawsuit against Israel over Gaza 'genocide', 2023).

Ця дія послідувала за іншими поданнями протягом багатьох років, включаючи відкритий лист, поданий 101 асоціацією та науковцями до Офісу прокурора ІСС 19 жовтня 2023 року, разом з іншими глобальними правовими ініціативами, спрямованими на притягнення Ізраїлю та ізраїльських посадових осіб до відповідальності за їхні дії. У цьому поданні до суду позивачі закликають терміново звернути увагу на безперервний загороджувальний удар ізраїльської авіації по густонаселених цивільних районах у Секторі Газа, задушливу облогу цієї території, примусове переміщення її населення, використання токсичного

газу, а також відсутність їжі, води, палива та електроенергії (Palestinian human rights organizations call on ICC to issue arrest warrants against Israeli leaders for genocide and incitement to genocide, 2023).

У червні 2019 року Американський союз громадянських свобод подав федеральний позов проти Сполучених Штатів і глави берегової охорони США від імені чотирьох ямайських рибалок, яких насильно витягли з рибальського човна та утримували понад місяць у морі на чотирьох американських кораблях берегової охорони, де перебували у явно нелюдських умовах (Weir, 2019).

Правозахисна група у 2023 році подала до суду у Вашингтоні, округ Колумбія, на шоколадні компанії за використання дитячої праці на какао-плантаціях в Африці. У позові говориться, що такі компанії, як Mars, Mondelez і Cargill, не поспішають усувати дитячу працю, водночас обманюючи громадськість щодо своїх зусиль. Відповідно до позову, поданого громадською компанією International Rights Advocates, у результаті діти-працівники потрапляють у бідність і небезпечні умови праці (Human Rights Group Sues to Protect African Child Laborers, 2023).

Фонд «Кампанії за права людини» (HRC), освітній підрозділ найбільшої в країні організації з прав ЛГБТК, до якої приєдналася юридична фірма Arnold & Porter, подав федеральний цивільний позов, позов про права в Округному суді Південного округу Флориди, оскаржуючи закон Флориди, що забороняє трансгендерним дівчатам брати участь у спорті. Фонд кампанії з прав людини оголосив, що, окрім судового процесу у Флориді, він оскаржить закони проти рівності в Арканзасі, Міссісіпі та Теннессі по всій країні (Human Rights Campaign Files Lawsuit Against Florida's Transgender Sports Ban & Announces Future Litigation in Arkansas, Mississippi and Tennessee, 2021).

ACLU, ACLU штату Іллінойс та юридична фірма Edelson PC подали позов 28 травня 2020 року проти Clearview AI, стверджуючи про порушення прав мешканців Іллінойсу на конфіденційність відповідно до Закону штату Іллінойс про конфіденційність біометричної інформації (BIPA). Позивачами у справі є ACLU та ACLU штату Іллінойс, Чиказький альянс проти сексуальної

експлуатації, Проєкт із залучення працівників секс-бізнесу Чикаго, Дослідницька група громадських інтересів штату Іллінойс та Mujeres Latinas en Acción, які подають позов від імені своїх членів, клієнтів і учасників програми (ACLU v. Clearview AI., 2022).

Зарубіжні фахівці зазначають, що правозахисні організації громадянського суспільства регулярно використовують стратегічні судові процеси для досягнення суспільних змін. На арені боротьби з корупцією це все ще відносно невивчений підхід, хоча він має потенціал для притягнення до відповідальності впливових осіб і боротьби з безкарністю. Вони використовують так званий «стратегічний судовий процес». Це підхід, який використовують організації громадянського суспільства, щоб спробувати забезпечити системні зміни для всіх. Багато громадських організацій згадують стратегічні судові процеси на своїх веб-сайтах (наприклад, Amnesty International, TRIAL, Systemic Justice і Greenpeace) (Strategic litigation and its untapped potential for anti-corruption, 2023).

Судовий процес вважається стратегічним, оскільки ці організації виявляють, відбирають і передають до суду конкретні справи, спрямовані проти держав, компаній або державних службовців за порушення прав. Його цілі можуть включати одне або декілька з наступного:

- підвищення обізнаності щодо конкретної проблеми та адвокація суспільних змін;
- висвітлення слабких місць і прогалин у законах чи політиці, демонстрація необхідності реформ;
- відкриття нових правових шляхів і тестування правових положень та інструментів, які можуть бути використані іншими;
- забезпечення належного виконання законів;
- забезпечення відшкодування порушень або заподіяної шкоди (Strategic litigation and its untapped potential for anti-corruption, 2023).

Громадські організації можуть як ініціювати справу (наприклад, подавши скаргу до прокуратури), так і приєднатися до поточного розслідування як цивільні позивачі. Стратегічні судові процеси також можуть використовувати

несудові шляхи, такі як посередництво, органи та комітети ООН або національні контактні пункти ОЕСР. Правозахисні, екологічні та кліматичні організації зазвичай використовують стратегічні судові процеси, так з 2015 року було розпочато понад 2000 кліматичні судові справи. Навпаки, такі судові процеси недостатньо використовуються в боротьбі з корупцією, хоча існує давня традиція кількох громадських організацій як у внутрішніх, так і в міжнародних справах (Strategic litigation and its untapped potential for anti-corruption, 2023).

У Франції три неурядові організації – Anticor (засновано у 2002 р.), Sherpa (засновано у 2001 р.) та Transparency International France (засновано у 1995 р.) мають тривалий досвід ведення стратегічних судових процесів із боротьби з корупцією у французьких судах. Anticor, чий мандат полягає у боротьбі з політичною корупцією, має 159 поточних судових справ станом на липень 2023 року. Sherpa та Transparency International France зосереджуються на транснаціональних корупційних справах за участю іноземних високопоставлених державних чиновників і транснаціональних компаній (Strategic litigation and its untapped potential for anti-corruption, 2023).

Перші справи були порушені в 2008 році. Минулі та поточні справи стосуються багатьох країн, де мала місце корупція, зокрема: Джибуті, Екваторіальної Гвінеї, Габону, Індії, Лівану, Мавританії, Республіки Конго, Росії, Того, Сирії та Узбекистану (Strategic litigation and its untapped potential for anti-corruption, 2023).

За останні шість років більше правозахисних громадських організацій почали використовувати стратегічні судові процеси для боротьби з корупцією. Наприклад, швейцарська організація Public Eye у 2017 році подала кримінальну справу у Швейцарії за звинуваченнями в корупції компанією Glencore у Республіці Конго, а у 2022 році після викриття «Конго Холд-Ап» (що підкреслило можливу причетність UBS до відмивання державних коштів, розкрадених найближчим оточенням колишнього президента Демократичної Республіки Конго) (Strategic litigation and its untapped potential for anti-corruption, 2023).

Висновки до розділу 2

У другому розділі акцентована увага на ролі правозахисних громадських організацій в забезпеченні прав людини. З'ясовано, що роль таких організацій визначається, в першу чергу, державою.

Характеризується така роль з декількох позицій: законодавчої бази, яка визначає завдання організацій стосовно соціального забезпечення, посередництва в суперечках, боротьби за права знедолених, надання технічної підтримки, навчання (правова просвіта); місця в глобальному вимірі щодо захисту прав людини та їх впливу на глобальний і регіональний порядок денний, застосування глобальних стандартів захисту прав людини, розробки цих стандартів і підготовки нових концепції та рекомендацій щодо їх впровадження; спрямованості на припинення несправедливості, дискримінації, розширенню ролі і можливостей правозахисних громадських організацій, які здійснюють тиск на уряди задля їх діяльності відповідно до глобальних стандартів прав людини; спрямованість на масову правову просвіту громадськості, яка передбачає навчання, інформування, підвищення кваліфікації інших громадських організацій, масову просвіту населення шляхом проведення семінарів, навчальних курсів, конференцій та ін. методів; проведення численних наукових досліджень, які проводяться для встановлення фактів, перегляду правових документів з прав людини, корегування поточних процедур з наступною публікацією їх результатів, що є основою діяльності з адвокації; впливу на встановлення стандартів з прав людини та кодифікації міжнародних стандартів з прав людини, зокрема щодо свободи релігії, переконань та ін.; впливової ролі з захисту прав людини на міжнародному рівні щодо скасування катувань і пов'язаних із цим проблем, прав затриманих і ув'язнених та ін.; впливу на вирішення проблем з правами дитини; впливу громадських організацій на регіональному рівні; впливу правозахисних громадських організацій на зміни та скасування згубної політики щодо работоргівлі та ін.; сполучної ланки між громадськими організаціями на рівні регіонів та держав, які не мають доступу до суб'єктів державного

управління і спрямованості на допомогу у вирішенні основних причин проблем гуманітарної та соціальної справедливості, виступаючи за зміни політики та законодавства.

Проведений аналіз джерел показав, що впливова функція правозахисних громадських організацій стосується: припинення конкретних порушень з прав людини; надання допомоги щодо підтримання прав людини; впливу на зміну законодавства з прав людини; сприяння розвитку законодавства з прав людини; поширення інформації щодо прав людини; сприяння розвитку законодавства щодо прав людини; надання жертвам порушень прав людини негайної допомоги; збирання точних даних для підвищення прозорості з прав людини; проведення (або участь) кампаній і любіювання з прав людини; проведення просвіти серед населення та інших громадських організацій з проблем додержання прав людини; підвищення розуміння громадськістю проблем прав людини за допомогою освітніх та просвітницьких кампаній; впливу на державну політику урядів щодо визнання міжнародних договорів з прав людини та формування відповідального бажання зберігати права людини; впливу на політику та практику уряду; вирішальної ролі у забезпеченні демократичної відповідальності урядів; забезпечення дотримання національного та міжнародного законодавства з прав людини; формування діалогу між всіма суб'єктами збереження прав людини, такими як уряд, громади, бізнес та ін.; розробки інструментів і інструкцій для покращення та поглиблення впровадження законодавства з прав людини в державах; розробки нових політик; зміцнення підзвітності управління; надання експертних консультації щодо політики; допомоги у реалізації політики з прав людини; представлення точок зору конкретних зацікавлених сторін; впливу на розвиток суспільства та покращення громади; сприяння участі громади в захисті прав людини; привернення уваги світової громадської думки до проблем прав людини.

Встановлено, що в діяльності зарубіжних правозахисних громадських організацій є певні особливості, зокрема: правозахисні громадські організації, які створено на базі правозахисних органів; правозахисні органи або їх підрозділи,

які співпрацюють з громадами; міжвідомчі організації; партнерські організації.

Всі правоохоронні організації, у тому числі і громадські, виробляють рекомендації, видають посібники щодо професійної діяльності для правоохоронних органів і посібники з вирішення проблем правозахисту для населення, видають посібники для громадських організацій та для громадських активістів, видають посібники щодо активізму з забезпечення прав людини, проводять навчання та дослідження й обмін інформацією.

Вирізняються форми діяльності правозахисних громадських організацій: взаємодія; партнерство; співробітництво; спільні проєкти; спільні робочі групи (громадські організації, державні установи, органи місцевого самоврядування); діалог; спільні дії; коаліції; посередницька діяльність між органами державної влади і громадою; адвокація; політичні дії; реформування правоохоронних органів; мобілізація молоді; залучення бізнесу; роз'яснення очікувань правоохоронних органів та ролі громади у запобіганні злочинності; надання безпечного притулку постраждалим особам; надання лінків на сайти правозахисних громадських організацій з веб-сайтів органів влади; громадське партнерство; підтримка організацій та окремих осіб, котрі працюють на захист прав людини; вирішення органами громадського самоврядування проблем громадянського простору та впливу на норми і прийняття рішень; посиленні легітимності правозахисників на місцевому, національному та міжнародному рівнях; залучення до консультативно-дорадчої діяльності; співпраця та взаємодія між національними правозахисними інституціями і громадянським суспільством; залучення до загальнонаціональних кампаній; створення належних каналів взаємодії та обговорення з організаціями громадянського суспільства; партнерські зустрічі з органами громадянського суспільства, спрямовані на розробку спільної програми; створення он-лайн платформ.

Регулюється така діяльність міжнародними правовими документами і національними/державними законодавствами.

Встановлено, що для зарубіжної практики характерна участь правозахисних громадських організацій в: захисті прав людей в судах; впливі на

владу шляхом громадських акцій; використуванні стратегічних судових процесів для боротьби з корупцією. Впливи відбуваються в усіх сферах життєдіяльності людини.

Проведений аналіз дав можливість надати нового змісту категорії «правозахисні громадські організації», які автором визначаються як інститут громадянського суспільства, спрямований на вирішення проблем людини з захисту її прав в контексті міжнародних правових документів шляхом впливу на органи державної влади і суспільство в цілому задля їх активізації для забезпечення збереження прав людини во всіх аспектах її життєдіяльності, з використанням різних форм діяльності (адвокація, посередництво, представництво та ін.).

Матеріали розділу дисертації викладені у наступних працях автора дисертаційного дослідження: «Діяльність міжнародних правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів» (Березовський, 2024а); «The System of Digital Management of the Enterprise's Labor Resources in the Context of Ensuring Personnel Security and Economic Development» (Dziubenko, Halaz, Bala, Zozulia and Berezovskyi, 2022); «Європейський досвід функціонування організацій громадянського суспільства в державно-громадянському партнерстві як основа запровадження інновацій» (Березовський, 2022а); «Стратегічні напрями діяльності правозахисних організацій в контексті запровадження інновацій» (Березовський, 2023).

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОЗАХИСНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНО- УПРАВЛІНСЬКИХ ВПЛИВІВ

3.1. Характеристики діяльності правозахисних громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів

Система правозахисних громадських організацій в Україні визначається по різному, а отже характеризується своєю складністю. Для міжнародної практики найбільш загальним є поділ цих організацій на державні, недержавні, міжнародні та національні. Відповідно до загального групування в українській практиці до державних правозахисних організацій відносяться органи юстиції, органи захисту прав споживачів, Уповноважений Верховної Ради України із прав людини, міжурядові правозахисні організації. Наступну групу представляють недержавні правозахисні організації, до яких відносять: адвокатуру; недержавні нотаріуси; інші правозахисні недержавні організації; міжнародні неурядові правозахисні організації. Втім, спільними рисами державних і недержавних правозахисних організацій є спрямування діяльності дотримання прав людини, надання людині правової допомоги, недопущення зловживання правом, відновлення порушеного права, відшкодування збитків завданих порушенням права тощо.

Громадській простір, в якому створюються та діють правозахисні громадські організації в Україні є досить різноманітним, що обумовлено різними роками їх створення, напрямками, метою, завданнями та функціями діяльності. В цьому підрозділі дисертаційного дослідження ставимо за мету проаналізувати та виявити основні характеристики діяльності правозахисних громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів.

У сучасних умовах правозахисні громадські організації перебувають під постійними публічно-управлінськими впливами держави (Панченко, 2024), які

проявляються у наступному: формуванні нормативно-правового середовища для легалізації їх діяльності; впровадженні державної політики щодо формування правосвідомого громадянського суспільства та сталих громадських інституцій задля підвищення рівня обізнаності в сфері прав людини; заохоченні становлення цінностей та настанов, що сприяють усвідомленню прав людини; прийнятті управлінських рішень відповідно до чинного законодавства та своєчасності реагування на випадки прощання прав людини з боку держави (Панченко, 2024),

Характеризуючи діяльність правозахисних громадських організацій в Україні, український науковець Криштанович (2024а) до основних ознак відносить: моніторинг та документування порушень прав людини, адвокація та вплив на публічну політику; захист та підтримка жертв порушень прав людини; підвищення обізнаності та освітні програми; міжнародна співпраця та партнерство (Криштанович, 2024а).

В українському громадському просторі створено низку організацій, які зосереджуються на захисті прав людини, мають певний досвід та демонструють кращі практики своєї діяльності.

Однією із провідних громадських організацій, яка здійснює діяльність у сфері захисту прав людини є Українська Гельсінська спілка (далі – УГС), яка сприяє розвитку гуманного суспільства та базується на повазі до людського життя, гідності та гармонійних стосунків між людиною, державою і природою через створення платформи для співпраці між членами Спілки та іншими учасниками правозахисного руху (Місія та історія Спілки, 2016). УГС є частиною гельсінського руху і продовжує традиції діяльності Української Гельсінської групи, сприяє виконанню Гельсінських угод 1975 року. У 2002 році за ініціативи Харківської правозахисної групи було створено Раду українських правозахисних організацій (РУПОР), яка стала однією із найвпливовіших правозахисних організацій в Україні (Місія та історія Спілки, 2016).

Ця Спілка була створена задля реалізації та захисту прав людини і основоположних свобод через сприяння практичному виконанню гуманітарних

статей Заключного акту Гельсінської наради з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) 1975 року, а також усіх інших зобов'язань України у сфері прав людини та основоположних свобод. Основними завданнями відповідно до Статуту визначено:

- пропаганда правозахисних ідей та міжнародних стандартів прав людини та основоположних свобод, просвітництво та освіта;

- правова допомога та правовий захист жертв порушень прав людини;

- підтримка процесу становлення та розвитку українського правозахисного руху;

- збір інформації про факти порушень прав людини та основоположних свобод і правову ситуацію в Україні з урахуванням міжнародних зобов'язань у сфері прав людини та основоположних свобод;

- сприяння доведенню інформації про стан прав людини та основоположних свобод в Україні до відома своїх членів, українських державних та недержавних організацій, міжнародних органів та організацій, а також широкого кола громадськості;

- аналіз виборчого законодавства та практики проведення виборів та референдумів;

- застосування форм ефективної участі громадськості в законотворчому процесі з питань, що пов'язані із захистом прав людини та основоположних свобод, надання максимального сприяння законодавчим та виконавчим органами, органам місцевого самоврядування у створенні гарантій дотримання прав людини та основоположних свобод (Статут громадської спілки «Українська Гельсінська спілка з прав людини», 2013).

Вітчизні експерти відзначають, що широкий спектр діяльності на сучасному етапі державотворення має Харківська правозахисна група і Український Союз Хельсінкі з прав людини. Так, зокрема, останній, декларує наступні напрями діяльності:

- здійснення постійного моніторингу дотримання прав людини і основних свобод в Україні і інформування про факти порушення прав і свобод;

- захист прав людини і основних свобод в органах державної влади і місцевого самоврядування;
- здійснення досліджень з прав людини і основних свобод, у тому числі постійний моніторинг підготовки проєктів законів і інших правових актів;
- проведення освітніх заходів і кампаній, семінарів, тренінгів, конференцій;
- сприяння розвитку мережі правозахисних організацій (Шнир, 2012).

Так, Харківська правозахисна група (далі - ХПГ) – це одна з перших українських правозахисних організацій, яка була утворена в межах дисидентського руху 70-80-х років. ХПГ відома з 1988-го року як правозахисна група харківського «Меморіалу», а її діяльність розповсюджується на всю Україну. Місія ХПГ полягає у захисті права людини та основні свободи від посягань з боку держави, а також допомагати державі в утвердженні та захисті цих прав і свобод (офіційна дата утворення організації 10 листопада 1992 року) (*Про Харківську правозахисну групу. Права людини в Україні*).

Основними напрямками діяльності Харківської правозахисної групи є:

- безоплатна правова допомога;
- захист прав у суді;
- співпраця та взаємодія із засобами масової інформації;
- звернення до Європейського суду з прав людини;
- проведення освітньої кампанії на основі систематичного навчання;
- просування змін (експерти беруть участь у розробці змін до існуючих законів та прийнятті нових);
- дослідження історії правозахисного руху протягом 30 років (*Про Харківську правозахисну групу. Права людини в Україні*).

Кращі практики демонструє правозахисна асоціація «ФРІРАЙТС» (Human Rights Association FREERIGHTS), що у статутній діяльності визначається як неурядова правозахисна організація, основними напрямками роботи якої є кримінальна юстиція і органи правопорядку (моніторинг, громадські розслідування, захист активістів), а також виклики сучасного світу – цифрові права (захист персональних даних, права людини та технології). Один із нових

напрямів діяльності пов'язаний із повномасштабним вторгненням на територію України, який зосереджений на участі в зборі, упорядкуванні та дослідженні воєнних злочинів, що вчені проти українців. Діяльність даної правозахисної громадської організації здійснюється більше 13 років, має певні досягнення у сфері правозахисту. Організація налічує велику кількість експертів, які є співавторами законопроектів, розробниками низки тренінгів, майстер-класів, посібників, аналітично-методичних матеріалів, науково-практичних видань. Представники організації постійно беруть участь у роботі консультативно-дорадчих органів та міжвідомчих експертних груп та активно долучаються щодо розробки змін до нормативно-правових актів у сфері захисту прав людини. Втім, на думку її засновників, основною перешкодою в діяльності правозахисної організації є те, що вона фінансується з бюджетів поточних проектів, не всі з яких можуть бути профінансованими, тому велика частина роботи виконується на волонтерських засадах (*Проекти, Правозахисна асоціація «ФРІРАЙТС»*).

Основною метою діяльності правозахисної асоціації «ФРІРАЙТС» визнається забезпечення дотримання прав та свобод людини у роботі правоохоронних органів шляхом розвитку дієвого громадського контролю. В контексті публічно-управлінських впливів діяльність спрямована на:

- створення ефективної системи громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів;
- здійснення дієвого впливу на роботу правоохоронних органів задля забезпечення відкритості та прозорості в їхній діяльності;
- підвищення рівня правової свідомості громадянського суспільства та готовності захищати свої права;
- сприяння підвищенню мотивації працівників правоохоронних органів (*Проекти, Правозахисна асоціація «ФРІРАЙТС»*).

Вдосконалення діяльності зазначеної асоціації відбувається на основі різноматних форм та методів шляхом:

1. запровадження системи моніторингу: моніторингові кампанії, моніторинг інформаційних повідомлень ЗМІ, запити до органів державної влади тощо;

2. здійсненням експертної роботи: надання рекомендацій щодо необхідних системних змін для покращення діяльності правоохоронних органів та дотримання ними прав людини; ініціювання та лобіювання законодавчих ініціатив;

3. адвокації: створення громадського резонансу для проведення значимих змін у законодавстві і практиці виконання (Проекти, Правозахисна асоціація «ФРІРАЙТС»).

Правозахисна громадська організація має ряд успішно реалізованих проєктів, зокрема:

1. Проєкт «Моніторинг дотримання прав людини органами правопорядку» - грантодавець: National Endowment for Democracy (NED), термін дії проєкту: лютий 2016 – грудень 2017. Проєкт направлений на узагальнення роботи Асоціації в сфері моніторингу діяльності правоохоронних органів, який передбачає створення гео-інформаційної системи порушень прав людини у вигляді мапи України, на якій будуть відображені результати моніторингових кампаній Асоціації; інформація з відділу спеціальних розслідувань Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини; перевірені факти катувань, або нелюдського поводження оприлюднені у ЗМІ, або про які повідомили організацію особисто потерпілі; відкритість правоохоронних органів в сфері доступу до публічної інформації.

2. Проєкт «Підвищення правової обізнаності молоді щодо взаємодії із поліцією» - грантодавець: Програма МАТРА Посольства Королівства Нідерландів в Україні, термін дії проєкту: червень 2015 – червень 2016 року). Цільовою аудиторією проєкту є молодь 15-22 років, де організація взаємодії здійснювалася на основі просвітницько-інформаційних та роз'яснювальних методів, зокрема підготовлено: серія анімаційних фільмів; оновлено мобільний додаток «Поліція під контролем», що містить інформацію про типові ситуації,

які виникають при контакті із поліцією; друківані інформаційні матеріали з цієї тематики, які розповсюджено в школах, реабілітаційних центрах, виправних установах для неповнолітніх тощо.

3. Проєкт «Забезпечення права на доступ до публічної інформації щодо діяльності органів внутрішніх справ України у взаємодії з Уповноваженим ВРУ з прав людини» - грантодавець: Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй, термін дії проєкту: квітень 2015 – березень 2016 роки. Проєкт направлений на сприяння вдосконалення ефективності забезпечення права на доступ до публічної інформації в діяльності органів внутрішніх справ України у взаємодії з Офісом Уповноваженого ВРУ з прав людини. Це передбачало розробку комплексу заходів, спрямованих на приведення у відповідність відомчих нормативно-правових актів МВС положенням національного законодавства, виявлення типових порушень прав людини у цій галузі та сприяння в усуненні таких системних порушень. У практичному вимірі реалізації даного підходу здійснювалася на основі спільних дій з Офісом Омбудсмена, які було спрямовано на розробку методології моніторингу стану дотримання права на доступ до публічної інформації щодо діяльності органів внутрішніх справ України; організацію комплексу освітніх заходів, спрямованих на підвищення професійного рівня працівників органів внутрішніх справ, а також підготовку моніторів стану дотримання права на доступ до публічної інформації щодо діяльності правоохоронних органів. Окремим компонентом виступає здійснення трьох спільних моніторингових візитів до органів внутрішніх справ України у Львівській, Одеській та Дніпропетровській області).

4. Проєкт «Юридична підтримка жертвам катувань» - грантодавець: Добровільний фонд підтримки жертв тортур ООН, термін дії проєкту: січень 2016 – грудень 2016. Проєкт був спрямований на надання кваліфікованої юридичної допомоги жертвам катувань, а також налагодження співпраці з правозахисними організаціями як: Восток-SOS, Кримська польова місія, Адвокатська дорадча група, Проєкт «Без Кордонів» громадська організація «Центр Соціальна Дія», Кримська контактна група з прав людини, Євромайдан-

SOS (Центр Громадянських свобод), «Міжнародне партнерство з прав людини IPHR» тощо. В межах Проєкту наголошувалась на масштабі та характері порушень прав людини на окупованих територіях України, де фокус уваги правозахисників зосередився на таких аспектах як: порушення права на життя, насильницькі зникнення, застосування тортур, незаконні затримання, обмеження на свободу пересування, порушення прав журналістів, порушення прав національних меншин тощо (*Проєкти, Правозахисна асоціація «ФРІРАЙТС»*).

Наступна правозахисна громадська організація, яка має демонструє кращі практики діяльності це «Регіональний центр прав людини», що здійснює діяльність щодо документування міжнародних злочинів в умовах війни (у тому числі злочину геноциду проти української нації), захист права власності, права на свободу переміщення, питання громадянства тощо. Правозахисну організацію було засновано у 2013 році у зв'язку з анексією АР Крим. Організація включає професійних юристів, адвокатів, правозахисників та активістів, які об'єднанні спільними цінностями та у своїй діяльності використовують міжнародні та національні юридичні засоби захисту (*Регіональний центр прав людини (RCHR)*).

Регіональний центр прав людини реалізує проєкти, які направлені на висвітлення ситуації з правами людини на окупованих територіях, а також на дотримання норм і принципів міжнародного права, в тому числі в умовах збройного конфлікту, зокрема:

1. Метою Проєкту «Захист громадянських і політичних прав» (01 жовтня 2021 – 31 грудня 2021) є підготовка тематичної аналітики з політичних переслідувань, зміни демографічного складу населення на окупованих територіях та стану культурної спадщини на окупованих територіях, а також розробку рекомендацій на основі вищевказаних досліджень. Даний Проєкт знайшов підтримку міжнародною неурядовою організацією Civil Rights Defenders (CRD), що базується в Стокгольмі (Швеція), яка займається правозахисною діяльністю, приділяючи особливу увагу цивільним і політичним правам (*Захист громадянських і політичних прав*).

2. Проєкт «Боротьба з безкарністю: забезпечення відповідальності за незаконні депортації та переміщення населення» спрямований на захист прав людини на території Кримського півострова та забезпечення права на правду для окремих жертв військового конфлікту, які були незаконно вигнані з Кримського півострова, а також для всього українського суспільства (термін дії 27 серпня 2021 – 04 березня 2022) (*Боротьба з безкарністю: забезпечення відповідальності за незаконні депортації та переміщення населення*).

3. Реалізація Проєкту «Забезпечення безпеки та стабільності роботи організації», надало можливість Регіональному центру прав людини здійснювати більш ефективну діяльність у сфері документування воєнних злочинів та їх правової кваліфікації та оптимізувати процеси управління та проєктну діяльність в цілому (термін дії 01 серпня 2022 - 28 лютого 2023) (*Забезпечення безпеки та стабільності роботи організації*).

4. Проєкт «Правове реагування на порушення міжнародного права в Україні» спрямований на встановлення оперативних та скоординованих дій громадськості, держави й міжнародної спільноти. Ініціативи громадянського суспільства та держави щодо притягнення винних до відповідальності вимагають синхронізації дій та належного фіксування та документування злочинів. Проєкт спрямований на синхронізацію зусиль, забезпечення належного обліку та документування злочинів і притягнення винних до відповідальності (20 квітня 2023 – 18 листопада 2023) (*Правове реагування на порушення міжнародного права в Україні*).

5. В межах Проєкту «Літня школа з міжнародного гуманітарного права: підготовка майбутніх експертів» за спеціальністю «міжнародне право», проведена літня школа для студентів старших курсів університетів, які покликана заповнити прогалини в навчальній програмі та надати учасникам сучасну методологію та практичні навички в галузі міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права та міжнародного права прав людини. Проєкт має на меті мотивувати студентів-міжнародників до подальшої практичної діяльності у цій галузі та стати фахівцями-практиками у сфері

міжнародного права, в тому числі з питань захисту прав людини (*Літня школа з міжнародного гуманітарного права: підготовка майбутніх експертів*).

В Україні активну правозахисну діяльність здійснює Міжнародна правозахисна організація «Міжнародна Ліга захисту прав громадян України», головною метою діяльності якої є об'єднання зусиль громадян, спрямованих на захист конституційних прав громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, що переслідуються за політичними, расовими, релігійними або іншими мотивами. Ліга сприяє у боротьбі за права та дотриманню законності відносно фізичних та юридичних осіб (*Міжнародна Ліга захисту прав громадян України*).

Основним пріоритетом діяльності Правозахисного центру «Поступ» є всебічний захист прав людини та розвиток культури прав людини в Україні. З 2000 року Центр зосереджує увагу на захисті прав та інтересів дітей вразливих груп. Протягом певного періоду головним напрямком роботи організації був денний реабілітаційний центр для «дітей вулиць», а з 2009 року Правозахисний центр «Поступ» здійснює координацію мережі правозахисних приймалень для дітей груп ризику в Луганській області в рамках проєкту громадської організації «МАРТІН-клуб» «Правозахисна дитяча мережа Донбасу». Важливим напрямом роботи є формування культури прав людини через освітні дії для відповідних цільових груп. Так, зокрема, на основі партнерської участі з 2008 року Центр бере участь у виконанні плану дій Всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини» (*Правозахисний центр «Поступ»*).

Активну позицію щодо дотримання прав людини має Центр прав людини ZMINA, який здійснює діяльність у сфері захисту свободи слова, свободи пересування, протидії дискримінації, попередження тортур і жорстокого поводження, боротьби із безкарністю, підтримує правозахисників і громадських активістів на території України, включаючи окупований Крим, а також захищає осіб, які потерпіли в результаті збройного конфлікту в Україні. Організація проводить інформаційні кампанії, освітні програми, займається моніторингом та документуванням випадків порушень прав людини, готує дослідження та

аналітику і добивається змін завдяки національній та міжнародній адвокації (*Діяльність організації ZMINA*).

Правозахисні громадські організації об'єднують свої зусилля щодо ратифікування Україною Статуту Міжнародного Кримінального Суду (далі – МКС). Сьогодні це створює перешкоди у розслідуваннях і надалі, в процесі суду, ратифікація дозволить Україні суттєво пришвидшити процедури роботи МКС (Лепеха, 2022). Слід відзначити, що в 2023 році вісім правозахисних організацій сформували та направили пропозиції до Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, зокрема, це ті питання, які стосуються притягнення до відповідальності осіб, які вчиняють воєнні злочини, реєстрів зниклих безвісти та тих, чиє житло постраждало від війни. Одна із основних пропозицій це рекомендація до парламенту щодо ратифікування Римського статуту Міжнародного кримінального суду та відповідного законодавства (Бойко, 2023).

Громадська організація «Платформа прав людини» (далі - ППЛ) зосереджує свою діяльність у розвитку та становленні громадянського суспільства через забезпечення стандартів прав людини. Це неприбуткова організація, яка з 2016 року здійснює експертизи у неурядовому секторі. Основна практика громадської організації здійснюється у напрямку захисту та розвитку прав і свобод людини, сприяння становленню вільних та професійних ЗМІ, реалізації освітньої та просвітницької діяльності для сприяння встановленню демократичного, громадянського суспільства в Україні. Новітніми напрямками, що потребують розвитку визначено наступні:

- навчання уразливих до тиску з боку влади груп щодо захисту своїх прав (журналісти, ЗМІ, національні меншини тощо);

- підтримка постійної роботи мережі юристів з прав людини для захисту інтересів цільових груп в масштабах України (надання юридичних консультацій, захист у судах України та Європейському суді з прав людини);

- розробка та поширення методичних матеріалів (посібників, шаблонів, інструкцій тощо), впровадження онлайн сервісів;

- моніторинг веб-сайтів центральних органів виконавчої влади та

місцевого самоврядування, судів, підприємств, установ, організацій, в тому числі місцевих рад і адміністрацій, вищих навчальних закладів на предмет оприлюднення відкритої публічної інформації, передбаченої законодавством України, що дозволяє громадянам здійснювати контроль за діяльністю влади, активно впливати на суспільне життя та протидіяти корупції;

- створення ІТ продуктів для розвитку та реалізації прав людини в Україні.

Розробка програмних рішень для поліпшення прозорості влади, електронної демократії та інформаційної безпеки країни (*Про нас. Платформа прав людини*)

Так, в Стратегії розвитку 2022 року громадської організації «Платформа прав людини» було визначено наступні пріоритетні напрями діяльності, які спрямовані на:

1. вивчення законів і написання змін та рекомендацій до діючого законодавства;

2. захист прав та свобод людини, зокрема журналістів та представників медіа;

3. формування системних змін в усіх регіонах, спрямованих на розвиток та укріплення демократичних прав і свобод в Україні (Річний звіт 2022. Платформа прав людини, 2022).

Основними проєктними ініціативами у 2022 році громадської організації «Платформа прав людини» було виявлено наступні.

1. Мета Проєкту «Свобода слова під час війни у питаннях і відповідях» полягає у створенні дискусійних майданчиків, де журналісти можуть спілкуватися з практикуючими медіаюристами і отримувати відповіді на питання, пов'язані зі свободою вираження поглядів під час війни. Проведення регулярних онлайн зустрічей з юристами є головним завданням проєкту, яке здійснюється на основі спілкування «віч-на-віч» та висловити власний погляд на ту або іншу ситуацію.

2. Проєкт «Моніторинг ситуації з інтернет свободами в Україні» спрямований на посилення захисту цифрових прав. В основі проєкту лежить моніторинг і аналіз порушень прав людини, які відбуваються в онлайн просторі,

який дозволяє спостерігати тенденції, виявляти перешкоди для свободи інтернету і оперативно реагувати на загрози.

3. Проєкт «Ефективний юридичний захист свободи слова в Україні» спрямований на забезпечення свободи слова в Україні і підтримку незалежності журналістів та ЗМІ шляхом надання безкоштовної високоякісної правової допомоги, зокрема:

- супровід інтересів ЗМІ та журналістів в судових справах, включаючи Європейський суд з прав людини;
- надання консультацій;
- допомогу в складанні юридичних документів;
- проведення юридичної до публікаційної експертизи журналістських матеріалів.

4. Проєкт «Посилення громадянської журналістики в Україні» має на меті покращити якість громадянської журналістики шляхом створення сильної всеукраїнської мережі громадянських журналістів. Налагодження прямого, ефективного спілкування між громадянськими журналістами з усієї України та вдосконалення їхніх знань і навичок буде основою цього проєкту. Порядок денний включає серію цільових освітніх заходів і програму стажування на онлайн платформі «Доступ до правди» під керівництвом фахових менторів адвокатів і редакторів. Заключним етапом проєкту буде проведення всеукраїнської конференції для громадянських журналістів - учасників проєкту, що сприятиме налагодженню стосунків і створенню додаткових каналів комунікації.

5. Проєкт «Мобілізація громадського суспільства для посилення свободи слова в Україні» спрямований на посилення захисту журналістів і активістів у справах щодо порушення свободи слова, а також підвищення обізнаності представників цільових груп проєкту щодо питань свободи слова в Україні. Надання регулярної юридичної допомоги, проведення навчальних заходів, аналіз законодавства та підготовка аналітичних звітів і рекомендацій для покращення ситуації є основою проєкту. Один з фокусів проєкту - підтримка і розвиток

цифрових прав в Україні шляхом здійснення постійного моніторингу і аналізу випадків порушення прав людини в інтернеті для швидкого та якісного реагування на загрози.

6. Реалізація ініціативи «Сприяння формуванню усталеної практики застосування законодавства України про доступ до публічної інформації та про звернення громадян» сприяє вирішенню на правозастосовному рівні законодавчих колізій і прогалин, з якими стикаються відповідні суб'єкти під час реалізації та дотримання конституційних прав людини на інформацію та звернення (Річний звіт 2022. Платформа прав людини, 2022).

Слід відзначити, що питання розвитку та реалізації прав людини в Україні в умовах цифровізації знаходить своє відображення в проєктах, які реалізуються правозахисними громадськими організаціями. Так, Проєкт ПРООН «Права людини для України (HR4U) (термін січень 2019 року – кінець 2023 року), має на меті зміцнювати процеси інклюзивності та сталого людського розвитку в Україні та надалі сприяти демократичним змінам у країні, фокусуючись на правах людини та доступі до правосуддя для всіх. У рамках проєкту ПРООН продовжує співпрацювати з ключовими національними партнерами, зокрема з Національною інституцією з прав людини, представниками національної та місцевої влади, громадянським суспільством та правозахисниками для утвердження прав людини в країні (*Проєкт «Права людини для України (HR4U)»*).

Проєкт спрямований на продовження підтримки регіональних офісів Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та мережу громадських моніторів по всій Україні, задля поширення можливостей відстоювати людини свої права у будь-якій громаді. Дії цього Проєкту зосереджені на посиленні моніторингового потенціалу офісу Уповноваженого та громадських правозахисників, зокрема інтегрувати в правозахисний моніторинговий процес такі аспекти як гендер, вік та вразливість. Також основні цілі Проєкту знаходять своє відображення щодо:

- сприяння інтеграції підходу, заснованого на правах людини, в

журналістській освіті, у їхній професійній діяльності, виховуючи толерантність та повагу до відмінності;

- наданні підтримці Національній інституції з прав людини та правозахисним громадянським організаціям для використання існуючих міжнародних інструментів задля укріплення прав людини в Україні;

- підтримці впровадження підходу, заснованого на правах людини, у процес децентралізації, залучаючи для цього представників влади, офісу Уповноваженого та громадянського суспільства;

- сприяння ефективному захисту прав жінок і чоловіків, що постраждали від конфлікту на національному рівні, у тому числі шляхом забезпечення дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини (*Проект «Права людини для України (HR4U)»*).

Слід також відзначити, що в межах зазначеного Проєкту одну із головних ролей відіграють цифрові рішення для поліпшення доступу до правосуддя в Україні. Серед основних досягнень у цьому напрямі виділяється ініціатива «Цифрові рішення для поліпшення доступу до правосуддя в Україні», яка посилює можливості органів правосуддя та правоохоронних органів ефективно надавати якісні юридичні послуги громадянам у найпоширеніших життєвих ситуаціях. Правозахисні громадські організації підтримують ініціативу в частині залучення громади до планування, координації та моніторингу надання державних послуг. Особлива увага приділяється реалізації прав найбільш вразливих груп населення, а також особам постраждалих внаслідок конфлікту, людей з інвалідністю та сільському населенню (*Проект «Права людини для України (HR4U)»*).

Серед певної кількості правозахисних громадських організацій, що діють в Україні, слід акцентувати увагу на діяльності громадської організації «Український Центр захисту прав людини» (далі – ГО «УЦЗПЛ»), яка об'єднує фахівців із захисту прав людини у різноманітних сферах та мають практичний досвід поновлення порушених прав і свобод людини і громадянина, захисту інтересів в органах державної влади та судах, законотворчої та наукової

діяльності, міжнародного співробітництва (*Про нас. Громадська організація «Український Центр захисту прав людини»*).

Метою створення та діяльності ГО «УЦЗПЛ» є сприяння додержанню та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів громадян України; укладення на добровільних засадах угод про співпрацю з фізичними та юридичними особами, іноземними неурядовими і міжнародними урядовими організаціями, іншими громадськими об'єднаннями, органами державної влади та місцевого самоврядування (Статут Громадської організації «Український Центр захисту прав людини», 2022).

Відповідно до Статуту ГО «УЦЗПЛ» основними напрямками діяльності визначено:

- сприяння у побудові справедливого громадянського суспільства в Україні, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях;
- сприяння забезпеченню верховенства права, національних та міжнародних стандартів прав і свобод людини і громадянина у суспільних відносинах в Україні;
- підтримка процесу становлення та розвитку українського правозахисного руху;
- моніторинг додержання органами державної влади, місцевого самоврядування та їх посадовими особами Конституції та законів України при здійсненні своїх повноважень;
- сприяння забезпеченню урахування інтересів усіх суспільних груп органами державної влади та місцевого самоврядування;
- збір інформації про факти порушень прав людини та основоположних свобод і правову ситуацію в Україні;
- сприяння підвищенню рівня правової культури у суспільстві;
- сприяння доведенню інформації про стан прав людини та основоположних свобод в Україні до відома своїх членів, українських державних та недержавних організацій, міжнародних органів та організацій, а також

широкого кола громадськості (*Про нас. Громадська організація «Український Центр захисту прав людини»*).

Проектна діяльність громадської організації «УЦЗПЛ» зосереджена на допомозі військовослужбовцям і їхнім сім'ям, родинам полонених, зниклих безвісті, загиблих оборонців, зокрема щодо надання: професійної правової допомоги, оперативних консультацій, адвокації в органах влади, сприяння розшуку зниклих безвісті, сприяння у розшуку безвісті, допомога в отриманні статусу, допомога з оформлення виплат і пільг (*Допомога військовослужбовцям і їхнім сім'ям, родинам полонених, зниклих безвісті, загиблих оборонців, 2022*).

Однією із найвпливовіших громадських організацій, яка має вагомий досвід проведення успішних адвокаційних кампаній, систематично запроваджує інноваційні підходи до адвокації та працює на локальному, національному та міжнародному рівня є «Громадський холдинг «Група Впливу». Вона була заснована в 2016 році активними громадянами, що вимушено стали переміщеними внаслідок збройної агресії в Україні. Діяльність громадської організації здійснюється на засадах партнерства та співпраці через створення мережі регіональних організацій громадянського суспільства, які налагоджують ефективну комунікацію з представниками ЗМІ, центральними органами влади, депутатським корпусом, комітетами Верховної Ради, Центральною виборчою комісією, Офісом Уповноваженого з прав людини та іншими стейкхолдерами. «Група Впливу» є членом громадської спілки «Мережа хабів громадянського суспільства України», спілки «Громадські ініціативи України» та Платформи Східного партнерства, коаліції, що опікується питаннями захисту прав осіб, що постраждали внаслідок збройного конфлікту в Україні (*Група Впливу. Громадський холдинг*).

Представники Громадського холдингу «Група Впливу» входять до робочих груп при центральних органах виконавчої влади та представляють інтереси громадян України на міжнародних платформах (Брюссель, Варшава, Женева, Страсбург). Експертами організації розроблено методологію моніторингу доступності інформаційних матеріалів політичних партій, на основі

якої провели аналіз врахування прав та інтересів людей з інвалідністю, маломобільних груп населення і внутрішньо переміщених осіб. Окрім цього, представники організації постійно залучені до розробки створення стратегічних документів національного рівня, зокрема:

1. Національної стратегії у сфері прав людини в Україні та плану заходів з її реалізації;
2. Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження рішень щодо внутрішнього переміщення та Плану заходів з її реалізації;
3. Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні та плану заходів з її реалізації;
4. Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках (*Група Впливу. Громадський холдинг*).

Діяльність громадського холдингу «Група Впливу» заснована на підході стратегічного планування. Так, у 2021 році представниками організації було вироблено спільне бачення діяльності організації у напрямку: проведення спільної аналітичної роботи; проведення аналізу значимого оточення; аналізу політичних, економічних, соціальних та технологічних тенденцій сучасності, які впливають на роботу організації; перегляд та формулювання місії, бачення та цінностей, визначення напрямків діяльності; SWOT аналіз, завдяки якому були визначені стратегічні цілі та завдання (*Група Впливу. Громадський холдинг*).

В діяльності організації активно застосовуються методи роз'яснення, просвітництва та проведення інформаційних кампаній, так за даними Звіту організації за 2022 рік було представлено 14 інфографік, 6 мутфільмів, 15 подкастів, 8 інформаційних бюлетенів, 11 навчальних відеоматеріалів, 7 публічних звернень та заяв, 48 аналітичних матеріалів, 10 коментарів та матеріалів для засобів масової інформації (Річний звіт Громадської організації «Громадський холдинг «Група Впливу» 2022).

У Звіті організації за 2022 рік представлено якісні зміни, які стосуються наступного:

1. Розширено перелік послуг для внутрішньо переміщених осіб, доступних на порталі та в застосунку «Дія».

2. Внесені зміни до Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни щодо утворення відповідної робочої групи з питань прав людини, а також включено до посадового складу Нацради представників державних інституцій у сфері прав людини: Голову Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин та Постійного Представника Президента України в Автономній Республіці Крим.

3. Розроблено законодавчу зміну, якою пропонується запровадити позасудову (адміністративну) процедуру державної реєстрації актів цивільного стану, що відбулися на тимчасово окупованих територіях.

4. Скасовано необхідність подавати заяви з 1 січня 2023 року отримувачам соціальних виплат.

5. Спрощено процедуру оформлення паспорта громадянина України для мешканців тимчасово окупованих територій у період дії воєнного стану.

6. Створено посібник для консультантів гарячої лінії Уповноваженого з питань внутрішньо переміщених осіб Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

7. Розроблений проєкт Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення до 2025 року (Річний звіт Громадської організації «Громадський холдінг «Група Впливу» 2022).

Успішну практику щодо здійснення правозахисної діяльності демонструє громадська організація «Медійна ініціатива за права людини (далі - МІПЛ) це медійна команда, яка змінює зовнішню і внутрішню політику задля інтеграції України. Так, основними напрямками діяльності МІПЛ є:

- розслідування воєнних злочинів, насильницьких зникнень, депортацій дітей і взяття їх у заручники, неналежного утримання військовополонених, а

також відстеження судових процесів щодо війни і дослідження квазіправової системи на окупованій частині території України;

- адвокація змін у політиках урядів і суспільних практиках щодо забезпечення і дотримання прав і свобод людини (*Медійна ініціатива за права людини*).

В сучасних умовах правозахисні громадські організації розширюють простір своєї діяльності в сфері захисту прав людини. Так, громадська організація «Харківський інститут соціальних досліджень» (далі ХІСД) – у своєму статуті визначає себе як неприбуткову громадську організацію. Правозахисна діяльність здійснюється з 1999 року, основна мета якої полягає у розвитку відкритого громадянського суспільства та демократії, дотримання прав і свобод людини, підвищення рівня правової свідомості населення України, яка відображається у таких напрямках як:

- доступ до правосуддя в Україні;
- оцінка діяльності поліції (по Україні в цілому та в окремих регіонах), громадський контроль за поліцією;
- тортури та жорстоке поводження в місцях несвободи;
- умови перебування в установах соціальної сфери;
- реформування соціальних послуг на рівні громад;
- якість медичного забезпечення в місцях ув'язнення;
- аналіз дискримінаційних практик щодо різних категорій населення (людей старшого віку, іноземців, осіб інших національностей тощо)
- безпека громад в регіонах, які знаходяться у територіальній близькості до зони військового конфлікту в Україні;
- дотримання прав внутрішньо переміщених осіб, включаючи дітей і хворих (*Харківський інститут соціальних досліджень*).

Свою діяльність громадська організація ХІСД зосереджує на дослідницькій, методичній, інформаційно-роз'яснювальній, експертній та моніторинговій роботі на основі відповідних методів (*Харківський інститут соціальних досліджень*).

Кращі практики щодо захисту прав людини має Кримська правозахисна група (далі - КППГ). Це неурядова організація кримських правозахисників та журналістів, метою якої є сприяння дотримання та захисту прав людини в Криму шляхом привернення широкої уваги до проблем прав людини та міжнародного гуманітарного права на території Кримського півострова, а також пошуку та вироблення механізмів для захисту прав людини на відповідній території. У своїй діяльності організація керується, насамперед, нормами основних документів у сфері прав людини, а саме: Загальною декларацією прав людини, Гельсінським Заключним Актом, Конвенцією про захист прав людини та основних свобод, Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права та інші (*Кримська правозахисна група*).

У громадському просторі виділяються організації, які спрямовують свою діяльність на розвиток верховенства права та сприяють проведенню реформ у сфері правосуддя в Україні. Так, Фондація DEJURE (створена у 2016 році) задля об'єднання зусиль інших громадських організацій та ініціатив для розвитку правовладдя в Україні. У 2021 році Фондація DEJURE отримала найвищі 5 зірок у глобальному рейтингу фінансової прозорості аналітичних центрів, який складає ініціатива Transparify. Одним із успішних напрямів діяльності 2022 році є напрям діяльності, який стосується дотримання прав дитини, зокрема:

- експертами організації підготовлено законопроект, який запровадить спеціалізацію суддів, що розглядають цивільні справи за участю дітей, - це надасть суддям можливість розглядати такі справи пріоритетно;
- досліджено забезпечення найкращих інтересів дитини під час усиновлення на основі аналізу європейського досвіду;
- проведено перший етап соціологічного дослідження проблем, бар'єрів, настроїв суспільства, правових можливостей та обмежень в питаннях усиновлення (Аналітичний огляд діяльності, 2022).

Також пріоритетними напрями діяльності правозахисної організації визначено розвиток комунікаційної спроможності та налагодження форм

партнерської міжнародної співпраці, що знаходить своє відображення у: продовженні співпраці у сфері судової реформи із міжнародними партнерами: G7, ЄС, МВФ тощо; допомозі у роботі Міжнародного центру за українську перемогу (ICUV); за допомогою Фондації міжнародні партнери сформували спільну позицію щодо необхідності впровадження єдиної прозорої процедури відбору суддів Конституційного Суду України згідно із рекомендаціями Венеційської комісії та ін. (Аналітичний огляд діяльності, 2022).

Правозахисна діяльність щодо дотримання прав людини в Україні здійснюється в межах волонтерських ініціатив. Наприклад, громадська ініціатива «Схід SOS», це ініціатива допомоги постраждалим в конфлікті на Сході України, яка була створена у 2014 року активістами луганського Правозахисного центру «Поступ», кримського Правозахисного центру «Дія» та Цивільного сектору луганського Євромайдану. У 2015 року була зареєстрована Благодійна організація «Благодійний фонд «Схід СОС», яка продовжує підтримувати жертв конфлікту та переселенців, працювати над відновленням регіону, що постраждав від військової агресії, сприяти демократичним змінам в регіоні та країні в цілому (*Благодійний Фонд «Схід СОС»*).

Діяльність благодійної організації «Схід СОС» зосереджується на таких напрямках як:

1. гуманітарна допомога, в тому числі спільно з українськими та зарубіжними партнерами проводять благодійні заходи та кампанії;
2. правова допомога – група юристів допомагає у питаннях в'їзду на тимчасово окуповані території України та виїзду з них, захисту своїх прав і законних інтересів, складання правових документів (заяв, запитів на інформацію, позовів);
3. психосоціальна адаптація;
4. громадянська освіти – важливий напрямок діяльності є розвиток громадянського суспільства для утвердження демократичних цінностей і прав людини шляхом проведення освітніх та культурно-мистецьких заходів, здійснення менторського супроводу ініціатив місцевих громад;

5. комунікаційний напрям «InformotorMedia» - постійний зв'язок із цільовою аудиторією через «гарячі лінії», особистий прийом, соціальні мережі тощо;

6. адвокація - члени організації систематично аналізують актуальні державні політики щодо жертв конфлікту, діюче законодавство та висувають нові законодавчі ініціативи;

7. «Фестиваль думок» – відкрита платформа для обговорення соціально важливих питань на основі зворотного зв'язку (*Благодійний Фонд «Схід СОС»*).

Серед великої кількості організацій України слід відзначити успішну правозахисну діяльність Благодійного Фонду «Право на захист», місія якого полягає у захисті людей в ситуаціях конфліктів, катастроф, вимушених переміщень, міграцій та уможливлювати системні зміни, які попереджають такі ситуації. Також Фонд захищає права шукачів захисту, біженців, осіб без громадянства й без документів, внутрішньо переміщених осіб та постраждалих від воєнних дій. Фонд є лідером розвитку та платформою об'єднання зусиль громадянського суспільства задля безпечного та гідного життя бенефіціарів та всіх, хто виявляє потребує (*Про нас. Благодійний Фонд «Право на захист»*).

Діяльність Фонду здійснюється на дотриманні міжнародних гуманітарних принципів, та саме вони складають основу його роботи, зокрема: протидія корупції та шахрайства; протидія дискримінації та захисту від домагань, сексуальної експлуатації і наруги; захист і безпеки бенефіціарів; розгляд скарг; конфіденційність, захист персональних даних та політика етики (*Політики Благодійного Фонду «Право на захист»*).

Діяльність Благодійного Фонду «Право на захист» зосереджується на таких напрямках:

1. юридична допомога – юристи та адвокати надають безоплатну юридичну консультацію з питань, пов'язаних із вимушеним переміщенням, офлайн, онлайн, і на виїзді в складі мобільних груп;

2. моніторинг дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та осіб, які постраждали від збройної агресії – організація аналізує дотримання прав

ВПО та постраждалих від війни, доступність соціальних, медичних та інших послуг, виявляє позитивні практики, а також порушення й невідповідності для дальшої адвокації на місцевому й державному рівнях;

3. матеріальна (негрошова) допомога БФ «Право на захист» надає якісну, своєчасну, цільову допомогу бенефіціарам у межах чинного законодавства, з дотриманням безпекових умов і покриттям вимог партнерів Фонду;

4. багатоцільова грошова допомога - це одна з програм прямої допомоги, яка надає матеріальну підтримку для задоволення першочергових потреб бенефіціарів, що виникли через війну;

5. психологічна допомога – експерти допомагають осмислити досвід війни, позбутися посттравматичних симптомів і вчить людей шукати мотивацію жити далі (методи консультації, просвітницькі методи, методи самодопомоги);

6. адвокація на локальному, національному та міжнародному рівнях – здійснення заходів для покращення чинного законодавства у сфері прав ВПО, біженців, осіб без громадянства, зниження ризику виникнення екологічних катастроф тощо;

7. соціальна допомога та захист - проводиться робота з громадами й органами місцевого самоврядування щодо сприяння інтеграції ВПО, встановлення та налагодження нових зв'язків у громаді;

8. напрям соціальна згуртованість та порозуміння пов'язаний із вирішенням конфліктів, налагодженням порозуміння та розбудовою діалогу в громадах України на експертному та національному рівнях;

9. правова допомога біженцям - Фонд надає безоплатну юридичну підтримку біженцям і шукачам захисту в Україні. Фахівці супроводжують справи в суді, проводять соціальні консультації та підтримують розвиток спільнот біженців, займаються моніторингом пунктів тимчасового перебування іноземців, адвокацією та стратегічним судочинством;

10. благодійний фонд «Право на захист» надає особам без громадянства безоплатний юридичний супровід із кінцевою метою підтвердження належності до громадян України/іншої країни або набуття громадянства й отримання

паспорта, в тому числі через відповідні тренінги та круглі столи для підвищення спроможності й обізнаності органів влади, адвокатів безоплатної правової допомоги (Річний Звіт Благодійного Фонду «Право на захист», 2022).

Слід відзначити, що правозахисні громадські організації здійснюють свою діяльність поза межами України. Так, правозахисна організація громадян України в Італії «Оберіг» здійснює особливий вид діяльності, яка спрямована на утвердження й захист прав і свобод людини, ефективний контроль за їхнім дотриманням державою, її органами і посадовими особами. Правозахисна організація «Оберіг» сприяє зменшенню організованого насильства та працює одночасно в трьох напрямках:

1. захист прав людини в конкретних випадках, громадські розслідування фактів порушень прав людини державними органами;
2. поширення інформації про права людини, правове виховання;
3. аналіз стану з правами людини (*ОБЕРІГ - українська громадська правозахисна організація громадян України в Італії*).

Однією з основних функцій діяльності організації «Оберіг» є правове виховання і викладання прав людини, знання своїх прав, національних і міжнародних механізмів. Аналіз стану з правами людини здійснюється на основі поєднання законодавчої, судової та адміністративної складової з урахуванням їх відповідності нормам міжнародного права, спостереження за законодавчим процесом, ініціювання необхідних змін у законодавстві і правозастосовній практиці. В діяльності організації спостерігається тенденція щодо доцільності створення мережі організацій, які б займалися виключно одним напрямом діяльності (наприклад, правом на життя; правом на захист від катувань і жорстокого поводження; свободою виявлення поглядів тощо) (*Основні положення діяльності правозахисних організацій*).

На наш погляд, доречними є пропозиції експертів та членів правоохоронної організації «Оберіг», які визначають першочерговість прийняття спеціального Закону «Про громадські правозахисні організації», який б містив предмет контролю правозахисної організації, їх завдання, функцій,

права та принципи діяльності. Наприклад, одна із пропозицій щодо спеціального Закону полягає у формулюванні та визначенні предмету контролю правозахисних організацій: «це поточна державна політика в галузі прав людини, рішення, дії (бездіяльність) державних органів та їх посадових осіб, у результаті яких порушуються права і свободи людини, або створюються перешкоди для здійснення людиною своїх прав і свобод, або людина незаконно залучається до виконання яких-небудь обов'язків або незаконно притягається до відповідальності. Ці порушення, перешкоди і примус можуть бути системними, тобто стосуватися не однієї людини, а групи людей, тому правозахисні організації розглядають заяви і скарги як фізичних, так і юридичних осіб, включаючи звернення групи людей, або проводять розслідування за власною ініціативою (*Основні положення діяльності правозахисних організацій*).

Також експерти української правозахисної громадської організації громадян «Оберіг» запропонували основний спектр завдань, які покликані вирішувати правозахисні організації, зокрема:

1. захищати права і свободи людини, що закріплені в Конституції і національному законодавстві (включаючи міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана парламентом);

2. бути джерелом інформації про права людини для народу та органів влади, підвищувати рівень освіченості в галузі прав людини, заохочувати становлення цінностей і розвиток настанов, що сприяють повазі і усвідомленню прав людини;

3. аналізувати стан з правами людини у своїй країні, її окремих регіонах, або у іноземній країні постійного чи тимчасового перебування (*Основні положення діяльності правозахисних організацій*).

На основі врахування кращих зарубіжних практик та вітчизняного досвіду експерти (*Основні положення діяльності правозахисних організацій*) наголошують, що здебільшого, правозахисні громадські організації виконують наступні функції:

1. розглядають заяви фізичних і юридичних осіб, або їхніх асоціацій, про недотримання прав і свобод людини, закріплених у Конституції, міжнародному праві і національному законодавстві;
2. інформують подавця заяви про його права і наявні можливості їхнього правового захисту сприяння йому в доступі до цих засобів;
3. здійснюють посередницькі функції для відновлення порушених прав і свобод за допомогою погоджувальної процедури;
4. проводять громадські розслідування фактів порушень прав людини (як по заявах фізичних і юридичних осіб, так і за власною ініціативою);
5. направляють заяви (від імені заявника або від свого імені) компетентним органам для вирішення питань по суті;
6. звертаються від імені заявника або від свого імені в суд і міжнародні організації;
7. беруть участь у судовому процесі з метою захисту і відновлення порушених прав і свобод заявника;
8. приймають висновки за результатами проведеного громадського розслідування;
9. виносять громадський осуд і громадське попередження органам і (або) особам, чії дії (бездіяльність) призвели до порушення прав і свобод людини;
10. публікують висновки у ЗМІ;
11. виступають суб'єктом правової ініціативи;
12. здійснюють підготовку висновків стосовно законів, законопроектів та інших нормативно-правових актів і програм, спрямованих на утвердження і захист прав людини, підготовку і надання парламенту власних законопроектів і програм;
13. здійснюють моніторинг законодавства, судової й адміністративної практики в галузі прав людини;
14. сприяють ратифікації міжнародних договорів у галузі прав людини і здійснюють спостереження за відповідністю національного законодавства і

законозастосовчою практикою щодо дотримання міжнародних зобов'язань у галузі прав людини;

15. здійснюють підготовку незалежних доповідей про стан дотримання і захисту прав і свобод людини і коментарів до офіційних доповідей, що подається тією або іншою державою відповідно до міжнародних договорів;

16. здійснюють підготовку і надають парламенту, уряду й іншим органам державної влади та управління аналітичних записок, рекомендацій й пропозицій, що стосуються будь-яких питань, пов'язаних з правами людини, зокрема, із питань:

- національної політики щодо дотримання прав людини;
- адміністративних процедур і практик;
- процесуальних дій правоохоронних органів (суду, поліції, прокуратури, служби безпеки тощо);
- міжнародних аспектів прав людини (*Основні положення діяльності правозахисних організацій*).

Також відзначається, що для виконання цих функцій правозахисні організації повинні мати ряд прав, зокрема: право на вільний доступ до всіх документів; проводити розслідування заяви на місці; здійснювати інші дії, необхідні для проведення належної перевірки заяви; право на вільний доступ до законотворчої роботи (право одержувати проекти законів від профільних комітетів Верховної Ради, право брати участь в обговоренні законопроектів на засіданнях комітетів, право звертатися до суб'єктів законодавчої ініціативи); право на участь у розробці державних програм, що стосуються викладання і досліджень у сфері прав людини; право на одержання офіційних доповідей, що держава повинна направляти органам і комітетам ООН, ОБСЄ, Ради Європи й інших міжнародних організацій; право передавати зібрану інформацію про порушення прав людини тощо (*Основні положення діяльності правозахисних організацій*).

В межах своєї діяльності правозахисна громадська організація «Оберіг» надає широкий спектр послуг, які стосуються: юридично-правових послуг;

економічно-соціальних послуг; соціальної та соціально-медичної допомоги; інформаційних послуг; видавництва; освіти і виховання; наукових послуг (*Основні положення діяльності правозахисних організацій*).

Підсумовуючи можемо відзначити, що в Україні утворено ряд правозахисних громадських організацій, які демонструють успішну практику щодо дотримання прав людини. Втім, українські дослідники (Грицай, 2016) вважають, що інститут правозахисних неурядових організацій ще не знайшов належного визнання. І з цим ми можемо повністю погодитись, враховуючи термінологію законодавства України, про що зазначено у підрозділі 1.1 цього дисертаційного дослідження. Важливими є думки Грицай (2016) щодо відсутності правової форми взаємовідносин особистості і суспільства. Це, як зауважується, утворює труднощі для координації дій державний і недержавний інституцій, спрямованих на правозахисну діяльність. При цьому, правозахисник, як з державних, так і з приватних установ, не завжди оцінюється свою роль у суспільстві і залежні від політичних установок.

3.2. Нормативно-правове регулювання діяльності правозахисних громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів

Аналіз правових актів України щодо діяльності правозахисних громадських організацій було проведено в контексті публічно-управлінських впливів та на основі дослідження категоріального апарату щодо діяльності правозахисних громадських організацій, який розкрито у розділі 1.1 даного дисертаційного дослідження.

Діяльність громадських організацій регламентуються певними правовими актами, втім інститут правозахисних громадських організацій у вітчизняному законодавстві не визначається, а отже, відсутнє законодавче закріплення впливової функції правозахисної діяльності таких організацій. Так, Закон України «Про громадські об'єднання» визначає правові та організаційні засади

реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань (*Про громадські об'єднання*, 2012). Втім, зазначений Закон не надає визначення правозахисної громадської організації.

Стаття 1 «Поняття громадського об'єднання» частина 1 визначає *громадське об'єднання* як добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів (*Про громадські об'єднання*, 2012). Частина 2 цієї ж статті визначає, що громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Частина 3 статті 1 визначає *громадську організацію* як громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. Ця ж стаття (частина 4) тлумачить *громадську спілку* як громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. Вітчизняне законодавство визначає, що громадські об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, а основною метою їх діяльності не може бути одержання прибутку (*Про громадські об'єднання*, 2012). Отже, відповідно до чинного законодавства України громадське об'єднання може утворюватися в двох організаційно-правових формах, як: громадська організація та громадська спілка.

В межах Закону України «Про об'єднання громадян» наголошується, що *діяльність* громадських об'єднань здійснюється на основі *спільного підходу*. Так, зокрема, частина 1 статті 6 «Спільна реалізація громадськими об'єднаннями своєї мети (цілей)» визначає форми встановлення такого виду діяльності шляхом укладення між собою на добровільних засадах угод про співробітництво та/або взаємодопомогу. Частина 2 визначає право громадських об'єднань здійснювати співробітництво з іноземними неурядовими організаціями та міжнародними

урядовими організаціями з дотриманням законів України та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (*Про громадські об'єднання, 2012*).

Закон України «Про громадські об'єднання» містить термін «*неурядова організація*», втім не визначається зміст даної категорії. Так, стаття 20 «Акредитація відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації» регламентує діяльність відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації акредитується в Україні без надання статусу юридичної особи в порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» (*Про громадські об'єднання, 2012*).

Частина 3 статті 20 регламентує заборону діяльності в судовому порядку відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації, яка порушує положення статті 36 та 37 Конституції України та встановлюються обмеження щодо утворення і діяльності громадських об'єднань в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей (*Про громадські об'єднання, 2012*).

Правозахисну функцію діяльності громадських організацій відображають стаття 1 (ч. 1), статті 4 (ч. 3), стаття 20 (ч. 3) Закону України «Про громадські об'єднання», яка полягає здійснення та захисту прав і свобод людей (*Про громадські об'єднання, 2012*).

Автором дисертаційного дослідження запропоновано доповнити статтю 1 Закону України «Про громадські об'єднання» введенням терміну «*правозахисна громадська організація*», що розуміється як громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи, діяльність якої спрямована на вирішення проблем людини з захисту її прав в контексті міжнародних правових документів шляхом впливу на органи державної влади і суспільство в цілому задля їх активізації для забезпечення збереження прав людини во всіх аспектах її життєдіяльності, з використанням різних форм діяльності (адвокація, посередництво, представництво та ін.).

Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» визначає загальні засади благодійної діяльності в Україні, забезпечує правове регулювання відносин у суспільстві, спрямованих на розвиток благодійної діяльності, утвердження гуманізму і милосердя, забезпечує сприятливі умови для утворення і діяльності благодійних організацій (*Про благодійну діяльність та благодійні організації*, 2012). Так, частина 2 статті 1 надає визначення *благодійної діяльності*, яка визначається як добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара (*Про благодійну діяльність та благодійні організації*, 2012). В межах цієї ж статті (частина 4) *благодійна організація* розуміється як юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених цим Законом, як основну мету її діяльності (*Про благодійну діяльність та благодійні організації*, 2012).

Відповідно до частини 2 статті 3 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» визначаються сфери благодійної діяльності, до яких віднесено наступні:

- 1) освіта;
- 2) охорона здоров'я;
- 3) екологія, охорона довкілля та захист тварин;
- 4) запобігання природним і техногенним катастрофам та ліквідація їх наслідків, допомога постраждалим внаслідок катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- 5) опіка і піклування, законне представництво та правова допомога;
- 6) соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги і подолання бідності;
- 7) культура та мистецтво, охорона культурної спадщини;
- 8) наука і наукові дослідження;

- 9) спорт і фізична культура;
- 10) права людини і громадянина та основоположні свободи;
- 11) розвиток територіальних громад;
- 12) розвиток міжнародної співпраці України;
- 13) стимулювання економічного росту і розвитку економіки України та її окремих регіонів та підвищення конкурентоспроможності України;
- 14) сприяння здійсненню державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні;
- 15) сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану (*Про благодійну діяльність та благодійні організації*, 2012).

Засади діяльності благодійних організацій визначено у статті 11, яка декларує, що метою благодійних організацій не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій. Ця ж стаття (ч. 4) відзначає, що благодійні організації мають право самостійно визначати сфери, види, місце (територію), строки і бенефіціарів благодійної діяльності в установчих документах, благодійних програмах або інших рішеннях органів управління (*Про благодійну діяльність та благодійні організації*, 2012).

Визначено право благодійних організацій створювати відокремлені підрозділи та бути засновниками та учасниками інших благодійних організацій, спілок, асоціацій, інших добровільних об'єднань, здійснювати спільну благодійну діяльність (*Про благодійну діяльність та благодійні організації*, 2012). Втім, змістовна характеристика правозахисної функції у даному Законі не визначається.

Українські експерти платформи UkrLegist відзначають спільні риси між громадськими організаціями та благодійними фондами, зокрема:

1. громадські організації та благодійні фонди можуть бути неприбутковими організаціями;

2. засновники (учасники) благодійних фондів і громадських організацій не можуть розподіляти між собою прибуток та отримувати майно після ліквідації організації;

3. громадські організації та благодійні фонди не мають статутного капіталу;

4. громадські організації та благодійні фонди можуть залучати до своєї діяльності волонтерів;

5. громадські організації та благодійні фонди можуть займатися благодійною діяльністю (Благодійний фонд чи громадська організація: спільні і відмінні риси, 2024).

Відмінність між громадськими організаціями та благодійними фондами полягає у наступному:

1. благодійна діяльність не може бути головною метою громадської організації. Так, частина 1 статті 1 Закону України «Про громадські об'єднання» регламентує, що громадське об'єднання створюється для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Якщо основною метою майбутньої неприбуткової організації є правозахисна діяльність, адвокація, то це відповідає правовій природі громадської організації. Якщо ж основною метою є благодійництво – проведення зборів, здійснення закупівель для їх безоплатної передачі бенефіціарам (отримувачам благодійної допомоги), то це є характерною рисою благодійного фонду;

2. на відмінну від благодійного фонду, засновником громадської організації може виступати тільки фізичні особи;

3. відмінною кількістю засновників, так для створення громадської організації потрібно щонайменше дві фізичні особи, тоді як благодійний фонд може заснувати і одна фізична особа;

4. благодійний фонд завжди має статус юридичної особи, тоді як громадська організація може створюватися як зі статусом юридичної особи, так і без такого статусу;

5. для благодійних фондів існує обмеження щодо розмірів адміністративних витрат, які не можуть перевищувати 20 відсотків доходів благодійного фонду (частина 3 статті 16 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації») (Благодійний фонд чи громадська організація: спільні і відмінні риси, 2024).

Законодавство України надає визначення волонтерській діяльності, яка тлумачиться як добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності (*Про волонтерську діяльність*, 2011).

Активізація волонтерських організацій та волонтерських рухів набула нового формату, у зв'язку з повномасштабним вторгненням в Україну та на відміну від громадських організацій, ґрунтується на добровільних внесках громадян з долученням допомоги міжнародних організацій. Досвід зарубіжних країн (Молдова, Німеччина, Польщі, США) свідчить про те, що волонтерські організації та рухи виконують функцію соціального підприємництва, що вказує на необхідність підтримки демократичних ініціатив знизу (зокрема, волонтерства). Це може виступати підґрунтям формування демократичних щодо прав людини у контексті європейської інтеграції. В умовах сьогодення волонтерська діяльність спрямована на підтримку Збройних Сил України; надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру; допомога соціально вразливим верствам населення; працюють волонтерські ініціативи, спрямовані на підтримку гендерної рівності, права меншин, жінок, соціальну відповідальність бізнесу, боротьбу з корупцією і контроль за доброчесністю суддів правоохоронних органів тощо (Потапенко та Двігун, 2022).

В Україні активно діють профспілки, які визначаються як добровільні неприбуткові громадські об'єднання працівників, які пов'язані спільними інтересами професійної діяльності та створюються для захисту трудових та соціально-економічних прав (Профспілки як спосіб захисту прав працівників,

2020). Так, стаття 2 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» відзначає, що професійні спілки створюються з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки. Право профспілок, їх об'єднань представляти і захищати права та інтереси членів профспілок визначається у статті 19, яка декларує, що профспілки, їх об'єднання здійснюють представництво і захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в державних органах та органах місцевого самоврядування, у відносинах з роботодавцями, а також з іншими об'єднаннями громадян. Профспілки, їх об'єднання мають право представляти інтереси своїх членів при реалізації ними конституційного права на звернення за захистом своїх прав до судових органів, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також міжнародних судових установ (*Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності*, 1999).

Закон України «Про основні засади молодіжної політики» надає визначення таким термінам як: *дитяча громадська організація*, що розуміється як громадське об'єднання, членами (учасниками) якого є фізичні особи віком від 6 до 18 років, крім випадків, визначених цим Законом, а засновниками - фізичні особи, які досягли 14 років (стаття 1 частина 3); *дитяче громадське об'єднання* - добровільне об'єднання фізичних осіб віком від 6 до 18 років, крім випадків, визначених цим Законом, та/або дитячих громадських організацій для забезпечення реалізації та захисту прав і свобод дітей, задоволення їхніх особистісних, суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших, потреб та інтересів (стаття пункт 4); *молодіжна громадська організація* - громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи віком від 14 до 35 років, крім випадків, визначених цим Законом (стаття 1 частина 8); *молодіжне громадське об'єднання* визначається як добровільне об'єднання фізичних осіб віком від 14 до 35 років, крім випадків, визначених цим Законом, та/або молодіжних громадських організацій для забезпечення реалізації та захисту прав і свобод молоді, задоволення її суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних,

екологічних та інших, потреб та інтересів (стаття 1 частина 12) (*Про основні засади молодіжної політики, 2021*).

Впливова функція в діяльності організації роботодавців та їх об'єднань визначається Законом України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» від 22.06.2012 року № 5026-VII. Закон спрямований на підвищення ролі організацій роботодавців, їх об'єднань у формуванні та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулюванні трудових, соціальних, економічних відносин, участі у соціальному діалозі. Частина 1 статті 1 визначає *організацію роботодавців* як неприбуткова громадська організація, яка об'єднує роботодавців; *об'єднання організацій роботодавців* розуміється як неприбуткова громадська організація, яка об'єднує організації роботодавців, їх об'єднання (*Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності, 2012*).

Основні форми діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань та особливості правового регулювання взаємодії з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, професійними спілками та їх об'єднаннями, іншими об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями здійснюються на основі правових, економічних та організаційних засад, що закріплено у Законі. Мета і завдання організацій роботодавців, їх об'єднань закріплено у частині 1 статті 5, яка частина, яка встановлює, що організації роботодавців, їх об'єднання створюються і діють з метою представництва та захисту прав та законних інтересів роботодавців у економічній, соціальній, трудовій та інших сферах, у тому числі в їх відносинах з іншими сторонами соціального діалогу (*Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності, 2012*).

Особливості побудови взаємовідносин між державою та громадянським суспільством на основі партнерства, взаємодії та співпраці встановлює Національна Стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки (далі – Стратегія). Стратегія визначає, що важливою ознакою сталості громадянського суспільства є функціонування інститутів

громадянського суспільства, через які громадяни та суспільні групи забезпечують самоорганізацію, представництво, реалізацію і захист прав та інтересів (*Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026, 2021*).

У Розділі II Стратегії визначено тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні та діяльність держави у відповідній сфері та відзначено тенденцію зростання кількості інститутів громадянського суспільства протягом 2016-2020 років. Відповідно до даних Державної служби статистики України, визначено збільшення кількості юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання: громадські організації - на 22149 (з 70321 станом на 1 січня 2016 року до 92470 станом на 1 січня 2021 року), громадські спілки - на 1122 (з 753 до 1875 відповідно), благодійні організації - на 4428 (з 15384 до 19812 відповідно), релігійні організації - на 3390 (з 23261 до 26651 відповідно), творчі спілки (інші професійні організації) - на 38 (з 279 до 317 відповідно), професійні спілки та їх об'єднання - на 2392 (з 26321 до 28713 відповідно), органи самоорганізації населення - на 234 (з 1415 до 1649 відповідно) (*Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026, 2021*). Втім, слід відзначити, що Стратегія не містить даних щодо тенденцій розвитку та функціонування правозахисних громадських організацій, які відіграють основу роль в дотриманні та захисту прав людини.

Розділ III Стратегії «Міжнародні зобов'язання та стандарти у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства» викладено бачення ролі і значення громадянського суспільства та принципів його взаємодії з державою, що ґрунтується на міжнародних нормах та стандартах, закріплених, зокрема, це: Конвенція про свободу асоціації та захист прав на організацію № 87 1948 року; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року; Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції; Конвенції про права осіб з інвалідністю; Рекомендація CM/REC(2007)14 Комітету Міністрів Ради Європи щодо правового статусу неурядових організацій в Європі 2007 року; Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень,

ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи 2009 року (переглянутий 2019 року); Резолюції Ради Генеральної Асамблеї ООН з прав людини A/HRC/RES/24/21 «Простір громадянського суспільства: створення та підтримка в законодавстві та на практиці безпечного й сприятливого середовища» 2013 року, A/HRC/RES/27/31 «Простір громадянського суспільства» 2014 року та настанова ООН «Захист та підтримка громадського простору» 2020 року; Спільні рекомендації Венеціанської Комісії та Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ з питань свободи об'єднань 2014 року; Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» 2015 року; Рекомендації щодо сприяння більш ефективній участі об'єднань громадян у процесах прийняття державних рішень від учасників Форуму громадянського суспільства для презентації на додатковій нараді ОБСЄ з питань людського виміру 2015 року; Керівні принципи щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень, прийняті Комітетом Міністрів Ради Європи 2017 року; Рекомендація CM/Rec(2018)11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо необхідності посилення захисту і сприяння простору для громадянського суспільства в Європі 2018 року; Рекомендація CM/Rec(2018)4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо участі громадян у місцевому публічному житті 2018 року (*Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026*, 2021).

В межах проекту з оцінки середовища для громадянського суспільства, який реалізується протягом 2017-2023 років у країнах Східного партнерства, представлено Звіт «Барометр ОГС», що висвітлює підсумки експертних досліджень у громадському секторі (на основі 11 індикаторів і 30 стандартів) за 2022 рік (Скворцова та Мізік, 2023).

У Звіті відзначається, що через повномасштабне вторгнення загальна оцінка середовища для ОГС в Україні у 2022 році (4,7 з 7) є нижчою, ніж у 2021 році (5,2 з 7). Найкращі показники демонструють такі сфери як: Свобода об'єднань (5,6), Рівне ставлення (5,3) та Співпраця між державою та ОГС (5,2).

Найнижчі показники: Право на приватність (4.1), Державна допомога (4.3), Доступ до фінансування (4.7) та Обов'язок держави захищати (3.8) (Скворцова та Мізік, 2023).

В умовах війни зростає роль та активізація саме правозахисних громадських організацій. Про це свідчать результати Звіту, які висвітлюють основні напрямки діяльності громадських організацій у 2022 році, зокрема це стосується: допомоги людям, які постраждали внаслідок вторгнення, надання безоплатної юридичної допомоги, інформування громадян про події війни, заходи з відбудови України, забезпечення потреб Збройних Сил України, документація воєнних злочинів та злочинів проти людяності тощо (Скворцова та Мізік, 2023).

До основних досягнень розвитку громадянського суспільства на сучасному етапі державотворення віднесено: зростання волонтерського руху, в тому числі, завдяки створенню волонтерськими організаціями місцевих та всеукраїнських волонтерських мереж. У Звіті відзначається, що значно зріс рівень довіри до волонтерських організацій громадянського суспільства. Наприклад, у серпні 2022 року рівень довіри населення до ОГС становив 44%, а до волонтерських організацій - 77%² (Скворцова та Мізік, 2023).

Міжнародна спільнота на високому рівні оцінила роль громадянського суспільства у просування та моніторингу реформ в Україні, зокрема це відзначено у висновку Європейської Комісії щодо заявки України на членство в ЄС (Скворцова та Мізік, 2023).

Наступним індикатором, який вказує на дієвість громадських організацій в правозахисній сфері в Україні є те, що лауреатом Нобелівської премії миру за 2022 рік стала саме українська правозахисна організація «Центр громадянських свобод» (Скворцова та Мізік, 2023).

Центр громадянських свобод (далі – Центр) є одним із провідних акторів в Україні, який впливає на формування громадської думки та державної політики, підтримує розвиток громадянського активізму, а також бере активну участь у міжнародних мережах та солідарних діях з просування прав людини в регіоні

ОБСЄ (*Центр громадянських свобод*).

Центр виступає координатором діяльності платформи «Правозахисний порядок денний», учасниками якої є Українська Гельсінська спілка з прав людини, Харківська правозахисна група, Центр громадянських свобод, Amnesty International в Україні, Центр прав людини ZMINA, Центр досліджень правоохоронної діяльності, Проєкт «Без кордонів», Євромайдан SOS та інші. Платформа здійснює діяльність у таких напрямках як:

- реформи правоохоронних органів;
- просування ратифікації Стамбульської Конвенції;
- реформа Служби безпеки України;
- просування ратифікації Римського статуту;
- реформа судової системи;
- адвокація ухвалення законопроєкту про воєнних злочинців;
- реформа інституту Уповноваженого Верховної Ради з прав людини

України (*Центр громадянських свобод*).

Запровадження системного підходу до забезпечення прав і свобод людини, узгодженості дій органів державної влади та місцевого самоврядування, громадянського суспільства та бізнесу, створення в Україні ефективного механізму реалізації та захисту прав і свобод людини декларує Національна стратегія у сфері прав людини (далі – Стратегія), яка затверджена Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. Реалізація Стратегії спрямована на вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвих механізмів їх реалізації та захисту, розв’язання системних проблем у зазначеній сфері. Метою Стратегії є забезпечення пріоритетності прав і свобод людини як визначального чинника у процесі формування та реалізації державної політики, здійснення повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, ведення господарської діяльності (*Про Національну стратегію у сфері прав людини, 2021*).

Стратегія передбачає реалізацію прав людини у 27 напрямках, що містять

відповідні цілі, проблеми першочергового значення, завдання, очікуванні результати та основні показники (*Про Національну стратегію у сфері прав людини*, 2021). Втім, аналіз зазначеної Стратегії продемонстрував відсутність виокремлення ролі правозахисних громадських організацій в процесі її реалізації. Акцент, здебільшого, зроблено на удосконаленні механізмів взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів державної влади, органів місцевого самоврядування; підвищення обізнаності суб'єктів господарювання та їх об'єднань, професійних спілок, інших інститутів громадянського суспільства щодо Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини. Також у Стратегії відзначається, що проведення її оцінки може здійснюватися з урахуванням адміністративних даних, статистичної інформації, результатів соціологічних досліджень, опитувань громадської думки, моніторингу дотримання прав і свобод людини, що здійснюється органами державної влади, органами місцевого самоврядування, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, інститутами громадянського суспільства, міжнародними організаціями (*Про Національну стратегію у сфері прав людини*, 2021).

Зростання ролі громадянського суспільства прослідковується у формуванні системи безоплатної правової допомоги, посиленні правоспроможності громад, підвищенні правової культури, обізнаності громадян про свої права, забезпеченні рівного доступу до правосуддя. Реалізація даного підходу у практичному вимірі потребує розширення співпраці з правозахисними громадськими організаціями.

В умовах сьогодення гостро повстають питання в удосконаленні правових засад державного управління у контексті забезпечення верховенства права в Україні та зростання ролі системи безоплатної правової допомоги з урахуванням тенденцій розвитку громадянського суспільства (Lakhyzha, Lozynska, Cherchatyi, Dorofyejev and Galych, 2021). З цієї позиції, українськими науковцями сформовано ряд пропозицій щодо напрямів розвитку системи безоплатної правової допомоги та підвищення ролі у забезпеченні прав людини в Україні. Зокрема, це стосується наступного:

1. розширення надання первинної та вторинної правової допомоги громадян, необхідність поглиблення правопросвітницької діяльності, що обумовлює необхідність координації зусиль суб'єктів її надання;

2. розвитку правової спроможності територіальних громад, що має сприяти модернізації державного управління та місцевого самоврядування. Так, на думку фахівців, формування правової спроможності територіальних громад безпосередньо пов'язано зі зміною ментальності населення, що свідчить про потребу цілеспрямованого правового виховання, а також підготовку спеціалістів і кваліфікованого персоналу. Важливою складовою щодо вдосконалення системи правової допомоги є робота з партнерами (громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування, органами виконавчої влади, науково-освітніми установами);

- забезпечення комплексності реформ та консолідації зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування, громадськості, що є основою формування потенціалу системи безоплатної правової допомоги в Україні;

- вироблення та запровадження новітніх правових інструментів для забезпечення рівного доступу громадян до правосуддя та правової допомоги, а також забезпечення розвитку правоздатності територіальних та правового виховання громадян (Lakhyzha, Lozynska, Cherchatyi, Dorofyejev and Galych, 2021).

Слід відзначити, що система безоплатної правової допомоги регулюється Законом України «Про безоплатну правничу допомогу», який визначає безоплатну правову допомогу як правничу допомогу, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел (*Про безоплатну правничу допомогу*, 2011). Правничі послуги, спрямовані на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захист цих прав і свобод та їх відновлення у разі порушення. На законодавчому рівні правопросвітництво визначається як комплекс заходів, спрямованих на підвищення рівня правової свідомості, культури та освіченості осіб, які перебувають під юрисдикцією України, у тому

числі розповсюдження інформації про захист прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, виконання їх обов'язків, роз'яснення щодо порядку надання безоплатної правничої допомоги та доступу до неї (*Про безоплатну правничу допомогу*, 2011).

Розділ II та III даного Закону характеризує дві види надання безоплатної правничої допомоги:

1. безоплатна первинна правнича допомога визначається як вид державної гарантії, що полягає в інформуванні особи про її права і свободи та обов'язки, порядок їх реалізації та виконання, відновлення прав у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Даний вид правничої допомоги включає такі види правничих послуг:

- 1) надання правової інформації;
- 2) надання консультацій і роз'яснень з правових питань;
- 3) складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- 4) надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правничої допомоги та медіації.

2. безоплатна вторинна правнича допомога - вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя, яка включає такі види правничих послуг:

- 1) захист;
- 2) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- 3) складення документів процесуального характеру (*Про безоплатну правничу допомогу*, 2011).

На законодавчому рівні визначено систему надання безоплатної правничої допомоги, до якої належать:

- 1) Координаційний центр з надання правничої допомоги;

2) суб'єкти надання безоплатної первинної правничої допомоги;

3) суб'єкти надання безоплатної вторинної правничої допомоги.

Концепція формування системи безоплатної правової допомоги в Україні (далі – Концепція) встановлюються загальні принципи формування і функціонування системи безоплатної правової допомоги в Україні, а також повного або часткового фінансування правової допомоги за рахунок коштів державного бюджету. Концепція спрямована на реалізацію права людини на доступ до правосуддя відповідно до Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Також у документі відзначається необхідність створення засад для впровадження державної системи доступної та якісної правової допомоги, яка б відповідала потребам суспільства та її відповідності основним європейським вимогам забезпечення доступу особи до правосуддя (*Про Концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні, 2006*).

Наголошено на необхідності створення ефективної системи безоплатної правової допомоги через:

- створення взаємопов'язаних складових системи - первинної та вторинної безоплатної правової допомоги;

- забезпечення належного рівня та оптимального порядку оплати правової допомоги за рахунок державного бюджету;

- встановлення чітких критеріїв доступу осіб до безоплатної правової допомоги;

- створення ефективної моделі управління системою безоплатної правової допомоги та її фінансування (*Про Концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні, 2006*).

Також, в Концепції відзначається потреба в удосконаленні форми та умови функціонування адвокатської професії, що не в повній мірі забезпечує надання якісної та своєчасної правової допомоги з боку адвоката (захисника) через адвокатські об'єднання (*Про Концепцію формування системи безоплатної*

правової допомоги в Україні, 2006).

В 2012 році з метою формування в Україні ефективної системи безоплатної правничої допомоги відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» та Указу Президента України від 9 червня 2006 р. № 509 «Про Концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні» утворено Координаційний центр з надання правничої допомоги (далі - Координаційний центр), сферою управління якого є Міністерство юстиції України (*Про утворення Координаційного центру з надання правничої допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції, 2012).*

Положення про Координаційний центр з надання правничої допомоги одним із завдань визначає взаємодію з громадськими організаціями задля збирання, проведення аналізу, узагальнення, обговорення та використання кращих практик щодо надання безоплатної правничої допомоги. Також, Координаційний центр у межах своїх компетенцій може залучати за згодою представників громадських організацій до розгляду питань, що належать до їх компетенції (*Про утворення Координаційного центру з надання правничої допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції, 2012).*

Найпоширенішою формою налагодження співпраці між представники системи безоплатної правової допомоги є укладання меморандумів про співпрацю з громадськими організаціями. Як правило, меморандуми визначають напрями партнерської діяльності та основні методів співпраці, зокрема це: спільні заходи (конференції, семінари, круглі столи тощо), які спрямовані на підвищення кваліфікаційного рівня членів громадських організацій, працівників системи безоплатної правової допомоги та адвокатів, які залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги громадянам; консультування та організаційна робота у приміщенні громадської організації; інформування людей щодо захисту прав та соціальних гарантій на правову безоплатну правничу допомоги відповідно до законодавства; методи розповсюдження інформаційних

матеріалів (плакати, листівки, буклети тощо); розроблення та реалізація спільних проєктів, спрямованих на утвердження верховенства права та посилення гарантій прав і свобод громадян; розміщення інформації, зміст якої може становити спільний інтерес на офіційних веб-сайтах тощо (Куц, 2020).

Результати моніторингу місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – місцеві центри), які було опубліковано в рамках проєкту «Моніторинг місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги в цивільних та адміністративних справах» (USAID) та в рамках Програми «Нове правосуддя», вказують на доцільності встановлення партнерських відносин з правозахисними громадськими організаціями. Так, відзначається, що у квітні 2016 року Українська Гельсінська спілка з прав людини та Координаційний центр з надання правової допомоги підписали Меморандум про співпрацю з метою об'єднання зусиль у досягненні позитивних змін у сфері дотримання прав людини в Україні. Меморандум визначив основну форму співпраці спільного відбору та роботи у справах з найбільш серйозними недодержаннями прав людини та своєчасного реагування на порушення вимог Конвенції про захист прав людини. Втім, результати моніторингу виявили, що керівники місцевих центрів у регіоні мають низький рівень обізнаності щодо співпраці з громадськими організаціями у даному напрямку. Також результати моніторингу демонструють, що протягом 2016-2017 років по вказаній процедурі не було відібрано жодної стратегічної справи (Результати моніторингу місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, 2017).

У Звіті зроблено наголос на підвищенні ролі правозахисних громадських організацій, зокрема в частині підвищення рівня їх впливу на систему безоплатної правничої допомоги. Для вимірювання експертного рівня роботи місцевих центрів було опитано 162 лідери громадських організацій, які надають безоплатну правову допомогу або перенаправляють до центрів своїх клієнтів. Організація співпраці місцевих центрів з правозахисними громадськими організаціями потребує систематичного удосконалення. В першу чергу, це пов'язано з низьким рівнем активності представників третього сектору в регіоні,

які здійснюють свою діяльність у правозахисній сфері. Чисельну перевагу на місцях мають організації, що надають соціальну допомогу. Втім, на думку лідерів правозахисних громадських організацій, рівень співпраці з місцевими центрами не потребує кардинальних змін (Результати моніторингу місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, 2017).

Результати моніторингу вказують на те, що представники місцевих центрів використовують роздаткові матеріали громадських організацій та систематично проводять заходи спільно з правозахисними організаціями. Акцентовано увагу на доцільності побудови партнерських відносин, що стає можливим через:

- реалізацію навчальних заходів (семінарів, тренінгів із залученням правозахисних громадських організацій);
- проведення правопросвітницької діяльності;
- визначення спільних потреб та нових напрямів роботи;
- розробку програм для правової освіти населення;
- висвітлення правопросвітницької інформації через ЗМІ, соціальні мережі та розробку спільних соціальних проєктів (Результати моніторингу місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, 2017).

Підвищення ролі правозахисних громадських організацій в системі надання безоплатної правничої допомоги відмічається в умовах воєнного стану. Так, за результатами комплексного дослідження «Доступність правової допомоги в контексті воєнного стану» (2023 рік) відзначається, що дана система є керованою та демонструє свою ефективність. Майже 70 % респондентів вважають, що від початку війни їхні можливості отримати правову допомогу не змінилися або навіть зросли. Доступ до правової допомоги забезпечується шляхом функціонування системи безоплатної правничої допомоги, а також представників приватної практики, адвокатів, волонтерів, міжнародних організацій та правозахисних громадських організацій, що діють в Україні (Зайцева-Чіпак, Миронович, Химович та Щутяк, 2023).

Отже, в межах своїх повноважень правозахисні громадські організації надають правову допомогу та інформують громадян про порядок отримання

безоплатної первинної/вторинної правової допомоги спільно з суб'єктами надання безоплатної правничої допомоги в Україні (в т.ч. в умовах воєнного стану).

Партнерська форма діяльності громадських організацій з правоохоронними органами знаходить своє відображення в Законі України «Про Національну поліцію». Так, стаття 11 «Взаємодія з населенням на засадах партнерства» регламентує, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб (*Про Національну поліцію*, 2015). В Законі наголошується, що рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції та визначається систематично незалежними соціологічними службами відповідно до порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (*Про Національну поліцію*, 2015).

Спільна правозахисна функція громадськості, правозахисних громадських організацій та Національною поліцією відображається в статті 89 «Спільні проекти з громадськістю». Так, пункт 1 визначає форми взаємодії поліції та громадськості через підготовку та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення. Діяльність поліції з громадськістю та правозахисними громадськими організаціями здійснюється на основі співпраці, яка допомагає виявляти та усувати проблеми, що пов'язані із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. В Законі відзначається, що поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, медіа та у видавничій діяльності в межах спільної діяльності із громадськістю. Стаття 90 «Залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських» унормовує межі громадського контролю за діяльністю поліції у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на

них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України (*Про Національну поліцію, 2015*). Втім, в умовах воєнного стану Законом (стаття 90¹) встановлено певні обмеження щодо особливостей громадського контролю за діяльністю поліції (*Про Національну поліцію, 2015*).

Дослідник Корнієнко (2020), слушно відзначає, що громадянське суспільство та інститути громадянського суспільства в українському законодавстві виступають партнерами держави у здійсненні правозахисної діяльності. Суб'єктами правозахисної діяльності можуть виступати, як окремо, активні громадяни (громадськість, громадські рухи, соціальні мережі), а також і інститути громадянського суспільства (громадські організації, громадські спілки), релігійні, благодійні організації, творчі спілки, професійні спілки та їх об'єднання, організації роботодавців та їх об'єднання, недержавні засоби масової інформації, легалізовані відповідно до законодавства України). Важливим статутним видом діяльності всіх інститутів громадянського суспільства є захист окремих конституційних прав і свобод їх членів (право на працю, право на соціальний захист, право на вільний доступ до інформації, право на безпечне довкілля та ін.) (Корнієнко, 2020).

Автором дисертаційного дослідження акцентовано увагу на доцільності внесення змін у Закон України «Про громадські об'єднання з уточненням щодо визначення терміну «правозахисник» та «правозахисна громадська організація», визначення їх прав, відповідальності, розширення джерел фінансування та процедури звільнення від оподаткування; 2) розширення функцій та методів діяльності.

Проведений аналіз щодо нормативно-правового регулювання діяльності правозахисних громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів продемонстрував, що існує потреба в уточненні цілей, завдань, змістовних функцій, методів та форм в контексті публічно-управлінських впливів.

3.3. Шляхи вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів

Пропозиції щодо вдосконалення законодавства про правозахисні громадські організації будувались на аналізі визначень і понять, зафіксованих в документах ООН.

Важливим є визначення поняття «правозахисник» і хто може бути правозахисником. За даними ООН захисником прав людини може бути особа або організація, які діють, захищаючи будь-які права людини від імені окремих осіб або груп. Правозахисники прагнуть просування та захисту громадянських і політичних прав, а також просування, захисту та реалізації економічних, соціальних і культурних прав. Правозахисники вирішують будь-які проблеми з правами людини, які можуть бути найрізноманітнішими, наприклад, страти без належного судження, катування, свавільні арешти та затримання, калічення жіночих статевих органів, дискримінація, проблеми працевлаштування, примусові виселення, доступ до медичної допомоги, токсичні відходи та його вплив на навколишнє середовище. Захисники активно підтримують такі різноманітні права людини, як право на життя, на їжу та воду, на найвищий досяжний рівень здоров'я, на достатнє житло, на ім'я та національність, на освіту, на свободу пересування тощо. Іноді вони стосуються прав категорій осіб. Правозахисниками може бути будь-яка особа або група осіб, які займаються просуванням прав людини, починаючи від міжурядових організацій, розташованих у найбільших містах світу, і закінчуючи особами, які працюють у своїх місцевих громадах. Захисники можуть бути будь-якої статі, різного віку, з будь-якої частини світу та мати різне професійне чи інше походження. Зокрема, важливо зазначити, що правозахисники є не лише в громадських та міжурядових організаціях, але також, у деяких випадках, можуть бути урядовцями, державними службовцями або представниками приватного сектору (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

Правозахисники діють у всіх куточках світу:

- у державах, розділених внутрішнім збройним конфліктом, а також у стабільних державах;
- у державах, які є недемократичними, а також у державах, які мають сильну демократичну практику;
- у державах, які економічно розвиваються, а також у тих, які класифікуються як розвинені (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

Вони прагнуть заохочувати та захищати права людини в контексті різноманітних проблем, включаючи ВІЛ/СНІД, розвиток, міграцію, політику структурної перебудови та політичні зміни (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

Більшість правозахисників працюють на місцевому чи національному рівнях, підтримуючи дотримання прав людини у своїх громадах і країнах. У таких ситуаціях їхніми головними партнерами є місцеві органи влади, відповідальні за забезпечення дотримання прав людини в провінції чи країні в цілому. Захисники, які діють на регіональному чи міжнародному рівні, можуть, наприклад, відстежувати регіональну чи світову ситуацію з правами людини та подавати інформацію регіональним або міжнародним правозахисним механізмам, включаючи інших спеціальних доповідачів Ради ООН з прав людини та договірних органів. Робота правозахисників дедалі частіше є змішаною, зосереджуючись на місцевих і національних питаннях прав людини, але захисники встановлюють контакти з регіональними та міжнародними механізмами, які можуть підтримати їх у покращенні прав людини в їхніх країнах (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

Велику частку діяльності правозахисників характеризують як діяльність на підтримку жертв порушень прав людини. Розслідування та звітування про порушення можуть допомогти припинити порушення, що тривають, запобігти їх повторенню та допомогти жертвам подати свої справи до суду. Деякі

правозахисники надають професійні юридичні консультації та представляють інтереси потерпілих у судовому процесі. Інші надають жертвам консультації та реабілітаційну підтримку (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

Багато правозахисників працюють над забезпеченням відповідальності за дотримання правових стандартів прав людини. У найширшому розумінні це може передбачати лобіювання владних повноважень та підтримку посилення зусиль держави щодо виконання міжнародних зобов'язань у галузі прав людини, які вона взяла на себе шляхом ратифікації міжнародних договорів (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

У більш конкретних випадках акцент на підзвітності може призвести до того, що правозахисники стануть свідками на публічному форумі (наприклад, у газеті), або в суді чи трибуналі, про порушення прав людини, які вже мали місце. Таким чином захисники сприяють забезпеченню правосуддя від імені жертв у конкретних випадках порушення прав людини та руйнуванню моделей безкарності, тим самим запобігаючи порушенням у майбутньому. Значна кількість захисників, часто через організації, створені з цією метою, зосереджуються виключно на припиненні безкарності за порушення. Ці ж групи захисників можуть також працювати над посиленням спроможності держави переслідувати винних у порушеннях, наприклад, забезпечуючи навчання з прав людини для прокурорів, суддів і поліції (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

Деякі правозахисники зосереджуються на заохоченні уряду в цілому виконувати свої зобов'язання щодо прав людини, наприклад, шляхом оприлюднення інформації про виконання урядом стандартів прав людини та моніторингу досягнутого прогресу. Деякі правозахисники зосереджуються на належному врядуванні, виступаючи на підтримку демократизації та припинення корупції та зловживань владою, а також навчають населення, як голосувати та чому їхня участь у виборах є важливою (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

Правозахисники роблять значний внесок, зокрема через свої організації, у виконання міжнародних договорів з прав людини. Багато громадських організацій і міжурядових організацій допомагають створювати житло, охорону здоров'я та проєкти сталого отримання доходу для бідних і маргінальних громад. Вони пропонують навчання основним навичкам і надають таке обладнання, як комп'ютери, щоб надати громадам кращий доступ до інформації (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

Ця група заслуговує особливої уваги, оскільки її члени не завжди описуються як правозахисники, і вони самі можуть не використовувати термін «права людини» в описі своєї роботи, зосереджуючись замість цього на таких термінах, як «здоров'я», «житло» або «розвиток», які відображають сферу їх діяльності. Дійсно, багато з цих видів діяльності на підтримку прав людини в загальних рисах описуються як заходи розвитку. Багато громадських організацій та органів Організації Об'єднаних Націй підпадають під ці категорії. Їхня робота, як і інших правозахисників, є центральною для поваги, захисту та досягнення стандартів прав людини, вони потребують і заслуговують на захист, що визначається Декларацією про правозахисників (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

Найбільш очевидними правозахисниками є ті, чия повсякденна робота безпосередньо пов'язана із заохоченням і захистом прав людини, наприклад, правозахисники, які працюють з національними правозахисними організаціями, уповноваженими з прав людини або адвокатами з прав людини. Багато людей професійно працюють правозахисниками і отримують заробітну плату за свою роботу. Проте є багато інших, які професійно працюють правозахисниками, але є волонтерами й не отримують винагороди (About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, 2023).

При цьому важливо враховувати думку деяких дослідників щодо відповідальності правозахисних організацій. Оскільки міжнародне право прав людини спрямоване на держави, а не на недержавних суб'єктів, це створює вакуум прав людини, у якому недержавні суб'єкти не несуть відповідальності за

дотримання прав людини (Preaching Without Practicing: Legal Accountability for NGOs to Respect Human Rights, 2023).

Важливим у визначенні зобов'язань та відповідальності правозахисних громадських організацій є твердження, яке надається в США, де громадянське суспільство тлумачиться як сукупність соціальних організацій, добровільно створених громадянами для просування спільних цілей або інтересів. Це включає в себе незалежні дослідницькі організації державної політики, організації захисту прав людини та сприяння демократії, гуманітарні організації, приватні фонди та фонди, благодійні фонди, товариства, асоціації та некомерційні корпорації. До нього не входять політичні партії (Non-Governmental Organizations (NGOs) in the United States, 2022). Отже, *правозахисні громадські організації відносять до соціальних організацій.*

З досвіду США для наших пропозицій вважаємо доцільним запровадити наступне щодо фінансування. Громадські організації в США існують, щоб представляти практично всі справи, які можуть бути. Їхні джерела фінансування включають пожертвування приватних осіб (американських чи іноземних), комерційних компаній приватного сектора, благодійних фондів або гранти від федеральних, державних чи місцевих органів влади. Джерела фінансування також можуть включати іноземні уряди. У законодавстві США немає заборони на іноземне фінансування громадських організацій; незалежно від того, надходить це іноземне фінансування з урядових чи неурядових джерел (Non-Governmental Organizations (NGOs) in the United States, 2022).

Загалом, будь-яка група осіб може об'єднатися, щоб сформувати неформальну організацію для спільного обговорення ідей або спільних інтересів, і може зробити це без участі чи схвалення уряду. Якщо група прагне отримати певні юридичні переваги, такі як звільнення від федерального оподаткування та оподаткування штату, вона може вибрати офіційну реєстрацію та реєстрацію як громадської організації відповідно до законів будь-якого з 50 штатів США. Для створення нової громадської організації особам не обов'язково бути громадянами США (Non-Governmental Organizations (NGOs) in the United States, 2022).

Вимоги до реєстрації та форми організацій відрізняються від штату до штату, але загалом вони дуже прості, тож будь-хто може зареєструвати громадські організації всього за кілька днів на рівні штату. Процес зазвичай передбачає надання короткого опису організації, її місії, назви, адреси агента в штаті та сплату помірної винагороди. Більшість штатів мають загальний статут про реєстрацію, який робить цей процес маршрутним питанням, яке не підлягає затвердженню законодавчим органом чи будь-яким іншим державним службовцем. Такий підхід усуває ризик того, що державний службовець може зловживати своїми повноваженнями, визначаючи, яким організаціям можна дозволити існування, а яким ні. У кількох штатах певні громадські організації, створені для релігійних, освітніх та інших благодійних цілей, також повинні зареєструватися в державних благодійних організаціях, які відповідають за захист благодійних активів і регулювання благодійного збору коштів від громадськості (Non-Governmental Organizations (NGOs) in the United States, 2022).

Багато громадських організацій у Сполучених Штатах звільняються від державних і федеральних податків. Такий правовий статус полегшує діяльність громадських організацій як некомерційних організацій, оскільки вони не повинні сплачувати податок з доходу (фінансування), який вони отримують. Якщо громадська організація хоче отримати від федерального уряду США звільнення від оподаткування прибутку, вона подає заяву до Служби внутрішніх доходів. Існує багато типів громадських організацій, перелічених у Кодексі внутрішніх доходів, які мають право на статус звільнених від податків, і тип доступних пільг залежить від типу громадської організації та виду діяльності, що здійснюється. Загалом, громадські організації, організовані виключно для освітніх, релігійних, благодійних, наукових випробувань для громадської безпеки, літературних цілей і певних видів спорту, які є некомерційними та не відіграють партійної політичної ролі (наприклад, підтримуючи кандидатів на виборах або намагаються впливати на законодавство), можуть подавати заявку на звільнення від федерального прибуткового податку на всі доходи, пов'язані з цими цілями (Non-Governmental Organizations (NGOs) in the United States, 2022).

Ще одна особливість статусу звільненого від оподаткування полягає в тому, що внески в деякі з цих організацій можуть не оподатковуватись для донора. Це є важливим стимулом для громадян і корпорацій жертвувати кошти цим групам. Важливо зазначити, що федеральні уряди та уряди штатів не оцінюють цінність конкретної діяльності чи місії організації, визначаючи, чи можуть ці організації отримати статус звільнених від податків. Уряд США, як правило, не прагне впливати на місію організації, визначати, як структурована організація, затверджувати, хто нею керує чи є членом правління, чи керувати її фінансовим управлінням. Законодавство США загалом регулює організації, вимагаючи регулярного публічного оприлюднення – шляхом подання інформаційних звітів до уряду – фінансування, діяльності та керівництва організації. Правила не дозволяють державним службовцям скасовувати дозвіл на діяльність або статус звільненого від оподаткування на підставі суджень про достоїнства місії, діяльності, бюджету чи керівництва організації (Non-Governmental Organizations (NGOs) in the United States, 2022).

Після реєстрації громадські організації, відповідно до вимог, уряд США не втручається в те, як громадська організація досягає своїх цілей. Такі організації можуть вільно залучати учасників до своїх організацій, як вони бажають, і не повинні надавати повідомлення будь-якій державній установі про своє членство, діяльність або охоплення. Як і інші американські організації та компанії, американські громадські організації повинні утримуватися від співпраці з урядами чи окремими особами, які перебувають під санкціями США, а також з групами, визнаними іноземними терористичними організаціями, але в іншому випадку вони можуть вільно співпрацювати з іноземними організаціями чи іноземними урядами для досягнення своїх цілей. Немає жодних правил, які б забороняли громадським організаціям США відвідувати конференції за кордоном, знаходити донорів за кордоном або виконувати роботу за кордоном (Non-Governmental Organizations (NGOs) in the United States, 2022).

Не всі громадські організації в Сполучених Штатах зареєстровані. Створити благодійну організацію в США надзвичайно легко. Особа може створити

благодійний траст, просто уклавши та передавши документ, договір або інший документ, що передає майно трасту іншій особі (або навіть їй самій) у траст для благодійних цілей. Для створення трасту не потрібне схвалення уряду, окрім стандартних вимог для підписання контракту чи акту про передачу майна, проте багато штатів США вимагають від усіх громадських організацій, створених для релігійних, освітніх чи інших благодійних цілей, зареєструватися в державних благодійних організаціях, особливо якщо це буде вимагати коштів від населення. Певні НУО, зокрема благодійні 501(c)(3), можуть підпадати під певні операційні обмеження, зокрема правила IRS, які забороняють самообслуговування (транзакції з інсайдерами організації), надмірні винагороди, обмеження лобістської та політичної діяльності, вимоги мінімального розподілу для діяльності та обмеження певних видів комерційної чи інвестиційної діяльності. Крім того, закони штату можуть накладати обмеження на управління, наприклад мінімальну кількість членів керівного органу або обмеження на кількість членів керівного органу, які можуть отримувати компенсацію (Non-Governmental Organizations (NGOs) in the United States, 2022).

Деякі науковці (Huffines, 1997) зазначають, що роль громадських організацій була важливою у розвитку та реалізації міжнародного права з прав людини. У США така спільнота надала юридичну експертизу як Державному департаменту, так і Конгресу, лобіювала Капітолійський пагорб і створила загальнонаціональну групу для ратифікації різноманітних угод про права людини (Huffines, 1997).

Правозахисні громадські організації у Великобританії закликали розширити універсальну юрисдикцію. Зазначається, що Сполучене Королівство має реформувати свої існуючі закони, щоб забезпечити більшу універсальну юрисдикцію, відкриваючи шлях для подання більшої кількості міжнародних позовів про порушення прав людини у Великобританії. Висвітлюється безліч юридичних, практичних і політичних перешкод, які заважають переслідуванню міжнародних злочинів у судах Великобританії. Пропонується здійснити низку реформ, спрямованих на вирішення цих проблем і забезпечення більш успішних

справ проти осіб, підозрюваних у найтяжчих міжнародних злочинах, включаючи військові злочини, злочини проти людства та геноцид. Рекомендується внести зміни до Закону про Міжнародний кримінальний суд (ІССА) у Великобританії для розширення юрисдикції. Це забезпечить юрисдикцію судів Великобританії щодо всіх злочинів, які охоплюються Римським статутом, принаймні з 1991 року. Також пропонується визначити, які злочини можуть переслідуватися згідно з міжнародним звичаєвим правом до цієї дати (Human rights NGOs call upon UK to expand universal jurisdiction, 2023).

У Великій Британії права людини захищені Законом про права людини 1998 року. Лише державні органи повинні дотримуватися Закону про права людини. Закон про права людини говорить, що державний орган - це організація, яка виконує публічні функції, зокрема:

- державні відомства;
- суди і трибунали;
- місцева влада;
- поліцейські, тюремні та імміграційні офіцери;
- школи;
- омбудсмени;
- державні обвинувачі;
- Трасти та лікарні NHS;
- інші організації, створені законом, такі як Офіс уповноваженого з питань інформації та Генеральна медична рада (Who's breaching your human rights?, 2023).

Приватні організації або благодійні організації також є державними органами, якщо вони виконують публічні функції. Вони повинні поважати ваші права людини, коли вони виконують свої державні функції. Це може включати, наприклад:

- приватизовані комунальні підприємства, такі як водопровідні компанії, British Gas і Network Rail;
- деякі компанії, які були найняті субпідрядниками для виконання

публічних функцій, наприклад, охоронна компанія, яка керує приватною в'язницею;

- деякі житлові кооперативи при виконанні ними деяких функцій соціального орендодавця;

- приватні будинки для престарілих, які надають допомогу від імені місцевої влади;

- приватні лікарні, які надають допомогу від імені NHS (Who's breaching your human rights?, 2023).

Суди вирішують, що є публічною функцією, оскільки в Законі про права людини немає визначення та розкривається її зміст. Загалом державна функція – це те, що зазвичай надається державі, наприклад освіта, в'язниці чи медичні послуги. Отже, якщо організація здійснює один із цих видів діяльності від імені держави, вона може бути державним органом. Але недостатньо, щоб приватна організація здійснювала державну послугу, щоб вона вважалася державним органом. Суди розглядатимуть низку речей, щоб вирішити, чи є приватна організація державним органом. Він перевіряє, чи організація:

- фінансується державою;

- є під наглядом державного регулюючого органу;

- здійснює повноваження, надані їм законом;

- займає місце центрального чи місцевого уряду;

- надає державні послуги;

- діє в інтересах суспільства;

- виконує повноваження примусу, переданих державою (Who's breaching your human rights?, 2023).

Органи державної влади, які також є організаціями державного сектора, як-от лікарні NHS, поліція чи школи, повинні дотримуватися Закону про права людини в усьому, що вони роблять, навіть якщо це не державна функція. Це означає, що вони також повинні дотримуватися Закону, коли вони займаються речами приватного характеру, наприклад укладаючи трудові договори (Who's breaching your human rights?, 2023).

Приватні організації повинні дотримуватися Закону про права людини лише тоді, коли вони виконують свої публічні функції (Who's breaching your human rights?, 2023).

Закон про права людини говорить, що суди повинні враховувати права людини в усіх справах, які вони розглядають. Це пояснюється тим, що вони також є державними органами, тому повинні дотримуватися Закону про права людини. Усі суди у Великій Британії повинні застосовувати закон у спосіб, який сумісний з правами людини. Це означає, що вони повинні тлумачити та виконувати закон у спосіб, який максимально наближений до Закону про права людини. Вони повинні робити це в усіх справах, які вони розглядають, навіть якщо вони не залучають державний орган (Who's breaching your human rights?, 2023).

Слід відзначити, що в Україні Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні здійснює моніторинг та публічне звітування про ситуацію з правами людини в країні з метою посилення захисту прав людини, сприяння доступу до правосуддя та забезпечення притягнення винних у порушенні прав людини з березня 2014 року. Основні напрями діяльності Управління ООН з прав людини в Україні зосереджено на:

- проводити моніторинг та систематичну підготовку науково-обґрунтованих та неупереджених публічних звітів про ситуацію з правами людини в країні, які інформують про розв'язання конфліктів на високому рівні, підтримують механізми притягнення до відповідальності, визначають засоби правового захисту для жертв, слугують інструментами раннього попередження та сприяють формуванню реакції національних та міжнародних зацікавлених сторін;

- брати участь у підготовці доповідей Генерального секретаря ООН щодо ситуації з правами людини;

- виступати разом зі сторонами конфлікту та всіма відповідними зацікавленими сторонами за захист цивільного населення, гуманне поводження з військовополоненими та реалізацію права на правду та справедливість;

- підтримувати та надавати технічні консультації національним правозахисним інституціям, а також допомагати національним органам влади у розробці законів та політики, які відповідають міжнародним стандартам прав людини;

- забезпечення діяльності робочої групи з прав людини Представництва ООН в Україні;

- координувати спільні подання Групи ООН до механізмів Організації Об'єднаних Націй з прав людини (UN Human Rights in Ukraine, 2022).

За даними Центру прав людини ZMINA у 2020 році правозахисники зафіксували 101 випадок нападів та переслідувань громадських активістів та правозахисників в Україні. Серед задокументованих інцидентів найпоширенішими були спроби залякування активістів (22), фізичні напади на них (21) та знищення чи пошкодження їхнього майна (18). Лише у чотирьох випадках нападів з-поміж згаданих 21 було оголошено про підозру ймовірним нападникам. Лідерами за кількістю таких випадків є м. Київ (44), Одеська область (10), Київська, Дніпропетровська області (по 8) та Харківщина (6) (Доповідь про переслідування громадських активістів та правозахисників у 2020 році, 2021).

У 2021 році спостерігається тенденція до збільшення випадків переслідування за громадську діяльність на підконтрольній Україні території.

Так, правозахисна громадська організація ZMINA задокументувала 108 випадків. Серед задокументованих інцидентів найбільш поширеними були спроби залякування активістів (28), знищення чи пошкодження їхнього майна (24) та фізичні напади на них (20). Відзначалися випадки, які мали ознаки дискредитаційних кампаній (12) та незаконного юридичного переслідування (7). П'ять інцидентів можна розцінювати як перешкоджання діяльності громадських організацій (зокрема, це стосується просвітницьких чи інших заходів, що проводили активісти), по чотири випадки мали ознаки незаконного затримання чи обшуку та перешкоджання мирним зібранням, три випадки – порушення приватності (стеження за активістами). Загалом інциденти переслідування

активістів зафіксовані в 17 українських областях, але найбільше серед них відбулося в Києві (майже половина всіх зафіксованих випадків), на Одещині, Харківщині та Луганщині (Москвичова, Печончик та Янкіна, 2022).

В умовах воєнного стану робота правозахисних громадських організацій має значний вплив на публічне управління, сприяючи розвитку демократії, правової держави та забезпечення прав людини в Україні (Криштанович, 2024а). Так, ключовими чинниками впливу впровадження воєнного стану в Україні на роботу правозахисних громадських організацій Криштанович М.Ф. (2024) визначає:

- обмеження громадянських свобод, що може ускладнювати роботу правозахисників та обмежувати можливість взаємодії з громадськістю;
- підвищений ризик для правозахисників, особливо в зоні конфлікту та документування воєнних злочинів;
- зміна пріоритетів у діяльності правозахисників та правозахисних громадських організацій;
- посилення взаємодії та координації дій між правозахисними організаціями та військовими, правоохоронними та іншими державними структурами;
- психологічна підтримка та допомога постраждалим, яка стає важливою частиною діяльності правозахисних громадських організацій в умовах воєнного стану (Криштанович, 2024а).

Враховуючи проведені дослідження, на думку автора дисертації, важливим є визначення в правовій площині особливостей діяльності правозахисних організацій і внесення доповнень і змін в Закон України «Про громадські об'єднання». В термінології законодавства поняття «правозахисник» або «захисник прав людини» відсутні.

Правозахисник – це особа або група осіб, об'єднаних в громадську організацію, які діють, захищаючи будь-які права людини (громадські, політичні, економічні, соціальні, освітні, культурні) від імені окремих осіб або груп, підтримуючи дотримання прав людини у своїх громадах.

Правозахисні громадські організації мають право:

- встановлювати контакти з регіональними та міжнародними організаціями для використання правових і фінансових можливостей для розвитку правозахисної діяльності;
- надавати професійні юридичні консультації;
- представляти інтереси потерпілих у судовому процесі;
- надають жертвам порушення прав консультації та реабілітаційну підтримку;
- проводити просвітницьку роботу;
- лобіювати владні повноваження та підтримку виконання державою міжнародних зобов'язань у галузі прав людини шляхом ратифікації міжнародних договорів;
- впливати на забезпечення відповідальності за дотримання правових стандартів прав людини;
- бути свідками на публічних форумах, в суді чи трибуналі про порушення прав людини;
- сприяти забезпеченню правосуддя від імені жертв порушення прав людини;
- сприяти припиненню безкарності за порушення прав людини;
- сприяти запобіганню порушенням прав людини;
- посилювати спроможність держави переслідувати винних у порушеннях прав людини шляхом забезпечення навчання з прав людини для прокурорів, суддів і поліції;
- заохочувати уряд в цілому виконувати свої зобов'язання щодо прав людини шляхом оприлюднення інформації про виконання урядом стандартів прав людини та моніторингу досягнутого прогресу;
- виступати на підтримку демократизації та припинення корупції і зловживань владою;
- приймати участь або створювати проекти сталого отримання доходу для бідних і маргінальних громад, надання медичних і немедичних послуг,

будівництва соціального житла, навчання основним навичкам для досягнення цього або надання певного обладнання;

- спільно працювати з національними правозахисними організаціями, уповноваженими з прав людини або адвокатами з прав людини.

Відповідальність правозахисних громадських організацій:

- бути поза партійними інтересами, не належати до жодної партії і не лобіювати інтереси будь-якої партії;

- подавати відкриті звіти про діяльність у тому числі про фінансову діяльність.

Джерела фінансування правозахисних громадських організацій:

- пожертвування приватних осіб (вітчизняних або іноземних), комерційних компаній приватного сектора, благодійних фондів;

- гранти від державних чи місцевих органів влади;

- фінансування від іноземних урядів через гранти.

Правозахисні громадські організації мають звільнитись від всіх видів податків, що потребує змін в Податкове законодавство. Внески донора також мають не оподатковуватись. Доцільним для цього є досвід США, де громадські організації не повинні сплачувати податок з доходу (фінансування), який вони отримують, а донори також не оподатковуються за свої внески, що є стимулом робити внески в такі організації. Державні службовці при цьому, не можуть скасувати пільгове оподаткування тільки на підставі власних уявлень про діяльність або доходи організації.

Висновки до розділу 3

Охарактеризовано систему правозахисних громадських організацій та акцентовано увагу на її складності. Наголошено, що спільними рисами державних і недержавних правозахисних організацій є спрямування діяльності щодо дотримання прав людини, надання людині правової допомоги, недопущення зловживання правом, відновлення порушеного права,

відшкодування збитків завданих порушенням права тощо. Проаналізовано діяльність провідних правозахисних громадських організацій України, яка здійснюється в таких напрямках як: розвиток гуманного суспільства та правозахисного руху; реалізація та захист прав людини і основоположних свобод людини; пропаганда правозахисних ідей та міжнародних стандартів прав людини та основоположних свобод; правова допомога та правовий захист; збір інформації про факти порушень прав людини в Україні з урахуванням міжнародних зобов'язань у сфері прав людини та основоположних свобод; застосування форм ефективної участі громадськості в законотворчому процесі; безоплатна правова допомога; захист прав у суді; співпраця та взаємодія із засобами масової інформації; звернення до Європейського Суду з прав людини; проведення освітньої кампанії на основі систематичного навчання; упорядкування та дослідження воєнних злочинів, що вчені проти українців; забезпечення дотримання прав та свобод людини у роботі правоохоронних органів шляхом розвитку дієвого громадського контролю; здійснення експертизи у неурядовому секторі (зادля розвитку та становлення громадянського суспільства через забезпечення стандартів прав людини); формування системних змін, спрямованих на розвиток та укріплення демократичних прав і свобод; формування правової культури у суспільстві тощо.

Здебільшого вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій відбувається шляхом: запровадження системи моніторингу, здійснення експертної роботи, адвокації та партнерської взаємодії. У практичній площині це співвідноситься з функціями: захисту, контролю, посередництва, фасилітації, функціями правозастосовної та правоохоронної діяльності.

Проаналізовано успішні проекти, які реалізуються правозахисними громадськими організаціями в частині: моніторингу дотримання прав людини органами правопорядку; підвищення правової обізнаності молоді щодо взаємодії із поліцією; забезпечення права на доступ до публічної інформації щодо діяльності органів внутрішніх справ України у взаємодії з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини; юридичної підтримки жертвам

катувань; захисту громадянських і політичних прав; захисту прав переміщених осіб; правового реагування на порушення міжнародного права в Україні; розвиток всеукраїнської мережі громадянських журналістів; формування усталеної практики застосування законодавства України про доступ до публічної інформації та про звернення громадян; цифрові рішення для поліпшення доступу до правосуддя тощо.

Виявлено, що основними методами діяльності правозахисних громадських організацій в Україні в контексті публічно-управлінських впливів є:

- організаційно-представницькі методи (організація представництва та надання інших видів правової допомоги);

- інформаційно-комунікаційні методи (проведення конференцій, семінарів, конгресів, круглі столи, прес-конференції, громадських слухань та інших публічних заходів);

- комунікативні методи (поширення у будь-який законний спосіб інформації про напрями та результати своєї діяльності);

- методи представництва інтересів (звертатися у порядку, визначеному законом, до органів влади та посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами);

- методи громадського контролю (одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації);

- методи співучасті та дорадчі методи (брати участь у розробленні проєктів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами влади органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя у межах, визначених законодавством; робота у консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, що утворюються органами влади, органами влади щодо проведення консультацій з громадськими об'єднаннями та підготовки рекомендацій з питань, що стосуються сфери їхньої діяльності);

- методи участі та співучасті (брати участь у здійсненні державної

регуляторної політики відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»; проводити мирні зібрання, здійснювати спостереження за виборами та референдумами; виступати учасником цивільно-правових відносин, набувати майнових та немайнових прав);

- методи громадських розслідувань (проводити громадські розслідування порушень прав людини та основоположних свобод).

Основні заходи діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів співвідносяться із наступними методами:

- методи публічної взаємодії: розробка та реалізація форм участі громадськості у контролі за дотриманням прав людини у правоохоронній діяльності;

- методи суспільного контролю: розвиток мережі моніторів, які пройшли спеціалізовані тренінги Асоціації та беруть участь у моніторингових кампаніях, збирають інформацію на місцях тощо;

- методи просвітництва та інформаційної кампанії: популяризація знань про права людини серед працівників державних установ та різних груп населення (молоді, школярів тощо); видання друкованих та медійних матеріалів, що допомагають взаємодіяти із органами правопорядку у правовій площині (посібники, брошури тощо);

- організаційно-правові та інформаційно-аналітичні методи: реформування правоохоронних органів; аналіз українського законодавства в галузі захисту прав людини, підготовка аналітичних та інформаційних матеріалів, пов'язаних з проблематикою дотримання прав людини;

- методи спілкування, методи проведення дискусій, методи консультування, методи онлайн-консультування, метод координації, комунікативні методи, методи обміну досвідом: вивчення міжнародного досвіду: дослідження практики роботи органів правопорядку у європейських країнах та

пошук шляхів імплементації окремих інститутів, що позитивно вплинуть на українські реалії;

- *експертні методи*: систематичний моніторинг ЗМІ, що надають інформацію про дотримання прав людини правоохоронцями та надання експертних коментарів.

Проаналізовано нормативно-правове регулювання діяльності правозахисних громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів та виявлено принципи їх діяльності: добровільність, самоврядування, правозахисна діяльність, прозорість, відкритість, публічність. Автором дисертаційного дослідження запропоновано доповнити статтю 1 Закону України «Про громадські об'єднання» введенням терміну «правозахисна громадська організація», що розуміється як громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи, діяльність якої спрямована на вирішення проблем людини з захисту її прав в контексті міжнародних правових документів шляхом впливу на органи державної влади і суспільство в цілому задля їх активізації для забезпечення збереження прав людини во всіх аспектах її життєдіяльності, з використанням різних форм діяльності (адвокація, посередництво, представництво та ін.).

З'ясовано, що в українській практиці функціями правозахисних громадських організацій є: здійснення посередницьких функцій задля відновлення порушених прав і свобод людини; створення різноманітних публічних кампаній; підготовка до органів влади аналітичних записок, що стосуються прав людини; сприяння ратифікації міжнародних договорів у сфері прав людини і здійснення контролю за реалізацією національного законодавства; здійснення дорадчих, представницьких функцій; правозахисна та правозастосовна функції; проведення громадських розслідувань тощо.

Потребують удосконалення форми діяльності правозахисних громадських організацій, зокрема такі як: громадські розслідування; направлення заяв щодо порушення прав людини у відповідні інстанції; створення інформаційної просвітницької мережі; участь у розробці нормативно-правових актів та

систематична співпраця з суб'єктами законодавчої ініціативи; систематичне сприяння ратифікації міжнародних договорів щодо захисту прав людини; постійна участь правозахисних громадських організацій та правозахисників у консультативних та дорадчих органах.

Наголошено, що такі форми як: тиск, вплив, спільна діяльність, спільне прийняття рішень, коаліції, партнерство, посилення легітимності діяльності правозахисників на всіх рівнях, - сприяло підвищенню рівня впливу та підвищенню результативності діяльності правозахисних громадських організацій в сфері дотримання прав людини з боку держави та бути залученими до вироблення та внесення змін у правові акти.

Зроблено наголос, що формування системи безоплатної правової допомоги, посилення правоспроможності громад, підвищення правової культури, обізнаності громадян про свої права, забезпечення рівного доступу до правосуддя, потребує розширення співпраці з правозахисними громадськими організаціями. Однією із найпоширеніших форм налагодження взаємодії між представниками системи безоплатної правової допомоги з громадськими організаціями є укладання меморандумів про співпрацю, яка здійснюється на основі таких методів як: спільні комунікативні заходи; методи консультування та організацій спільної роботи; інформування, просвітництва, соціальних проєктів тощо.

Окреслено шляхи вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій України в контексті публічно-управлінських впливів та сформовано ряд пропозицій, які будувались на аналізі визначень і понять, зафіксованих в документах ООН. Встановлено, що у зарубіжній практиці правозахисні громадські організації відносять до соціальних організацій.

Наголошено, що в практичній площині важливим є визначення особливостей діяльності правозахисних громадських організацій і внесення доповнень та змін в Закон України «Про громадські об'єднання». В термінології законодавства поняття «правозахисник» або «захисник прав людини» відсутні. В дисертаційному дослідженні запропоновано авторське визначення

«правозахисних», яке тлумачиться як особа або група осіб, об'єднаних в громадську організацію, які діють, захищаючи будь-які права людини (громадські, політичні, економічні, соціальні, освітні, культурні) від імені окремих осіб або груп, підтримуючи дотримання прав людини у своїх громадах.

Зроблено наголос на правах правозахисних громадських організацій, які стосуються наступного: встановлення контактів з іншими правозахисними організаціями різних рівнів задля розвитку правозахисної діяльності; надання професійних юридичних консультацій; представлення інтересів у суді; проведення просвітницької роботи; лобіювати владні повноваження у галузі прав людини шляхом ратифікації міжнародних договорів; впливати на забезпечення відповідальності за дотримання правових стандартів прав людини; сприяти запобіганню порушенням прав людини; посилювати спроможність держави переслідувати винних у порушеннях прав людини шляхом забезпечення навчання з прав людини для прокурорів, суддів і поліції; заохочувати уряд в цілому виконувати свої зобов'язання щодо прав людини шляхом оприлюднення інформації про виконання урядом стандартів прав людини та моніторингу досягнутого прогресу; виступати на підтримку демократизації та припинення корупції і зловживань владою; приймати участь або реалізовувати проєкти щодо захисту прав людини; спільно працювати з національними правозахисними організаціями, уповноваженими з прав людини або адвокатами з прав людини тощо.

Акцентовано увагу на відповідальності правозахисних громадських організацій та джерелах їх фінансування.

Результати дослідження, що наведено у третьому розділі, представлено у наступних наукових працях дисертанта: «Шляхи вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів з урахуванням зарубіжного досвіду» (Березовський, 2024с); «Участь громадських формувань у забезпеченні громадського порядку на місцевому рівні» (Березовський, 2022с); «Деякі аспекти щодо регіональних особливостей розвитку громадянського суспільства» (Березовський, 2021).

ВИСНОВКИ

1. З'ясовано, що до правозахисних громадських організацій відносять організації які займаються: захистом громадянських і політичних прав; боротьбою з бідністю, насильством, расизмом; проблемами зі здоров'ям, безпритульністю; проблемами навколишнього середовища та ін. Відлік появи правозахисних громадських організацій ведеться з 1993 року з часу проведення Віденської конференції. Регулюється діяльність правозахисних громадських організацій міжнародними правовими актами, які ратифікують держави. Відповідно до Паризьких принципів, до правозахисних громадських організацій відносять: організації, групи, асоціації, які займаються просуванням і захистом прав людини; організації громадянського суспільства, профспілки; відповідні соціальні та професійні організації, такі як асоціації юристів, релігійні організації, засоби масової інформації тощо.

Діяльність правозахисних громадських організацій ґрунтується на розумінні прав людини, основою яких є концепції: гідності; вимог; добробуту людини. Для цього важливим є фокус та ресурси правозахисних громадських організацій на рівні держава, які обмежуються позиціями щодо: переходу від надання послуг до політичної адвокації; визнання їх як невід'ємної частини внутрішнього, регіонального та міжнародного політичного, соціального та правового поля; обов'язків цих організацій; спектру юридичних і моральних обов'язків; наявності зацікавлених сторін (громадські активісти, держава, громадськість); обов'язків та практичної роботи громадських правозахисних організацій.

Автором правозахисні громадські організації визначаються як інститут громадянського суспільства, спрямований на вирішення проблем людини з захисту її прав в контексті міжнародних правових документів шляхом впливу на органи державної влади і суспільство в цілому задля їх активізації для забезпечення збереження прав людини во всіх аспектах її життєдіяльності, з використанням різних форм діяльності (адвокація, посередництво,

представництво та ін.).

2. Дослідження класифікацій правозахисних громадських організацій продемонструвало широкий спектр класифікацій. Автором дисертаційного дослідження класифікації систематизовані за:

- характеристикою діяльності (конкретна, загальна, тривала, короткочасна, масштабна (місцевій, національний, регіональний, міжнародний рівень);
- змістом діяльності (збір інформації, агітація, лобіювання, просвіта та обізнаність з прав людини, впровадження проектів розвитку, гуманітарна допомога, громадські розслідування фактів порушень прав людини державними органами, поширення інформації про права людини, правове виховання, аналіз стану з правами людини, участь у судових справах, подання позовів в суди;
- сферою діяльності (громадські, гібридні, академічні, професійні, масові);
- напрямом діяльності (операційні, адвокаційні, безпосередньо правозахисні та такі, що захищають права опосередковано);
- рівнем допомоги (пряма – непряма);
- організаційно-правовою формою та господарським статусом (зі статусом юридичної особи та без цього статусу);
- об'єктами захисту (захист членів своїх організацій, захист інших осіб, захист окремих категорій населення);
- обсягом захисту (захист прав людини у всіх сферах суспільного життя, захист прав тільки у конкретній галузі права, захист в конкретних випадках).

Відмінними від правозахисних громадських організацій є: національні організації громадянського суспільства (правозахисні агенції, центри та асоціації) з правозахисної діяльності; національні правозахисні організації (комісії з прав людини або омбудсмени, змішані інституції, консультативні та дорадчі органи й інші форми інститутів і центрів з прав людини); державними правоохоронними органами. Їх відмінність полягає в формах діяльності, повноваженнях, впливу на органи державної влади. За правовим статусом це завжди організації з правом юридичної особи. Втім, національні організації громадянського суспільства є громадськими об'єднаннями і в зарубіжних

держав та міжнародних правових документах іменуються як «неурядові організації». До громадських організацій найчастіше відносять організації громадянського суспільства без права юридичної особи.

Автором дисертаційного дослідження неурядові організації розглядаються як громадські організації в контексті українських нормативно-правових актів та змісту визначень правозахисних громадських організацій на міжнародному рівні.

3. Встановлено, що домінуючими в захисті прав людини є міжнародні організації, які створюються свої відокремлені підрозділи в інших державах або працюють для навчання правозахисній діяльності громадські організації в різних державах. В державах світу правозахисні організації отримують певні повноваження контролю органів державної влади у випадку ратифікації міжнародних договорів та наявності державних правових актів. Відповідальність держав за ратифікацію, виконання та захист міжнародного права з прав людини розглядається в міжнародній спільноті крізь призму: налагодження більш тісних стосунків з міжнародними правозахисними організаціями для вирішення проблем прав людини; сили чи слабкості законодавства щодо прав людини; перегляду та зміни законодавства щодо прав людини; навчання населення з реалізації своїх прав.

З іншого боку, міжнародні правозахисні громадські організації розглядаються з позицій: загроз державі з боку таких організацій, які все більше починають домінувати в міжнародній політиці з прав людини; бажання самих урядів їх створити; опору держав з питань залучення до законодавчих процесів громадських правозахисних організацій.

4. З'ясовано, що доцільність правозахисних громадських організацій розглядається з позицій найкращих можливостей для сприяння діалогу та співпраці між багатьма зацікавленими сторонами, включаючи місцеві громади. Автором дисертаційного дослідження систематизована роль правозахисних громадських організацій в контексті відповідальності щодо збереження прав людини, зокрема з позицій:

- законодавчої бази – правозахисні громадські організації беруть на себе відповідальність за захист прав людини, і мають наступні завдання: соціальне забезпечення; посередництво в суперечках; боротьба за права знедолених; надання технічної підтримки; навчання (правова просвіта);

- місця в глобальному вимірі щодо захисту прав людини та їх впливу на глобальний і регіональний порядок денний – правозахисні громадські організації впливають на вироблення та використання глобальних стандартів захисту прав людини;

- впливу та тиску на уряди - правозахисні громадські організації спрямовані на припинення несправедливості, дискримінації, розширенню правозахисних організацій, тиск на уряди задля їх діяльності відповідно до глобальних стандартів прав людини;

- підготовки населення для відстоювання власних прав - правозахисні громадські організації спрямовані на масову правову просвіту громадськості (навчання, інформування, підвищення кваліфікації інших громадських організацій, масова просвіта населення шляхом проведення семінарів, навчальних курсів, конференцій та ін.);

- дослідницької діяльності – громадські правозахисні організації публікують кількісні та якісні власні дослідження для встановлення фактів порушення прав людини, перегляду правових документів з прав людини, корегування поточних процедур;

- впливу на конкретні окремі сфери життєдіяльності людей – правозахисні громадські організації впливають на встановлення стандартів з прав людини та кодифікації міжнародних стандартів з питань свободи релігії, переконань, створення умов для людей з особливими потребами, скасування катувань і пов'язаних із цим проблем, прав затриманих і ув'язнених, прав дитини, боротьби з работоргівлею та ін.;

- посередництва та впливу на регіональному рівні – правозахисні громадські організації є сполучною ланкою між громадськими організаціями на рівні регіонів та держав, які не мають доступу до суб'єктів державного

управління і спрямовані на допомогу у вирішенні основних причин проблем гуманітарної та соціальної справедливості, виступаючи за зміни політики та законодавства.

5. З'ясовано, що публічно-управлінські впливи правозахисних громадських організацій в зарубіжних публікаціях розуміються в контексті: 1) протидії: втручання державних адміністраторів в життя людей з порушенням їх прав через певні дії, прийняття правових актів, порушуючих права людей; впливам груп інтересів на формування політики; впливам управлінських цінностей на сферу державного управління; 2) здатності вносити зміни в суспільство в цілому, або покращувати життя у громаді; 3) впливу на уряди щодо прав людини.

6. Узагальнення результатів аналізу діяльності міжнародних правозахисних громадських організацій дало можливість автору дисертаційного дослідження виокремити основні напрями впливів правозахисних громадських організацій в межах публічно-управлінського впливу щодо захисту прав людини, а саме: вплив та тиск на уряди задля вжиття ними необхідних заходів для припинення або запобігання порушенням прав людини; співпрацю з урядами та іншими зацікавленими сторонами, у тому числі місцевими організаціями та органами місцевого самоврядування; адвокацію; судові процеси; публічні кампанії; партнерство з місцевими активістами; роботу щодо розвитку спроможності громад; доступ до правосуддя; консультативні послуги; невідкладне державне та приватне реагування, слідчі місії, судове спостереження, юридичний захист, політичний діалог, адвокація та інформаційні кампанії; притягнення до відповідальності тих, хто вчинив міжнародні злочини; надання платформи для правозахисників, які впливають на свої громади; захист правозахисних організацій та окремих правозахисників, які знаходяться в зоні ризику; розбудову динамічних суспільств із підзвітними урядами та відкритою участю всіх людей; просування відкритого уряду та захисту прав людини; підтримку організації громадянського суспільства шляхом зміцнення їх потенціалу; тиск на уряди та приватні компанії, щоб вони поважали

верховенство права та права людини; забезпечення імплементації законодавства про права людини на національному рівні; сприяння розвитку та соціально-економічній політиці, яка зменшує нерівність; реалізацію прав людини, а також підтримує групи громадянського суспільства в їхніх зусиллях відстоювати свої соціальні та економічні права; просування прав меншин і співпрацю між громадами; впровадження міжнародних стандартів прав людини для захисту верховенства права та розвитку громадянського суспільства; навчання питань прав людини та викликам через міжкультурний діалог та критичну історію; перегляд існуючої державної політики щодо захисту правозахисників і сприяння визнанню правозахисників як акторів позитивних соціальних змін у суспільствах; підтримку осіб, які зазнають дискримінації, переслідуванням та ув'язненню через свої релігійні переконання чи політичну приналежність.

Автором дисертаційного дослідження всі ці впливи об'єднано у п'ять груп: вплив політики з забезпечення прав людей; вплив на зміну політики чи практики діяльності урядів з захисту прав людини; вплив на формування державної політики; покращення життя в громаді; запроваджувати зміни у суспільстві в цілому.

В контексті публічно-управлінського впливу міжнародні правозахисні громадські організації автором дисертаційного дослідження розподілено на декілька груп: чинять тиск задля зміни публічної політики та діяльності органів державної влади; притягують до відповідальності через суд; будують партнерські відносини та співпрацю з урядами та місцевими громадськими організаціями для розвитку спільнот, здатних відстоювати власні права і впливати на уряд; здійснюють захист правозахисників в державах, в яких вони зазнають утиску; проводять просвітницьку роботу; здійснюють підтримку для спільнот, які піддаються утискам; впливають на життєдіяльність громади.

7. Виокремлено функції правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів в зарубіжних державах, такі як: припинення конкретних порушень з прав людини; надання допомоги щодо підтримання прав людини; вплив на зміну законодавства з прав людини;

сприяння розвитку законодавства з прав людини; поширення інформації щодо прав людини; надання жертвам порушень прав людини негайної допомоги; збирання точних даних для підвищення прозорості з прав людини; проведення (або участь) кампаній і любіювання з прав людини; проведення просвіти серед населення та інших громадських організацій з проблем додержання прав людини; підвищення розуміння громадськістю проблем прав людини за допомогою освітніх та просвітницьких кампаній; вплив на державну політику урядів щодо визначення міжнародних договорів з прав людини та формування відповідального бажання зберігати права людини; вплив на політику та практику уряду; вирішальна ролі у забезпеченні демократичної відповідальності урядів; забезпечення дотримання національного та міжнародного законодавства з прав людини; формування діалогу між всіма суб'єктами збереження прав людини, такими як уряд, громади, бізнес та ін.; розробка інструментів і інструкцій для покращення та поглиблення впровадження законодавства з прав людини в державах; розробка нових політик; зміцнення підзвітності управління; надання експертних консультації щодо політики; допомога у реалізації політик з прав людини; представлення точок зору конкретних зацікавлених сторін; вплив на розвиток суспільства та покращення громади; сприяння участі громади в захисті прав людини; привернення уваги світової громадської думки до проблем прав людини.

Правозахисні громадські організації в зарубіжних державах впливають на всі сфери життєдіяльності людини, зокрема: захист прав на житло та запобігання примусовому виселенню; захист громад, які страждають від забруднення оточуючого середовища; захист прав ромів; конфлікти і корупція при використанні природних ресурсів; права і можливості інвалідів; конфлікти на підставі расових, етнічних та гендерних відмінностей, а також вирішення проблем меншин в громадах; безпека та законності маршів та демонстрацій; покращення партнерства та комунікації між правоохоронними органами та різними спільнотами шляхом діалогу та вирішення проблем; використання «стратегічного судового процесу» (оскільки ці організації виявляють,

відбирають і передають до суду конкретні справи, спрямовані проти держав, компаній або державних службовців за порушення прав).

В українській практиці функціями правозахисних громадських організацій є: здійснення посередницьких функцій задля відновлення порушених прав і свобод людини; створення різноманітних публічних кампаній; підготовка до органів влади аналітичних записок, що стосуються прав людини; сприяння ратифікації міжнародних договорів у сфері прав людини і здійснення контролю за реалізацією національного законодавства; здійснення дорадчих, представницьких функцій; правозахисна та правозастосовна функції тощо.

Такі форми впливів як: тиск; вплив; спільні групи; коаліції; вплив на правові, моральні, етнічні та ін. норми і прийняття рішень; партнерство; проведення просвітницької діяльності; посилення легітимності правозахисників на всіх рівнях (в т.ч. міжнародному); участь в написанні правозахисних актах, дозволили б правозахисним громадським організаціям впливати на дотримання прав людини з боку держави та бути залученими до вироблення та внесення змін у правові акти.

8. Аналіз діяльності правозахисних громадських організацій в зарубіжних державах показав, що вони використовують різні методи впливу, які узагальнені автором дисертаційного дослідження, а саме: кампанії з написання листів урядам від мільйонів членів з усього світу (міжнародні організації); вуличні акції чи демонстрації зі звичним висвітленням у засобах масової інформації; оприлюднення інформації через ЗМІ, соціальні мережі, Інтернет; тіньові звіти, які подаються до моніторингових органів ООН з прав людини; участь у приватних зустрічах чи брифінгах з офіційними особами (непряма загроза оприлюднення небажаної інформації); оприлюднення інформації шляхом використання електронної пошти, петицій, інтернет-сайтів, блогів; діалог; рекламні кампанії, інтерв'ю та роботи з поширення інформації; підвищення рівня знань про права людини через навчання; створення діалогових груп для подолання недовіри в суспільстві в постконфліктних ситуаціях; рекомендації щодо розробки законів про права людини у всіх сферах, розроблені іноземними

експертами; проведення семінарів, навчальних курсів, конференцій; підвищення кваліфікації інших правозахисних громадських організацій; освітні та просвітницькі кампанії; діалог з постраждалими громадами; взаємне навчання та доступ до нових інструментів захисту прав людини (уряд, громади, бізнес, правозахисні громадські організації); адвокаційні кампанії, дослідження, судові процеси, екстрена допомога правозахисникам; проведення кампанії, випуск публікацій, організація круглих столів на різні теми прав людини; дипломатичні ініціативи, місії зі встановлення фактів, звіти, публічні заяви, звіти та мобілізація громадської думки; спільні дії; коментування законодавства; сприяння системним змінам; краудфандинг (став ефективним методом залучення коштів і залучення ширшої аудиторії); професійна освіта; юридичні консультації; благодійні концерти; онлайн-аукціони; кампанії в соціальних мережах; рятувальні операції; програми розвитку навичок та мікрофінансові ініціативи; перемовини при вирішенні конфліктів; розробка планів дій для вирішення проблемних ситуацій; планування та організація діалогу; боротьба з чутками; форуми громад; громадські бесіди.

Виокремлюються форми діяльності правозахисних громадських організацій в залежності від проблеми з захисту прав людини: тиск; вплив; взаємодія; партнерство; співробітництво; спільні проекти; спільні робочі групи (громадські організації, державні установи, органи місцевого самоврядування); діалог; спільні дії; коаліції; посередництво; адвокація; мобілізація населення для правозахисної діяльності; роз'яснення; підтримка; вплив на правові, моральні, етнічні та ін. норми і прийняття рішень; посилення легітимності правозахисників на місцевому, національному та міжнародному рівнях; консультативно-дорадча діяльність; співпраця; взаємодія; залучення до загальнонаціональних кампаній; партнерські зустрічі; створення он-лайн платформ.

Будується партнерство між державними правозахисними організаціями та громадськими правозахисними організаціями, що ґрунтується на переконанні щодо корисності обміну досвідом між ними для доповнення один одного та ефективного виконання обов'язків.

В українській практиці методами впливу правозахисних громадських організацій є: інформаційно-комунікаційні; співучасті та дорадчі; громадських розслідувань; публічної взаємодії; просвітництва та інформаційної кампанії; інформаційно-аналітичні; спілкування; проведення дискусій; консультування та онлайн-консультування; координації; комунікативні; обміну досвідом; експертні тощо.

Спостерігається певна відмінність від зарубіжних держав, яка обумовлена відмінними проблемами з захисту прав населення, а саме: проведенням та організацією проведення громадських розслідувань; представництвом інтересів у суді; масштабами проведенням просвітницьких та консультативних інформаційних кампаній; участі у розробці нормативно-правових актів та систематична співпраця з суб'єктами законодавчої ініціативи; систематичне сприяння ратифікації міжнародних договорів щодо захисту прав людини; постійна участь правозахисних громадських організацій та правозахисників у консультативних та дорадчих органах.

Проведене порівняння методів впливу українських правозахисних громадських організацій показало їх відмінність від зарубіжної практики та суттєву змістовну розрізненість.

Для української практики доцільно запровадження наступних методів впливу: методи правової ініціативи; оприлюднення звітів; сприяння системним змінам; методи тиску на уряд; методи вирішення конфліктів; розробка планів та стратегій діяльності для вирішення проблемних ситуацій, що призведе до удосконалення захисту прав людини в конкретних випадках, в тому числі, виявлення фактів порушень прав людини з боку держави; поширення інформації про права людини; здійснення правового виховання та просвітницької роботи; дотримання прав людини, відповідність національного законодавства до міжнародних угод в сфері прав людини, спостереження за законодавчим процесом, ініціювання змін до законодавства тощо.

9. Встановлено, що вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів на міжнародному рівні

та на рівні зарубіжних держав стосується наступного:

- формування концептуальних основ щодо визнання місця правозахисних громадських організацій в системі суспільних відносин з врахуванням міжнародних правових актів, надання згоди державами на проведення міжнародного моніторингу зі збереження прав людей, визнання необхідності широких повноважень громадських правозахисних організацій та їх рівня легальності (зареєстровані, незареєстровані);

- розвитку правової бази діяльності правозахисних громадських організацій як на міжнародному рівні, так і на рівні окремої держави;

- визначення та розширення методів та форм діяльності правозахисних громадських організацій;

- виокремлення ролі правозахисних громадських організацій в державі на рівні їх впливу на проблеми захисту прав громадян;

- визнання правозахисних громадських організацій як посередників між органами державної влади та населенням в аспекті адвокаційної громадської діяльності;

- врахування думки правозахисних громадських організацій та прийняття їх пропозицій, вимог тощо в межах діючого законодавства;

- залучення правозахисних громадських організацій до удосконалення правових актів щодо прав людей на рівні держави;

- надання права правозахисним громадським організаціям виступати позивачами в судових процесах з прав людини від імені населення, права якого порушені;

- побудови партнерських взаємовідносин між державними правозахисними організаціями та правозахисними громадськими організаціями не тільки в контексті дорадчих функцій, а й як незалежних суб'єктів правозахисної діяльності.

Для української практики вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів буде стосуватись наступного:

1) внесення змін у Закон України «Про громадські об'єднання з уточненням щодо визначення терміну «правозахисник» та «правозахисна громадська організація», визначення їх прав, відповідальності, розширення джерел фінансування та процедури звільнення від оподаткування;

2) розширення функцій та методів діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Аналітичний огляд діяльності 2022, (2022). *Фундація DEJURE* [онлайн]. Режим доступу: <<https://drive.google.com/file/d/1bsDXd3F4jA2rNUhc6fFl1dja5oXmIQyX/view>> [Дата звернення 16 березня 2023].

Батанов, О. В. та Сметана, В. В., (2021). *Конституційно-правове забезпечення правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування: досвід компаративного аналізу*. Одеса: Видавничий Дім «Гельветика».

Баштанник, В. В., (2023). Правозахисна діяльність громадських організацій в Україні: публічноуправлінський аспект. *Публічне управління і адміністрування в Україні* [онлайн]. (38), 179-183. Режим доступу: <http://pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/38-2023/38_2023.pdf> [Дата звернення: 28 січня 2024].

Березовський Р., (2020). Роль інститутів громадянського суспільства в публічно-управлінських впливах на соціально-економічний розвиток держави. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди* [онлайн]. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (до 25-річчя заснування інституту). Одеса, Україна, 9 жовтня 2020. Одеса : ОРІДУ НАДУ. с. 66-67. Режим доступу: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/pua_25.pdf> [Дата звернення 07 лютого 2021].

Березовський, Р. С., (2022а). Європейський досвід функціонування організацій громадянського суспільства в державно-громадянському партнерстві як основа запровадження інновацій. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України* [онлайн]. XIX регіональна науково-практична конференція. Дніпро, Україна, 16 червня 2022. Дніпро : Національний університет «Дніпровська політехніка». с. 48-50. Режим доступу: <https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/Material_conference_16_06_2022.pdf> [Дата звернення 30 листопада 2022].

Березовський, Р. С., (2022в). Теоретико-прикладні аспекти щодо діяльності правозахисних організацій. *Держава XXI століття: погляд молоді* [онлайн].

Всеукр. наук.-практ. on-line конф. здоб. вищої освіти і молодих учених (присвячена Дню науки). Житомир, Україна, 17 травня 2022. Житомир : Державний університет «Житомирська політехніка». с. 455-456. Режим доступу: <<https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/21-1.pdf>> [Дата звернення 30 грудня 2022].

Березовський, Р. С., (2023). Стратегічні напрями діяльності правозахисних організацій в контексті запровадження інновацій. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах воєнного стану та відновлення України* [онлайн]. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. Одеса, Україна, 18 травня 2023 року. Одеса : Навчально-науковий інститут публічного управління Національний університет «Одеська політехніка». с. 71-74. Режим доступу:

<https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zabezpechennya_stiy_kosti_systemy_publichnoyi_vlady.pdf> [Дата звернення 25 січня 2024].

Березовський, Р. С., (2024а). Діяльність міжнародних правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Державне управління* [онлайн]. 1 (19). 114-126. Режим доступу: <[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1\(19\)-114-1262](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1(19)-114-1262)> [Дата звернення 20 січня 2024].

Березовський, Р. С., (2024в). Типологія правозахисних громадських організацій та напрями їх діяльності в контексті реалізації Цілей сталого розвитку. *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»* [онлайн]. 1 (43). С. 69-80. Режим доступу: <[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-69-80](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-69-80)> [Дата звернення 04 лютого 2024].

Березовський, Р. С., (2024с). Шляхи вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів з урахуванням зарубіжного досвіду. *Наукові перспективи та передові технології. Серія «Управління та адміністрування»* [онлайн]. 2 (30). 374-387. Режим доступу: <[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-374-387](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-374-387)> [Дата звернення 25 лютого 2024].

Березовський, Р., (2021). Деякі аспекти щодо регіональних особливостей розвитку громадянського суспільства. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди* [онлайн]. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. Одеса, Україна, 8 жовтня 2021. Одеса : ОРІДУ НАДУ. с. 79. Режим доступу: <<http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/27102021.pdf>> [Дата звернення 06 січня 2022].

Березовський, Р., (2022с). Участь громадських формувань у забезпеченні громадського порядку на місцевому рівні. *Публічне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи* [онлайн] Матеріали XIII наук. Інтернет-конф. за міжнар. участю для аспірантів та докторантів. Одеса, Україна, 27 травня 2022. Одеса : Навчально-науковий інститут публічного управління Національний університет «Одеська політехніка». с. 187–190. Режим доступу: <https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf> [Дата звернення 24 серпня 2022].

Благодійний Фонд «Схід СОС» [онлайн], (без дати). *Документування*. Режим доступу: <<https://vostok-sos.org/directions/dokumentuvannya/>> [Дата звернення 4 грудня 2023].

Благодійний фонд чи громадська організація: спільні і відмінні риси [онлайн], (2024). *UkrLegist*. Режим доступу: <<https://www.ukrlegist.com/blagodiynyi-fond-chy-gromadska-organizatsiya>> [Дата звернення 12 січня 2024].

Бойко, О., (2023). Як захистити права людини під час війни. Відповідають правники. *Суспільне новини* [онлайн]. Режим доступу: <<https://suspile.media/380615-ak-zahistiti-prava-ludini-pid-cas-vijni-vidprovidaut-pravnik/>> [Дата звернення 10 квітня 2023].

Борко, Т. М., (2023). Громадянське суспільство : курс лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ «Готельно-ресторанна справа» спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» [онлайн]. Миколаїв :

МНАУ. Режим доступу: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13092/1/gromadyanske-suspilstvo-lekciyi-241-242.pdf> [Дата звернення 25 грудня 2023].

Боротьба з безкарністю: забезпечення відповідальності за незаконні депортації та переміщення населення, (без дати). *Проект Регіонального центру прав людини (RCHR)* [онлайн]. Режим доступу: <https://rchr.org.ua/projects/borotba-z-bezkarnistyu-dokumentuvannya-faktiv-voennyh-zlochyniv-ta-yurydychnyj-analiz/> [Дата звернення 12 вересня 2022].

Вахович, І. та Смолич, Д., (2022). Неурядові організації: сутність поняття, ознаки, цілі та функції. *Економіка та суспільство* [онлайн]. (46). Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-31> [Дата звернення 23 березня 2023].

Галай, А. О., (2015). Недержавні організації юридичного спрямування як учасники публічного управління [онлайн]. Київ: КНТ 2015. Режим доступу: <https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2016/07/nederzhavni-organizatsiji-yuridichnogo-spryamuvannya-yak-uchasniki-publichnogo-upravlinnya.pdf> [Дата звернення 21 травня 2021].

Гарасимів, Т., (2019). Правовий статус громадських організацій України: євроінтеграційний процес стандартизації. *Юридичні науки* [онлайн]. (22). 20-26. Режим доступу: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/nov/19948/garasimiv.pdf> [Дата звернення 21 травня 2021].

Грицай, І. О., (2016). Неурядові правозахисні організації: конспект лекцій [онлайн]. Дніпро. Режим доступу: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/1108/4.1.pdf> [Дата звернення 13 грудня 2020].

Громадський контроль і права людини, (2009). *Українська Гельсінська спілка з прав людини* [онлайн]. Режим доступу: <https://www.helsinki.org.ua/2009/12/hromadskyj-kontrol-i-prava-lyudyny/> [Дата звернення 02 жовтня 2021].

Група Впливу. Громадський холдинг [онлайн], (без дати). Режим

доступу: <<https://www.vplyv.org.ua/about-us#history>> [Дата звернення 1 січня 2024].

Демиденко, А. Л., (2023). Види неурядових правозахисних організацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право* [онлайн]. 2 (79). 316-321. Режим доступу: <<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.49>> [Дата звернення 12 грудня 2023].

Діяльність організації, (без дати). *ZMINA* [онлайн]. [Режим доступу: <<https://zmina.ua/activities/>> Дата звернення 19 листопада 2023].

Доповідь про переслідування громадських активістів та правозахисників у 2020 році, (2021). Аналітичний звіт [онлайн]. *Європейський простір*. Режим доступу: <<https://euprostitir.org.ua/resources/158763>> [Дата звернення 13 вересня 2022].

Допомога військовослужбовцям і їхнім сім'ям, родинам полонених, зниклих безвісті, загиблих оборонців, (2022). *Проекти Громадської організації «Український Центр захисту прав людини»* [онлайн]. Режим доступу: <<https://uhrc.org.ua/projects/>> [Дата звернення 26 квітня 2023].

Драгомирецька, Н. М., (2024a). Партнерська діяльність громадських правозахисних організацій з запровадження проектів захисту прав людини. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Державне управління»* [онлайн]. 2 (20). 150-162. Режим доступу: <[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2\(20\)-150-162](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2(20)-150-162)> [Дата звернення 27 лютого 2024].

Драгомирецька, Н. М., (2024b). Правозахисні громадські організації і вироблення публічної політики з правозахисним підходом. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Управління та адміністрування»* [онлайн]. 2 (30). 400-411. Режим доступу: <[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2\(30\)-400-411](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2(30)-400-411)> [Дата звернення 26 лютого 2024].

Забезпечення безпеки та стабільності роботи організації, (без дати). *Проект Регіонального центру прав людини (RCHR)* [онлайн]. Режим доступу: <<https://rchr.org.ua/projects/zabezpechennya-bezpeky-stabilnosti-ta-stijkosti-roboty-organizacziy/>> [Дата звернення 13 грудня 2023].

Завдання, функції, права і принципи діяльності правозахисних організацій [онлайн], (без дати). *Харківська правозахисна група: онлайн бібліотека*. Режим доступу: <[https:// library.khpg.org/index.php?id=1084630553](https://library.khpg.org/index.php?id=1084630553)> [Дата звернення 11 грудня 2023].

Зайцева-Чіпак, Н., Миронович, Д., Химович, О. та Щутяк, С., (2023). Доступність правової допомоги в контексті воєнного стану. Звіт за результатами комплексного дослідження. *Програма ООН із відновлення та розбудови миру (UNDP)* [онлайн]. Режим доступу: <<https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/dostupnist-compressed.pdf>> [Дата звернення 30 грудня 2023].

Захист громадянських і політичних прав, (без дати). *Проект Регіонального центру прав людини (RCHR)* [онлайн]. Режим доступу: <<https://rchr.org.ua/projects/zahyst-gromadyanskyh-i-politychnyh-prav>> [Дата звернення 09 лютого 2022].

Класифікація громадських організацій, [онлайн], (2022). Режим доступу: <<http://4ua.co.ua/pravo/konstitutsiyne/klasifikatsiya-gromadskih-organizatsiy.html>> [Дата звернення 22 листопада 2022].

Клименко, Н. Г., (2017). Недержавні інституції: їх види та класифікація. *Інвестиції: практика та досвід* [онлайн]. 11. 103-108. Режим доступу: <http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2017/21.pdf> [Дата звернення 02 листопада 2022].

Корнієнко, П. С., (2020). *Конституційна правозахисна діяльність в Україні: теоретико-методологічний аспект*. Дис. доктора юрид. наук, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

Кримська правозахисна група [онлайн], (без дати). Режим доступу: <<https://crimeahrg.org/uk/golovna/#about>> [Дата звернення 25 листопада 2023].

Криштанович, М. Ф., (2024а). Особливості роботи правозахисних громадських організацій і їх впливу на публічне управління в регіоні. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»* [онлайн]. Режим доступу: <<https://doi.org/10.25313/2617-572X-2024-1->

9555> [Дата звернення 02 березня 2024].

Криштанович, М. Ф., (2024в). Характеристика особливостей вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в умовах воєнного стану. *«Наукові інновації та передові технології». Серія «Управління та адміністрування»* [онлайн]. 2 (30). 455-464. Режим доступу: <[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2\(30\)-455-464](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2(30)-455-464)> [Дата звернення 27 лютого 2024].

Куц, О., (2020). Взаємодія безоплатної правової допомоги з громадськими організаціями – запорука успіху. *Вишнівецька територіальна громада* [онлайн]. Режим доступу: <<http://vyshnivetska-gromada.gov.ua/archives/21928>> [Дата звернення 14 червня 2021].

Лепеха, Я., (2022). Громадські організації вимагають ратифікувати Римський статут. Що це дає Україні? [онлайн]. *Суспільне Новини*. Режим доступу: <<https://suspilne.media/213484-gromadski-organizacii-vimagaut-ratifikovati-rimskij-statut-so-ce-dae-ukraini/>> [Дата звернення 04 квітня 2022].

Літня школа з міжнародного гуманітарного права: підготовка майбутніх експертів (без дати). *Проект Регіонального центру прав людини (RCHR)* [онлайн]. Режим доступу: <<https://rchr.org.ua/projects/litnya-shkola-z-mizhnarodnogo-gumanitarnogo-prava-pidgotovka-majbutnih-ekspertiv/>> [Дата звернення 19 жовтня 2023].

Лойко, Л., (2005). Типологічне позиціонування національних організацій в інституціональній структурі громадянського суспільства. *Політичний менеджмент* [онлайн]. 5. 51-60. Режим доступу: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/loiko_typologichne.pdf> [Дата звернення 19 листопада 2020].

Медійна ініціатива за права людини [онлайн], (без дати). Режим доступу: <<https://mipl.org.ua/navidnyku-partiya-shariya-i-voyenni-zlochyny-32-spravu-vijnyu-za-yakymu-radymo-stezhyty-nastupnogo-tyzhnya/>> [Дата звернення 21 січня 2024].

Міжнародна Ліга захисту прав громадян України [онлайн], (без дати).
Режим доступу:

<<https://www.facebook.com/photo/?fbid=699936792271035&set=a.422021600062557>> [Дата звернення 21 грудня 2023].

Місія та історія Спілки, (2016). *Українська Гельсінська спілка* [онлайн]. Режим доступу: <<https://www.helsinki.org.ua/informatsiya28/>> [Дата звернення 28 листопада 2020].

Москвичова, А., Печончик, Т. та Янкіна, Л., (2022). *Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2021 році: моніторингово-аналітична доповідь*. Центр прав людини ZMINA [онлайн]. Київ. Режим доступу: <<https://zmina.ua/publication/situation-of-human-rights-defenders-and-activists-in-ukraine-2021/>> [Дата звернення 10 вересня 2023].

ОБЕРІГ - українська громадська правозахисна організація громадян України в Італії, (без дати). *ОБЕРІГ* [онлайн]. Режим доступу: <<https://www.oberig.org/uk/>> [Дата звернення 14 жовтня 2023].

Основні положення діяльності правозахисних організацій. *ОБЕРІГ* [онлайн], (без дати). Режим доступу: <<https://www.oberig.org/uk/osnovni-polozhennia-diiialnosti-p-o>> [Дата звернення 14 жовтня 2023].

Панченко, Г. О., (2024). Імпакт діяльності правозахисних громадських організацій на зміну парадигми публічного управління в сучасних реаліях України. *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»* [онлайн]. 1 (43). 971-984. Режим доступу: <[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-971-984](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-971-984)> [Дата звернення 22 лютого 2024].

Політики Благодійного Фонду «Право на захист». *Право на захист* [онлайн]. Режим доступу: <<https://r2p.org.ua/category/polityky>> [Дата звернення 27 листопада 2023].

Положення про Координаційний центр з надання правничої допомоги, (2012). Постанова Кабінету Міністрів України від 6 червня 2012 року № 504 [онлайн], чинний, в редакції від 14 листопада 2023, підстава 1163-2023-п. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2012-%D0%BF?find=1&text=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA#w1_2> [Дата звернення 09 грудня 2023].

Потапенко, В. та Двігун, А., (2022). Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. *Національний інститут стратегічних досліджень* [онлайн]. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-11/volonterstvo_01112022.pdf> [Дата звернення 06 березня 2023].

Правове реагування на порушення міжнародного права в Україні [онлайн], (без дати). *Проект Регіонального центру прав людини (RCHR)*. Режим доступу: <<https://rchr.org.ua/projects/pravove-reaguvannya-na-porushennya-mizhnarodnogo-prava-v-ukrayini/>> [Дата звернення 16 грудня 2023].

Правозахисна асоціація «ФІРАЙТС» [онлайн], (без дати). Режим доступу: <<https://umdpl.info/about/>> [Дата звернення 23 лютого 2023].

Правозахисний центр «Поступ» [онлайн], (без дати). Режим доступу: <<https://postup.lg.ua/misiya-0>> [Дата звернення 28 лютого 2023].

Про безоплатну правничу допомогу, (2011). Закон України від 02 червня 2011 № 3460-VI [онлайн], чинний, в редакції від 03 серпня 2023, підстава 3022-IX. Режим доступу: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17?find=1&text=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96#Text>> [Дата звернення 19 жовтня 2023].

Про благодійну діяльність та благодійні організації, (2012). Закон України від 05 липня 2012 № 5073-VI [онлайн], чинний, в редакції від 23 січня 2024, підстава 3448-IX. Режим доступу: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>> [Дата звернення 15 вересня 2023].

Про волонтерську діяльність, (2011). Закон України від 19 квітня 2011 № 3236-VI [онлайн], чинний, в редакції від 01 січня 2024, підстава 1909-IX. Режим доступу: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>> [Дата звернення 03 січня 2024].

Про громадські об'єднання, (2012). Закон України від 22 березня 2012 № 4572-VI [онлайн], чинний, в редакції від 27 липня 2023, підстава 3005-IX. Режим доступу: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>> [Дата звернення 10 листопада 2023].

Про Концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні, (2006). Указ Президента України 09 червня 2006 № 509/2006 [онлайн], чинний, набрання чинності від 09 червня 2006. Режим доступу: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509/2006#Text>> [Дата звернення 10 листопада 2023].

Про нас, (без дати). *Благодійний Фонд «Право на захист»* [онлайн]. Режим доступу: <<https://r2p.org.ua/category/pro-nas>> [Дата звернення 30 жовтня 2023].

Про нас, (без дати). *Громадська організація «Український Центр захисту прав людини»* [онлайн]. Режим доступу: <<https://uhrc.org.ua/about/>> [Дата звернення 26 листопада 2023].

Про нас, (без дати). *Платформа прав людини* [онлайн]. Режим доступу: <<https://ppl.org.ua/pro-nas>> [Дата звернення 08 вересня 2023].

Про Національну поліцію, (2015). Закон України від 02 липня 2015 № 580-VIII [онлайн], чинний, в редакції від 01 січня 2024, підстава 3295-IX. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19?find=1&text=%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4#w1_4> [Дата звернення 02 січня 2024].

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, (2021). Указ Президента України від 27 вересня 2021 № 487/2021 [онлайн], чинний, набрання чинності від 27 вересня 2021. Режим доступу: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>> [Дата звернення 14 вересня 2023].

Про Національну стратегію у сфері прав людини, (2021). Указ Президента України від 24 березня 2021 № 119/2021 [онлайн], чинний, набрання чинності від 26 березня 2021. Режим доступу: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#n17>> [Дата звернення 23 вересня 2023].

Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності, (2012). Закон України від 22 червня 2012 № 5026-VII [онлайн], чинний, в редакції від 31 березня 2023, підстава 2849-IX]. Режим доступу:

<<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>> [Дата звернення 12 червня 2023].

Про основні засади молодіжної політики, (2021). Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX [онлайн], чинний, в редакції від 31 березня 2023, підстава 3295-IX. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20?find=1&text=%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82#w1_1> [Дата звернення 26 листопада 2023].

Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності, (1999). Закон України від 15 вересня 1999 № 1045-XIV [онлайн], чинний, в редакції від 24 грудня 2023, підстава 3494-IX. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14?find=1&text=%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82+%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2#w2_6> [Дата звернення 31 грудня 2023].

Про утворення Координаційного центру з надання правничої допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції, (2012). Указ Президента України від 06 червня 2012 № 504 [онлайн], чинний, в редакції від 14 листопада 2023, підстава 1163-2023-п. Режим доступу: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2012-%D0%BF#Text>> [Дата звернення 11 грудня 2023].

Про Харківську правозахисну групу. Права людини в Україні, (без дати). *Інформаційний портал Харківської правозахисної групи* [онлайн]. [Дата звернення 13 вересня 2023]. Режим доступу: <<https://khp.org/1608811514>>

Проект «Права людини для України (HR4U)», (без дати). *ПРООН в Україні людини* [онлайн]. Режим доступу: <<https://www.undp.org/uk/ukraine/projects/human-rights-ukraine>> [Дата звернення 19 вересня 2023].

Проекти, (без дати). *Правозахисна асоціація «ФІРАЙТС»* [онлайн]. Режим доступу: <<https://umdp1.info/about/projects/>> [Дата звернення 17 жовтня 2023].

Профспілки як спосіб захисту прав працівників, (2020). *Антикризовий*

медіа-центр [онлайн]. Режим доступу: <<https://acmc.ua/profspilky-uak-sposib-zahystu-prav-praczivnykiv/>> [Дата звернення 04 липня 2023].

Регіональний центр прав людини (RCHR) [онлайн]. Режим доступу: <<https://rchr.org.ua/about-us/>> [Дата звернення 17 серпня 2023].

Результати моніторингу місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, (2017). *Звіт Української Гельсінської спілки з прав людини в рамках проекту «Моніторинг місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги в цивільних та адміністративних справах» (USAID)* [онлайн]. Режим доступу: <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/NEW_ZVIT-Rezultaty-monitorynhu-BPP3-1.pdf> [Дата звернення 18 грудня 2022].

Річний звіт 2022, (2022). *Платформа прав людини* [онлайн]. Режим доступу: <<https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82.pdf>> [Дата звернення 15 вересня 2023].

Річний Звіт Благодійного Фонду «Право на захист» за 2022 рік, (2022). *Право на захист* [онлайн]. Режим доступу: <https://r2p.org.ua/storage/documents/e9f56e7aa8c37d81b10a8218fab9ab07087288e0_original.pdf> [Дата звернення 05 вересня 2023].

Річний звіт Громадської організації «Громадський холдінг «Група Впливу» за 2022 рік, (2022). *Група впливу* [онлайн]. Режим доступу: <<https://www.vplyv.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0-%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D1%83-2022.pdf>> [Дата звернення 05 вересня 2023].

Скворцова, В. та Мізік, О., (2023). *Барометр ОГС. Орієнтир для сприятливого середовища та розширення можливостей ОГС* [онлайн]. Звіт про країну Україна 2022. Київ: ECNL Stichting та Український незалежний центр політичних досліджень. Режим доступу:

<<https://csometer.info/sites/default/files/2023-12/Ukraine%20CSO%20Meter%20Country%20Report%202022%20UKR.pdf>>

[Дата звернення 21 грудня 2023].

Стасюк, О. Л., (2018). Організаційно-правові засади діяльності правозахисних громадських організацій у зарубіжних країнах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО* [онлайн]. 2 (52). 81-84. Режим доступу: <<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/30811/1/....pdf>>

[Дата звернення 13 березня 2021].

Статут Громадської організації «Український Центр захисту прав людини», (2022). *Український Центр захисту прав людини* [онлайн]. Режим доступу: <<https://uhrc.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/statut.pdf>> [Дата звернення 06 лютого 2023].

Статут громадської спілки «Українська Гельсінська спілка з прав людини»,

(2013). *Українська Гельсінська спілка* [онлайн]. Режим доступу: <<https://www.helsinki.org.ua/statut-hromadskoj-spilky-ukrajinska-helsinska-spilka-z-prav-lyudyny-redaktsiya-2013-roku>> [Дата звернення 06 лютого 2023].

Хар, Ю. О., (2019). Класифікація міжнародних неурядових організацій: ключові функціональні особливості. *Регіональні студії* [онлайн]. 18. 94-99. Режим доступу: <<http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/18/17.pdf>> [Дата звернення 14 серпня 2022].

Хар, Ю. О., (2019). Класифікація міжнародних неурядових організацій: ключові функціональні особливості. *Регіональні студії* [онлайн]. 18. 94-99. Режим доступу: <<http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/18/17.pdf>> [Дата звернення 14 серпня 2022].

Харківський інститут соціальних досліджень, (без дати), [онлайн]. Режим доступу: <<https://khisr.kharkov.ua/misii/>> [Дата звернення 29 жовтня 2023].

Центр громадянських свобод, (без дати), [онлайн]. Режим доступу: <<https://ccl.org.ua/about-us/>> [Дата звернення 29 жовтня 2023].

Цьвок, М., (2017). Про діяльність недержавних громадських організацій в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки* [онлайн]. 876. 211-218. Режим доступу: <<https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13218/211-218.pdf>> [Дата звернення 01 листопада 2020].

Шнир, Н., (2012). Правозахисна діяльність в Україні: хто є хто? *Портал*

ЮРЛИГА [онлайн]. Режим доступу: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/55025_pravozakhisna-dyalnst-v-ukran-khto--khto [Дата звернення 13 листопада 2021].

Шуміло, О. М. та Кравчук, Н. Ю., (2018). *Роль неурядових організацій у становленні та розвитку правозахисного руху*. Київ: ФОП Голембовська О. О. [онлайн]. Режим доступу: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_8_cory-1.pdf [Дата звернення 14 грудня 2021].

About COHRE, (2022). *Centre on Housing Rights and Evictions* [online]. Available at: <http://www.cohre.org> [Accessed 30 April 2023].

About human rights defenders. Special Rapporteur on human rights defenders, (2023). *United Nations* [online]. Available at: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-human-rights-defenders/about-human-rights-defenders> [Accessed 17 December 2023].

Abrams, E., (2022). Human Rights NGOs: "Quis Custodiet Ipsos Custodes?" *Council Foreign Relations* [online]. Available at: <https://www.cfr.org/article/human-rights-ngos-quis-custodiet-ipsos-custodes> [Accessed 29 June 2023].

ACLU v. Clearview AI, (2022). *Defend The rights of all people nationwide* [online]. Available at: <https://www.aclu.org/cases/aclu-v-clearview-ai> [Accessed 26 April 2023].

Advocates for Human Rights, (2023). [online]. Available at: <https://www.theadvocatesforhumanrights.org/Home> [Accessed 29 December 2023].

Amnesty International, (2023). [online]. Available at: <https://www.amnesty.org/en/> [Accessed 29 December 2023].

Anti-Slavery International, (2023). [online]. Available at: <https://www.antislavery.org/> [Accessed 29 December 2023].

Asian Forum for Human Rights and Development, (2023). *Forum-Asia* [online]. Available at: https://forum-asia.org/?page_id=19132 [Accessed 02 December 2023].

Association of heads of small and rural law enforcement bodies, (2023). [online]. Available at: <<https://smallrural.org/>> [Accessed 02 December 2023].

Bloodgood, El., (2023). *Assessing Methods for Measuring NGO Law and Regulation* [online]. Available at: <<https://www.psa.org/wc/paper/assessing-methods-measuring-ngo-law-and-regulation>> [Accessed 02 November 2023].

Brass, J. N., (2016). Theorizing NGOs and the state. *Cambridge Core* [online]. Available at: <<https://www.cambridge.org/core/books/allies-or-adversaries/theorizing-ngos-and-the-state/2FF93A50E3E4E24D542AE8944F28E0FB>> [Accessed 02 September 2022].

Brown, G., (2017). *Implementation of Human Rights. Open Book Publishers* [online]. Available at: <<https://books.openedition.org/obp/3069>> [Accessed 13 March 2022].

Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, (2022). *U.S Department Of State* [online]. Available at: <<https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-civilian-security-democracy-and-human-rights/bureau-of-democracy-human-rights-and-labor/>> [Accessed 30 February 2023].

Buyse, A. and Gómez V., (2022). Human rights organizations and civil society. *ElgarOnline* [online]. Available at: <<https://www.elgaronline.com/edcollchap-0a/book/9781800378155/book-part-9781800378155-16.xml>> [Accessed 23 December 2023].

Citizens, equality, rights and values programme (2021–2027), (2022). *EUR-Lex* [online]. Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/citizens-equality-rights-and-values-programme-2021-2027.html?fromSummary=13>> [Accessed 29 December 2023].

Civil Rights Defenders receives award for protection of free speech, (2023). *Civil Rights Defenders* [online]. Available at: <<https://crd.org/>> [Accessed 29 December 2023].

Civil Society Space and the United Nations Human Rights System - A Practical Guide for Civil Society, (2014). *United Nations* [online]. Available at: <<https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological->

[publications/civil-society-space-and-united-nations-human](#)> [Accessed 29 December 2023].

Civil Society, (2024). *United Nations* [online]. Available at: <<https://www.ohchr.org/en/resources/civil-society>> [Accessed 29 January 2024].

Clark, J., (1993). *The Relationship Between the State and the Voluntary Sector* [online]. Available at: <<https://www.gdrc.org/ngo/state-ngo.html>> [Accessed 30 March 2023].

Community Relations Service, (2022). *Community Relations Service U.S. Department of Justice* [online]. Available at: <<https://www.justice.gov/crs>> [Accessed 30 January 2023].

Community-Law Enforcement Partnership Program, (2021). *Washington State Department of Commerce* [online]. Available at: <<https://www.commerce.wa.gov/serving-communities/public-safety/community-law-enforcement-partnership/>> [Accessed 05 May 2023].

Community-Police Engagement, (2023). *IACP* [online]. Available at: <<https://www.theiacp.org/topics/community-police-engagement>> [Accessed 25 November 2023].

Cooperation and Engagement between National Human Rights Institutions (NHRIs) and Civil Society, (2018). *Forum-Asia* [online]. Available at: <<https://forum-asia.org/?p=26954>> [Accessed 30 June 2021].

Council of the Great City Schools, (2022). *The Nation's Voice For Urban Education* [online]. Available at: <www.cgcs.org> [Accessed 30 October 2023].

Country Reports on Human Rights Practices: Ukraine, (2022). *US Department Of State* [online]. Available at: <[https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/ukraine/https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/ukraine/](https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/ukraine/)> [Accessed 13 August 2023].

CRS Historical Timeline, (2023). *Community Relations Service U.S. Department of Justice* [online]. Available at: <<https://www.justice.gov/crs/about-crs/historical-timeline#event-marches-from-selma-to-montgomery>> [Accessed 25 December 2023].

Dziubenko, O., Halaz, L., Bala, O., Zozulia I. and Berezovskyi R., (2022). The System of Digital Management of the Enterprise's Labor Resources in the Context of Ensuring Personnel Security and Economic Development. *IJCSNS : International Journal of Computer Science and Network Security*, [online] 22 (9). pp. 89-94. Available at: <http://paper.ijcsns.org/07_book/202209/20220914.pdf> [Accessed 28 November 2022].

ECHR: NGOs can now bring States to court to protect people without defence, (2014). [online]. Available at: <<https://www.openingdoors.eu/echr-ngos-can-now-bring-states-to-court-to-protect-people-without-defence/>> [Accessed 28 December 2021].

Edwards, J. D., (1988). Managerial influences in public administration. *International Journal of Organization Theory & Behavior* [online]. 1 (4). pp. 553-583. Available at: <<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJOTB-01-04-1998-B007/full/html?skipTracking=true>> [Accessed 18 July 2022].

Engagement and Partnerships With Civil Society, (2011). *United Nations: Manual on Human Rights Monitoring* [online]. Available at: <<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Chapter16-MHRM.pdf>> [Accessed 13 August 2022].

ERRC, (2023). *European Rome Right Centre* [online]. Available at: <<http://www.errc.org>> [Accessed 29 December 2023].

European Convention on Human Rights (ECHR), (2020). *Council of Europe* [online]. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:eu_human_rights_convention> [Accessed 29 December 2023].

Forsythe, D. P., (2012). 7 - Non-governmental organizations and human rights. *Cambridge University Press* [online]. pp. 240-276. Available at: <<https://www.cambridge.org/core/books/abs/human-rights-in-international-relations/nongovernmental-organizations-and-human-rights/91B2D057C43955696E331FA5CC5707FD>> [Accessed 29 December 2023].

Fraternal Order of Police, (2023). [online]. Available at: <https://fop.net>

[Accessed 13 December 2023].

Freedom House, (2023). [online]. Available at: <<https://freedomhouse.org/>> [Accessed 29 December 2023].

Front Lines Defenders, (2023). [online]. Available at: <<https://www.frontlinedefenders.org/>> [Accessed 29 December 2023].

Ghere, R. K., (2012). NGO Leadership and Human Rights. *Lynne Rienner Publishers* [online]. 230 p. Available at: <https://www.rienner.com/title/NGO_Leadership_and_Human_Rights> [Accessed 21 December 2023].

Give, T., (2023). Top 5 NGOs working for human rights in India. *Give* [online]. Available at: <<https://give.do/blog/top-5-ngos-working-for-human-rights-in-india/>> [Accessed 19 November 2023].

Global Rights Compliance, (2023). [online]. Available at: <<https://globalrightscompliance.com/>> [Accessed 29 December 2023].

Global Rights, 2023. *United Nations: Global Compact* [online]. Available at: <<https://unglobalcompact.org/>> [Accessed 29 December 2023].

Global Witness: about us, (2023). [online]. Available at: <<https://www.globalwitness.org/en/about-us/>> [Accessed 22 December 2023].

Greek National Commission for Human Rights, (2023). *ENNHRI* [online]. Available at: <<https://ennhri.org/our-members/greece/>> [Accessed 22 November 2023].

Greenpeace: Together we can change the world, (2023). *Greenpeace* [online]. Available at: <www.greenpeace.org> [Accessed 12 December 2023].

Griffin, El., (2013). The Ethical Responsibilities of Human Rights NGOs. *The International Journal of Not-for-Profit Law* [online]. 15 (2). Available at: <<https://www.icnl.org/resources/research/ijnl/the-ethical-responsibilities-of-human-rights-ngos>> [Accessed 03 December 2023].

Hansler, J., (2020). Human rights organizations file suit over Pompeo's 'unalienable rights' commission. [online]. Available at: <<https://www.cnn.com/2020/03/06/politics/human-rights-organizations-lawsuit->

[unalienable-rights-commission/index.html](#)> [Accessed 19 December 2022].

Heard, A., (1997). Human Rights: Chimeras In Sheep's Clothing? [online]. Available at: <<https://www.sfu.ca/~aheard/intro.html>> [Accessed 25 May 2021].

How to Follow Up on United Nations Human Rights Recommendations - A Practical Guide for Civil Society, (2013). *United Nations* [online]. Available at: <<https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/how-follow-united-nations-human-rights>> [Accessed 21 September 2022].

How to influence public policy, (2022). *University of Canada* [online]. Available at: <<https://studyonline.canberra.edu.au/blog/how-to-influence-public-policy>> [Accessed 29 September 2023].

How we work with others, (2024). *United Nations* [online]. Available at: <<https://www.ohchr.org/en/about-us/what-we-do/how-we-work-with-others>> [Accessed 29 January 2024].

Huffines, J., (1997). The Role Of N.G.O.S In U.S. Ratification Of Human Rights Treaties. *ILSA Journal of Int'l & Comparative Law* [online]. 3 (641). pp. 641-652. Available at: <<https://nsuworks.nova.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1087&context=ilsajournal/>> [Accessed 17 March 2022].

Human Rights Activism and the Role of NGOs, (2023). *Council of European* [online]. Available at: <<https://www.coe.int/en/web/compass/human-rights-activism-and-the-role-of-ngos>> [Accessed 27 December 2023].

Human Rights Campaign Files Lawsuit Against Florida's Transgender Sports Ban & Announces Future Litigation in Arkansas, Mississippi and Tennessee, (2021). *Human Rights Campaign* [online]. Available at: <<https://www.hrc.org/press-releases/human-rights-campaign-files-lawsuit-against-floridas-transgender-sports-ban-announces-future-litigation-in-arkansas-mississippi-and-tennessee>> [Accessed 26 December 2023].

Human Rights First (HRF), 2023. [online]. Available at: <<https://www.equalityhumanrights.com/>> [Accessed 29 December 2023].

Human Rights Foundation (HRF), (2023). [online]. Available at: <<https://hrf.org/>> [Accessed 29 December 2023].

Human Rights Group Sues to Protect African Child Laborers, (2023). *The Well News* [online]. Available at: <<https://www.thewellnews.com/international/human-rights-group-sues-to-protect-african-child-laborers/>> [Accessed 29 December 2023].

Human Rights Law, (2023). *Library Guides* [online]. Available at: <<https://unimelb.libguides.com/c.php?g=928011&p=6704331>> [Accessed 25 December 2023].

Human Rights NGOs And Research Centers – Japan. *University of Minnesota* [online]. Available at: <<http://hrlibrary.umn.edu/research/japan-ngo.html>> [Accessed 24 December 2023].

Human rights NGOs call upon UK to expand universal jurisdiction, (2023). *Jurist* [online]. Available at: <<https://www.jurist.org/news/2023/10/hold-edits-the-uk-has-deviated-from-its-historical-commitment-to-international-justice-a-report-by-leading-ngos-on-the-application-of-university-jurisdiction-has-stated/>> [Accessed 17 November 2023].

Human Rights Organizations in the Czech Republic, (2019). [online]. Available at: <<https://www.humanrightscentre.org/human-rights-organizations-czech-republic-0>> [Accessed 26 November 2021].

Human Rights Organizations, (2023a). [online]. Available at: <<http://www.civilsociety-jo.net/en/organizations/16/human-rights-organizations>> [Accessed 27 December 2023].

Human Rights Organizations, (2023b). *United For Human Rights* [online]. Available at: <<https://www.humanrights.com/voices-for-human-rights/human-rights-organizations/non-governmental.html>> [Accessed 26 December 2023].

Human Rights Organizations, (2023c). *Youth for Human Rights* [online]. Available at: <<https://www.youthforhumanrights.org/voices-for-human-rights/human-rights-organizations.html>> [Accessed 27 December 2023].

Human Rights Watch, (2023). *Defend Rights. Secure Justice* [online]. Available at: <<https://www.hrw.org/>> [Accessed 27 December 2023].

Human Rights Without Frontiers, (2023). *HRWF* [online]. Available at: <<https://hrwf.eu/>> [Accessed 27 December 2023].

Human rights, (2020a). *EUR Lex* [online]. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/human_rights.html?root_default=SUM_1_CODED%3D13&locale=en> [Accessed 16 December 2023].

Human Rights, (2020b). *United Nations* [online]. Available at: <<https://www.un.org/en/global-issues/human-rights>> [Accessed 26 December 2023].

Human rights, United Nations and NGOs, (2023). *IPSA AISP* [online]. Available at: <<https://www.ipsa.org/wc/panel/human-rights-united-nations-and-ngos>> [Accessed 26 December 2023].

Human Rights. Finding solutions together, (2022). *Kingdom of Netherlands* [online]. Available at: <<https://www.netherlandsandyou.nl/web/armenia/themes/human-rights>> [Accessed 23 December 2023].

Human Rights: An Overview, (2020). *Illinois* [online]. Available at: <<https://libguides.law.illinois.edu/c.php?g=937587&p=6778150>> [Accessed 14 March 2022].

Humanity in Action (HIA), (2023). *Humanity in Action* [online]. Available at: <<https://humanityinaction.org/>> [Accessed 23 December 2023].

Influence of interest groups on policy-making, (2012). *Anticorruption Resource Center* [online]. Available at: <<https://www.u4.no/publications/influence-of-interest-groups-on-policy-making>> [Accessed 24 December 2022].

International Association of Chiefs of Police, (2023). *IACP* [online]. Available at: <<http://www.theiacp.org/>> [Accessed 25 December 2023].

International Human Rights NGOs, (2023). *Human Rights Commission* [online]. Available at: <<https://www.humanrightscommission.ky/international-human-rights-ngos>> [Accessed 01 December 2023].

Kindornay, Sh. H. and Ron, J., (2011). Rights Based Approaches to Development: Implications for NGOs. *Human Rights Quarterly* [online]. 34 (2). Available at:

<https://www.researchgate.net/publication/228147588_Rights_Based_Approaches_to_Development_Implications_for_NGOs> [Accessed 13 May 2022].

Lakhyzha, M., Lozynska, T., Cherchatyi, O., Dorofyejev, O. and Galych, O., (2021). The development of the legal principles of public administration in the context of providing the rule of law in Ukraine: the rolle of the free legal aid system. *Viesoji politika ir administration. Public policy and administration* [online]. 20 (2). p. 327-341. Available at: <<https://doi.org/10.13165/VPA-21-20-2-14>> [Accessed 22 September 2022].

Law Enforcement Associations and Organizations, (2023). *Law Enforcement* [online]. Available at: <<https://golawenforcement.com/law-enforcement-associations-and-organizations/>> [Accessed 16 December 2023].

Law Enforcement, (2023). *Community Relations Service. U.S. Department of State* [online]. Available at: <<https://www.justice.gov/crs/our-stakeholders/law-enforcement>> [Accessed 17 December 2023].

Law Enforcement: Justice Information Sharing, (2023). *BJA* [online]. Available at: <<https://bja.ojp.gov/program/it/privacy-civil-liberties/agencies-org/law-enforcement>> [Accessed 06 December 2023].

Learn how public administrators are helping society by influencing community development and saving lives by shaping policy, (2018). *KENT STATE ONLINE* [online]. Available at: <<https://onlinedegrees.kent.edu/political-science/master-of-public-administration/community/importance-of-public-administration>> [Accessed 22 April 2023].

Legal protection of human rights, (2023). *Council of European* [online]. Available at: <<https://www.coe.int/en/web/compass/legal-protection-of-human-rights>> [Accessed 25 December 2023].

Limitations permitted by human rights law, (2022). *UNODC* [online]. Available at: <<https://www.unodc.org/e4j/zh/terrorism/module-7/key-issues/limitations-permitted-by-human-rights-law.html>> [Accessed 01 September 2023].

Links to Human Rights Organisations and Resources, (2023). *Australian Human Rights Commission* [online]. Available at: <<https://humanrights.gov.au/about/links->

[human-rights-organisations-and-resources](#)>

Maiese, M., (2004). Human Rights Protection. *Moving Beyond Intractability* [online]. Available at: <https://www.beyondintractability.org/essay/human_rights_protect%20> [Accessed 11 October 2021].

Meyers, S., (2016). NGO-Ization and Human Rights Law: The CRPD's Civil Society Mandate. *Laws* [online]. 5 (2). Available at: <<https://doi.org/10.3390/laws5020021>> [Accessed 11 October 2021].

Minority Group International (MRG), (2023). [online]. Available at: <<https://minorityrights.org/new/>> [Accessed 25 December 2023].

Mudbidri, I. A., (2021). Role of NGOs in human rights. *Pleaders* [online]. Available at: <<https://blog.ipleaders.in/role-of-ngos-in-human-rights/>> [Accessed 27 June 2022].

National Association of Police Organizations, (2023). [online]. Available at: <<https://www.napo.org/>> [Accessed 27 July 2023].

National human rights institutions are State bodies with a constitutional and/or legislative mandate to protect and promote human rights, (2023). *GANHRI* [online]. Available at: <<https://ganhri.org/nhri/>> [Accessed 27 December 2023].

National Sheriffs' Association, (2023). [online]. Available at: <<http://www.sheriffs.org/>> [Accessed 27 December 2023].

NGO and NHRI Information, (2024). United Nations: *Human Rights Counsel* [online]. Available at: <<https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/ngo-nhri-info>> [Accessed 12 January 2024].

NGOs, (2023). *African Commission on Human and Peoples' Rights* [online]. Available at: <<https://achpr.au.int/en/ngos>> [Accessed 27 December 2023].

Non Governmental Organizations (NGOs), (2023). Berkeley Library: *University of California* [online]. Available at: <<https://guides.lib.berkeley.edu/c.php?g=496970&p=3401901>> [Accessed 27 December 2023].

Non-Governmental Organizations (NGOs) in the United States, (2022). *U.S.*

Department of State [online]. Available at: <<https://www.state.gov/non-governmental-organizations-ngos-in-the-united-states/>> [Accessed 01 December 2023].

OHCHR and protecting and expanding civic space, (2024). *United Nations* [online]. Available at: <<https://www.ohchr.org/en/civic-space>> [Accessed 12 January 2024].

Over 100 NGOs demand human rights and environmental due diligence legislation, (2019). [online]. Available at: <<https://corporatejustice.org/news/over-100-ngos-demand-human-rights-and-environmental-due-diligence-legislation/>> [Accessed 23 December 2023].

Palestinian human rights organizations call on ICC to issue arrest warrants against Israeli leaders for genocide and incitement to genocide, (2023). *Al Mezan Center for Human Rights* [online]. Available at: <<https://www.mezan.org/public/en/post/46313/Palestinian-human-rights-organizations-call-on-ICC-to-issue-arrest-warrants-against-Israeli-leaders-for-genocide-and-incitement-to-genocide>> [Accessed 23 December 2023].

Physicians for Human Rights, (2023). [online]. Available at: <<https://phr.org/>> [Accessed 23 December 2023].

Police Executive Research Forum, (2023). [online]. Available at: <<https://www.policeforum.org/>> [Accessed 25 December 2023].

Preaching Without Practicing: Legal Accountability for NGOs to Respect Human Rights. (2023). *Center of Human Rights & Legal Pluralism* [online]. Available at: <<https://www.mcgill.ca/humanrights/article/70th-anniversary-universal-declaration-human-rights/preaching-without-practicing-legal-accountability-ngos-respect-human-rights>> [Accessed 12 December 2023].

Protection International (PI), (2023). [online]. Available at: <<https://www.protectioninternational.org/>> [Accessed 27 December 2023].

Role Of Human Rights NGOs In International Human Rights Protection, (2023). *Linkedin* [online]. Available at: <<https://www.linkedin.com/pulse/role-human-rights-ngos-international-protection-sakshi-john>> [Accessed 12 December 2023].

Small & Rural Law Enforcement Executives Association, (2023). *Small & Rural*

Law Enforcement Executives Association [online]. Available at: <<https://smallrural.org/>> [Accessed 25 December 2023].

Strategic litigation and its untapped potential for anti-corruption, (2023). *Anticorruption Resource Center* [online]. Available at: <<https://www.u4.no/blog/strategic-litigation-untapped-potential-for-anti-corruption>> [Accessed 13 December 2023].

Survival International, (2023). [online]. Available at: <<https://survivalinternational.org/>> [Accessed 29 December 2023].

Tamang, Am., (2023). Role of NGOs in the Practice of Human Rights. *European Commission Funding* [online]. Available at: <<https://proposalsforngos.com/role-of-ngos-human-rights/>> [Accessed 28 December 2023].

The Center for Economic and Social Rights, (2023). *CESR* [online]. Available at: <<https://www.cesr.org/>> [Accessed 18 December 2023].

The Commonwealth Human Rights Initiative, (2023). *CHRI* [online]. Available at: <<https://www.humanrightscareers.com/magazine/international-human-rights-organizations/>> [Accessed 18 December 2023].

The European Centre for Minority Issues, (2023). *ECMI* [online]. Available at: <<https://www.ecmi.de/>> [Accessed 28 December 2023].

The Human Rights Foundation House Foundation, (2023). *HRHF* [online]. Available at: <<https://humanrightshouse.org/>> [Accessed 25 December 2023].

The International Federation for Human Rights, (2023). *FIDH* [online]. Available at: <<https://www.fidh.org/en/>> [Accessed 24 December 2023].

The International Service for Human Rights, (2023). *ISHR* [online]. Available at: <<https://www.humanrightscareers.com/magazine/international-human-rights-organizations/>> [Accessed 22 December 2023].

The International Society for Human Rights, (2023). *ISHR* [online]. Available at: <<https://www.humanrightscareers.com/magazine/international-human-rights-organizations/>> [Accessed 22 December 2023].

The Open Society Foundation, (2023). [online]. Available at: <<https://www.opensocietyfoundations.org/>> [Accessed 23 December 2023].

The United States Deputy Sheriff's Association, (2023). *United State Deputy Sherriff's Accusation* [online]. Available at: <<http://www.usdsa.org/>> [Accessed 23 December 2023].

The Voluntary Principles for NGOs, (2023). [online]. Available at: <<https://www.voluntaryprinciples.org/for-ngos/>> [Accessed 15 December 2023].

The World's Top Ten Human Rights Organisations, (2014). *FundsforNGO's* [online]. Available at: <<https://www.fundsforngos.org/featured-articles/worlds-top-ten-human-rights-organisations/>> [Accessed 26 September 2022].

Three rights groups file ICC lawsuit against Israel over Gaza 'genocide', (2023). *Aljazeera* [online]. Available at: <<https://www.https://www.aljazeera.com/news/2023/11/9/three-rights-groups-file-icc-lawsuit-against-israel-over-gaza-genocide.com/news/2023/11/9/three-rights-groups-file-icc-lawsuit-against-israel-over-gaza-genocide>> [Accessed 25 December 2023].

Types of human rights NGOs. *Blog about human rights NGOs* [online]. Available at: <<https://www.glbtqdp.org/types-of-human-rights-ngos/>> [Accessed 21 December 2023].

UN Human Rights in Ukraine, (2022). *United Nations* [online]. Available at: <<https://www.ohchr.org/en/countries/ukraine/our-presence>> [Accessed 02 December 2022].

UN Watch, (2023). [online]. Available at: <<https://unwatch.org/>> [Accessed 29 December 2023].

Universal Periodic Review - A Practical Guide for Civil Society, (2014). *United Nations* [online]. Available at: <<https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/universal-periodic-review-practical-guide-civil>> [Accessed 15 May 2022].

Weir v. U.S. 2019. *ACLU* [online]. Available at: <<https://www.aclu.org/cases/weir-v-us>> [Accessed 12 March 2022].

What are Human Rights? (2023) *Federal Ministry of Australia* [online]. Available at: <<https://www.bmeia.gv.at/en/what-are-human-rights>> [Accessed 14 November 2023].

What are human rights? (2024) *Counsel of Europe* [online]. Available at: <<https://www.coe.int/en/web/compass/what-are-human-rights->> [Accessed 16 January 2024].

What are the different types of international organizations that work in human rights? (2024). *LinkedIn* [online]. Available at: <<https://www.linkedin.com/advice/0/what-different-types-international-organizations-ri0fc>> [Accessed 15 January 2024].

What Different Types of NGOs Exist? (2022). *Human Rights Careers* [online]. Available at: <<https://www.humanrightscareers.com/issues/types-of-ngos/>> [Accessed 06 January 2023].

What Role Do NGOs Play in Protecting Human Rights? (2023). *Human Rights Careers* [online]. Available at: <<https://www.humanrightscareers.com/issues/what-role-do-ngos-play-in-protecting-human-rights/>> [Accessed 13 December 2023].

Who's breaching your human rights? (2023). *Citizens Advice* [online]. Available at: <<https://www.citizensadvice.org.uk/law-and-courts/civil-rights/human-rights/whos-breaching-your-human-rights/>> [Accessed 25 December 2023].

Wouters, J. and Rossi I., (2001). Human Rights NGOs: Role, Structure and Legal Status. *Institute for International Law* [online]. Available at: <<https://www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/working-papers/WP14e.pdf>> [Accessed 24 December 2023].

Young, W., (2021). Type of Human Rights NGOs. *NGO Reach* [online]. Available at: <<https://www.ong-ngo.org/type-of-human-rights-ngos/>> [Accessed 18 June 2022].

15 Reasons Why NGOs Are Important, (2022). *Human Rights Careers* [online]. Available at: <<https://www.humanrightscareers.com/issues/why-ngos-are-important/>> [Accessed 28 June 2023].

25 International Human Rights Organizations, (2023). *Human Rights Careers* [online]. Available at: <<https://www.humanrightscareers.com/magazine/international-human-rights-organizations/>> [Accessed 29 December 2023].

ДОДАТКИ

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Березовський Р.С. Діяльність міжнародних правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів. *Актуальні питання у сучасній науці*. Серія «Державне управління». Вип. 1 (19). 2024. С. 114-126. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1\(19\)-114-1262](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1(19)-114-1262)

2. Березовський Р.С. Типологія правозахисних громадських організацій та напрями їх діяльності в контексті реалізації Цілей сталого розвитку. *Наукові перспективи*. Серія «Державне управління». Вип. 1 (43). 2024. С. 69-80. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-69-80](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-69-80)

3. Березовський Р.С. Шляхи вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів з урахуванням зарубіжного досвіду. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Управління та адміністрування». Вип. 2 (30). 2024. С. 374-387. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-374-387](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-374-387)

4. Dziubenko O., Halaz L., Bala O., Zozulia I., Berezovskyi R. The System of Digital Management of the Enterprise's Labor Resources in the Context of Ensuring Personnel Security and Economic Development. *IJCSNS : International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 22. № 9. 2022. P. 89-94. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202209/20220914.pdf

DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.14>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Березовський Р.С. Участь громадських формувань у забезпеченні громадського порядку на місцевому рівні. *Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи*: XIII Міжнародна наукова Інтернет-конференція за міжнародною участю для аспірантів та докторантів, 27

трав., 2022, м. Одеса. 2022. С. 187-190. URL:
[https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-](https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf)

[konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf](https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf)

6. Березовський Руслан. Деякі аспекти щодо регіональних особливостей розвитку громадянського суспільства. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 8 жов. 2021 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2021. С. 79. URL:
<http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/27102021.pdf>

7. Березовський Руслан. Роль інститутів громадянського суспільства в публічно-управлінських впливах на соціально-економічний розвиток держави. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. (до 25-річчя заснування інституту). 9 жов. 2020 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. С. 66-67. URL:
http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/pua_25.pdf

8. Березовський Р.С. Теоретико-прикладні аспекти щодо діяльності правозахисних організацій. *Держава XXI століття: погляд молоді*: Всеукр. наук.-практ. on-line конферен. здоб. вищої освіти і молодих учених (присвячена Дню науки), 17 трав. 2022. м. Житомир, 2022. С. 455-456. URL:
<https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/21-1.pdf>

9. Березовський Р.С. Європейський досвід функціонування організацій громадянського суспільства в державно-громадянському партнерстві як основа запровадження інновацій. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України*: XIX регіональна науково-практична конференція, 16 червня 2022 р. Дніпро, 2022. С. 48-50. URL:
https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/Material_conference_16_06_2022.pdf

10. Березовський Р.С. Стратегічні напрями діяльності правозахисних організацій в контексті запровадження інновацій. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах воєнного стану та відновлення України*: Всеукр. наук.-практ. конференції за міжнародною участю, Одеса, 18

травня 2023 року. С. 71-74. URL:
https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zabezpechennya_stiykosti_systemy_publichnoyi_vlady.pdf

Довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження

УКРАЇНА
БЕРЕЗІВСЬКА РАЙОННА РАДА

67300, Одеська обл., м. Березівка, пл. Т.Г.Шевченка,1   e-mail: rberezivka@ukr.net
https://berezivska-rayrada.gov.ua/   тел. (04856)-2-10-48

29.12.2023 № 01-33/105
На _____ від _____

У спеціалізовану вчену раду

Довідка
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Березовського Руслана Сергійовича

Результати дисертаційного дослідження Березовського Руслана Сергійовича на тему: «Вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів» використані в практичній діяльності Березівської районної ради.

Доречними є пропозиції Березовського Р.С. щодо вдосконалення організаційних форм взаємодії органів влади з правозахисними громадськими організаціями, в частині проведення спільних координаційних заходів (семінарів, тренінгів, планування інформаційно-просвітницьких заходів); обміну інформацією з питань протидії злочинності та забезпечення правопорядку; підготовки спільних матеріалів ознайомчого аналітично-інформаційного характеру щодо дотримання прав людини (листівки, висвітлення інформації у соціальних мережах, видання друкованих бюлетенів); реалізації спільних проєктів, програм та заходів з правозахисними громадськими організаціями і сприянні застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності.

Запропоновані автором дисертаційного дослідження рекомендації щодо розширення функцій та методів можуть бути використані в частині встановлення партнерської взаємодії між Березівською районною радою, Березівською райдержадміністрацією та правозахисними громадськими організаціями щодо надання безоплатної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам на рівні громади.

Довідку видано для пред'явлення у разову спеціалізовану вчену раду за місцем захисту дисертації.

Голова Березівської районної ради _____   Віталій МОСІЙЧУК

УКРАЇНА

**ОБОЛОНСЬКА РАЙОННА В МІСТІ КИЄВІ
ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ**

*вул. Левка Лук'яненка, 16, м. Київ, 04205 тел. (044) 418 38 49
E-mail: rda.obolonska@kyivcity.gov.ua Код ЄДРПОУ 37371727*

15.11.2023 р. 8/4

У спеціалізовану вчену раду

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Березовського Руслана Сергійовича

Довідка видана Березовському Руслану Сергійовичу, про те що результати його дисертаційного дослідження на тему: «Вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів» впроваджено в практичній діяльності Оболонської районної в місті Києві державної адміністрації.

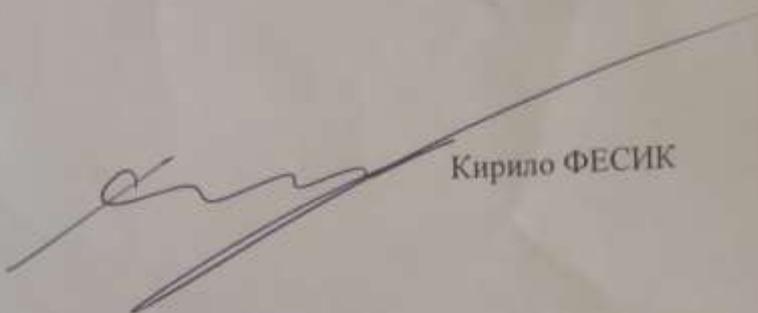
Взято на розгляд запропоновані організаційні форми побудови взаємовідносин з правозахисними громадськими організаціями в залежності від проблеми з захисту прав людини: вплив; взаємодія; партнерство; співробітництво; спільні проекти; спільні робочі групи (громадські організації, державні установи, органи місцевого самоврядування); діалог; спільні дії; встановлення ефективної комунікації тощо.

Доречними є пропозиції автора щодо розширення методів впливу при встановленні взаємодії органів влади з правозахисними громадськими об'єднаннями, зокрема: оприлюднення інформації шляхом використання електронної пошти, петицій, інтернет-сайтів, блогів; діалогу; рекламні кампанії, інтерв'ю та роботи з поширення інформації; підвищення рівня знань про права людини через навчання; створення діалогових груп для подолання недовіри в суспільстві в постконфліктних ситуаціях; проведення семінарів, навчальних курсів, конференцій; підвищення кваліфікації та рівня обізнаності правозахисних громадських організацій; освітні та просвітницькі кампанії; діалог з постраждалими громадами; взаємне навчання та доступ до нових інструментів захисту прав людини (органи влади, бізнес, громадські правозахисні організації); адвокаційні кампанії, дослідження, судові процеси, екстренна допомога правозахисникам; проведення кампанії, випуск публікацій, організація круглих столів на різні теми прав людини; громадські ініціативи, звіти,

публічні консультації, звіти та мобілізація громадської думки; спільні дії; коментування законодавства; сприяння системним змінам; перемовини при вирішенні конфліктів; розробка планів дій для вирішення проблемних ситуацій; планування та організація діалогу; громадські бесіди тощо.

Довідку видано для пред'явлення у разову спеціалізовану вчену раду за місцем захисту дисертації.

Голова

Кирило ФЕДИК

**«Причорноморський центр політичних та соціальних досліджень»
Громадська організація**

Херсон, 73039, прт. 200 років Херсону, б.32, кім. 56

тел./факс (0552) 32-50-26; тел. (0552) 45-35-87

en.nowma: admos@ukr.net web: http://pcpsd.blogspot.com/

вих. № 04/01
від 25.01.2024

У разову спеціалізовану вчену раду

Довідка
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Березовського Руслана Сергійовича
на тему: «Вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в
контексті публічно-управлінських впливів»

Результати дисертаційного дослідження Березовського Руслана Сергійовича використано та запроваджено в діяльність громадської організації «Причорноморський центр політичних і соціальних досліджень».

Раціональним є пропозиції щодо вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій у таких напрямках як: захист прав людини в конкретних випадках; громадські розслідування фактів порушень прав людини державними органами влади та органами місцевого самоврядування; поширення інформації про права людини, правове виховання та просвітництво; аналіз стану з правами людини.

Взято до уваги авторські пропозиції щодо вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів з урахуванням кращого зарубіжного досвіду, які стосуються: формування концептуальних основ щодо визнання місця громадських правозахисних організацій в системі суспільних відносин з врахуванням міжнародних правових актів; визнання необхідності широких повноважень громадських правозахисних організацій та їх рівня легальності (зареєстровані, незареєстровані); розвитку правової бази діяльності громадських правозахисних організацій в Україні; розширення методів та форм діяльності громадських правозахисних організацій; виокремлення ролі громадських правозахисних організацій в державі на рівня їх впливу на проблеми захисту прав громадян; визнання громадських правозахисних організацій як посередників між органами влади та населенням в аспекті адвокаційної громадської діяльності.

Довідку видано для пред'явлення у спеціалізовану вчену раду за місцем захисту дисертації за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

В.о. голови правління громадської організації
«Причорноморський центр політичних і соціальних досліджень»

В.В.Молчанов

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

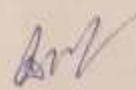
 Україна МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» КОД ЄДРПОУ 43861328 пр.Шевченка, 1, м.Одеса, 65044 Україна тел. +38 048 7223474 факс. +38 048 7221992 E-mail: mail@op.edu.ua А. 01.2024 № 69/195-04 на № _____	Довідка про використання результатів дисертаційної роботи Березовського Руслана Сергійовича Вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів у науково-дослідницькій діяльності Національного університету «Одеська політехніка»
--	--

Довідка видана в тому, що у науково-дослідницькій діяльності Національного університету «Одеська політехніка» використані наступні наукові результати, отримані у дисертаційній роботі Березовського Руслана Сергійовича:

- виокремлено теоретичні засади сучасних інновацій щодо вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в умовах глобалізаційних змін та кризових явищ;
- визначено місце інновацій в діяльності правозахисних громадських організацій в контексті публічно-управлінських впливів у міжнародному середовищі;
- обґрунтовано напрями розвитку підходів, методів та інструментарію публічно-управлінських впливів щодо вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в умовах кризових явищ;
- окреслено стратегічні напрями діяльності правозахисних громадських організацій в контексті запровадження інновацій.

Дисертацію виконано згідно тематичного плану НДР ОНПУ за період 2022 та 2023 роки.

Березовський Руслан Сергійович брав участь, як виконавець на громадських засадах за держбюджетною науково-дослідницькою роботою № 216-185 – «Сучасні інновації в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ» (№ ДР 0122U002247).

Проректор Дмитро ДМИТРИШИН

